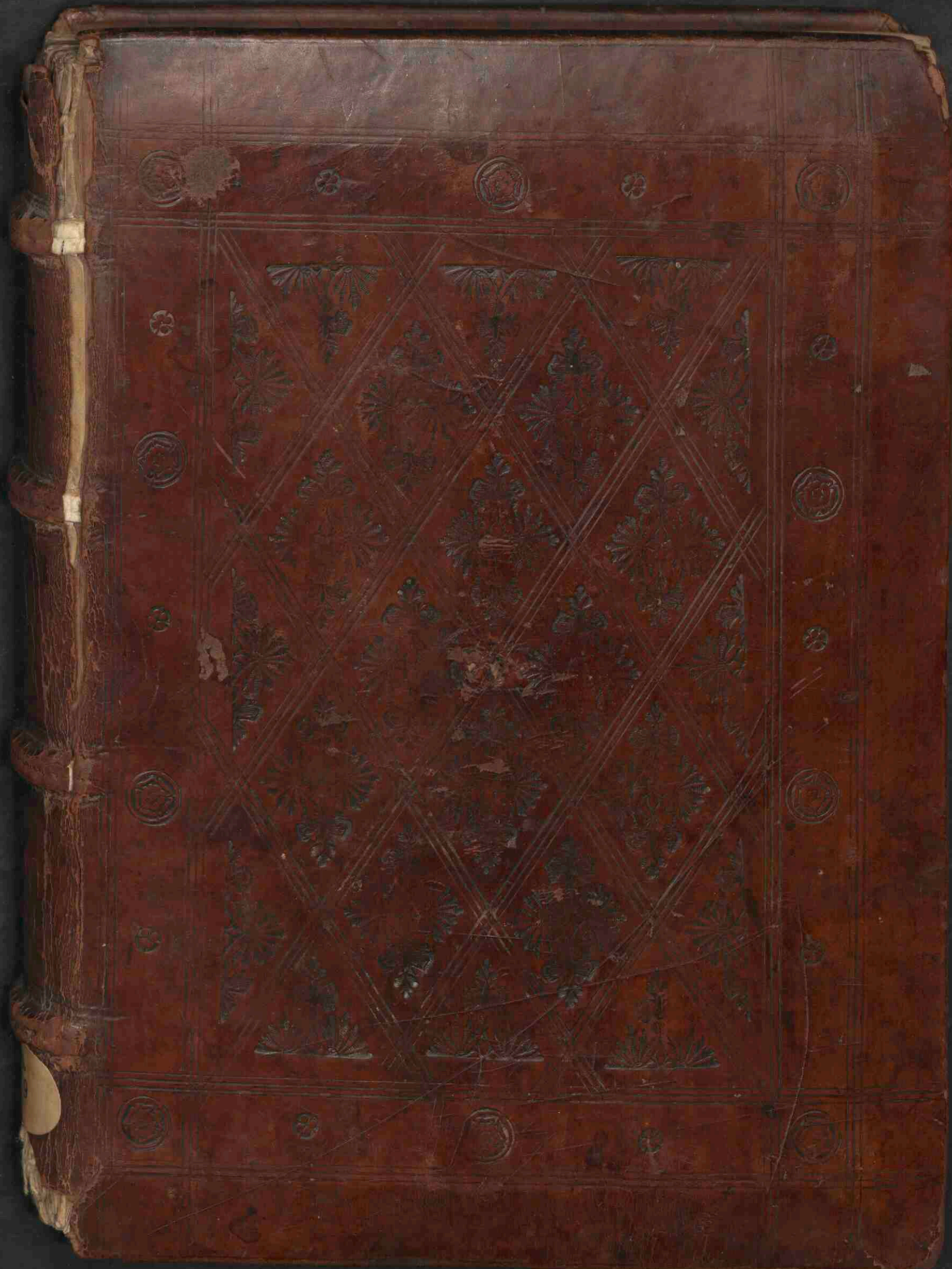

Croniken van den Stichte van Utrecht ende van Hollant

<https://hdl.handle.net/1874/334516>

1183

Ky. Old
No. 9

Leit 122

4 L 9

1183

Membr. fol. 71 ff. Saec. XIV ^{ex} ~~ine~~untis

Joh. van der Beke, Cronike van den Stichte
van Utrecht ende van Hollant. Met vervolg tot
1393.

octavianus xij. iaer die die eerste
was die men augustus hiet ende
was een ghebieder ouer al die we
relc. Dese octavianus hiet mit
reden augustus daris te verstaen
die een dinc meerret ende oet
want dat iulius cesar niet al ge
dwonghen en hadde ainc wem
ke rihe dat diuanc octavianus
zoe dat alle die werelt was ond
zijn ghebor. Na sijne doet qua
een keul er hiet Tiberius inden
iaer ons heren xvi. in wies tiden
xpc ghecrust was. Ende na he
inden iaer ons heren. xl. qua een
keiser ende hiet gaus. Ende na
dien qua een keiser en hiet clau
dius inden iaer xlii. Ende daer
na in ons heren iaer lvi. qua
een keiser hiet nero die een ghes
le was ende dat rihe begonste te
bailecken. Ende uermits sijne
onnuide werke die viddelike
oefenighe uagar want hi daghe
lyc te uulchen plach mit guldene
teghenon vor gaecker mit corden
van ziden. Ende die hele stat van
romen dede hi onckelen mit bra
de. Ende na uele stude die hi had
de in die stat soe dede hi sijne moe
der en sijne zuster en zine broed
michen sweerde. Sencken die
sijn meister ende sijn ghebieder
was dede hi inden bade laten cer
ader en alsoe te uersmoken. En
na dat hi since peter dede cruce
en since pouwels onchoefden
zoe dede hi den kerstanen dat ier
te uerdriet. Dese nero also die
wemliche historie hout dede somi
ghe lude vanden raet om dat si
zine wrecheit berispeden zonder

mistaet. wden. Ende somighe sonder
wet wt die stat uardriuen uade wel
ken twe edelle manne waren die ene
hiet granus en die and anchonius.
Granus was een uade edelen sena
toren. Ende anchonius was een uade
edelen tribunen. Granus qua mit
sinen vidderschap wanderende doer gal
len en qua in aedemen. Daer want
hi inder woelstmen swuelich water
en d' bi tamerde hi een palacs alsoe
men lelet. Ende daer of hiet die sel
ue stede noch hude daghes aquia
gram. Anchonius die tocch doer
germanen dat is doer duurliche lat
en qua in hollat d' hi bi den stroom
des rijs makede ene uelste. Inden
iaer ons heren. lxx. die om die ghe
denckenisse sijns name langhe tijt
antonia hiet. En dat selue lant hiet
anchonis uoerlareu en sine na co
melinghe langhe tijt mit crachten.
Ja soe langhe dat die clau en die
wilten die stat die antonia hiet wo
nen en vermelden als men hier na
bescruen vinden sal. **Lye die name
diemen wilten hier dit lant wone n**
Daer na in onlanghen iaren
ouermits der mensche lude
die god an hem wicke wurde soe
quam ghewapent mit groter heer
cracht menigherande uole wt bar
barien ende wt broeclande uade lande
dat scandinania hiet die uermits d'
verhenghenisse gods alle enropen
dat is een deel uader werlt daer wo
me en die lant in leit nameclike
quellenden en veruelden en mit
groten bloedighen staden en man
clachten soe wonne si uele coninc
die aldus ghenocent waren. Alle
gynides. Alani. Sarmati wandali

duan die men oec hunen hier ende
clauen dien men wilten hier want
die gypids bedwonghen yralien
alanen wone oesterije sarmati wo
ne pannonen wandali wone effrike
scoten wonen cachalogen gen hunen
wonne gallen stane die me wilt
hier wonen al hollant Die wil
te uolt dat me wilt hier na dat si
die star die anchonia hier ghedestri
vert hadden doe tinerden si een lound
linghe uast casteel dat na die wrede
vold sijn naem ontfint en hier wil
tenborch Daer na langhe tijt make
den die wilt een eendrachticheit mit
ten vriesen dat si wouden te rijn dat
rymer up uare en mit heer cracht
veruechten alle claur uan galle

En alsoe die roemische historie seir
was indien tiden een kersten keiser
die ualencianus hier die xliij keis
va iulius cesar ende uernam snelli
ke die mare en die uerwoecher na
dien onwoeden uolke en vergader
daer teghen een machteich heer ende
haelte hem dat onhoersamighe uolt
weder te stane en te bedroeuuen daer
ghelacete dat die keiser uerwan en
bedwanc dat onhoersamighe dier en
beheir al hoer scepe en voer den rijn
neder en vernelde dat casteel te wile
borch en bedwanc alre uest die vrelt
In ons heren iacer ccc. ix. En kerste
na daer weder mit seghe en mit grote
loue en was moghende keiser daer
na comich iacer **Van dogobertus d**
con volstruuer he was die vrycht tijn

Daer na een deel d'entse eersten klye
iaren als crachus keiser was in
indien tiden was een conic in oestuar
ryc die dogobertus hier en hadde hollat
in sijn bedwanc en wed maken een

casteel na sonderlinghe grote tynere
Ende deder nomen te latine trauecti
dat is te duuelsche een ouerueer wat
men d'oueruoerde en veruolde den
casteleyn uan uerrecht comenscepe
va menighehande goede die bi den
rym voer ende bi der loue zee binen
welken moncaetge wert ghecimert
die ueste kerke in die ere des apostel
sunte thomae In ons heren iacer vi
xliij daer die praesteren ickeir in dede
om te behieren dat vriesche uolt
mer die ardeir was al om niet want
dat hertuechighe uolt meende vmer
dat heilighe gheloue te keren wt ho
ren landen en braken die eerste kerke
En daer na mit sware oerloghe moy
de si alle hollant **Waer om d'at
hollant ghenoecht is .iii.**

Hollant alsoe men ynt besae
uen in een boer dat hier te pro
prietibus rex indie vrycand boer
is een cleine puiac ghelaghen in den
eynde uanden rine daer die rine in
die zee gaet en strecket suidwert
an brabant En oest wt an vrieslat
En noort wt aen die berrnische zee
en west wt an neder galle ende an
vlanderen En is een broedlant ende
waterich i alle sijnz mite erne zee
en des rijnz ombeloyet ghelijc enen
eylande en heeft bane walen en veel
meren en sonderlinghe goet weidelant
waer om daer veel beesten in sijn
en die eerde is te sonigher stede hard
vrychbaer En oer sijn daer bolche
in te veel steden daer wilde bestehen
in uoeden waer bi daer goede iacht
is En in veel steden ist moerich
daerme ene mactie of maker die or
berit is te bernen En is een rijdant
alle uanden goede dat bi der zee en

bi den riuieren naert uan welken la-
te die hoefte stat gheheten is inden la-
tine traicthū inferius. Mer vordic hiet
si ce diuulche want an diuulche lant
behoert si nader ghelegghenheit na den
zeden nader heerlicheit ende mede na-
der cille. Ende dat uolc is groet uan
lichame stat nā crachte stont nā hōe
scōne nā aculicheit eerlam nā zeden
gode ontfiende ghecroone en vreedtā
en min begheuen te rouen dan ander
diuulche. Tot hier toe ist ghenomen
veen boeke dānen hiet de proprietā
bus rex. Nader diuulcher cille ist
gheheten hōtlant want daer uele hou-
tes en boschs in plach te wassen mer
no hiet hollant want daer een led
is wt ghetreden. **Hoe dat hollant ghe-**
ouit is in bildom en in graefscap. v.

Die princen nā uanarij die ka-
rolingh ghenocnt sijn berich-
te langhe tijt dat roemische rike ende
vraucake die deden alle hollant
als men hier na bet uerclaren zal in
tween heerscapen als in enē bildom
en in een graefscap want kaecle die
mē marcellus hiet die een hertoghe
was en die meeste heer uan vrancrijē
gaf die kecke turrecht die ierste gaue
Ende conit kaecle die men den cille
hiet ende na een roemische keiser
was gaf der graefscap uan hollant
die ierste heerlicheit. Ende up dat wi
bekamen moghen dat alre ierste be-
ghin teide uanden bildom uan vrecht.
Ende uander graefscap nā hollant
soe ist ons behoeflic dat wi onse beghe-
makē vter geeste uan engelaue

Alloe die engelsche historie in
hout soe quamen die neder
cassen die mē uo ghemeeulike vriesen
hiet mit onghetelden scopen i baer

taenghen dat mē uo engelaue hiet en
wōnen dat lant en bleuen daer en die
bekende die paus gregorius die heilighē
leer tot gracie des dwepels bitween le-
uers die ene hiet augustinus en die and-
mellius als i dyalogo bescreuen is van
welken neder cassen ofte vriesen vries
der voerleuicheit gods gheloren wart
een kiut dat willibrordus hiet. En sijn
vader was wilgufus ghenoemt die gaf
dat kiut begheuenen broeders te leren.
Wies doeltat dat harpen hiet. En daer
wert hi dert ghelocet ende ontfanc daer
arune. Ende tot sinen twintichsten iare
bleef hi daer in hogher leeringhe. Daer
na ghinc die ionghelinc nā doechde tot
doechen up dīnende en lochte mit gro-
ten vliee die suetcheit des scouwenden
leuens. Ende quā tot sinre eghter dē ierste
visscap uan noordhūmelant en is hem
na gheuolghet als enen ouerste meester
des scouwenden leuens al in ierland up dat
hi daer sonder cōmer vā tijdlike dinghe
mochte oefenen een heermittelē leuen.
Ende nā desen eghter meent mē dat wil-
libordus sijn heilighē priesterlic oerde
oncfanc. Daer na als die ecclesiastica
historie seir soe seude sine eghter
wighertū sine discipel in germania up
dat hi daer den ongelouigen uolke leere
mochte die wheit der heiligher ewan-
gely. In dese selue wighertus wart soe
weder maen oūuuts des viancs beken-
dicheit dat hi mit sijne leer dat an dat
onghelouighe herte uolc alre ludel
voerde. Ende aldus onghedaen sijre
boetscap uoer hi weder in engelaue
van sinte wilboort en sijn gheselle
hoe si in diuulche lant quamen. v.
Indē iare ons hiet gheboorte als
mē saret. v. en. xx. soe en hiet dese
selue eghter niet af uan sinen goeden

12
beghine ende sende willibrordū die twe
prietē was mit elf ghesellen in germa
nien om dat onghelouighe uolc te beherē
wden wechē gheloue ende dese waren
sunte willibrordus ghesellen en ghetrou
we mede werkers inden woerden gods
alle singtertus williboldus en luwin
in oest wancric daer na die aberwincel
dus ende eue ewalden die papen ware
en marcellacrus werentridus en marcel
linus die papen ware ende confessorē
en adelbeis die een drahe was en gaf
om gode ouer sijn coninc dat hē uan
sinen uader an comen mochte en ghinc
mit sunte willibrord in een ellendighe
pelgrimsedde. Ende want die heilighe
leeres ghetore waren i englant uander
neder latten gheslachte daer om mochte
sire betprediken die ewangelie i dinc
scher tonghe. **Van rabodius vij.**
A den iare ons herē vij. ende xciij. ver
cincude pippinus moghende hertoghe
vā wancric een groet here uan ridder
scapē en uan ghemeynte en makede een
groet heereuacet. tieghen rabode dien
conic uā vucclant. En die conic rabo
dus uergaerde een onghetallie heer vā
vrielen en weder stont dien hēoghe vo
oerit crachtelike nochtā bi gods ghehe
ghenisse soe bleef die conic rabodus ver
wonen. Waer om die hertoghe pip
pinus sende willibrordum dien priest
mz sinen discipulen in vucclant up dat
hi mit sijnre lere den conic rabodus en
kersten gheloue soude beheren. Die
conic rabodus had sine wounghe bi
enen eplande en hiet fosten lant daer
heerde scoone was. Ende om dat onnude
ghesellcap der afgode quam daer will
ibrordus die priester gods en brac daer
drie tempelē die in iupiters ere ware
ghericht. en drie mensche doepde hi

al daer die ten uiant ende sine ghesellcap
verlaeden. Rabodus die conic die meen
te dat gheuelde dat hem ghedien was te
wriken ende ontboot een uā sunte wil
librordus ghesellen te wden diene mit
loce ap hem uelle ende daert lot op uel
le die plach altoos god te bidden dat hi
marcellacrus sterven moeste. Willibrord
die sach dat hi rabodus niet beheren
en mochte uā sinen afgode en dat hi
luttel zielen daer gheuormē hadde wate
te rade dat hi uaren woude in oostwanc
ric ende die nywe bekeerde onghedop
te inden gheloue straken woude. Ende
nigaerde uele papen die hi uercoes en
quā daer mede coeten casteel uā vancric
dat in dien tiden was inder oetruac
ken machte daer hi uaste bi sunte tho
maes kerke die destrueert ende uerual
len lach. makede hi een bedd huus i die
hēre des heilichs cruis. In den iare os
heren vij. xciij. daer hi in seche en i wrede
die ierste voure op dat die ghelouighe
om die bescreuenisse des casteleins vā
verecht mochten hebben enen sekerē
toe ganc te ontfaen dat sacmēte d
heiligher dope. **Van sunte wilboort vij.**
A den iare ons heren vij. xciij. pip
pinus die edel hertoghe uersach in
willibrords groete uolstaundicheit te
prediken dat heilighe ewangelie en
vercreech mz ghesadigher bede an
sunte willibrorde dat hi ceterome vare
woude ende outfaen daer die benedixie
uanden paus ende wden bisscap.
Sergius die paus die te ierste paus
was alsoe ghelijeten wt vniacne
uanden eugel in sijn visoen dat hi
vniets bede des hertoghen pippinus
desen voerscreuen priest willibor
dum waerdelike outfinc en ordinc
erden i sunte petrus kerke hoochlike

mit enen scouder mantel in enen acer
schen bisscop en behielte bi hem een
stucke tijts ende gaf hem ene nietwe
name ende hieten clemens. En alle
dele clemens die leuedyrie uade paer
hadde ontsaen is hi weder ghekuert
in duuelche land. Ende up die selue
stede daer sinte thomas kerke had
de ghestaen bi den castel turecht
dece hi maken een cloester kerke uā
15 **Van den heilichdom dat
inder heyligh kerke turecht is .v.**

Die heilighe kerke tot utrecht
mach mit redye hiet een co
nlicke gheslachte want zi conige mit
erue end mit preuilegien en mit vrie
heden hebben uerriet. In welker ker
ken uel heiligher priesteren in voer
tiden hebben gheweest der wie god
uele miraculen heeft ghedaen teide in
horen leuen en na hoere doet. In dier
kerken sijn rikelic gheprouent. Ca
nomike uā grof werdicheit die in
horen tiden alcos niet en ruste nach
nocht daghes te louen den name ons
heeren. In dier kerken sijn oer religie
ende heilichdom uā menigherande
santien ghebreue die men daer heeft
in groer eeren en in weerdicheit en
oer mede sijn daer die ingheiwande
van y machighen keiseren te sanc
16 **Van kaerl marcellus
ende van raboldus .v.**

Aden iaer ons heren vij en xviij kaerl
die hertoghe en die meeste heer van
francrije na des hertoghen piypins
lijns uader doet gaf hi die icde ga
ue der kerken uā utrecht. Ende had

enen groten strijt tieghen den onhoerla
men conic rabodū daer hi uel vrielen
doerfloech ende bedwanc den conic mit
crachte. Dese selue kaele was ghehete
marcellus. En als hi den conic rabodus
verwommen hadde soe nā hinc in ghe
uaden om dat hi hem belouede sonder
twiuel kerken te wden in dien selue ia
re wert inuacit milfranus die acrd
sche bisscop uā zenouaren inuies godli
ken uilsoen dat hi uaren soude in vriel
lant en helpen sinte clement die vriete
te behieren die daer aubete wel hi daer
quā mit sijne heiligher leere dat rabod
die conic vte gheleert inde gheloue en
quā coeter uontte daer men in dopye soude
mit gheueider inicheit. En als dese
selue tyran sine ene woer hadde gheset
inc heilighe wat en d heiligher ghelo
ue ware beloefte soude doen. Doe sende
hem die uant in dat hi uaghe de waer
dar meeste ghetal uan sinen vrielen
waren of in hemelrike of in die ewige
vdoemisse. Die heilighe bisscop ant
woerde dat alle die vrielen die in uoer
tiden niet ghedeyt en waren die ware
alle inder hellen uerdomenisse. En alle
die conic dat hoerde coech hi sine woet
na hem uer heiligher dopye en sprac ic
wil lieuer mit minen uoer uaders den
heidenen hebbe uel gheselsaps hebbe
ind hellē. Dan mit ludel dīre kerstenē
beliden dat hemelrike aldus vte die
conic rabodus bedroggen bi des uants
rade en stuf des darden daghes daer na
iameelics dodes. En na des conics do
de soe vte clemens die willibrardus
hiet vrielic laten uare waer hi woode
in vrielant. En openbaerliche pre
diken dat heilighe ewangeliē en onge
doeyte ghelouighe te dopen. En die
nye ghelouighe te uer men priesteren

te wien ende in elken dorpe kerckē te stich
con **Van sinte wilboorts miracu**
len .xv.

Nu en willen wi niet uergheten
die miracden ende die ghenade
die god doer desen heilighen bisscop het
ghedaen die wi bescreuen gheuonden
hebben in ouden boeken van sijner hei
lichheit. **H**et gheschiede tot eenre tijt
dat alle die van sijner gheselschap wa
ren leden groeten onuerdrachliken durst.
alsoe als si mit hem uoren biden ouer
vand see die kercken uisiterden uā sine
sichte en si en hadden ghenen wijn
ende dat water was doer soue des die
heilighē uater een mede liden hadde
mit sinen discipulen. Ende hiet euen
die hem heimlic was sinen tence tot
recken en daer in een clem culchijn
grauen. **D**oe ghinc die heilighē bisscop
in die tence allene en bad god inichli
ken om water. ende verhoert uoert soe
vloeyde uer souer eerten hoop uan
uerschen war. alsoe dat alle die dinsti
ghe putte wt dier fonteyne waters
ghewoech ende om die heilichheit des
bisscops die si daer an bekenden. so loue
ten si ende benedicten si die aelmach
tichheit ons scappas. Ende die selue fō
teine is in euen dorpe hiet helle bi alc
maer ende is gheseten noch huden
des daghes sunte willibrordus put.
Het gheschiede dat dese selue sante lū
te clemens die willibrordus hiet uoer
in eylant hiet walgheren om dat heide
volc dat daer in woende te beheren
tochen kersten gheloue. Daer in vāt
hi een beelde ghemaect na mercurius
den afgod dat die lude daer in groter
eren oeffenden. wilc beelde dese heili
ghe bisscop te male brar ende den ou
heilighen afgod onuweerdelike ver

4
niede. **D**e quam die behoeder des af
godes ende sloech den heilighen bis
scop mit enen swerde op zyn hoest
ende meende dat onrecht dat sinen
god ghedaen was te sachten mit
des heilighen bisscops bloede. **M**er
die selue moerdaer uimis godli
ker wale wart hi ghegrepen van
den uiant verhoert uoert en alsoe ge
quellert dat op den derden dach sterft
onsalichlike. **S**i die heilighē bisscop
bleef ghesont en onghewicest ver
mids die gracie gods diene bescher
mede ende predide in elken dorpe
die ewangelie des ureden uolstan
delike **Van sinte wilboorts wat**
en sine ghesellen .xvi.

Eden iaer ons heren vō en .xxxv.
up den vij idus in nouember stact
dese sante clement die willibrordus
hiet en gaf onsen scapper sine salige
zielē na dat hi die heilighē kerckē vā
verrecht eerlike bericht hadde. xl. iaer
wies lichaem gheuoert wart in een
doester uā sante benedictus oorde dat
eytraueren hiet en is gheleghen idē
sichte uan tūre. dat willibrordus
selue in voer tiden heeft ghesichte.
en uerhoert mit menige hante wel
taden mit siner discipulen goede dat
hem uan horen ouders an ghecome
was daer groete gracie ende miracle
diche ghesien ouermits sine vōden
te die claerlike in sine legende te
screuen sijn. **D**ese heilighē bisscop
de hi in leuende linc was. sēde hi
sinen discipulen in allen hoeken
van sinen sichte den onghelouighē
volke te leren den wech der ewigher
zalicheit. Daer of was adalbertus
ghelant in hennemclant daer hi
ghestakete die uertameinghe der

niewer bekeeren inden heiligen ghe-
loue die na dat hi uiele heiden bekeert
hadde ende sijn leuen eerliken ghecent
hadde doe ruste hi in gode salichlike
up die vij kalende van Julio ende vōt
legrouen tot egmondē mit sulker
ere als hem betrouende wes bedehuis
noch daghelics uerliert is mit me-
nighen duechden en weet alle da-
ghe ghecent mit grof weerdicheitē
uan goeden kasteren luden. Dese hei-
lighe confessoer was onder allen lute-
demens ghesellen uerheue soe dat hi
diaken was. en daer bi soe meent me-
dat hi die ierste archidiaken dat is die
ierste dwenproest was tot utrecht.
Sunte wicfridus die een heilich
prieester was die vōt ghesent in die
vintē p̄dichen die heilighe ewan-
ghele end berichte die kerke en dat
vōlt uan wester woert end mit
exēple sijn heilichs leuens soe be-
keerde hi uiele lude ten gheloue ende
hi ruste i xpo ihu up die xix kalende
na september ende wart begrauē tot
elst daer in uoertiden sunte clemens
die willibordus hiet een kerke ghe-
stichte hadde end gheuuet in die ere
onles uerlotes. Die twee ewalden
die papē waren ghinghē een lant
hiet nabien end predican xpm daer
End toghe uan daer voert in zallen
daer si ontfinghen die crone der mer-
tel v want si daer ghedot wāde voert
gheloue up die v nonas na october.
Sunte singbertus die sunte clemēt
een trouwe helper was inden woer-
den gods en mit hem bisscop na dat
hi uiele heidene bekeert hadde so ruste
hi in gode salicheit. **W**illiboldus
die ghinc in oostuuarie daer hi

gheloue predide en wart daer bisscop
ghemaect tot eenre stat hiet heisten.
Ende winiboldus sijn broeder wart abt
ghemaect tot heintelā en sunte wal-
burch was haer zuster. **S**unte lievinj
doe hi in uerre lande hadde ghepredit
die heilighe ewanghele wart hi daer
bisscop ghemaect. **S**ūte marcellin
die leuede hier na langhe tijt tot dat
sunte gregorius paus wart en leede
ten uolke dat ouer ysel woont den
wech des ewighen leuens.
Adier tijt dat clemens die willibor-
dus hiet die kerke tot uerecht eerlike
berichte quā een priester die winfrid
hiet vōt engelant i diuiscly lant up
dat hi mit zijner lere mochte uoer-
uen die oetruighe der afgode en dat
sact der heilighe ewanghele ind vuer
lude herten zāen. **D**aer welkē priester
sunte clemens wōdlike ontfent ende
bat dat hi hem een trouwe hulper we-
sen woude ind lere des heilichs ewan-
gels. **W**infridus die den goetē mā-
niet weigheeren en woude bleef bi hē
inder kerken tot uerecht xij i aer
en bekeerde dat onwetende uolt uan
haren afgoden tot uerecht gheloue.
Daer na peusede dese winfridus dat
vele uoles was in diualinghen die
behoeflic waren darinnen se bekeerde
cothen rechten gheloue en daer wāre
ludel arbeiders. ende na octof anslū-
te clemente en voert mit hoghe diuit-
sche lant. en quā tot eenre stat die
meuse hiet daer hi leerte dat woert
der ewigher salicheit end bekeerde die
oostuuaricken en die dwinghen mit hē
hulpe gods na hare diualinghen.
En want in dien tiden die bisscop
van meuse stat en ruste i onsen hē

Soe quam haer die hertoghe ende die
ouerste ende maecte een uerslamenige
mitten platen ende begheerte datmen
winfridus den priester secken en kiele
woude in des bisscops stoel die daer
open was want hi een hoedj lere wa
re inden heidenen te bekieren. Aldus
wot winfridus bisscop ghecooren te me
se ind stat en uoer te comen om te ne
men die benedixie uadē pacus dien
gregorius die ander pacus alsoe ghe
uoemt weerdelike ontscinc en gaf he
die benedixie ende makeden dardich
bisscoppe en cleen hem mit eenue
sonder mantel en gaf hem ene niewe
name na sunderlinghe gunste en he
ten bonifacius. Ende alle bonifacius
mit bisscops ere uerlicet was is hi
weder ghekieert te mensle en predicte
ende leede en uer dieck alle onghelo
uicheit uen enden na sinen sacher.
Alsoe dat die heiden die i sine stichte
ware ghemeeliken die oeffenighe d
afgoden uerslamden en hielden hem an
die lere des heilighen ghelouen. **viij**

Van bonifacius bisscop tuwrecht we

In langhe tijt daer na vuan
bonifacius dat demens die
willibrordus hiet na deser ellendigh
weerde gheuaren was en die kerke
va vrecht was sonder herde. Doe uer
gaerde hi enen heilighen zeent van
bisscopen en ouerdroghen dat si
den uerslamē priester ordinerde bis
scop te mensle. Doe en merde bonifa
cius niet hinc uoer tot vrecht bi rad
kaels des hroghen en na aen te regierē
die kerke die zond woelt was idē naem
gods up dat dat uole dien hi i voertide
bekuert hadde niet weder en keerde toe
ten afgoden des si gheuone wact mar

dat hinc houden mochte mit sinre le
re inden darte gods en inden vchten
gheloue. Dese eel bisscop woude v
merē den diuult ons heren en stichte
vinen der stat na vrecht een cano
wike doester kerke al uaste biten iest
ten bedd huus des heilighē uerlossers.
Dese kerke heuet ucle name also me
lelet mer gemeenliken is si ghehete
ouderminster. dāus licht daer om dat
die ouste kerke na vrecht ond aen
vmalet en vruuet was. Mer dese
kerke in horen ouden tamer gheblene
toru coe en niet uerriuet. Somige
lude segghen dat dese willibrordus
dese kerke iest stichte en prouente
daer uelazt kanoniken daer die sel
ue demens. Al weder wot na en see
tete in sunte martins kerke. Maer
is dat alsoe so en segghen wi daer
mer segghen doch en vinden wi ghe
ue sekerheit daer of in priuilegien
noch in historien. Dese bisscop boni
facius berichte die kerke na vrecht
eerlike als een wns ghetrouwe knecht
die herde wacker was inden lieden
te winen en uanden heiden te bekere
die sine here dublelen soat weder
brochte ende der kerken na vrecht.
Na dat bonifacius eerdsche bisscop
van utrecht bi ghehete zacharias
des pacus die den hertoghe pippin
na suellen hadde ghesaluet te we
sen conic van francric. Den wil
ken hroghen demens dien willi
brordus hiet in voertiden ghewept
hadde int rike na germanien doe
leide die eerdsche bisscop na colen
dat dat castel en die kerke na vrecht
tot sinen ghestichte behoerde. En
dat dagobertus daer toe gheghene

hadde. **H**ier neghen seide Bonifacius.
die eerste bisscop uā vrecht dat si
ne kerke sonder middel behoerde den
stoel uā romen waer om dese selue
Bonifacius desen cricht dese scriuen
in ene brief dien hi onsen heiligher
uād Stephano sende den paecus in
houdende aldus. **H**ien neerlighen
hē een wt ghelouder bisscop stephaē
den paecus die deime Bonifacius ghe
sent in duursch laur ombet v en d
heiligher ghelouigher kerken salich
en begheerlike minne in gode want in
die paecus sergius tiden quā te romē
woder apostele kerke een mā uā groet
heerlijchheit ende abstinencie dat is so
berheit uā leuene gheboeren uāder sal
sen gheslachte die willibrordus hiet
den welken dese uoersede paecus oer
dineerde bisscop en noemde de mens
die hi sende te bekerē dat ongheloui
ghe uolc i uieslant biden ouer uād
wester see die i i aer laur p̄dicte ende
leerde dat uoersede uieselche laur.
En heeft wel dat meeste deel uanden
luden bekieret ten kersten gheloue der
afgode tempele ghebroken en kerke
ghelicht. **D**ie ouerste kerke tot vrecht
in die ere sūte martijns. **E**nde een
ander kerke in die ere des heilighen
cruces inder stede daert caesteel staet
dat utrecht hiet daer hi bleef tot si
nen ouden daghen prediken en leere
den wech der salicheit. **E**nde seide hi
hē ene anderen bisscop die sijn luff
fragen en sine hulpe was. **E**n doe
hi uol ent hadde sijn langhe i aer vo
or hi in vreden wt gode. **K**aerlomanus
die p̄nce uā uantrijc beual mi inde
stoel te ordineren bisscop en dat
heb ic ghedaen. **N**u coemt dese bil

scop uan colen en teert desen stoel an hē
taer sergius die paecus desen voerseden de
mens in ghelot ende ordineert had en seide
dat hi hem toe behoert. **O**m een fundament
vā eenre deime kerke die de heidene del
truceiden die willibrordus uant i die stat
van utrecht ghebroken ter eende toe. **E**n
die hi mit sinen aertede ende colt uāde
fundamente up amerde en wiede in die
ere sūte martijns. **E**nde seide dāter dat
toel uā utrecht ende die ghebroke kerke
die oude conit dogobertus uā uantrijc
der proche uā colen mit sulker vier
waerden dat die bisscop uā colen dat on
ghelouighe uieselche uolc bekieren soude
woden geloue mit sijnre leere. **D**at hi
niet endere noch sijnre p̄dicte noch en
leerde noch en bekeerde die uieselen mer
si bleuen onghelouich ende heide ter tijt
toe dat sergius die ouerste bisscop des
stoels uan romē desen voerseden knecht
gods willibrordū sende dien vriesen te
bekieren. **D**ie dat uolke bekierde woden
gheloue xpi als ic uoersede hebte. **E**n
nu wil die bisscop uā colē dien stoel die
willibrordus die heilighe mā belete had
an hem trecken dat die stoel niet en si on
der den paecus uā romē sond middel in
dat hi onder hē si. **D**aer ic hem up ant
woerde dat ic ghelouede ende oer rede
liker ware dat gesien soude paecus ser
gius gheboot ende sine ordinae die
hi ghedaen hadde dat hi sende den eerla
men leter willibrordū en dāter soude
wesen een bisscops stoel ond de paecus
uā romē die uieselen te bekierē want
een groet deel dies uolkies noch onghel
ouich is dan her des bisscops uan colen
wesen soude om een fundament uā eenre
deime kerke die daer uerualen lach
en die heidene verniet hadden. **E**n bi

6
vafumcūlle der biffcopē was legheue.
Mer die biffcop nā colen en uolghes niet.
Nu bid ic v. dat ghi mi weder ombieten
wilt. v. oordel ende een antwoede of dat
recht si en of v. wil is dat ic den biffcop
van colen weder gheue lo. Soufornceer
ter ende sterftet mit uwer moghentede.
Nu ist dat ghi wilt dat een biffcop blise
ouder v. soe middel. so wilt mi seuden co
pie wt uwen scrijn hoe dat cergius die
paeus willibrodum biffcop maecte
ende seuden aldaer soe mach ic mit uwer
moghentede uerwinen en wed
staen alle die ghene die hier ieghe leg
ghen. Ende ist dat uwer heilicheit an
ders beter recht duncken zal daer of
wilt mi laten weten uwen raet als een
vader sine kinde up dat ic hem uolghē
moghe. Dese brieck nā berade seude die
biffcop bonifacius inden hof te romē
die ongelange tijt daer nā eer dese boec
scop uol endet was soe ende bonifacius
sijn leuen ende storf martelaer. **Van sin
te bonifacius en sine gheselle in d' xij.**
A den iacer ons heren vij en lij unam
bonifacius bi godliken in spelinghe
darter gheuaecte sine marthe en sine
steruen sterue en ordineeete ene eer
samen man. die gregorius liet te we
sen biffcop tot uericht. Ende bonifacius
mit cobano sijn uiede biffcop win
wingo walero ende adalbero prieste
en haimondo sturbald en bolono dia
conen wackero gundero. hildero. en
bertulfo monicken. Ende daer toe
ontrent xxx. heiligh eersamere mā.
Ende uoren den vloet neder en quame
in vrielant tot dien onghelouighe
volke daer si hoer tenen cloeghen op
claut ende vulte hem daer een ludel.
Daer nā bonifacius die een boec der
volker was begonste uolstandelike

te boeckscapen die ewangelie des vrede
Alsoe dat somighe uiclen of licte hoer
onghelouicheit ende name aen die wet
ons heren ihu xpi. Mer die oude viant
die altoes des menschen salicheit bauide
werastont die mit alle sine crachten
en uerweckete een bloedighe pae te
ghen dese heilighe leeres die liever
hadden te struen dan of te laten des du
uels maniere die hoer ouders ghehat
tiet hadden. Mer dese heilighe biffcop
die niet en ontsach dat dreighen des
ueroeden uoles troete en stankete
sine disciplen en opende sijn boec en
het niet of te prediken den onghelo
uighen uolke dat woert der ewigher
zalicheit. Mer die uelich houwers
stoppen hoer oren als een doef capet
ende en wonden niet hoer die uader
he lere maer mit speken en mit lye
erden cloeghe en staken si die knechte
gods en doente mit menighe wonde
up dien dach die nonas hier. Iud maer
die iunius liet. Der heilighen was
lij bi ghesale die alle uolstandelike ble
uen teghen dat onghelouighe uolt
totter doot toe en ueroeren die ewighe
benedixi uoer die pine en gaue hem
seluen willichlike totter marteli.
Die in een stedekijn dat dochem liet
om den name ons heren ihu xpi te
samen ghedert viden en in dat hemel
sche palaes mitten sege v. march al
le ghecroent sijn en loude maree soe
haesten die uerwoede uiclen des hei
lighen biffcops boec an stucken te
sinden ende alsoe wt horen lande
die kersten gheloue te kerē mer die
godlike cracht uerhielt dat boec ge
heel datter nie lecher in ghequest en
was ond alle v. heiden handen daer
in ghescreue was die zalighe lere

des ewighes leuens. En als dit ghesceet
was die bloedighe uelchters hem soer
verbliden om den moort die si an desen
heiligen luden ghevrocht hadden si
weeter thuis ghekeert om te maken
enen feestelicken dach mit een en mē
drincken in grof bliscap en daer ghe
saede een mirakel dat al sude nie ge
hoort en was. want alle dese moer
denaer brode sijn veruandelt in har
de steue die men noch huden daghes
behout in uictelant om een gedenc
kenisse der heiligher martelaer daer
quamen somige kersten lude ende
uetslauerden. En lichame uā desen
martelaers en uoren daer snellike
mede ouer den vloet en groeuenle tot
varecht in sūte saluatores kerke mē
grof weerdicheit alle betamelic was
naer sūte bonifacius licham des
heilighē martelaers uermits mira
den die god uertoende is gheuoert
tot sulden i een closter uan sūte be
nedictus oerde inden ghesliche uan
menle dat hi in voertiden inder woel
tinen uā betomen in grof euen ghe
tamer hadde een ewighen loue zins
namen daer dese glozose martelaer
manigherhante doghet ghedaē heeft
in grof euen uelocht wert uā deuo
tenen kerstenen luden. Dese bisscop
uā gode waicoren was die ander
eerstche bisscop tot utrecht die na
sūte demens doet die willibrord
hiet dat uoerside stichte. En i aer
ceelike berichte ende wilselike. En
na sijne doet was die kerke uan
varecht noch niwe en herde ganc
en sine hadde ghenen eerstchen
bisscop want si rieghens die kerke
uā colen die ouerulouende rife was
daer na gheen pleite houden en mocht

te. Ende binen cort tijt daer na quamē
die denen en sloeghen doet bi na aller
uole inden stichte uā utrecht. Soe dat
uoerside lant een wijlens droech doer
ne en distele wantet gheen bouman
en hadde. Ende daer om want die bis
sopen uan utrecht so arm wordē soe
en mochten si den hof uā wimen niet
ueloeken om die eerstche benedix
bissops benedix. Ende dus mochten
si uā armoede nemen simple benedixie
uan horen naesten eerstchen bisscop.
Alle abten ende deen mitte langhe tijt
zonder bissops uisiele. Au en zal
men oer mit swighen niet voer bi lude
die bitter wrake die god liet ghesceen
om die doet sijne hogher mertelare.
Een prince int uare uictelant die wi
dichindus hiet quā mit oncallighen
vechters om die lanwers in die oester
ghe ende in die westerghē en destruer
de die ende maectese alsoe bloet. Of
ene woestine ware. En alle die daer
ine woeden die hi ewighen conde sloech
hi door in wrake der heiligher mert
laers. **Van sūte gregorius hoe hi
bisscop wort. xv.**

Als sūte bonifacius die eerstche
bisscop uele steden hadde doer
ghevandert om te meren de dienst
ons heren ihu xpi ghesceide doe hi
quam in een nonnen closter bi der
dat uan trix upren ouer uander
mofele daer een abdulle was hiet
adula ende was een eerstame uouwe
die ouctinc die heilighe uā mit grof
deuoci in hoer herberghe ende hoepte
uan hem te horen ewighe gheselike
lete daer si of uatert mochte viden.
En als dese selue bisscop ghesere was
ter tafle en mit den deernig gods eten
soude zoē was daer een eorshipur uan

7
v. iaren out ende hiet gregorius ende na
des docters seiden begheerde hi die bene
dixie uanden bisscop intieghenwordic
heidn hem allen die daer saten. En hi las
daer sedelike een sermoen ende besloet dat
ende van sijner lesse mit ene ghelude al
soet daer ghevoenlic was. Suinte toni
facius begonste dat sermoen uā uives
te uertellen ende der gheene hie die daer
bi saten mit mīnen des scoonwēdens
leuens also te ontsaken dat dat selue
kint gregorius liet alle dinc aftey ende
uolgede ten seluen bisscop die inden selue
tiden an nam om dat uolt uā doringhe
te bekeren. Ende die selue kint bleef bi
den bisscop tot datter sine uolle iare had
de. Dar is te uerthane totter oude uā. xxiij
iaer datter nie uā hem en seide. Ende
was een ghetrouwe mede vker inden
woerden gods. Daer na alle uoerleit is
voer tonifacius in uicellant om dat on
ghelouighe uolt te bekeren en begheerde
mit groeter inicheit den sege der mereli
te uertrighen ende seite gregoriū bisscop
der kerke van utrecht te wesen na hem
want hi uoerwaer hem kende ene wile
heilighen man dies wael weerdich
was. Vā hoe groter mīnen goedertieren
heit mildicheit dese gregorius was i sine
stiche dat vint men claerlike bescreue
inden boec uā sijner legende. Dese selue
bisscop sende hystwinū nicellinū en wil
libroidū inrlant uā ouer ysele te uolke
te prediken die ewangelie. En na dat si
uele uoles bekeert hadden doe stark hie
winus tot ouden zeel en uoer tot onse
herē iudelen tiden inden iare ons heren
vijf. ende lxxij worden ghesien steiren
gelijc of si snellike uanden hemel ghe
uallen hadde. alsoe dat uele lud wae
den datter werelt eynde come soude.
Dese gregorius die een heilich biecht

was des namen xpi leude langhe tijt
en was ueracht en brual gode xpi dese
ende sijn uolt en is ghedraghen i sine
saluatoers kerke ende ontfinc daer
gods lichaem. Ende up die vnskalēde
uā september gaf hi gode sine zalighe
ziele. Dese heilighe biechter wt begra
uen in die selue kerke eerlike als he
toe behoerde die dat bisdom uā vrecht
wijstlike bericht hadde lange tijt.

Van Adelbricus den. iij. bisscop.

29
30
Een eerlam uad. **xiij.**
Die adelbricus hiet die was ge
boren wt englant uā enen bisdom
dat eboracio hiet die om sine grote
duecht is ghecoren dat hi was kano
nic inder kerken uā utrecht. Ende
doe dese uoerleide gregorius een out
cranc man was wt hem te hulpe
gheliet dese selue adelbricus die die
dese ende dat uolt des stiches wijse
like berichte alsoe dat dese selue gre
gorius uoerleide dat hi na hem bis
cop wesen soude. Dese adelbricus sei
de zende suinte luyger den heilighen
bisscop van mūster in uicellant
dat hi dat uolt bekeren soude en die
oeffenighe der afgoden d' wt uidi
uen. iudzen tiden inden iare ons
heren vijf. ende lxxvij. uant een mā
enen steen seer of kuste in d' stat uā
constantinopel. En ind' kuste enen
mā mit duldamighen scifte xps
sal gheboeren wden uander maghet
marien en ic gheloue in hem. O son
ne dulcalt mi weder beschinen alle
constantinus en herenis keisers
zijn. Adelbricus die bisscop stark
in vreden ende uoer tot gode na dat
hi somich iare dat bisdom uā vrecht
wijstlike hadde bericht. Ende is ghe
brocht tot uoerleide kerke ende

31
mie sinnen uoer uader daer begrauē
Van theodardus den vi. bisscop .xviij.

Da aelbicus door des eerlamen
vaders wt ghecoron theodardus
dus die vijfte bisscop na utrecht die
een gloriose lezer was ond den vrie
sen was daer hi ueel of beheerde in
desen tiden als inden iaer ons heren vij
en lxxxij. widichindus die hertoghe
daer hi te uore af gheset is inden
vrieten uilenden hem tieghen kaerl
den coninc daer hi teghen streed ende
mit zeghe uarwan uele urieten
die daer wor bleuen en makede he
onderdaen. Theodardus uoer i uerde
va deser werelt die weder uoersaid
kerke ghedraghen wt daer hi mitē
heilighen uoer uaders ruste eerlam
like **Van harmakarius den vi.
bisscop .xviij.**

Ende als theodardus die milde
bisscop begrauē was so wt
ghecoron harmakarius die sesste
bisscop tutrecht een wijs ma ende
een heilich en een wt ghenomen
goet predicaer in tiden als inden
iaer ons heren .viii. doe vinghe een
deel burghers na romē an paeris
leo daer hi ghinc in die procellie.
die meere leranue hiet en me cruce
doech up sūte marcus dach. en sta
ken hem sijn oghen wt en cortē he
sijn tonghe die hem god weder gaf
bende sien ende sprake en wroghean
mit onrechtē dat hi ualschē gheue
hadde. **Et om dese twidrachichē
te laten soe qua kaerl die coninc die
men den groten hiet doer tghedertch
te en der cruyvalen laut up wart
sedelike weder stat na romē. Ende
als dese coninc der stat begouste te ge
naken. Doe quamen die senatoers**

ende dat wensche uole bi groten saem
en brodyen mit hem ude heilich doens
uander heilighen gheuerente. **En** leiden
den coninc mit hogher bliscap i sūte
peters kerke en die uoersaide paeris leo
sette den coninc up sijn hooft een gulde
ne crone up dien zeluen dach als onse
he ghecoron wt uand reture maghet
ende al tghaene uole songhen den co
nighe hoghen bladen lof in deser manie
ren kaerl den kaiser ghecroont na
goet den groten en uoersaidē gheued
der romēne hem sijn lane leuen ende
zalicheit en zeghe. **Hier om moghe
hem saemen die geeste uisieren daer
men ghene wbat of gheueden en en
en segghen dat een coninc die kaerl hiet
die stat na romē mit crachte belat.
en dat hi die selue stat wan ouermis
dachi die urieten in mochten en die ro
mēne uerwonen. **Harmakarius
die bisscop uoersaid als sine daghe uer
uult wate stat hi op die vijfte ka
lendir na september en gaf gode sine zie
le. **Alsoe hi ene wijstijts dat biscop
mit groten aerteide hadde berichte na
vrecht daer me anders niet of en vint
noch in croniken noch in geesten dan
dat hi begrauen is mit desen uoersaidē
eerlamen uaderen. **Van rixfidus
den seueniden bisscop .xix.********

Da harmakarius des bisscops
door wt een bisscop tot utrecht
die rixfidus hiet en was die seuenide
bisscop een godelic man ende goetarie
ren oetmoedich en een wijs cler. In
sinen tiden als inden iaer ons heren
vij. en ly. **Stephanus die paeris qua
neder in urancijc en hiet daer hoch
tijt ende secht inder stat na romē en
gaf daer die keeserlike benedixie up
den coninc lodowijc en up ernegaete**

linen bedde noot. Daer dese selue keiser
doe ewe sone bi ghewonnen hadde als
daer die ene locharius hiet en die and
loderwije. Ende alle aringhaert sijn wijf
ghelouwen was nam dese uoerseide
conic een wijf die iudich hiet. des her
coghen dochter uan trieren die sijn
selues na nichte was. om dat onghe
oelouete huwelic wt bisscop uederit
ghedort. van dier selue iudich wan
dese selue keiser enen sone die kaerl
die tale hiet enen edelen ma die daer
na conic en keiser was van wien die
eerste graue na hollant die ierde heer
licheit ontfinc tot enen man lene die
de graue en sine na comelinghe tot oeler
tijt tot heblen ghebericht. **R**ixfridus
die bisscop uoer seit wart een our man
die god hef hadde. En hi was beliet va
die saghe langhe tijt en scade na desen
leuene up die terre nonas in odoler.
Ende wt begrauē mit den anderen bis
copen die uoer hem gheueelt hadden. **xx.**
in der uoerseide kerken. **van frederic de bisscop**
Fredricus een hoecly ghebooren
kint wt desen lande doe hi noch
reder ende ionc was uan daghen brochte
sine edel broeder wt urecht ende leiden d'
in gods huus mit offerhandt en mit gif
ten ende beuallen daer den riddersepe go
des. **R**ixfridus die bisscop uoerseit nam
die selue kint bi hem als enen uoer sone
ende leeden sonderlinghe wel beide i zede
en in kunsten en pleser mids godliken
in spreken dar hi na hem bisscop werden
soude. **V**a linen kintliche iaren soe heeft
die kint soe wijlic ende soe loeflic ghe
dient in den godthuse dar hem die selue
bisscop gaf alle die oerdeninghe die d'
prieistercap toe behoren. Daer na alle
dese bisscop rixfridus affluich wart
qua loderwije die keiser ned neder mit

linen onghewoonoueden wine int neder
lant nan almaninghen up den rijn en
ouboer dar men frederic die hi liet
hadde kuelen soude te wesen bisscop d'
kerken na urecht dien hi alre hant
gaf vingherden stat en armenten
tes bldoms. en al was hi noit bisscop
nocht den die keiser conlacieren in
sijne ieghenwordicheit. **E**n als de
serwienghe ghedaen was en die lene
dix hoochlike gheboet die keiser te
houden hof ende gaf wten alle die daer
waren uan menigher rkeeliker spise.
Des anderen daghes als die sonne up
was ghegaen en wel na te middel des
hemels gecloemen was sprac die keiser
den bisscop uederit den mite lare wo
orden in dier manieren. **V**ieue zone die
del d' stat na urecht heeft di ghecore
tot enen vroeden herde up dattu mit
dijne heiligher leue castien en behere
zule dat sundighe uole. Daer is wal
charen een elant in dinen ghestichte
dat seve kerucht is mit groten lunde
daermen of seer dat niet die broeder
alleen mitre zultre slaep mer oec
die zone mit sijner eyghenre moeder
waer om wi di besworen bi den ael
machtighen gode dattu allulke omē
schelike menschen corrigierst ende
pijnt mieten zonde. **E**n oft mitre is
zoe en laets niet du en uertanelle. **E**n
alle fredericus die bisscop die hoorde
zoe uersuchte hi en antwoorde die keis
aldus. **H**eer keiser uwe moghencheit
heeft mi ghetonten mit enen grote
besworen. Daer om bid ic uwer grote
moghencheit. **A**t ghi mi segghen
wilt uan wiker stede des lichaens
een uilchs men icst zal beghimen
te etene. Die keiser uerwonderde he
va deser uraghe en antwoorde aldus

36.

It uermoede datmen den bisschop ierst uā
den hooftē sal beghinne te cene want
inden houede is meer moichs dan in an
deren delen des uilchs. Die bisscop seide
Siel uader du heues te rechte gheant
wert waer om ic v die een prince ende
een hooft des uoles sijt ierst berispe eer
ic wān sterte come alle coeten uolke uā
walcheren want ghi hebt een wijf
die ghen wet ende die ghen ghesete recht
der bisscoppen iudich des hertoghen doch
der uan beieren die uwer moghenheit
is een uiltschelike nicht uā welke en
mer bedde ic v iumane bisulker peni
tencie als daer toe hoert dat ghyis of
staet. En en laet ghyis niet toe leg ic
v dat v daer of comen sal seare en uer
driet dies ghi niet ongaen en moght
Want die apotel seir onkuilchens
en ouersprekers die ordelt god. Doe de
se heilige bisscop dit ende telos gheli
kes uolstandelike seide en sine woerde
mit ude ghetughe der heiligher leere
volcomelike becloet uerluchte hem
die keiser en bat ghenade en belouede
dat ongheroelouede wijf uā hem te
wene ende die heilige bisscop uā oer
lof aenden keiser ende is tot utrecht
hoochlic gheset in sine ael. Daer hi
contreckinghe iualten in bedinghe ende
in achmoellen te gheue leuende. Ende
uauallen stede des campels en des caluels
dede hi wijflike weder maken. Onlan
ghe daer na uoer die heilige bisscop
mit sinen sepe mit ene liden windē
te walcheren ant laur om te corrigiere
dat miltadighe uolt en hiet daer sine
heilige seende. Daer bekeerde somige
lude ouermits poekinghe des heiligen
bisscops ende onckinghen penitencia.
Ende somighe waren uerhardē uan
herten in hoer quaetheit ende grepen

hoer wapen ende dreighede han te doen
lachter waer om doe die heilige bisscop
uan dane uoer. Ende daer na quā daer
barbarisch uolt in dat eilant en cloech
den greue eggert door mit uele francoer
sen en iinghen uele wiue en kinder en
voerden uele roefs uā menigherhande
deinoet uan dane. Dese heilige bisscop
uoer daer na alle sine ghestiche wer en
quā in uicellant daer hi uernā arriacns
ongheloue die si hadden inder diuoudic
heit die hi te male mit groten vliceliken
aebide uer lude herten uerdreef. Ende
leual simte odulke die canonic toe lute
saluatoers was die kerke uan stauerē
Ende als hi alle sine saken wel uol en
der hadde uoer hi salichlic weder tot
utrecht ludouicus die keiser die hem
onclach langhet te bliuen daer mit si
nen uerbannede wiue welke uouaue
seer arbeide den heilighen bisscop in
anderen sinne te bekeren mit sineliken
woerden en mit groten gauen die si hē
sende. Mer die heilighe mā en was niet
te bewaken mit woorden noch mit gaue
hi en meende alle sins dat ongheroelo
uede huwelic te seiden ende sende den
keiser enen behagheliken brief uan red
der uaderlike lieue eer hi die ghen hem
enighe sentencie des bannes gheuen wou
de. Waer om die keiserine uermits des
uiancs vade die ghen den heilighen bis
scop groten misbegreep ende uilicēde
hoe sine ter doot brenghen mochte die
daer na twee quade knechte daer toe huer
de die hoer liuoren dat si den heilighen
bisscop doden souden. Ende si ghinghen
tot utrecht ende seiden dat si waren des
keisers knechte ende si den bisscop uā
stat ene noot darrighe boescap soude
doen. Fredericus die heilige bisscop
vernam bi godliken in spreken tacket

ghenaken sine marteli. Ende hier die
twee boden beiden roche eynde uand misse.
Ende als die ewangelie ghelesen was.
Soe ghinc die bisscop up den stoel en sprac
dien volke een sermoen in sinre salua.
toers kerke. Ende uoerseide sine marteli
te hant in staende. Ende die gods dienst
ghedaen was. doe ghinc die heilige bis
scop in sine ornamente in sinre ians
euangelisten sacristie daer hi gode bat
dat hi hem uileende uolstandichheit in
sinre passie. Ende doe hier hi die boden
tot hem comen en sinen clere die lijn die
re was hier hi een luidel van hem gaen
after sine saluatoers outaer. Doe sprac
die heilige bisscop cochen moeders. nu
doet uwe woetsap die ic uolcomelike
wel wiste eer ghi toe deser stat quacemt.
Doe toeghen si hore melle wt hore mou
wen en werstaken den heilighen bisscop
ende spraken dese scampeke woerde on
der hem. Nu heeft die keiserine wreake
uan di die si laughe begheert heeft dier
du i uel tiden menich swaer uerdiert ge
daen heuet. Daer he die heilige bisscop
antwoerde lieue kinder nu gi uolbracht
hebt uwer uroauen woetsap en hoor
gheloe. nu pijnit u snellike uā hecu te
lopene. Ende sond merre liepen die moer
ders uā dane en voren ouer den rijm en
brochten der bloedigher keiserinen nu
we bisscop uandes heilighen martelaers
doet. Doe ripp die heilige bisscop toe
he sine clere en seide. Bone ic ten ghe
wont eer door om die vheer om die
dorgher en om die gherechicheit nu
voept te samen sonder merren die puel
terscap uā utrecht der heilighen kerken.
dat si mij lichaem begrauen mit beho
ouliker wraer of begaughenisse. En
mij geest heer waer hier in die ewighe
bisscop. Ende alle die clere die hoorde

9
riep hi lude mit groten wenen so dat hi
broede al dat uole die hoer wapē grepē
en liepen cochen steruende bisscop. Ende
als si stonde omtrent hem al carevende.
sprac die gods martelaer prophetierende
tot hem aldus. broede ende lieue kinder
vertrighe ic enich del inden hemel mit
ten heilighen martelaers so zal ic inichli
ke bidden uoeer. v. ende om zalicheit en
dat. v. god behoede uoeer plaghe want
om der keiserinen openbaer ouerspel
die hier te lande woent zullen comen
die dinen en destrueren al dit bisdom.
en als die gheleit is doe gaf die heilige
martelaer die benedixi en ghinc i die
croft die inder seluer kerken is ende
voghedē hem seluen in enen sere ende
begauen selue die zalme der vigilie en
sprac aldus. Jezal den here behaghen
mit rike d'leuender. Dese bisscop leed si
ne marteli in iacer ons heren vij. ende
xxxvij. up die xv. kalende uā augusto
Doe wien vele gracen en miraculen
zijn gheschieden ten loue en eer ons heren
name ihu xpi. Die bisscopen beide in
walsch lant en i duitschlant. vname
ten onsculdighen door des heilighen
martelaers. uerbonden hem te same
rieghen die ouerdact des keisers ende
des misandighen wiuces. Gregorius
die paus als hi die uerhoorde quam
hi neder in urancrije en seide ludouici
den keiser uoerseit i een clooster te
swellen dat hi daer besloene peniten
cie dede. Dese die bisscop uan amies
gaf der keiserinen uoerseit ene wile
en seidele i enen nouen cloester dat tri
cimus hiet aldaer hoer penitencie te
doene. Die pūan uā urancrije kore
lochani des keisers ouste zone ende
bi ghemene wille soe leden sine eer
liken in den stoel der moghenheit.

39.
Hier zullen wi inken dat na dier tijt
dat sinte bonifacius die bisscop ghe
doot wt rocher tijt dat dese heilighe
bisscop frederic ghedoot wt zijn uer
leden lxxxvi. jaer. In welken vijft
heilige bisscopen hebben gheweest
Welker geeste en leuen in uids uer
sameniste ter tijt bescriuere zijn af
ghelaten waer om si die na comeli
ge niet besceidelike bekenen en mo
ghen **Van fredericus den ix bisscop
die fredericus broed was. xx.**

Na der passie des heilighen mer
celaces des bisscop fredericus
was een euodrachicheit beide in der
cleri ende in den uolke wie dars vordich
waer te besiden des heilighen bisscops
stoel. Somighe koren den proefft
castuoen enen viken man dat bild
te berichte. En die ander tegheerden
te hebben alfrici die des heilighen
fredericus broeder was. Hier bighe
menen wienden wille der cleri en bi
sint odulfs canonic tot sinte salua
tor is die uoerside proefft of gheset.
En alfricus wt miden groten loue
ghelet in sijn broed doel in dien oet
in eenre star die bruxia hier gheleghe
in vcalien daer regheuder bloet drie
daghe ende drie nacht uaden hemel
Ende in dien seluen na sinte frederic
doet pphetic die hi uoer spraken hadde
doe hi steruen woude begonde daer
ene alte grote iamerhate want die
denen die sweten en die noormans
igaderden uele soepe mit onghetalli
ken wapentuas en bedwonghen ue
le landen en makeden uele bloedi
gher stride inder heiligher kerstenheit
Alfricus die de ix bisscop was uitrecht
die was uol duechden en milde en

staf up die xvij kalende na decemler
in vreden ende wt begrauen i sinte sal
uatoors kerke. bi sinen broeder eerlike
Van lugerus den tienden bisscop

Alle alfricus die bisscop uoersent
ghelouuen was wt ghecoren
die tiende bisscop tot utrecht. En hiet
lugerus een heilich man en een hoech
leuer. In sinen tiden inden jaer ons her
vnh en lv. locharius die keiser sach
dat hi der denen wrech niet weder
staen en mochte doe gheate hi allene
gode te dienen ende sijn ridder te wesen
ende gaf dat keiser vike bi consente en
wille der princen uanden lande sinen
oudsten zone loderwoic en nam dat zel
ue abijt heilighe abijt ane i een clo
oster dat purmen hiet ende was daer
onder dier monichen lexe ende dede
d sine heilige professie. En hi leuete in
dier penitencie niet merich jaer. En
als hi ghestouuen was koren die du
uele om sijn siele teghen die engele
alloe dat den ghenen die biden lichaeme
stonden die doechte datme lichaem
toech nu hier nu daer. Doe bielen die
monike i hoer ghelede daer si te qua
den geeste uaden lichaeme mede uer
iageden ludgerus die bisscop stait
up die ix kalende na meye en gaf
gode sine zalighe siele na dat hi
een wijlonts berecht hadde die hei
lighe kerke na utrecht. Dese lud
gerus wart gheuoert tot uoer
laxende kerken en biden twee
uoersiden bisscopen begrauen
**Van huingherus den elften
bisscop. xxv.**

Na des bisscops ludgerus doet
wt ghecoren die elfte bisscop
tot utrecht en hiet huingherus

ende werdelike ontfanen hebben alst
recht is. Ende gheuen onsen lieue
en ghecrinwen manne dideric voer
scenen alle die voerleide laur mit
den dienste luden die daer waren zyn
of namaels in welen zullen mit
bolch mit merche mit wat ende
mit weide hem en sine volcomeli
ghen erflike te beliden en uellic
te ghebruken na ons en na onsen
nacomelinghen. En ghebieden
dat hem niemant hinder noch on
uerde daer in en doe. En want wi
willen dat dese ghyste uaste en stad
blane en ghehouden vdr coete ewi
ghen daghen so hebben wi dese lede
belegheit mit gousen vingherlijm
uan goude. Ghegheuen te pladele
In iacer ons heren vijf ende lxxij
des negghenden daghes voer sinte
iohans dach natiuitas. Dese selue
heerlicheit heeft dese dideric en sine
nacomelinghe in ene rechtē mā
lene beliden langhe tijt. En heb
ben die vrede denen uen ende des
voemlichen rikes crachtelike uua
gher. Ende ludouicus die coninc na
almanghen des voerleiden kaerls
broeder gaf oer desen graue dideric
vnicys lede sijns wiues der coningine
dat foreest uan walsa want hi een
vnoemt ridder was en onder alle
riddercray cere te princen daer hi he
belcreuen hantuelste of gaf spre
kende aldus. In die ere der hali
gher dieuoudicheit loedewijc bider
gracie gods coninc uan almanghen
wi doen verstaen onsen ghetrouwe
die nu sijn of namaels welen zulle
dat hem onse wijf die coninghame
ons lat dat wi gheuen wonden on
sen lieuen ende ghetrouwen graue

dideric na hollant en foreest dat wal
da hier ende an sine grauecray ghelegē
is. Ende dat water dat daer voer gaet
voert ende in waer merck ende weide
lant en onlant bolch ende heide dat die
foreeste we behoert. En wi die yummer
ghenege en zyn onser gheselme bede
te uoldoen en niet te weigheren heb
ben ghegheuen onsen lieuen en ghe
crinwen den graue dideric voerleide
dat foreest mit alle sinen toe behoren
zultoe alst voer ghenoecht is verlike
te ghebruken hem ende sine na come
linghen verlike te beliden ofte uercope
ofte wech te gheuen. Ende om dat wi
willen dat dese ghyste tot ewighen da
ghe ghehouden werde so hebben wi de
se lede belegheit mit onsen vingher
lijm uan goude. Ghegheuen in den iacer
uan onsen heren gheboerte vijf en
lxxvij up den dertien dach uan april
Dese dideric was die ierste graue van
hollant. En was ghewapent mit
enen scilde uan goude daer i ghema
ker was een leue na voder uerwen
dat men kele het. En alsoe men seir
was hi ghebroken uande comdike
gheslachte der princen na vancrisc
die de palen van sijne heerlicheit
voerleide sieghen der denen aenuechē
eerlike befermit. Dese dideric had een
hooch gheboeren wijf die ghenoecht
was daer hi bi waren enen zone die oer
dideric het en muel duechden oer eel
was. Dese ierste graue dideric ald hi
out was dede hi uan grof deuocien tim
meren tot egmond een clooster uan
houce daer hi in seide nommen na sinte
benedictus derde die hi venter gaf uan
sinen goede d'g volcomen nootste of
hadden. Ende uan dien zeluen cloest
wt eene nonnen uan gode i sproke

dat si den graue dede inmaende dat hi wou
te up den lince adelbaus graf. en dat
heilighe ghelovente doen brenghen i dat
nomen cloester. Ende nuchien als die
priester des heilighen uaders graf up
wommen toe uant men dat cleet daer
des heilighen uaders lichaem mede ghe
decker was gans heel ende onuitteert.
mede wt daer gheuonden een gulden
crans up sijn borsten dat medecine en
zalichheit was tieghen menighen ande
ziecken. Ende onder sine graue ontsprac
ene fonteyne daer noch huden taghes
vele waters wt uhieter. In den iaer ons
heren vijf ende lxxij. iij. kalende na
ianuarius vrede die bisscop huyngheus
in vreden na dat hi mit africa ende in
ludgero dat bilsom hadde berecht. xvij.
iaer na utrecht die iunius der denie wie
cheit na sinen eighen stoel was ver
dreuen waer om men nu niet gheue
ten en can waer sijn lichaem begrauē
is **Van odibalden. iij. bisscop**

xviii.

Na des bisscops huyngheus doot
wt ghecoren die xij. bisscop. tot
trecht die odibaldus was gheheten een
heilich man milde gherechtich en goet
willich. In desen tiden als inden iaer ons
heren vijf ende lxxij. quame die denie mit
ten noormans en destruerden al ewallche
lant. Ende des iaers d'na vernielden si al
clant na ardenen. In haerl die keiser
die die groue ghelijeten was qua miche
lomlaerden en mitten diutseghen ende
uacht tieghen dese ouerdadighe lude.
In vernits der kerstinen linden en
mocht hi se niet veruuen. In ten leste
makeden men een lestant om te spreke
uande pais daerme ouerdroech dat god
fridus der noermāne conic kersten sou
de wān mit deser voerwaerde daerme

ghauen soude des conics locharius doch
ter wtue die gliscia hier. Ende men
soude mit hoer gheuen die puice na
uicellant in mede graue. In dat ghesied
In daer na so en wouden die uicelen
den voerseiden conic godfrid niet onder
danich welen die hi bedwanc en gaf he
een smadelic eighenscap zoe dat elc me
sche moste draghen enen last om sine
hals daer mensche rechter uoert an han
ghen mochte of si hem tenigher tijt
verlecken tieghen des conics moghent
heit. In daer na in corten iaen wt dese sel
ue conic godfrid iunius der waake
gods mit oncalliken denie in die betu doet
ghellegghen. Ende daer wt ghewolken
menighen kerstinen menschen bloet die
si in uoertiden ghedoot hadden. In den iaer
ons heren iij. up die ydus decemb's uoer
odibaldus die bisscop na deser werlt en
gaf sinen soepere ene weerdighe ziele
alle hi. xvij. iaer dat bilsom berichte
hadde. Van desen bisscop odibaldū scri
uet die abt na pinnenē in sijnre coro
nike dat hi was een heilich man die
utrecht eerlike begrauen is en rust d
mit den heilighen uaderē. **Van egil
bald. iij. bisscop. xix.**

Na der doot des heilighen bis
scops odibaldus. wt ghecore
die xij. bisscop tot utrecht die egiltol
dus hiere die dat bilsom ene corte tijt
berichte. In desen tiden als up die ander
nonas in october ruste d'ider die die
ierste graue na hollant was. Ende
was oec he een groots deels na doot
uicellant ende was een onueruact
pēce die sijn lant en sine pale nauli
ke bescernde teghens der denie acmich
ten. In gheua die graefinne staet up
die derde ydus naan ianuarius en is be
grauē bi hare mā tot egmond tude

dooster dat si uest gheünert hadden
vā houte daer si nonnen in leden die
gode innichlike dienden

Ende alle dieric ghestouē was
die alreerste graue uā hollār
was. Wt dieric sine enighe zone die
ander graue te hollant ende uerheue
in sijns uader stede alle een recht erfina
me. Dese nā een wijf die huldegond
hiet. En also men gheloeft zoe was
si des conincs lodewijcs dochter uā vāt
rijcs daer hi bi wan enen zone die ar
nulfus hiet. Ende enen zone die eg
bertus hiet ende was aersch bisscop
van trice. Ende ene dōcht die arlind hie
te die wt nomen sone was. Dese hie
dieric nā sijns uader dier legonde hi
miten uicelen ewdrachtich te wōden
d hi sieghen oorloghede en dāer dat
hise uerwan en hem onderdānich ma
kede. Ende om die oorloch uanten
wiclen soe brac dese selue graue di
deric die clooster dat sijn uader ghe
maect had uā houte tot egmonde
en dāer weder maken uan stene. En
nā die nōne uā dāne en lede d in mo
nicken uā sūte benedictus oorde die
daghelics gods dienst daer inne duo
teliken deden. En ofs noet ware dat
si die uicelen bet weder staen mochtē
dan die nōnen. Dese selue graue die
ric gaf der kerken tot egmonde grote
goede te beliden en gaf oec een boec
dat historio tripica hiet. Ende ten
text uā vier uā ewāngeliste die bu
ten uerdeckt is mit sine goude daer
duertaeer ghestouēt is staet. Hier
vrou huldegont die graefine gaf d
selue kerke uā vier mildicheit een
ontaeer tafele die altemale goud is
daer menigherhande duertaeer ghe
stouēte an is. Ende alsoe men seit zoe

wt uander selue tafelen ghestouen ene
steen die ant alre ouste uand tafele stōr
die des nachtes mit sijn schine al tar
choor te uerlichten placht. In desen tiden
wt sūte iheron biden bisscop uā utrecht
ende biden graue dieric mit miraden
tot egmonde gheuoert. die in voeride
te noerdich priester was en uāde tenen
daer uoer egheloue onchooft was. En
boldus die bisscop uan utrecht berecht
dat bissdom licht. x maende en staet up
die secunde kalende uā october en ruste
in onsen here die mede begrauen is ind
selue kerken **vā radbold' den
xiii. bisscop xvi.**

Da dat egilboldus die bisscop vōg
uen was oimics wille arnulfus
des conincs uā uancrije soe wt bisscop
ghewier als was hijt node die xiiii
bisscop tot vrecht en hiet radodus
een heilich mā wel gheleert oetmoedich
ende hooch gheleuen want die coninc
radodus die der viesen coninc was sijn
re moeder ouer oude uad nader. En gūta
rius die eerste bisscop uā colen was
sijn oem. Dese radodus name beduut
zoe ucle in onsen diuincche als een bode
uan groten rade want hi was oer raet
indes conincs kaerls palaes uā uancrije.
En een philosoef die nanuo hiet hadde
desen radodū inden vij vrien coninc
volcomelike volleert. Ende dese selue bis
cop bescreef menighe duchede uā sūte
willibroet en van sūte bonifacis ende
mede ducht hi een heel ambodht datmē
noch huden daghes zinghet up sūte mar
tins dach translacio. Dese heilighe bis
cop als hi nā an dat heilighe abijt des
biscops uā utrecht. Poelarede hi alwoy
in vasten in bedinghen en in alimossen
te gheue zond aflaten wōt eynde vā
zinen leuen. Ende alle sijn tafelgheno

ten wijn droncken ouer hoer machtyt en
waeren dat die heilighe mā mede wijn
ghedroncken hadde zoec draue hi alle he
melic daer water. Ende tar uerna een
die gūmarus hier en bar den bisscop dat
hi moeste diuincien nā sinen draanche mer
die heilighe man en heughe des niet. Ajer
dele selue gūmarus nā al heimelike des
bisscops nay en draue daer wt ene grote
drone. Ende hoert hier een wonderlic mi
rakel want dat selue wat was al chant
uenwandelr inden beesten wijn waer om
gūmarus die prouer den heilighen bil
scop rechte noert tar ghenade. En die
heilighe mā gaf gode den lof ende niet he
zeluen vanden teken dat daer gheleice
was. Dese selue bisscop noert ene plach
te liden inder stat van daucut. want die
stat nā utrecht nimit den denen wrech
al telegghen lach. Het gheleice op ene tijt
dat dese bisscop quam tot utrecht om te
verloeken mit deuocien die steyen daer
die heilighe waters laghen. In die dūe
die des niet ghehenghen en wouden qua
mē hem teghens lopen mit machte en
uboden hem tar hi niet vorder en ghin
ghe. Die die heilighe bisscop uaderlike
uermaende dat si aen nemen souden
kerstinen gheloue ende of laet hoer
pynlicheit den kerstinen te doden. Ajer
hoe die heilighe mā die quade pynnes
meere pynde te bekeren hoe si i quaet
heten meere beoert worden. En dreigede
den heilighen bisscop si souden den
steruen enen biteren doot. Ende als
hi sach dat hi die ilouen kinder niet
bekeren en mochte uerbānde hie
en vma leddele. En rechte uoert
quā een blyxim vanden hancle en
verbernde die dūe soe dat si iamer
liker doot hoer leuen eynden. Die
kerstin die die mirakel zagghen

12
62
Vielan te wapen ende cloeghen al die de
uen doet die daer waren ende is ghecense
mit seghe wt der stat van utrecht.
Dese heilighe bisscop bloede mitten ter
moen der prophecien want hi ucle toe
conceder diughe sinen heimeliken
uicuden dede verstaen. Ende want
baldricus die een goet sedich wonghe
ling was tot coner tijt brochte twee
clerke nā sijns uader lande noer dese
bisscop ende tar hem tar hie pueltes
wien woude. Ajer dese heilighe uader
wt lachende mit bliden senticheit ende
sprac lieue sone int dēte raer nā nū zal
ic doet welen en du sulste welen een
heid nā deser kerken. En toe salstu de
se clerke mit dijns selues hant pueltes
wien. En dan saltu weder maken dese
sacl en dese stat nā utrecht alsoe als
si uoren was. Daer na voer dese bis
scop rabodus in dācuten land daer hi
sunderlinghe liec bloet ligghen. Daer
openbreede hem die maghet maria
ende moeder gods in grōter claerheit
en had in hoer gheselscap agnen en
reclam die reine maghete. En sprac
den eerlanun bisscop aldus toe lieue
sone en ontsich di niet mit lieue ieghe
wordich die du dicke hebste ghegroet
ende niet en saghest. En wes des seker
dat du nā deser siecke wel ongaet sulst
maer du salte niet langhe hier na le
uen. Hier desen woerden zoec ueghinc
die ouer grote claerheit. Ende daer
quā soe sunderlinghe goede lucht
als menschele herte begripē mochte.
Die heilighe bisscop ghenas vander
siecte en comighe van sinen heime
liken ghesellen zeide hijt i heimelic
heiden hoe groete soenheit hi ghelie
hadde ander maghet maria con
ghinc des hemels. Die d nā mīn

iaer ons heren 11. ende xvij. quam hi
uter dicte ende in homilhem viel hi
te lode sonder wec. Ende las dese antif
fen. Fre leti laude. Ende up die derde
haleude van de amber soe uoer hi za
lichlike uandeler werelt. Dese heili
ghe bisscop was inder sware plaghe
der denen. xvij. iaer ende berechte die
kerke ecklike dien die elsi miden
volke ecklike graven inder kerken
tot deuenet. daer god uele gracen
doet om bede willen des heilighen co
fessoers den ghenen dies behoelike
zijn. **Van baldricus den xvi. ten**

bisscop. xvij.
Also men vint bescreuen inder
lombarden historie heuric die
voensche coninc wart te rade van groot
deuocien dat hi na bisscop radbodius
des heilighen confessoers doot bruno
ne sine zone woude uersieren mit
clergien. Si dan den seluen bruno ser
ten iuyten stoel des uoerleide confes
soers. en als dese coninc uerhoerde
dat hi woude denen die stat na vrede
ghewone hadden en destrueert. en
mede al dat uolc des bisscopins ille
ghen ende ueraghet. Daer om seide
die etel coninc den zeluen zone inder
riderscepe up dat hi der denie wree
heit crachtelike weder stoende. En
up dat hi zelue bisscop mit siner
ridersclike wapene beschermt
ende weder makete. Ende hier om
na des heilighen radbodius phe
cie soe is ghecoren baldricus die
xvi. bisscop tot utrecht. Ende also
men seit soe was hi rixtridius zo
ne des greue na clare die een etel
prince was. In desen tiden ontsat
een bloedighe coninc te ghenue
in der stat. Ende in den seluen daghe

wonden alle die denen uerleghen in wat
lande dat si waren. **W**aer omme bald
ricus die bisscop na dach denen vraghet
waren ende uerleghen soe sticht hi we
der die stat ende benincdele al omme d'
hi uele coene up seide en hoech wisch
huse die uerbande kerken dede hi weder
cimmereu. Die zale ende anders in ualle
siner dede hi ecklike weder maken.
Dese bisscop inden iaer ons heren 11.
ende xvij. uoer hi ou berch ende quam
in ysalien te spreken den coninc ode om
aloe hande oibac der kerken na vrede.
Ende als hi sine woetsap ghedie had
de na hi derlof anden coninc en voerde
mit hem die heilighe lichaam der mer
telaren. **P**oncian benigni en agnetis
ende brochte te in die selue stat tot
utrecht. daer hi seide mit groot deuocie
ende in enicheit. Ende hier toe so bat
dese zelue bisscop nermids hemelike
opentaringhe na gode die lichaam de
ser heilighen werentridi. leuini
plechclini wyronis odgei odulfi en
radbodi. miden wiken heilighen
patronen hi die kerke van vrecht
hoechlike uerheide. In den iaer ons
heren 11. ende xvij. baldricus der zali
gher ghedruckenisse bisscop die een
ou man was voer tot gode up die
vij. idus in ianuarius na dat hi 11.
iaer mit groten loue die kerke ende
die stat van utrecht hadde weder
ghesimert. dy totter meere kerke
gheuoert. **W**it mit ecklike we
uacit. daer begrauen miden heili
ghen uoeruiden. **Van volcman**
den xvi. ten bisscop. xvij.
Also baldricus van desen leue
gheloudeu was soe wit
folanarus die xvi. bisscop ghe
ordineert een man in herden.

13
goeden wille ende een goet heilich ghelouich
man. Inden daghen als inden iacer ons
heren. iij. ende. lxxxviii. up die ander nouas
in meye die ruste in goede dieric die die an
der graue van hollant was ende wt beguē
bi sine uader inden doester tot egmoude
Dese dieric ende sine uader berechte die
graefscap uā hollant eerlike. **¶** Ende
xvij. iacer ende uerdeuen die wrede denē
crachtelike wt horen lande. Ende vrou
hildegont ziju wijf ruste in gode optie
in idus in aprilie en is begrauen in dat
selue doester bi horen manne. **Van**

Arnulfus den iij. graue. xxx.
A graue dieric doot wt arnul
fus zyn sone die derde graue uā
hollant ende nā een wijf die luegaert
hiet. Ende was een dochter des moghe
den keisers van grieken die theophanē
was ghenoecht en was een zuster der
keiserinnen uā romē die theophana hiet
daer hi bi wan dierike die na hē gra
ue wt ende sifride dios lichen den bor
graue. **¶** Dese arnulfus was graue
mer vijft iacer ende alwes oerloghe tie
ghens die west uicelen. **¶** Andren tide
als inden iacer ons heren. iij. en. xx. op die
dredē idus in december staft solmanus
die bisscop ende is beguē inder doem
kerke tot vrecht. **Van baldewin**
den xii. bisscop. xxxi.
Ende alle solmanus die bisscop
sijn leuen hadde gheeynt. wart
na hem gheset baldewinus die de xvij.
bisscop was een glorioes bisscop van
groet duecht en hoecht gheloren. Inden
daghen als inden iacer ons heren. iij. ende
xxiii. up die kalende van oktober wart
een strijt ghesproken up enen slechten
velde te welen dat winckelre made hiet
bi enen dorpe i westuicellant daer se
like en stoucelike quame wt ghetore

kenpen wt der graefscap uā hollant
ende alsoe onse liede segghen soe warē
die hollanders seer uermoeyet uā groet
dorste want si gheen water en vonden
te drincken her en was al sout. **¶** Arnul
fus die milte ghe viel in sijn ghelede
ende bi godliken in vloeyen wiste hi
ene stede daer men groef enen pude daer
versch wafs ghenoech wt uolode. **¶** In
hier en binen comen die vucelen gheva
pent ten stede up dat si mit groet cracht
dar hollandsche heer bedroeven ende te
storen mochten. Ende daer tieghen die
graue arnulfus mit ludenē balsmen
ende blenckende taniereen ende mit
ghevayande uechters qua hi te ghemoe
te den vucelen daer hi enen buereē strijt
tieghens uacht. **¶** In int eynde alle der
vromer kempen der hollander uel doot
ghesleghen waren soe is die strijt ver
swaert tieghens den voerster graue
die al daer toe stede ueranus der ghehe
ghenuste gods om die ghemene oelae
is doot ghebleuen en martir ghema
ket. Ende is uā dane gheuoert int do
oster tot egmoude daer sijn wtuaert
is ghedaen mit groet rouwē en beg
uen mit sine ouders. In onsen tiden
is ghesiet een groet teiken uā desen
heilighen ghe. **¶** Dat wi in desen cron
ken willen bescreuen up datter die
kerken ghelouighe lude hiet na mo
ghen weten want up dien witen
tonre dach ghewoculic is dat ucle
volcs cocter kerken regmoude pleghe
te comen na der ouder ghewoculic om
te uertrighen die gracie der ghemeen
re obfoluac uanden abce uā egmoude
Doe scoede die seer daer dese uoculic
graue onder begrauen lach hiet uā
saghet outheit. **¶** In daer wt ghint een
volc licht ave cubicus hoect uā sueter

licht oft mitre ende wyroet ware
lingaert sijn wijs die grauine ruste in
gode op die ander idus in meye ende
wart begrauen bi horen man in dat
uoerseide clooster. **Van dideric den
vierte graue van hollant. xxx.**

Da den misualle armulhis des
milden prince is dideric die der
te graue aldus ghenoeant ghe worden
die vierte graue uā hollant ende nā
te wiue des moghenden hertoghen
docht van lassen die valhildus was
ghenoemt daer hi twe zone bi wan
enen die dideric hiere die na hem gūe
wrt uā hollant ende ene florens die
gūe i oostuieslant was. In desen ti
den tiden stont een pilacem in apulie
d' die scrifte in ghegroener was opte
kalende uā meye ind' sone up ganc
zal ic hebben een gulde hoest. den
saxalijn die daer gheuanghen was
groet ondat hoest ende van dien sca
te oft uā die scheem alsoer vander
pilacem we gherecker was up dien
seluen dach ende vte ende uant al d'
ontalliken sca dien hi gaf ende u
lostede hem zeluen. In desen tiden als
inden iaer ons heren w' hondert en
reijn. ruste in gode baldewinus die
bisscop ende herde was vier iaer der
kerken uā utrecht up die vij idus i
meye ende is begrauen mitre uoer
leiden bisscopen van vrecht. **xxxij.**

Van anstredus vande bisscop

Ende alle baldewinus die bis
scop ghestoruen was soe is
anstredus die ieste een waerlic gra
ue was wrt uā clere ende ontfinc
caine. Hi is nu vander ghanenue
dels uā utrecht ghecoren te wesen
die xvij bisscop. Dese anstredus
alsoer hem god ingaf soe gaf hi

uele goedes ende arues uā sinen uader
liken arue toe behoef der haligher kerke
van vrecht dat hi te uoer had belee in
die graefscap van teistabant ende die
graefscap plach bi tiele te wesen. **Die**
daer nā inden iaer ons heren. xj. ende
v. ghelijc enen zone die men callier en
dien god lief heuet uerloes dat licht
van beiden oghe. Dese anstredus stich
te een cloester uā sinre benedictus oer
te op ten heilighen berghe in die ere ma
rien der moeder gods. In dien cloester
uā hi selue aen dat heylighe abijt ende
bleef daer ine heilichlike louende corte
eynde uā sinen liue ende ruste i gode in
den iaer ons heren. xj. ende vij. up die
v. nonas uā meye na dat hi xv. iaer
dat bildom uā utrecht wijslike hadde
bericht. Dat graf des heilighen uads
waer yement dies begheert mit inie
heiden te weten yement uander doen
kerke vanden canoniken of vanden
monken uā sinre pouwel hi londer
hem licht wisen ende lacer han we
ten. **Van adeltoldus den. xix. de
bisscop. xxxij.**

Da anstredus des heilighen bisscops
doet wt ghekoren adeltoldus
die. xix. bisscop tot vrecht een wijs
man want hi was des keisers hoech
ste raet. Dese adeltoldus inden iaer
ons heren. xj. en xv. dede hi neder biche
dat oude wert dat baldrinus ghemert
hadde ende leide mitre fundamente
ende uoermede die doemkerde uā me
wes. ende mede die kerke uā sel die
hi leide in corren iaren nolbracht had
de eccelike. In den iaer ons heren. xj. en
vij. opentagete ene sterre die men
cometa hier langhe tijt ende alle
duonde ende groet ghelike ene balke
Ende indien zeluen iare gheuel groet

oerloch nactchen den bisscop van varecht
 ende den graue van hollant dat bi deser
 zake coe quam. **E**en graue was daer
 ende hier dieric laue dien adeltoldus
 die bisscop uoersarue ghegoet hadde
 omment boe graue die niet en ruste
 aen te uechten en daghelix te moeyen
 den graue dieric van hollant die
 graue na hollant uoersa. **V**ersame
 te een groet heer ende streec tieghen
 desen graue dieric laue dien hi uerwa
 ende na hem allen hoer goet ende wan
 pen mit crachte wt al zijne belichtin
 ghe. **A**deltoldus die bisscop die dat
 swaerlike na vergaerde een groet
 heer ende woude sinen ma weder bie
 ghen up lijn goet ende sine leden in si
 ne heerliche of tieghen den graue
 van hollant daer om striden. **E**n hier
 om inden iaer ons heren .cx. en .vij.
 opte v .jdus na Junius qua dese bo
 orleide bisscop mit onghewonden ba
 niere mit elinende kasinen sechlike
 wt stede daer men striden soude. **D**aer
 reghe qua ghe die van hollant mit
 blenchenden banieren mit veruaceli
 ken ghelude van hoernen treckende
 wt zinen tenten stouelike up dat
 groene uel. **S**afte sonder mercken ver
 gaerden die schijps lude mitten hol
 landers ende uochten manlike om
 die zeghe. **D**aer gheliede een bloedich
 strit an beiden siden. **D**er ten leste zo
 wart des bisscops heer soe crant ver
 mits ueel groetmoedigher princen
 die van sinen uolke doet bleue ware
 in dien stride. **A**lle wegerus der kerke
 aduocet Wilkingus godeso grauen
 lazo. algerus ende swasternus ridders
 en anders uele ionghere ridders ende
 wapentwrs van groetm prise. **S**idel
 boldus die bisscop die hem seer ledroe

uede als gheen wonder en was om
 die grote uelies vergaderde na nye
 wes een uelich heer van stouen wa
 pentwrs om anderbue te striden die
 ghey dat hollanische uole. **E**nde daer
 tieghen uersamende graue dieric uoer
 ghenocant mit butone sine brudere
 een onimocret heer daer hi anderw
 ue mede striden woude tieghen desen
 voersiden bisscop. **A**lloe dat up den
 xix dach daer na uolghede die dat was
 up die .xij. kalende van augustus
 inden seluen iaer. **D**oe uergaderde
 die uoerside princen te striden and
 wue daer groot mutual na ghelcie
 de van uele uoles dat daer doet ble
 ef an beiden siden. **E**want daer ble
 uen dot van des bisscops pye vro
 me manne die daer werender hant
 gheslaghen worden. alle uolkardus
 die priester was. **G**artoudus die
 dyaken Johannes ende groetfridus
 grauen hiddo halmariens walcelm
 hubertus ende hildebolt ridders.
 swaert ende heinemā ioncheers
 mit ueel stouer schile knechte ende
 wapentwrs. **E**nde daer uoles hi a
 deruane die lege. **D**ie ghe dieric
 wt stouer ende groetmoedich van
 desen dubtelen zeghe die hi hadde
 daer hi nochtan groet seate ende
 ueches uat volke na. **E**nde wt te
 rade dat hi des zelues iaers woude
 uechte teghens die vriesen en die
 uclaen om te wriken sinen uader.
Daer hem die keiser henric mitten
 hertoge goduacat uander mollele
 te hulpe coe sende ueel vromer rid
 ders. **E**nde als die hollanders mit
 vriesen uergaderden up ene cleche
 uelde ende daer stouelike uochten
 om die zeghe te uercrighen. **S**oe

70

+

71

72.
quā daer ene stēme uter lucht mit enē
wrelichen ghelude roepende vliet vliet.
Ende al te hants wt ueruaert dat hol
lantche uole uander wreliker stēn
me die si hoerden ende uloghen uan
anre ende des wt die meeste hope al
doer ghesleggen. Ende die hertoghe go
duaert uoeruoemt bleef daer geuan
ghen uan sinen uanden ende ghelou
den. Dese manslachte ende dit ueches
gheluede den hollanders uermits uoer
sienicheit gods up dat graue dideric
kemen soude in hem seluen dat al een
god is die te menschen oetmoedicheit
ende uerheft. Deseu zehuen graue did
ric quā daer na in sinen moet dat hi
uoer ouer meer tot ihelū en ulochte
die heilighe steden. In den iaer ons he
ren. v. ende xxij. zoe wt uolmaect
die doemkerke tot utrecht uā grote
werke bi desen bisscop adalboldus.
Ende coeter wijnghe deser kerke quā
dicheiser heinric mit xij bisscopen
tutrecht die dese selue kerke uptie v.
kaland uan julius maerit een drach
telike wreden ende heilichden mit hore
benedixie in die ere gods. Dese bisscop
adalbold. dede besaue wie des stichtes
uā utrecht hoghe māne waren ende
wat goede si mede uerleent waren
op dat her bliuen soude tot ener ewi
gher ghedenckenisse. Des is die her
toghe uan brabant ene die hout uā
den stichte te lene die staer uan tiele
ende dat daer toe behoert. En alle kē
pen lant tot nu oft uoerde toe en
dat d'oe behoert. Ende sijn ambocht
was dat hi hiet des bisscops drostlate
Die gūe uan ulaendren was die
ander ende hielt uanden stichte die
nij ambochten. Die gūe uan gelre
was die derde die hielt uandē stichte

te lene die graefscap uan Zutphacn al
gheheel ende half emre ende dat meer
te deel uan tielewoerde en uā loemel
reueert. Ende is gheheten des bisscops
iagher. Die gūe uan hollant is die vier
de ende hielt uā stichte zelant een deel
uā hollant ende waterlant en hi hiet
des stichtes marscale. Die gūe uan daue
is die vijfde en hout uanden stichte te le
ne wondrichem ende dat daer toe beho
ort ende mede wat inder batuen dat bi de
rine lach ende hi was gheheten des bis
scops kamerling. Die graue uā benchem
was die sefte ende hielt uanden stichte te
lene die borchgraefscap uā utrecht ende
ander gherechte mede ende hiet des bis
scops doerwaerder. Die here uā kinic
was die seuede ende hielt uandē stichte
ueel gherechte die ic niet besaue en vāt
hoeli ghenoeut waren. Ende hi ghehe
ten des bisscops sancche. Die heer uā goer
was die achte ende hielt uanden stichte te
lene meest al sijn goet. Ende hi is ghe
heten des bisscops poorewach. Die he
uan herlaer is die neghende ende hout
uanden stichte te lene die ameyde en dat
daer toe behoert. Ende is ghenoeut des
bisscops bamerdragher. In den iaer ons
heren. xij. ende xxvij. uptie. v. kaland uā
december uoer die bisscop adalboldus tot
gode na dat hi dat bisdom uan vrecht ge
trouuelike hadde berecht. xxij. iaer.
Die begrauen ruste inder doemkerke tot
utrecht die becaemelie ghesimert hadde
in die ere gods ende sinte martins des
edelen confessoers **van beruulcus de
xx. steu bisscop xxviii.**
Alle adalboldus die bisscop begrauen
was. soe wt een groot twidrach
siched om enen bisscop te kiesen waer
om die coninc conradus ned quā tot
utrecht alle dese twidrachsichede te sacē

Ende noede mit hem gisele sijn wijf
 een rechtelike vrouwe. Ende want die
 conighine in dien daghen swaer was
 ende naeste bider tijt was een kind te
 winen. Ende hier om soe herte die coninc
 bliuen in enen dorpe hiet oesterliche in
 des puesters huns die bernulfus was
 ghenoecht ende die coninc veer haesteli
 ke voert tot utrecht om eendracht
 ende urede te maken inden capitel
 Ende alle die twidracht vunnier meer
 de ende niet en uurede zo bleef dat
 capitel ten lesten an den coninc dat hi
 hem seide enen lescheidenen wise ma
 dies wdich ware dat bissom na vte te
 berechten. Ende in desen wau die edel
 conigime een kind van sonderlinghe
 scoone borre en onthoet den coninc
 nywe bliscap biden puester bernulhu
 Ende die coninc uerblide hem om dese be
 gheerde loetscap allst ghan wond en
 was ende gaf desen zelue puester dat
 bissom onamente vingerlijen en des
 bissops staf. Ende alle armulfus die
 xij bisscop gheordineert is makede hi
 urede midten princen van hollant.
 In desen tiden als inden iaer ons heren
 cxiij en xxxix. up die vij. kalende van
 ianuarius storf die groetmoedighe
 ghe dieric die pilgrim van iheru
 salem was. en begrauē tot egmonde
 inden cloester bi zinen ouer oude va
 der die alle sine daghe oerloghede en
 berechte hollant crachtelike. xxxiiij
 iaer. Prillidus sijn wijf die grabin
 ne na hoors mans doer is si weder ghe
 uaren in zallen de storf up die vij. ka
 lende van julius ende is daer eerlike
 begrauen. **Van graue dieric den
 vijften graue xxxv**
Da graue dieric doet die pil
 grim van iheru was is die

vic sijn oudste sone ghehulder. Ende
 ghemaker die v graue na hollant
 die ene corte tijt die graefscap ghe
 binude. In dien zeluen iaer storf die
 keiser coenraet tot vrecht ende dat
 inghevaure sijn lichaem is gheble
 uen aldaer in die dwenherde. Ende he
 ricus des seluen keisers swagher is
 keiser ghecoen ende verhoghet in die
 coninclichen stoel. **D**ese keiser henric
 woude in enen winter tijt die slauen
 bestiden ende mit groter heeruact
 sloech hi sine tenen int oest vande co
 nincrike. **D**ese keiser had in zijne ge
 sellscap ene suster die nonne was daer
 een canonic grote minne den leide die
 hi mit subalen smekende woerden
 daer toe brochte dat si hem oerloued
 tot hoer te comē inder doncker nacht.
 Ende als si cive al heimelike te same
 liepen soe viel daer een sonderlinghe
 groet luec. en dat moorghensdijn be
 gonde die donckerheit der nacht ver
 driuen. waer om die canonic in grote
 sorghe was hi tot sinen pautvelioe
 ne comē soude up datmen biden voer
 sporen sine misdact niet en vname.
Daer wt een cort raet gheuomen
 ende die voerseide nonne na dien cano
 nic up haer scouderen en droech hem
 tot sinen pautvelioen en ghinc al
 ruggelinghe achterwart. up datme
 int ofgaen en int weder heren mer
 eens menschen voetspore en mochte
 behēuen. **D**opie selue vie was
 die rike keiser allene vroe up ghe
 staen om mits zorghe die hi in sijn
 herte hadde hōe hi dat begonnē oer
 loech wilsche eynden mochte ende
 sach doer een vinsten van sinen
 tabernakel van verre die vreende
 ghelichte ende lachede goederterlic

hoer

76.

in hem seluen. Daer na als die conne
up was ghegaen bit dese rike keiser de
sen voerleiden canonic dat hi diaken
waer inder messen ende die ewangelie
lase. Dien canonic die zyn consciencie
wroeghet ende meente dat hi in gheen
re wijs doen en woude wat hem die kei
ser bit of smekete of dieghede hi en
mochtes niet beuelen. Ende als die
keiser sach des conincs ontfienit con
sciencie doe liet hi af mit goeder herte
die begonen herdichede. Doe ghesaede
datter uerleeden een dekenwe ende
een abdie ende behoerden leide an
keiser te gheuen. Doe dede dese keiser
noer hem comen den canonic ende
die nonne zyn zuster en sprac also
lieue broeder dese dekenwe die ons
verlehen is gheuen wi di. Ende wes
voert een reime ma en legheve nan
di dattu di niet meer onderwindes
nonnen te viden. Doe sprac hi tot zyn
re zuster wes noer ane een reime
wif. ende dese abdie die d' uerlehen
is en die sorghe uand' diernen gods
gheuen wi di. Ende ghebeden di dat
tu di niet meer uā enen canonic vde
en laets. En als hi die ghesproken
heeft onderlaghen si elc anderē ende
staende hem. mit deser lichter conuerti
sijn si gheleert dat si die uerlede mit
dier bearden mit ewigher veruicheit
Inden tide als inden iacer ons heren
xj. ende xlvij. verboert graue dieric
van hollant sinen vianden dat si doer
wordiecht niet varen en moesten.
daer hi wt doer gheslegghen opten
idus nā meye van sinen vianden
Dese graue dūr en had wif noch
kint. ende was graue te hollant. xj.
iacer. sijn lichaem wt gheuoert tot
egmondē ende mit weienend' wtua

act daer begrauen **Van florens den vi. ste**
graue van hollant. xxxvi.

Alle graue dieric doer gheslegghē was
verlamenden bacuveden ciddelē
ende knapen uanden landen. Ende name
florens des woerleiden gūe dieric broeder
die te uore was gūe uā vriellant. Dese
florens nā een wif die ghecoemid hiet
ende was hoghen heinemanus docht daer
hi bi wan dierike ende florens. ende ene
sone maghet die mecheit hiet die te co
nne philippus uan vianarise uā haers va
der doer te wue nā. Inden tiden doe sticht
bernulfus die bisscop toe sijnre ewigher
ghedenckenisse sijnus loues tot vrecht
eluce kerken uā canoniken die ene in
die ere sijnre petrus des apostels. Ende die
and' in die ere sijnre iohans labalsten. en
die halue canonike uan sijnre saluacoer
sede hi te deuenter daer hi sticht ene kerke
in die ere sijnre lebrunnus des heilighē con
fessoers. Die abdie die te heilighe vader
anfridus die bisscop ghesicht hadde ten
heilighen berghe die sede hi tot vrecht
daer hi sticht ene doctore kerke in die ere
sijnre pouwel des apostel. Dese ecclesie
bisscop bernulfus stact ende noer tot gode
inden iacer ons heren. xj. en lij. up die
xij. kalende uan augusto. na dat hi dat
dat biltom in vreden hadde berichte.

xxxij. iacer die tot vrecht gheuoert is
ende daer leguen inden kerken des pācē
des apostelen **Van willam den**
xxi. sten bisscop. xxxvij.

Da bernulfus dies bisscops doer
wt gheuen willam die xxj.
bisscop een grootmoedich mā en een
stout vechter. Inden tiden als inde iacer
ons heren. xj. ende lvi. florens die graue
van hollant ende een onnuact prince
om make te doen van sinen broeder.
vergaderde hi een moghende heer en

78.
wech tieghen die grauen die sinen broed
ghedoet hadden die hi mit zeghe verwa
ende onder dede daer vele luden wet ble
uen. **P**er ghelaeide dat dese graue die
hen alre zere uerbet up sine vromic
hed vermoyt was ende ghinc eens
midtaghes ligghe slapen onder den
scone uan enen wilghenboem in ha
mer. **E**nde daer quamē omhoeds die
vande die ontulden waren van dien
die die selue graue onlanghe te uore
in den striden verwonnen hadde ende
cloeghen den graue doot ende vele zijn
re wapenere mede die mit hem clepē
up die viij halende uan julius.

Dese florens was graue in oostuic
lant. **vij** jaer. **E**nde hi was graue
van hollant na lijns broeder doot
viij jaer en wt gheuoert tot egmon
de int cloester ende mit groten wene
daer begrauen **van gheertruid d'g**
lunnē en roberte hore lacere uulh
en van goduaert den hroghe xvij

Oheertruid die grauine vā
hollant na gūe florens ho
ors mans doot berichte si hollant
ij jaer. **S**i daer na nam si ene mā
die robrecht hiet. **E**nde was een ion
gher zone graue baldewijns uan
vlandren. **E**nde dese robrecht berich
te hollant uan ioncheer dideric we
ghen lijns kief loens. **W**illam die
bisscop van vrecht verlach dat hol
lant zonder bescomer was ende zou
der wels ende dat die heerlicheit up
een hant ghecomen was of in hande
eens vrecanden prince verwech an
henrike den roemischen conic dat hi
hem verliede die graefscap van hol
lant ende die abdie uan egmonde en
meende dat hi mit hulpe goduaerts
des houerden hertoghe dat ionghe

16
kint we hollant mit andte wel ver
druen soude. **S**i hier om inden iacer ons
herē. **xij** ende **lxij**. quā die hroghe gode
uaert voertrauen miden bisscop wil
lam mit vele banieren mit trompē
ende balinen in hollant. **E**nde daer tie
ghen quam graue robert des kints
sacruader mit blouckende tekenen
mit blasenden hoornen ende mit ved
ghewapende luden. **E**nde als si verla
menden wt daer een groot strij. ende
int eynde moete graue robrecht. **W**ike
ende is wt dien stride gheiaghet ende
des hollander is daer dat meeste deel
doot gheblauen. **R**obrecht is mit
sinen wiue ende mit sinen sacruade
ren toe ghent ghecomen en heeft vee
sout al dat viderclacy van vlandre
tot sijne hulpe ende in eende dat hi
woude striden tieghen den graue rei
nour om sijn vaderlike erue des hē
die voertraue aruoud hem onder
wonden hadde. **E**nde gūe aruoud
uerlamende daer tieghen een groet
heer uermits hulpe philippus des
conics uan vlandre up dat hi mit
crachte mochte bedrouen sine wed
pge. **E**nde daer strecken si bi castelber
ghe daer die conic philippus verla
ghet wt ende graue aruoud doot
ghellegghen. **E**nde robrecht die vrie
te wt mit crachte graue uā vland
ren. **E**nde binen desen loe uoer h
roghe goduaert striden up die
oesturien die hi veruan ende
ouder dede. **D**at ghelaeide int iacer
ons heren. **xij** ende **lxij**. **B**isscop
willam die alwoos sijn waerde
hiet tieghen ioncheer dideric vā
hollant die tmerde een staic cal
teel tot vselmonde. **E**nde doe die
heeroghe goduaert mit hie hocuer

80.

maefswelt

81.

82.

83.

iii. jaer hadde bericht qua een na ionc
 heer diderik knechten die gheslechte
 hiet ende uerwachte den hertoghe go
 deuaert uoerleit als hi ter heimelik
 camer ghinc ende star hem ene wort
 woude. **Doe wt die voersaue ginc**
tot vrecht gheuoert ende staft al daer
int jaer ons heren .c.ij. ende .xxv. iij.
 die v. kalend in meye. **Stark bisscop**
Willam uoerleit ende ruste in gode na
 dat hi dat bilsdon van vrecht hadde
 bericht. **xxij. jaer.** Ende is geuoert tot
 utrecht ende begraven inder wemker
 ke viden anderen eerlamen bisscopē
in coenraet al. xij. bisscop. De wint dinc
ende na bisscop. De vij. ginc. xxxij.
S Willams door wt ghecoen
 een die coenraet hiet die .xxij. bisscop
 die keiser henric des vierden also ghe
 hieten sijn beleider ende martogher
 plach te wesen. **Dese coenraet ver**
crecht uanden derden keiser henric
die heerlicheit van oesturiclant
die die marchgrauen den pinc van
hollant mit ghewelt genomē had
den. **Dese bisscop coenraet volcomer**
de dat casteel van yselmonde mit
ackieren ende mit uasten wijcheden
ende beset mit sinnen manen. **Inde**
jaer ons heren .c.ij. ende .xxvij. wt te
vade ioncheer diderik van hollant
dat hi mit hulpe volbrechts sijn
stiefvaders ende mede sine vriende
ende maghe den bisscop coenraet
besuten woude iypen castele van
ysselmonde ende sijn vaderlike erue
mit crachte weder crighen. **Coenra**
dus die bisscop die. **Dit wel vnam**
vermaend al heymelike sine ridders
ende sine borghers ende bar hen dat
si in sine hulpe quamen iyp ene be
noemden dach. **Ende zonder waren**

Soe is des bisscops bor uerpadert alte
 haut een groot heer mit banieren en
 mit balinen ende daer tieghens die
 hollanders michten scauten na vlaedie
 quamen stoutelike mit horen bleckie
 den tekenen ende mit trouwe vreseli
 ke clinnende. **Dae wt een dach van**
groten toorne want die wt geconen
kenpen vielen daer ueder inden stude
uan beiden pyen. **Ende int eynde alle**
die strijt langhe tijt gheduert hadde
bleuen daer uan des bisscops pye vro
mighe uecheers. **Alle die graue ghe**
laus launerus die proest na deuet
walmarus een priester uan lunte bo
uifas wernboldus ende gheselbrar
riders. **Ende daer toe menich stou**
wapentuyt ende scude scilcknechte
ende burghers. **Vermits welken v**
liele des bisscops heer zeer den moet
vloes. **Ende hep onselike ten strepe**
soe dader zoud sonder lughen vele uer
denden. **Die bisscop coenraet die sach**
dat die felle strijt vinner ene meerde
ende dat grote ueches uan sinnen volke
an staende pijnde hi hem dat casteel
uoerleit ende die toerne te beseden en
die voerborchte mit scauten te besce
men. **Heer die hollanders die stormers**
nier en rusten mit bliden ende mit
maguelen soe dat si die wijchuse des
casteels zeer te braken. **Ende die vli**
nighe uerdreue mit scude die borch
scaten uanden ouersten uander mū
ren alsoe dat coenradus die bisscop
van node moeste iyp gheuen dat
casteel ende alle hollant ende desen
ioncheer diderike vilike quijt scelde
Ende als die ghemen was dede ionc
heer diderike den bisscop groot ere
Ende lieten mit sinnen luden vili
ke weder varen in sine stat.

Joucheer

Joncker didric die nu is die seicende grane
van hollant is mit zoge ende mit loue
weder gheheert in zyn graefscap na holl
lant. Ende nam een wijf die wicthildis
hete weduogheude herzoghen dochter van
sallen daer hi bi wan enen zone hiet flo
rens die na hem graue wt. Ende ene doch
ter hiet mechele ene sone ionckvrouwe
Judelen tude als inden iaer ons heren .xv.
ende .xvi. gaf dese grane didric den scapper
sine ziele na dat hi hollant hadde bereydt
xv. iaer ende hi stact xxx. iaer na sijns
uaders doot des regnerde sijn moeder
ij. iaer. Ende robrecht sijn stiefuater vij.
iaer. Ende herzoghe goderaet inden
hoer in iaer. Ende bisscop willam .x.
iaer dat maket te samen xv. iaer. Ende
ionckeer didric als uoerscreuen is. xv.
iaer maket xxx. iaer. Ende sijn lichaem
wt begrauen tot egmonde inden cloester
op die xv. kalende van december indē iaer
ons heren uoerle. Ende die grauine wi
calthildis sijn wijf stact op die xiiij. kalen
de ende wart begrauen bi horen mane in
den cloester uoerscreuen **van florens**
den viij. grane van hollant. xl.

Nat dat graue didric ghestouen
was wart florens zyn zone g
ue ghemaker van hollant. Ende nam
een wijf die petronilla hiet ende was des
keisers locharius zuster daer hi bi wan
drie zonen enen didric enen florens. en
simon ende een dochter die haderwich hiete
Dese florens was gheheert die uerte en
was sone van linc vreedsam na heren
milde sijne almoesten allen luden oer
baerlic ende niemant scadelic. Ende had
te meer diechden ende vryheden dan enich
van sinen voeruaders. Judelen tude dese bil
scap coenraet tot sijn ewigh memorie
stichten ene kerke van canoniken an die
west side vander stact van utrecht die ere

ouder vrouwen daer hi den gront also
stichtich want dat hi dat fundament
vanden pilaren niet vast maken en
mochte. Des was inder meelster ghe
selscap een vriele ende hiet pleberis
die hem vernar up sijn lust die kerke
wel te funderen daer hi of onseide een
groet ghelt waer om dese bisscop gaf
deses woerleiden wicten zone simechke
plante ende milde gaen alsoe dat hi
vanden sone uernam dese heimechke
meelster. Ende volcomerde die bego
nen kerke in die ere onser vrouwen va
sone wike. **W**aer om dese vriele
grecp enen nijt troeghen desen voerleide
bisscop en vriele hoe hie ter doot
brengen mochte. Ende daer na inden
iaer ons heren .xv. ende .xvi. alle dese bil
scap coenraet na dat die uulle ghema
was ende hi sijn heimechke gheter ghe
daen hadde ende hi alleen was i sijn huij
gaen ligghe slapē qua dese woerleide
vriele ende uerleide dat hi daer stude en
stoude toe hadde ende uernies des viats
rade wech hi sijn mes ende stact doot
den eeramen bisscop. Dese bisscop be
richte dat biscop .xv. iaer. Ende op die
viij. kalende van uere wt hi van uerle
he ghedoe ende begrauen in der seluer
kerken dat hi stichtē in die ere onser
vrouwen. Ende die uulle qua uere
stact onghesmede ende ongheler

van burthard den xiiij. bisscop. xli.
Nat dat bisscop coenraet dus is
mechken vermoort was wart
gheoren die xiiij. bisscop ende hiet bur
hardus een heilich man milde en vreedsa.
Judelen tuden sende die paens wt ene can
dinael die hildebrandus hiete. en die qua
in galle up dat hi daer wt uerdeine zou
de die ontrouheit der symonē. Ende al
se dese cardinael voer nūe rechte troeghe

04

85

1099

86

01

enen bisscop die dier of leuiche was.
Ende dese bisscop die oirconen die hem
bedraghen wouden weder om cochte
mit gela. **D**ese seide dese cardinael die
legaet was. **W**i willen laten rusten
der menschen oordeel en laten voert
gaen dat godlic recht want seker
is ende openbaer dat eens bisscops gra-
tie is ene gawe des heilighen gheestes.
Ende of du en gheen moenscap en heb-
ste mit symon magus inder conelste-
pe des bildoms zoec sprec. **G**loria pa-
tri et filio et spui sancto. **D**ese bisscop
die daer aughesproken was uan sy-
monie sprac sonder angst ende velsche-
delike. **G**loria patri et filio. **E**ner hi en
mochte niet spreken. **E**t spui sancto. **E**n
doe hi uanden bisscop ghetet was.
doe sprac hi dat ueers uolcomelike
al wt. **G**loria patri et filio et spui sancto.
Juden iaer ons heren dulcent. **E**n
iuptie. **xv** kalend. na Junius. **B**urchar-
dus die bisscop ruste in onsen here.
na dat hi **xiiij** iaer dat bildom hadde
berichte uan vtrecht. **E**nde wt tegue
in die weulkerke biden bisscopen die
voer hem gheweest hadden. **J**uden
seluen iaer wt doet gheclegen na
sine vianden vordfus die doepoelt
van vtrecht. **van godel baldus**
den vromen bisscop. xliij.
Sint alle burchardus die bil-
scop afriuch was. wt gheco-
ren die **xxiiij** bisscop ende hiet godel
baldus een goederreien man wijs
ende die gheestelicheit nide want i
dien iaer ons heren. **xiij**. **E**n **xxi** soe
stichte dese noersede bisscop een cloest
in enen brooclaude daer eendic was
va monicken ende na nonen tot oel
broec in die ere marien der ewigher
maghet ende sinre laurens des ho

ghen marclaers. **E**nde om darmē in dar
cloester die regule der oorden soe ualt plach
te houden. soe hiet men wilneer der oerde
der kerken. **D**aer plach grote ueclamen
ghe te welen want daer bloede alre lren
gheste die regule na sinre benedictus oor-
de. **D**ese bisscop uerdreef die canonike re-
ghelie die in middelborch plaghen te
wonen in walcheren om hoer onerla-
leuen. **E**nde seide d'weter in moniken
uanden oerden na ymonstreit die hi na
tot andwerpan wt sinre michels cloest
Juden tiden was ghemeen conliche ind
stat van riemen daer na of droech
uan vele orbaers der heiligher kerken.
Ende iuptie tijt was godeboldus die bil-
scop hiet soe dat hi den pacus onchoot
bi zinen naestru bisscoppe mit bueuen
dat hi na nide niet comen en mochte.
Ende lat oetmoedlike den pacus dat
hi om die ere der heiligh kerke va vrecht
hem en sine na comelinghen weder ghe-
uen wouden die bisscops nide die si i
langhen tiden niet ghehad en hadden.
Alexand die de pacus was die **iiij** al
soe ghenoeue ontfur lijns haen bil-
scops godeboldus brief vriendlike. **E**n
om uientcap die si onderlinghe hadde
soe dede hi sine bede vriendlike en graf he
ende sine na comelinghen bisscopen tot
vrecht die infule. **D**ie reden waer om
die bisscopen sonder infule waren is
ghenoech seir hier voer in sage bonifa-
cius leuen. **J**uden iaer ons heren voerle
grate florens van hollant die die uer-
te hiet ende broederlike d'kerken van
vrecht was stark up die **vj** nouas i
marcius na dat hi **xxx** iaer die graef-
scap na hollant in vreden hadde bericht
Ende wt begraue bi sinen ouders tot
egmond in den cloest d' hi eerlike ruste
te onder een marmersteen. **P**etrilla

die graue sijn wijf die uoel aelmossen
 gaf doer hoers mans ziele. Ende sticht
 een clooster van nonnen van sinter be
 nedictus oorde in die ere uā onser vrou
 wen ende sinter lourens des gloriose mer
 telachs bi horen castele dat remsborch he
 te Die daer na up die tiende kalende van
 Junius salichlike ruste in gode ende is
 inden seluen clooster begraue mit coste
 liken veruacit **van die dierse den xv**

gulle van hollant xliij
 Na graue florens doot wt dieric
 sijn zone die ix graue uā hol
 lant ende nam een wijf hier sophie en
 was ocken dochter van rimeghe des pa
 laes grauen daer hi bi wan ene florens
 die na han weghe uā hollant Ende
 ocke die graue van benchem wt balde
 winu den bisscop ende pilgrim den borch
 graue. Sophia die abdulle hadewighe
 die noime en peeuille een scoen ionc
 vrouwe Judien tiden als inden iaer ons
 heren ay. C. xxv. keiser henric die iij.
 wart outrecht lic ende betaelden daer
 der natuere souit wies in ghewant ge
 hemel is in mids waerde des choors
 uander dwenkerke in een hooch stede
 daer in voertiden des keisers coenraets
 in ghewant gheleit was die sijn ouer
 oude vader was. Ende locharius die
 edel hertoghe die ghe diderix oem was
 van hollant wart keiser ghecooren uand
 prince. Ende hoedstiken uecheuen ende
 gheset inden coninciken stuel. Dese kei
 ser locharius uā der kerken uā utrecht
 die graefscap van oosterberghe en uā
 westerbege in oostwielant en gaf
 se der graefscap uā hollant. In desen
 tiden was in vranrijc soe grote droechte
 uā groter heete inden somer dat alle
 soueynen pucten inden riuere mee
 verdroecht ware soe dat die eerde clo

uede ende inden clouen quam die
 dat bernde is iaer lanc dat meis niet
 lesschen en mocht. In den iaer ons
 heren ay. C. ende xxviij. wt die bisscop go
 teboldus beswaert mit siecken en nā
 an die oerde ende dat almt tot oost
 broec na dat hi dat biddom uā utrecht
 xv iaer uerdelic hadde becht die daer
 na stant uptie ander Idus in noue
 Ende inden seluen clooster harde eech
 lie begrauen **van andriens den**
den xv. bisscop xliij

Ende alle godeboldus die bisscop
 aeluidich was wt ghecooren an
 dieas die xxv. bisscop. Ende was ge
 woen van huw een wijs man redelic
 milde en vreedsam. In desen tiden die
 graue diderix die gheerne waake den
 soude om sijn ouer oude uaders doot
 die tot hamert gheslegghen wt bi dr
 drecht. Ende tot allen stede d hi mocht
 te soe leid hi manlike laghen om
 hūane van huw te clane. Ende al
 soe neccustelike dattet niemā soene
 noch meden en mocht. Doch int les
 te dat die bisscop andriens uoerleir
 die menighen arbeit ende veile daer
 om dede dat hi den hūf uanden oude
 uide uide hant cēch ende maecte ene
 uaste soene ende vrienfchap alsoe dat
 heerman soude den tōmexen een
 clooster uoer graue diderix ziele uā
 hollant. Ende daer toe gheue uā sine
 goede daer die monike of leue mocht
 Ende hier om is ghesicht dat clooster
 tot sinter marien weede in die ere
 onser vrouwen. Ende daer worden
 monike ghebrocht van lauduen
 uander oorden van pmonstere die
 daer gode dienen souden ende bidden
 uoer graue diderix ziele. In den iaer
 ons heren ay. C. ende xxxij. in caue

88

89

Wintertijt dat alle uicellant mit yle
ouerbugghet was te reifen uergader
de graue dideric een groot heer en toech
in west uicellant ende daer tieghen
quamen die uicelen mit picken en
mit staue harde uianclike Daer si
Vochten twee stude up enen dach daer
uele uicelen doot bleuen Ende dat
ridderfchap van hollant die den zege
wonen zijn weder te hollant gheheert
mit uele gheuanghen In desen tiden
florens die men die swerte hier uer
lede hem tieghen graue dideric sinen
broeder waer om dat hi hollant en
men moelde ende uoer tode westurie
len ende wt haer hulper tieghen si
nen broeder Ende toech mit hoerre
hulpe ende uerbrandt almanax ende
die kerke ende oorlogede een gans
iaer die heuenmaers Ende hem sijn
hi ghecomen meente lude na niet uer
macht en na nauieren ghierich en
coghien mit desen florens mit heer
cracht alle heuenlant ende uebrā
den al lant en graue dideric wou
ghe mede al tot haeclem toe Ende
teghen der nacht coghen si weder
uicellant Graue dideric uerslanede
een deel wapentuyrs ende on vel
die ghene die wuden vaelen an ghe
spannen waren teghen hem na si
nen wille hi daer sekere ghilele of
nam lotharins die keiser die hoer
beider oen was uerna die mare na
deser andracht Ende lende enen
zinnre prinsen in hollant dat hi dese
broeders uerloenen soude Ende alle
dese andracht gheleit was legonde
dese zehue florens enen ueruen krijt
daer hi corclike daer na om doot ghe
legghen wt want goduacert van
arthurich ende sijn man van kuyt

beide elve vamaerd gien ende lieue ghe
broede hadden ene nichte hier heilewich
ende was aleiden hoerre zuster dochter
ende amoldous van rochem hys mans
Dese heilwich na graue heernā van
kuyt in sine hoede na dat hoer uader
ende hi moeder ghestouen waren wat
hi hoer oem was Die ghene die deser
ioncfrouwen diures waren en saghe
des uoerleiden florens mancheit
ende sine doghet ende wouden hem hul
den ende gheuen hem dese uoerleide ionc
frouwe te wite **E**mer die graue he
ernā van kuyt mider hulpe graue
goduacerts ende des bisscops andries
en wouden dat hilit niet ghehenghen
ende weder stont desen florens mit al
sijnre macht Die van utrecht licht
om aerte van den keiser of om lieke
van graue dideric so grauen si florens
i hoer stat te comen ende weder wt alt
hem gadelic was en deden hem oer mede
hulpe te uele tiden **A**lloe dat dese zel
ue florens mit crachte brandt inden
stichte lexmonde ende ander dowe in
veelmadenisse des bisscops andries
Heerma die graue van kuyt uoerle
als die ghelact is peulde hi wonder la
ghen om legghen al heymeliken ende
van desen florens dien hi mit opbaer
manschap niet en mochte weder staen
ende leide hem laghen buten d' muren
bi der stat na utrecht en hiijde daer zij
wapentuyrs daer heymelic was inder
doncker nacht die daer wachten alle
florens wt comen soude te saghe mit
sinen ionghen gheselschap als hi ghe
woue was Ende als die dach up ghic
ende die sonne uerlichte die eerde ende
die ripe uyten uelde lach quam flo
rens heerlic uter stat mit iongheli
ghen die nathenacers waren Ende

quā ommechoeds in sijnre viande laghe
alle dies niet en wiste. Ende alle hi dat
sach sloech hi sijn paer mit spare ende
rūmede hem dien breedel ende keerde he
te staet wt mer hi stoude weder mitten
paerde ende sine uanden ueruoogheden
ende sloeghe doer mit groten nide. Lo
tharius die keiser die heerde lede was
om sijns neuen doot. Ende nā heermā
ne nau huwte mit rechte ende mit oerde
le sijnre princen die weerdicheit sijnre
nāmen die te uoren ouer alle lande ghe
gheheten was. Graue didric nā hol
lant om wreake van sijnen broeder uoer
hi mit crachte mit laur van huwte ende
way die castele neder ende uerbrānde
die tope ende vernielde alle die heerlic
heit oft ene woestine ware. Ende heer
mā uerdeef hi wt sijnen lande. Ende
ten lesten nā des keisers lotharius doot
wt heermā des graue didric mā en
swoer hem hulde ende quam weder up
sijn goet. En die bisscop andries wart
weder in sijn bissdom gheleert. Indie selue
iaer een viddar die fulcolt hietē en alsoe
men seide dat hi mede sculdich was an
florens doot onquā utru laghen die
graue didric om hem gheleert hadde
ende swam ouer den stroom der male
mit sine paerde die hē seer uerblide om
dat hi der doot ontgaen was. En maec
te daer na nau sijnen castele dat berne
hiet een clooster kerke v hi mede uer
soende ende mede ten loue gods dat hi
den doot alsoe ontgaen was. En daer
worden inghebrocht heilige manne
moniken der oerden uan pmonstret
die ghenome worden uen cloester nā
sūntē marien weerde. Indien selue iaer
die bisscop andreas zede xij priesterre
vander kerke tot strauaren om hoer
ommeclam leuen. Ende brochte daer

19
weder nā dootbroet beide monicken en
nomen ende conentis vergaderinghe.
Dese bisscop noech berechte die bissdom
uoer xi iaer. Ende staet inden iaer
ons heren cxiij ende xxxviii up die x
kalende van iulius ende wt tegrauen
mitten anderen eerlamē bisscopen tot
verrecht. **Van handbertus diu**
xvi. den bisscop xlv
Die bisscop andries ghebleue
was wt gheue een die handb
aus hietē die xxvij bisscop een ghesla
dich mā ende sonderlinghe neerstich
die paepschap in goeden regimēte te
houen ende hi was gheboen vā leron
Dese bisscop uoer tot romē om sake die
noochstich waren ende als hi weder
quā vant hi grote discordie en euidracht
in deenē laur want die buigheys nā
groenighen onderlinghe vochten ende
stoerden en velen zunte walburghe
kerke mit groten hoghen wijchusen oft
een castel geueelt hadde ende stormden
daer of ende daer an mit laude en mit
slingheren. Ende om dese onrust soe vo
or dese bisscop sonder merren tot groenighe
en wan die niscadighe lude van die
kerke die hi al daer toe brochte dat si hē
sworen uanden gods huus niet meer
te maken een uecht huus of een oer
lochs huus noch dat si die stat niet o
mieren en souden. Ende dese bisscop die
sijn elue broeder uecheften woude te
grotē scade ende last des bissdoms gaf
den enen te lene nā hem te hōude die
borchgraetschap uan groenighen. En
die ander die castelinschap uan coeuer
den. Want daer te uoren plaghen die
bisscopen selue of hoer maerstaalhe
die heelichede selue te berechten dat
hē niemant hinder noch moynste in
en dede. Indelen tiden. Odo die palaes ghe

opten rijn castelen tot leuchem graue
ue diderit van hollant sijnre zuster
man meende die rvent te uerwoeste
en hem en mochte niemant weder
staen vanden bisscops wegghen. Die
bisscop uergaderde daer teghen een
clein deel wapentuyrs te peerde die
hughe vader die alre sterfde dinnelche
hem te beleiden vermar. Ende qua
tieghen desen palays graue bi heeml
hem mit groten ghelude van balsme
ende street up den uelde teghen desen
palays graue daer uede lude doer ble
uen ende uele gheianghet worden die
inden bolsch ouersolen daer bleef doot
Ode van birole die graue en daer wt
gheuanghen. Ode die graue vande
palays ende wt tot uerecht ghesent.
daer hi in hoestcher vanghenisse
ghehouden wt. Ende als graue di
derit van hollant vhoerde dat sijn
lieue swagher gheuanghen was
ende sijn vanden bisscop uerleghe
ende uerwonen was doe uerclameude
hi al sijn macht ende versoude rid
derloop ende besat die stat na uerecht
mit crachte al om mit teuten en mit
pauwelonen ende rechte sijn magne
lenen. En als al sijn instrumenten
up gheuecht stonden die herde uerue
celic en angetelic waren daer hi die
stat mede stormen en die mirze mede
breken woude ende die wonighe mede
ueruelen ende mit allen verbernen
die stat. Dese bisscop die niet en had
alloe uele lude daer hi dat grote heer
mede uerdrinen mochte. maer daer
hi ter noet came sijn stat mede houd
mochte bedachte hem als een goet her
de dat hi woude sijn lyf ende sijn ziel
stouelike segen noer sijn scape en
sijn stat uerlossen vanden hiden

Storm. waer om hi te same dede comen
sijn cleli ende sijn uolt. En daer dede dese
heilighe bisscop een sermoen en daer
teuden ghetoot hi den leken luden bi de
baue en bi horen liue dat si up die tuch
we der stat niet en ghinghen mer dat
si up der maren bleuen ende hoer stat
besceruden. Dese bisscop mit al sijn
re cleli dede alre hant sijn gheestelike
wapen en ghinc ter poorten wt mit
crucen ende mit vanden ende gaf he zel
uen ende die mit hem waren willchlike
toeter instraendet merdel. Ende aldus
ghinc die ghemene cleli voren i widen
ouerrochen elc na sijnen staet ende die
bisscop ghinc alre achterst ghecleet
mit sijn ornamente ende doech in sijn
re hant die blissen des vuers dat was
dat boer daer hi den gne uā hollant mede
uermaledien woude. Ende als men
buten mit heer des ghelwaer wart doe
wt daer een groot rumoer inde tene
Want die hollanders als si saghen die
vanden ende die wite lude waenten si
dat die bisscop mit sijn bueghers ghe
wapent quame om mit hem te stride
Doe ghetoot die gne diderit zoudt mer
ren die balsmen te blasen ende die ma
ralen hoornen te snecken en die ba
nieren te nenen ende teghen des bis
scops heer te strieten. Ende alle die hol
landers waenten strieten ende den bisscop
valte bi comen zaghen ende si die cleli
bloets houets ende mer brede tegheer
den dan striet des si hem alre zeer ver
wonderde doe si saghen des bisscop vol
standighe herde liden si hoer handen
stille ende ne makeden ghene bloet
storinghe. Ende alle die die graue di
derit zach bedachte hi hem zeluen ende
scaemde hem ende wart teroert mit
groten wille en usuchte hem en dede

of linen helm mit den teken van sine sal
 de mitten leuwe ende sin gulden cornichel
 ende ongheloeft knielde hi voer den bis
 scop ende bat hem ghenade Ende bat hem
 dat hi die bluten der maledixie up hem
 niet ende. Ende die bisscop nam up die
 voerleiden graue danckelike om dat hi
 in vordwen was van siner misdaet daer
 na bleuen dese woerleide pinen alsoet
 hem god in gaf ghetrouwe uerigide. In
 al hoer daghe bleuen si te samen ghebo
 den miden lande der mine went om
 liefte na graue dieric gaf dese bisscop
 den palays graue oden quijt na siner
 uan ghenis. Ende odo gaf sunte mar
 tin sin casteel tot leuthen ende our
 fent weder vanden bisscop te leue. In
 onlanghe tijt hier na dese zelue odo
 die een wonderlic scoen man was wt
 iamerlike dor ghellegghen van gne
 heerman van staliike. Ende odo van
 hollant sinre zuster zone alle sin erf
 name waer graue van leuthen ende
 wt mede castelein ghemaect. In die iaer
 ons hen. c. hondert ende xxxviii. gne
 dieric van hollant voer pilgrim toe
 ihelm. Sines and iaers quam hi wed
 doe ycalien ende uerlofde den paens
 daer hi gaf sunte peter onder ene iaer
 liden tijns beide voert clooster tot eg
 monte ende voert clooster tot reyn
 borch. In scilling. engelsche wilke do
 osters sin voer uaders hadden ghesticht
 vanden fundamenten up waer en eerlic
 ken gherentet hadden in houe goede.
 Die paens innocencius die ander also
 ghenoemt heeft dese twe eerlame
 clooster onstaen totter heiligher kerke
 na romen in hoere besittinghe die si
 nu hebben of namaels hebben moghe
 te eyghendome en heeft dat ghestalt
 mit zoudeliche valheit ende puilegen

dat si onder paens sin sond middel. Hard
 beus die deser srien een veruolgher was
 een bisscop ghenoemt qua tot egmonde
 ende dede daer leuen inder seluer kerken
 die puilegien die die paens den dooster
 ghegheuen hadde. Ende alsoe ude als i
 hem was soe starckde hijt mit linen
 open brieue. In den iaer ons hen. c. xlviii.
 wt die stat na utrecht onste
 lien mit groten brande die men niet
 gheleesthen en conde ende brande wel
 na alce male. Ende daer uerbrant
 inden zeluen ongherualle sunte mar
 tinus kerke sunte peters kerke sunte
 pouuels kerke ende sunte iohans
 kerke. Mer sunte saluatoors kerke
 bleef ouerbraut dat ge wonder was.
 Ende sunte stephanus altaer bleef
 mede ongheweest. Die ierste capel
 le die uaste bi sunte saluatoors kerke
 staet. Ende bi demens tiden die willi
 bordus hier ghesticht wt in die ere
 des heilighen cruces die uerbrut mede
 ende al dat daer in was sond sunte sal
 uatoors beelde dat bleef ouerbraut
 nochtan datter cruce daert an ghene
 ghelt was alce male uerbrande ende
 die nagel mede dat beelde wt bituin
 inden braut. Waer om datment noch
 hiet dat brune cruce. Doe quamen
 die dch miden ghemenen lude ende
 namen dat heilige beelde in groter
 deuochliker eeren ende doghent weer
 delike al singhende mit sine ende
 psalmen in salus sunte saluatoors
 kerke daer noch staet. In den iaer
 ons hen. c. l. ende l. up die. ij. idus
 in nouember voer bisscop hardbr
 tot gode na dat hi die biscopi van
 vrecht hadde berecht. xij. iaer en
 wt begrauen inder dwenkerke tot
 vrecht. Die d te uoren die graef

95

98

scap van oestryghe ende na westerge
uands conincs coenraeds handen weder
oncfinc **Van hermannus den**
xviii. sten bisscop. xlvii.

Dat haerdbitus die bisscop
ghelstoruen was wt grote cwi
dracht in den capitel want die hoghste
massime der herken na utrecht. alle di
deric graue van hollant henric gne
vangeke ende dideric gne na cleue
baden datmen kiesen woude heerma
nu van hoern den proest van linc
gereons tot colen bisscop te wesen tot
utrecht. Die burghers na utrecht
ende van deuenet mitsen lancuolke
baden datmen vredeic michte hu enel
bisscop maecte. Maer die moghende
partie des heren verdructe d' die cranc
he ptye der burghere. En graue die
ric van hollant brochte desen here
man int besit van bldom. Ende
makede hem onderdanich alle die he
riegheyn waren. Daer na. ij. iaer sende
die pacus enen cardinael die daghede
beide dese twee gheroxene tot ludic.
Ende d' ueertrech dese uoerleide heer
man biten zeluen cardinael ende de
conic coenraet dat hi dat bldom be
hielt ende is die xvij. bisscop van u
trecht. Dese heerma was saft na
sinne ende goedertieren so dat in zij
re ieghenwoordicheit doetslaghen
ghelciedt want hi en mochte die
burghers van binnen haer vechte
niet uerbieden noch en conde sijn
onderlaten biten niet ledwinghen
dat si hem onderdanich wese woude.
Onder desen bisscop heerman bego
den die ierste ptyen binen der stat
van utrecht also wt naelt gheuide
can. In den iaer ons heren. ay. of.
ende. lrij. up die xi. kalende van

apulle doe was die maen al ront om
trent der middex nacht op enbaerde een
groet cine en ghinc uerre vand maet
al om ende blenckede of te een reghen
boghe hadde gheweest ende uander sel
uer mane seceu vier raen cruus wi
de ende streckete vander mane al tot
ten ringhe. Ende die sterren die inde
ringhe ende inden rapen stonden
en lichten de nu niet. Grote eerdbru
ghe ghelciedt doe ende duerde wel. xv.
iaer lanc waer of dese iij. stedt ghe
destruceert worden. Tripols. amaf
che. anchiochen ende cathanania daer
alte uelc menschen i doot bleue van
manen ende van wiuen ende na kin
deren wel. xx. dulen. In desen seluen
iaer destruceert keiser vredeic die
stat na meylane en werp die mure
ueder ende ueerbrande die stat. En doe
na d' rodulfus die eerdliche bisscop
na colen der heiligh die conighe li
chaen en voerde tot colen. In den
iaer ons heren. ay. of. lxx. doe coghe die
westuicelen die men diechters hier en
uerbrande die naelt dorpe na hollant
ende mede dat kerkspeel van saenden
brauden si ende uoerden groten roet va
tanen. Die ridders van haerlem die
stoute oerlochys lud waren michte wop
luden van ouddorp quamen manlike
riegheyn ende sloeghen. te vuele doot
en zyn mit eren weder binen haerle
ghekeert. In den iaer ons heren. ay. of.
lxx. ruste die bisscop heerma in gode
na dat hi. vi. iaer bisscop hadde ghe
weest tot utrecht ende stact up die vij.
kalende van aprilte ende wt beguen
indie demkerde tot utrecht. **Van go**
defridus den xviii. sten bisscop. xlviii.
Die bisscops heermans wet qua
keiser vredeic tot vrecht en

vader wilsche die vordracht des capic
 rels alle nan enen bisscap te huelen al
 soe dat godefridus van reuen die doen
 proefft was wu ghecoten die xxvij
 bisscap een heerlic man van groten
 moede in desen tiden als inden iaer ons
 heu. 91. Ende luy. uptie nonas van
 augustus bleef graue tederic i ueden
 doet die de graeffscap van hollant wile
 like berichte xxxv. iaer. ende wt legtra
 uen tot egmonde inden dooster dien hi
 onlanghe daer te uoren anden pacus
 uetregghen hadde puilegen ende vriheit
 dat si erenpi sijn dat is sonder middel
 onder den paerste sine. Sophia die
 eerfame woufrouwe bleef na hoers
 mans doot alwoes in bedinghen in val
 ten ende in almossen te gheuen sond
 aflaten. Ende was sonder twiuel hei
 lich. want god wer hoer mirakel dede
 vlyoren leuen. want dese heilighe vrou
 we een wue beduaert an nam. ende
 wech up den wech tot sinte iacobs in
 galissen. Ende qua bi onghenalle ond
 moerdens duse pijnden doot te cla
 ne. Si hoer cleuuet te nemen. Ver
 moedens oimits verdiente sinte iacobs
 uerdiant dedese god al stille staen dat si
 hem niet ueroren en mochten. en i ghe
 enre wils mochten si hoer arch doen. en
 saghen dat si besermt was mit godli
 cracht ende en dwelt hi niet ghenake. 91
 dese uoerseide rouers al si dit mirakel za
 ghen versuchet si he ende lade ghenade
 Paer bar die zalighe vrouwe den ael
 machtighen ontfemighen god uoer die
 moerders dat hije hem uergaue. Dese
 uouawe die god lief hadde is derde werf
 gheuaren tot ihelun die al daer zalichli
 ke ruste in gode up die vij. kalende van
 october ende wt begrauen tot ihelun die
 al daer salichliken ruste in gode. Ende

wt begraue tot ihelun inder dinstich
 hospitalen **va graue florens de x. g. xvij.**
Snde na gue diderics doet. Wert
 florens sijn sone na hem die x
 graue na hollant. Dese na een wnt die
 an ghenocut was des moghende co
 ric henrics dochter na scoclant daer
 hi bi wan diderike die na he gue wt
 na hollant. Ende willam die graue
 wt na dostrucellant en florens die
 deuproest tutechte was. en robte
 die een rechter inkenenclant was en
 woufrouwe beatrice. Elisabeth. en
 margreete die grauine na cleue. In
 desen tiden als inden iaer ons heu. 91.
 en. 12. begonden die dienen hem te uer
 setten neghe den bisscap om die borch
 graeffscap van groenighe. Si creghe
 in haer helpe borghers na vrecht en
 comighe mane die leen hilde uander
 kerken van vrecht. want die bisscap
 uernat hem dactie borchgraeffscap
 hem vi an ghestouen waer want li
 fridus die borch graue doot waer en
 ghenen zone ghelaten en hadde. Per
 dese lifridus uene die van sijnre doch
 ter gheboren waren ond wonden hem
 deser borchgraeffscap. ende sijn mane
 gheworden des graue henrics va gelre
 up dat si mit sijnre hulpe te bet wed
 traen mochten des bisscops crachte
 na utrecht vermits wies hulpe ende
 der buerghere en des bisscops leen ma
 ne. dese uoerseide wonghelinghe den
 bisscop bereden up enen toorn mit si
 uen riddin. 8 sine sonder twiuel ghe
 uan ghen hadden. Hi bi wilsen graue
 daer na cleue sijnen vade onquam
 hi na cleue. Hi die graue va gelre mit
 ten burghers en miden dienit mane
 deden den casteleins veel moeynisse
 mit manigh storme mit armborste

100.

101.

102.

uue flingheem dat sile daghelu au
uochten zo langhe dat si hem of brade
leide wintechinus ende somerchius en
cne magneel d' si den toorn mede ne
der wpen wonden. Die bisscop die hier
om soer beduut was ende wel na vā
atten sinen hulperis begheue was
bar den graue florens van hollāt oer
moedelike ende uiondelike zond' afla
ten ende uermaende dat hi hem te
hulpe quame in deser noot. **S**in sond'
meere uerlamend' graue florens ue
le gheswapender lud' meer dan hi te
den hadde ende was den bisscop een
groot hulpe en quame uoer die stat
en leide die bisscop en die g'ue storme
die stat sonder aflaten daer binē was
die g'ue uā gelre en d'ur uā laten
borch mit wighetocen ridders die den
toorn en dat acuechte manlike we
erden. **D**it oorloch stont aen wel na
een iaer doe sende die keiser uerdric
reinolde den eersthen bisscop uā colē
die dat tadinghen soude dat die bil
scop uā uā nā nā marc en uerlede
l'indus neuen zinne docht kinder
die borch graefscap uan groenighen
mit nūwen priuilegen. **I**nden iaer ons
heer **M. C. lxxv.** is een grooe hylt up ghe
traen tusschen godefridu den bisscop
uā urecht en den g'ue florens uan
hollant want somighe keisers en
conighe also kaerl ende lotharius ga
uen oosturiellant tot' lawers toe
den princen uā hollant. **E**nde somige
ander keisers ende conighe zulle hen
ric ende coenraet grauen dat selue lar
den bisscopen uan uā waer om de
se graue florens dat voerseid' lant
al beliten woude al heel. **E**n den
bisscop godruaert daer alre male wt
veedruen dien hi in corree tijt uā

uā sine vianden verlooft hadde. **D**ie bil
scop die nu uā sine hulperis begheuen is
bid' nu den keiser henric dat hi hem te
hulpe come ende uerlossen uanden mo
ghenden graue florens uā hollant. **D**ie
keiser sach aen des bisscops godruaerts
noot ende anre en quā zelue neder te
hant ende verfoende dese twidracht uā
desen princen mit v'andlicher zoene
ende maerte die oude uienelg'ap weder
leuende. **I**nden iaer ons heer **M. C. lxxv.**
quamen die westurielen mit vele stri
des ouer een wat hier ockenboerde en
uoert tot almaer up dat si uan tane
trecken mochten ende becoene henemac
lant. **D**aer wt een gr' strijt soe dat uā
almaer d' doot bleuen ontreent l'err
uā die ewich leue hebben gheuocht o
uerganclic leue want ut doghed' te
uechten uoer des uad' lant. **S**oe ut oer
zalich te sterue uoer des uad' lant. **D**ese
vrielen als si desen zeghe uerueghen
hadden uerbranden si dat stedeligh alre
male sonder die kerke heren si onuer
brant mit ghemenen consente. **A**l soe
dat die v'vrielen die de ridders uan
haerlem doot sloghen te bore. **W**o ghe
noech ghetwaken zyn. **I**nden iaer ons
heer **M. C. lxxv.** inden wint' als alle
uriellant mit vele beuroe was ende
men ouer al mochte reysen. **D**ie graue
florens uergradeit een groet machtich
heer ende quā in een dorp dat seuerle
hier ende l'riet hē d' h' die onhoerla
mene vrielen bestriden mochten. **I**nde
meere wandelen berade laten up een
deel ridders die stout ende moedich
waren noch en d'at die g'ue weder
riet ende reden in vriellant en onsta
ken een dorp mit brande dat sagghen
hier ende namē d' uele rocks uoer hem
Die vrielen heimelike scole in hoor

lagen achter des deyne datmen hoer hu
 te beend en hoer goet roude up dat si ho
 or viande neder tecken mochten en hoer
 weer heren hem mochten behindren
Ende alle dese noefseide ridders seve beco
 mert waren mit horen roue. ende hoer
 vianden die hem oncligen hier ende daer
 te ueruoelghen ende aldus hem seiden
 so quamen die vriesen wt haren lagē
 daer si ghesolen waren in vretbooshe
 ende in anden heimeliken steden ende
 oerdrupen den voerleiden ridders hoer
 weder heren ende vochten mit hem
 enen swaren strijt. Ende ten lesten
 meere de der vriesen partye alsoe seer
 dat sommighe ridders doer die viande
 braken ende quamē tocht gne mit
 groten anre. Die ander ridders sijn
 weender hant doer gheueghen. alle
 sijnon uan andwerpen een alte soe
 iongeling willam van noertholt
 bouderwin uā haerlem. **G**heert dāp
 florens riet. zillact uā egmonde
 bruyū uā kastrichem gheert uā mōc
 ter. ende euert uan noerlich. **F**ute ho
 or lichām wt gheuoert wt egmonde
 en mit groten ween daer begūe. Des
 iaers d'na uolghende up sūntē ypolitus
 dach daer si hoochtijt of houden verga
 derden die vriesen een grote heernaert
 up dat si alanaer echer destruerē soude
Daer tieghen quamen stourelike die
 ridders miter ghemeintē uā kenemer
 laut beide te water ende te lande. die in
 die ierste uergaderighe. xrv. die alre
 oerste vriesen mē stome wer. **D**oegē
Ende als die doer waren oncliep al
 dat ander ghediet wech te vrieslant
 wt sonder mere scade. want die hol
 landers soe luctel peccē hadden dat si
 hem niet uolghen en mochten. **E**nde
 die seucte uan vlaendien die ten gne

dienden in soudien quamen oer laer
 ghenoech te stide. In corren iaren daer
 na quam graue florens mit groter heer
 uaert in vrieslant ende uerberide wit
 kel ende wedorp ende uoer voert in
 cheslele ende in wicunge die hem leide
 onder danich worden. daer hi of nā mē
 mar silis dat hile mit vriesen liet.
Ende d'na uoer hi wt ihelin ende u
 lochte d' sūntē saphie sūntē moeder
 graf. **I**nden iaer ons heit. c. c. Ende
 ler juden herest qua een alte groet
 doorn uā winde. soe dat zewar qua
 vloeyde mē groter haest and stat mē
 ren uā utrecht ende mē vrie zcuilch
 mē zeghenen die mē bolc hiet mēder
 stat graf. biden miren. **J**ude iaer d'
 na uolghende up des heilichs kersts
 nacht worden gesien uele blissen dat
 allen lud veruonden ende donre
 ghehoort die hē leliken lud. **D**es
 naecten iaers d'na uolghende bloei
 den die bome ende dit gras wies mēder
 lemen tijt veel eer dan plach te walle
Ende die uogele leiden eygher eyer
 ende broeden. ontrent onser vrouwe
 lichtmisse ende kypeden ionghe mē
 ten lande. **J**uden iaer ons heit. c. c.
 lxxij. wt ghestoelen dat leuende li
 chām ons heren ihu xpi wt twee
 kerken wt utrecht alle wt buert heit
 ende wt sūntē iacobs kerke. **E**n mē
 coenstē nie gheūden wie dat ghedaen
 hadde. **D**aer na up die v. idus in moie
 qua een swaer plaghe uan water.
 alsoe groet datte uoer alt laut le
 dede ende mit sūntē harden stroem
 toech hi huse ende boem d' neder. alsoe
 dat uele uoed luden waenden datet
 ene nye diluine ware. ende die werlt
 ander werf uerdrencken soude. **E**nde
 hadet alsoe duerich gheueest alt

104

104

105.
swaer uā strome was sond' ewuel die
star uā utrecht en soude niet lange
ouelken hebben. **N**er die ontfenich
gods minne dat waer in daghe d'
na soe dattet al machelike ende uer
lanē weder keerde in die zee. **E**nde al
le die wyse die daer ontrent stonden d'
zee worden uerlost vanden groet noot.
Sildebrandus die eerfame abt van
sunte pouwels tuerecht d'ce een linoē
up des heilichs ascensionis dach d'ied
na quam ende uermaende dat gheue
ne uole dat si alle gode bidden zonde
vasten en hoer almossen gheuen dat
god sinen toorne woude laten sinche
om die uerslumenisse die d'gheliet
was anden lichaem ons herē ihu
xpi of die star soude in conter meer
plage liden. **E**n die pphetic des halige
uaders en was niet zonder waerhe
want des seluen daghes ontrent
uelpijer wt een gr. brant soe dat buer
kerē uerbrant en d' toe dat meeste
deel vander star waer om godefridus
die bisscop die hē onelach gods toorn
En oindroech mit siner deli en ghe
toet alle goede ghelouige lude in alle
sinen stichte te vasten des woensda
ghes na pinxterē ende ghinc seluer
mit deli beruoet ende uersochte die
heilighe steden mit deuocien ende kar
god dat hi sine toorne woude laten
ualle en riep die lancen an dat si voer
ons bidden wouden. **D**elen uerleide
bisscop tot eener ghedruckenisse sijn
ewighen loues. **Z**oe tinnerde hi in
casteel die goede linte intm. alle
die hoist ciegghen die graefscap van
gelre. **N**ottenho ciegghen die heerscap
uā ueiellant. **N**oytwerde ciegghen
die graefscap van hollant. **E**n woer
den ciegghē die onthoorlantheit sijn

106.
selues star up dat hi uā desen castele sijn
sticht's palen beschermen mochte. **E**n alle
dele bisscop dat stichte uā utrecht. **T**rij
iaer uerdelike hadde berechte ruste hi in
ureden en gaf sine soeppe zine ziele sude
iaer ons heren. **A**d. lxxviii. **U**pie. **V**
kalende uā iunius ende is begrauē bi
sinen uader uaders harte vramelike ind'
doenheerke tot utrecht want hi alcos
te louē ende te dancken is om sine duech
delike werken. **V**an **B**aldewinus
die **xv** **b**isscop **v**an **v**recht
Ende alle godefridus die bisscop te
grauen is. wt ghecoen baldewi
nus die and' bisscop alsoe ghenocue
en is die. **xv** **b**isscop tot utrecht een
goedertierē mā ende alsoe siner uā leuē
datment meende dat hi megheer starf
En sine broeders waren graue florens
uā hollant d' d' die doemproest' was
tuerecht. **E**n octo g'ue of castelen van
leuchem. **E**nde bi hulpe van desen iage
de hi alle rouces wt sinen stichte en te
rechte dat laer somighe iaer harde we
delike alle die burghers ontfenghē hoer
star rechte van hem. **E**nde des gelikes
ontfenghen alle māne hoer leen. **S**ond'
allene die h'oghe uā brabant uerlu
meē dat hi die uelue te tide niet en v'
sochte die die graue uā gelre uoert te
lene helt van desen h'oghe uoert' w
om dese bisscop in die velue toech mit
heer crichte ende uerdeef d' wt den g'ue
gheraerd mit alle sine hulpers. **D**ie
graue gheraerd die swaerlic nam dat
dat uerles van soe groet heerlich' uel
meē een groet volc van wapentuyt
ende belach deūt iij. daghe lanc. **A**d die
keiser uederit quā aldaer en l'na den
strijt ende seder in vreden langhe tijt en
gheboet te houte an leuē liden. **E**nde bi
nen dier tijt dat die vrede duerde starf

die graue uā gelre ende en liet gheue kinder
achten. **E**nde die bisscap quam and' werf
indie uelue mit ghevapende uolke ende
uechande ude d'ope indie graeffcap uan
zuaphen ende uoerde ucle roets uan dane
Vraue dideric uā deue die des bisscops
zuster te wine hadde vlamende een gr
heeruaert uā wuercoren ridderclape en
verwoelt een groet deel uand' graeffcap
uā ghele. **E**nde graue florens uan hol
lant dede oer groet scade indie graeffcap
uā gelre want alle die beesten die indie
uelue waren dieef hi te deuen' in die stat
Die die na gheuide lincen broeder graue
uā gelre wt uelach dat oorloch uan li
nen uand' vumier an swaere ende
uereere waert ende dat hi mit synre cracht
allene soe ucle princen niet en mocht
weder stacu uereerech wt den bilsdom uā
colen uā monstre uan brabant en vō
graeffcap uand' berghe omtrent in
soudenaers daer hi mede besat vñ rid
ders die den bisscap toe behoorden bincen
deuent. in welen lang. **B**aldewinus
als hijt uechoorde dat sine stat in anre
ende in noide was uerslamende hi een
crachtich heer. in uurs hulpe graue florens
zins broeder uā hollant. ende graue
dideric uan deue zins swaghers d' hi
graue oede uā gelre mede uerdeine wou
de uand' belide uā deuent. in die heit
wederic die den strijt noide ghehenghet
hadde qua' and' werf neder en onderuene
dat en makede d' tusschen ene uicende
like sprake. **E**nde secht g'ue oede ind' he
erlicheit uand' uelue rustelike te belide
up al sulc recht als sine uoeruaers daer
in gheseten hadden. ter tijt toe dat die
keiser bi raide sinre princen d' of een oor
tel gaue na rechte of mit gheuoeghe.
And' iace ons heit. **E**nde vñ bi
gocduicken des pāns alexander en bi

23
ghebode uederics des gloriolen keisers
soe hebben die keiserne een onghetallic
uolc dat cruce ghenomen te meule uā
den cardinael henric dien die pāus d'
ghelent hadde alle om dat heilighe lat
te uereerighen ende die stat uan iheru
salem. **D**ie die soudaen uā babylonien
ghewonnen hadde. **A**lle bi irade des g'
uen hughen uā tyoli. **E**n ooc mede d'
dat h' heilich cruys te uerslamene dat
die agaren hadden gheuoert in die co
nstante uan barbarien vā wilken on
ghetalliker heeruaert die houer princen
waren. **F**redric die roemische keiser phi
lypus die conit uā uenancie. **S**ibardus
die conit uā euglant. **V**redric h'oghe
uā swaue. **V**oenraet h'oghe uā ooster
wijk. florens graue uan hollant. phi
lypus g'ue uan uiaandien. **E**nde anders
uele hereneude princen. **D**ie keiser soch
te niet aen enen heilighen herenite
hoe hi dat keesten heer beste berechten
ende wstueren soude. **D**ie clusenaer at
woorde han pphetende d' die selue
keiser int water uerdeuchen soude.
eer hi uā ouer meer weder in sij lant
quame. **E**nde hier omme soe en uoer die
keiser niet ouer die middel zee. mar
hi roech om d' volgherie. ende voert
ouer luntre jorns arm. **E**n alsoe uoert
makede hi zinen wech mit dese uoer
seden princen toder heiligher stat uā
iheru. **E**nde wan mit cracht steden
borghe. **V**astele uelken ende poorten
al tote lue toe. **E**n vacht ucle steden
tieghē die onghelouighe heiden daer hi
zeghe hadde mit groter ere. **I**nde iace
ons herē. **M**. c. xc. dese selue keiser ind'
soner tijt alst heet was en hi innoyt
was inden weghe. ghinc in ene riuier
d'roen sine sweert of te dwaen en hē
een luctel te uercolen ende ueliet hē

op dat hi swemen conde ende quā indē
stroom daer uel die stroom soe groet
dat hi den keiser weep rieghen de ouer
dat onder twar lach daer hi uerdient
te alsoe die hemite uoerleit hadde

En wē begraue tot anchiochien in
sūte peters kerke mit groten wene
ende droefheden. Inden zeluen iace
niet lange daer na staet graue florens
uā hollant tot anchiochien upcie ka
lende in augusto. ende wart begraue
inder seluer kerke bi des keisers cūte
willam die des uoerleitē graue flo
rens iongher sone was die uellete
hem mit hertoghe vretoric uā swa
uen ende was bi hem na sijns vader
doet v iace inden heilighen lande
die in uele striden die hi rieghen die
heidne uacht zeghe hadde. **E**n uer
mits sijne behendicheit soe seir mē
dat die kersten wommen die star uā
damiaten in egypte die soe star
was dacter sechen of mensē uier wi
nen en mochte. Daer in sloeghen si
doet alle die cecten ende alle die onge
louighe agarene die d binnen wacē

Na dat die grauine uā hollant die
edel urouwe gheborē uan count ghe
clachte voer uan desen leuene upcie
ij idus ianuario. Ende wē begraue
inden clooster tot middelborch

Van didric den vi ten ginc. **V**
Da graue florens uā hollant
tot anchiochien ghebleue was
wē didric sijn zoue die vi graue uan
hollant ende nam een wijf die adelhei
dis hier des eelen graue didric dochter
uan cleue. daer hi twe sonderlinghe
sone dochteren bi wan. Ende die ene
hier adelheids. Ende die ander hier ad
delheids wē ghegeuen iongher hen
rike uan gelre. Ende ada nam die

grauē lodewijc uā loue te wiuē rieghen
atte der lude wille uan hollant. In desen
tiden als inden iace ons heu. **E**n
is willā uā hollant vider weer gheco
men in hollant der hecrusert uan ihe
rusalem dien graue didric sijn broeder
ierst uicndeliken ontfinc mit schoer
liker waerdicheit. **N**er onlang daer
na velerers riuers loghenacers zaydē
groten nyt ende toom cusschen dese broe
ders soe dat willam uā hollant riuue
de ende toech in uicellant ond die drieh
ters ende michtien wiclen vacht hi tinge
lic an die uerfte tope uan hollant die
vriellant naest gheleggen waren. **E**n
inder seluer tijt quā graue baldewijn uā
ulaendien mit ghewapender hant in
zelant ende woude walchere winen dat
sinen lande naest ghelegen was waer
om graue didric uan beiden sijn in
sorge was ende uerlamende een groet
heer in twee pten bi rade der uolken
uā sinen lande en hi uā mit hem dat
eue del ende uoer rieghen die ulamin
ghe. Ende dat ander deel liet hi bi adel
heide der grauinen sinen wiuē tof eg
moude die uicelen med te veruechten
Ende alle die ghedaen was ghinc dese
grauē didric mit sinen soepen wouen
te zelant wē en uacht daer rieghen dē
grauē baldewijn enen groten strij. **E**n
uerriagetē mit crachte uicē palen uan
zelant. **A**delheids die grauine als een
onuerusert wijf quam mit hoerē ba
nicen en trompen mit horen uolke
uā egmonde uan alenaer up dat si
na hoers heren gheboit die onhoer
came uicelen mit bochten wed stoude
En willā die stoute vider brochte daer
een groet heer uā uicelen rieghen die
hem niet en outlach te striden rieghen
dat hollantsche uolc. Ende als men

110.

uerlamend te striden soe uiloghien die
 uiesen uan winckel ende uā nyedrop
 om een some uan gelde die si daer of ge
 nomen hadden uanden graue en liece
 haer willā mīten anderen uiesen
 in groten ayre hore wet die daer ghe
 dieuen worden uandē kenenaers in
 een lude of in een wedde. **S**i hadden
 se wel na al om ende omē belet daer
 si in stonden ende uochten mit haer
 willam also stouelike dat si daer we
 quamē mer dar ongheluche en teghe
 die uiesen haer willam niet mer
 haers selues uelumenis. **S**i mer na
 bleuen si altoes gheuouwelike bi haer
 willam ende si betrouweden hem al
 toes wel. **E**nde alle graue diderit die
 uilamighe wt wt zelant uedreuen
 hadde qua hi weder in hollant. **B**alce
 wijn die bisscop uan utrecht diderit die
 wenproest ende oede die castlein uā
 lenchem die waren graue diderit uā
 hollant en haer willams sijn broed
 omē. **D**ese quamen in kenemeclant
 of si enige maniere uan uerde gheuin
 den wonden daer si die twidrachige broe
 dere uierende mede maken mochten.

Daer aldus ouerdraghen wt bi goet
 duncken deser uoerleider heren dat di
 derit soude bliuen graue uā hollant
 en rusteliken belichen want hi die
 oudde was. **E**nde haer willam soude
 uā graue diderit ontsaen te lene die
 graefscap uan oostuicclant. **E**nde d
 toe soude hebben die zehue haer willā
 vter tollē uā gheculiet. uij pour
 siacs. **E**nde soude uoert ane zme broe
 de onghenoyet laten. **E**nde als dese
 pays gemaket is tusschen dese broeder
 voer haer willā in oostuicclant daer
 hi uicdelike graue is ontsaen ende
 tuerde d'een borch bi oester zee en

hadde dicuyl oerloch tieghen die uā
 cymre daer hi up een int wet sloech
 meer dan v man ende dwanc al dar
 lanc an sine heerlicheit. **I**nden iaer
 ons heren .xj. of .xv. als die bisscop
 uan utrecht die deuce miter aben
 te wachtelike berichte. en hē nie
 mant onderwanp enighe moemē
 se d'it te doen soe hadde dese bisscop
 enen castlein tot couerden die flores
 hietē ende die plach onwedelike te
 belcaken die waghē en die caue
 die daer leden. **E**nde die graue oede le
 hoerden dat hi den bisscop sine broe
 der die uile claghede. alsoe dat die
 bisscop ten lesten desen castlein te
 hame dede. **A**j dese florens uerhaide
 inden lanne als die daer niet of en
 hielt. **D**oe qua die bisscop mit heer
 wacht ende belach die uelken uā we
 uoerden d'hi sonder aflaten soe lere
 an stoemē dat dese florens mit fol
 here sinen stieffoen legheerde hem
 up te gheuen. **S**i dat castel mit
 sinen toe behoeren den bisscop vri
 ouer te leucen. **D**ie bisscop uā dat
 castel ende beuallet te bewaren
 enen ridder wt hollant die hiet
 ghesleert pollekin die alle die he
 erlicheit uand' dieuce wilelike te
 richte. **A**j die bisscop ter quader
 auenture sette desen wilen ridder
 of ende maecte graue oede sine broe
 der castlein uan couerden. **E**nde
 daer toe rechte uanden dreuelche
 uolke. **E**nde hi ontfinc in sijner
 macht dat castel uā kouerden
 dat hi langhe legheert hadde ende
 uoer daer op wonen mit al sine
 ghelinde heren binen soe lach vol
 hieer uā kouerden noch gheuan
 ghen up die horst ende nam te

Burch

111

Wint ene hoghe gheboren maghet.
Ende hi hoer vrienten hulpe wart
ghetadint mitten bisscop dat dese
selue ionghelinc een deel van sijns
uader besittinghe soude ontfacen we-
der. Ende hi en soude hem nimmerme-
re tieghen den bisscop uerseten. Hi
die ydel woerde ghinghen en wech-
michten idelen winte. Want alsoe ua-
ringhe alle volkeren uen sloce was
uersamende hi al heimelike maghe
ende vrienten ende brochte alle die
dienten dat si graue oede uā beuthē
onhoersamich worden ende tieghen
hē waren. Ende die uā groeninghe
sloeghen ierst horen richt doet en
mieden hoer dat al omē tieghen
horen eed die si in uoertiden den bis-
scop ghesworen hadden. Ende die
dienten namen alle des bisscops
renten die hi had in ewentē ende
bernden dat dorp te koenoerden mit
ten uoerborchte alte male. Die bis-
scop die dit harde onweerdlike nā
dat die dienten hem dus uerseten
uersamende een crachtich heer ende
quā indrenten hi koenoerden ende
uerecech rechte wrake uandē on-
hoersamighen luden. Ende die
graue van benchem uāder and side
quā in steenwysē in die draue ende
wac hem douer sine wiandē. Per
graue oede uā gelve die mē meende
dat hi die diente al heimelike stichte
de mit sinen rade quā in des bisscops
hulpe ende tadinghe hier tusschen
darmen uere machten en vrienten
like sprake hielt. Soe dache uā groe-
ninghen souden gheuen iij gisele
ende die uā dienten xij ende die sou-
den in comen tot deuentē en uā ta-
ne niet seiden eer die bisscop ghe-

betert ware al sulc scout ende mistaet als
hē mistaen ware ende alle quade zaken
die inden oerloge ghesceit waren volco-
melike ghesceit waren. Ende alle dit
ghedaen was quā die graue uā gelve in
desen ghisele binen deuentē ende legā
te tadinghen teghē den bisscop. Vō om die
bisscop dese gisele rechte uoert dede i van
ghenulle seiden te wone den graue. Ende
hier om was dese uoerseide graue coor-
nich ende reed van daue mit groot onwe-
erde. En hier en binen uer uā folkier uā
koenoerden dat graue oede uā benchem
indes bisscops zaken uele onlede hadde.
En hi dat casteel tot koenoerden niet wel
beset en hadde uersamende een deel wa-
penciers en crech dat casteel mit haete
en vrent die graue mit al hoer gelinde.
Die bisscop die hem hier om seer bedroeu-
de uerlossede die graue ende gaf weder
de uoerseide ghisele en uersamende een
nijwe heer daer hi dat meeste deel uā die
te uerbande ende stormde dachlyc aen
casteel tot koenoerden. Ende alle dit ghe-
scide quā philippus die eerste bisscop
uā colen. Ende coeract die eerste bis-
scop van mensē ende dachten dat die
ue an spānen soude mit folkier uā ko-
enoerden en quamen tot deuentē en ordi-
orden al dus an beiden siden ene vrientcap
die onlanghe duerde. Alsoe dat welof die
een waer castelein was uā koenoerden
ontfaen soude vanden bisscop koenoerden
mider diente i allen maniere alle die
oude priuilegen d'of legropen hebben en
uoer den scade die daer gedaen was soude
hi gheuen an reden gelde. ay maer quā
die graue uā benchem alle dese uoerseide
bisscopen uā daen ghesceiden wac en
woude des segghens niet houden ende
uersamende een machtich heer van
zijns broeder weghen daer hi des anden

daghes tieghen die uan hoouoerden mede
 treden woude. Ende als hi sine tenten ghe
 oeghen hadde te uelde ende her tieghen den
 auont ghinc begonden die ionghe dwale
 te seernuelen ende te laeten tieghen die
 dreuten die alsoe seer ghelocoten ende ghe
 wout worden uanden dreuten. dat si mit
 deure een weder lieceden en liepen soe
 seer dat al des bisscops here veruacert wt
 ende liecen hoer pauueloenen staen ende
 vloghen suellike uan daen. **N**eer die bis
 scop als een onueruacert man riep dat
 uelicude here weder in manliker stome
 + **E**n uerlamende weder enen deinen ho
 ap ende bestont d' mede tieghen die dreut
 enen anreliken stry. **H**eer die dreuten
 die hoer hulpe vinnuer an meere. **E**n
 des bisscops hoop vinnuer an mynrede
 soe dat die bisscops in eynde molte wi
 ken hi node ende ontquam nauuelike
 miden anderen indelen stride bleue licht
 xxx man gheslegghen. **E**nde hondert rid
 ders mit uele wapentues gheuaghe
 ende scuten. **D**aer na quam dese bisscop
 uprie ysele ende uerlamende een nyewe
 heer uan ridderscype. ende den scate die
 hi ghelede hadde meende hi te wicken
 up dien graue na gelue als up hoer mede
 werker ende uerbrante die ueli. en die
 naeste wyse die d' bi ghelegghen waren
 ende berouede al dat hi d' uant. **D**aer
 tieghen die graue uan ghelex nicht dret
 ende destruerden homeethem en somighe
 coorn uan des bisscops camer en stouen
 den die stat uan deuren. **X**v daghe lang
 mit maguelen ende mit anderen instru
 menten mer die hertoghe na brabant
 die die alre ierde zake was uandelen
 oerloghe. want hi uerlunnet hadde lij
 + lene te uerlocken als uan die uelue te
 kenden hem seluen ind' scout ende qua
 udes bisscops hulpe in een deel ridders

ende arbeide daer tusschen soe dat hi enen
 uerde makete uan beiden siden ene conre
 tijt. **T**oe dieer tijt dat keiser hancit quame
 int neder lant die den stry seheid tussche
 den bisscop ende den graue uand' heersca
 pie uanar uelue mit sinen gulde zegele
Ende alle die keiser na dane ghesceide was
 soe braken die dreuten den uide die daer
 ghemaker was. want alle die renten die
 te bisscop in dreuten hadde gauen si den
 graue na gelue. **W**aer om die bisscop bi
 rad' siner platen uoer up wt te meuse
 ende claghede daer den keiser die nywe
 ghewelt. **E**nde alle die keiser uechoorde
 dese misdaet want hi hadde zere berouert
Ende gaf desen bisscop baldewijn alle si
 uen neue grote hulpe uan gheuapen
 den luden dit ourecht mede te wicken
Ende des vijftien daghes daer na up die
 xj kalende na meye uoer dese bisscop te
 ewighen leuene. alle hi. xviii. iaer dat
 striche na urecht mit sware oorloge
 hadde berecht die na dane tot urecht
 gheuocert wart ende begrauue inder
 doukerde mit betameliker wtuaert
 als hem toe behoerde. **Van arnolde**
den xxxi bisscop en' ba' diderik d'

Alle bisscop baldewijn begrauen
 was quam graue dierit uan
 hollant ende graue oede na gelue in
 wapen cracht in die stat uan vtrecht
 ende larden groten nyen en discorde ond
 den ghenen die den bisscop hiesen sou
 den. **E**nde makeden die mane uander
 kerken ende die canoniken vdrach
 tich. sulke uanden capitelaers koren
 diderike na hollant den wemproest die
 des bisscops baldewijns broeder was. die
 daer ghestouen is. ende bleef ghecou
 welike bi graue dierit uan hollant
 ende dat gemene lant uan urecht. **E**n
 die ander canonike koren arnolde uan

114.

ysenborch den proest uan devent. Ende
daer bi bleues die graue ode uā gelre
ende al clant uan ouer ysele. Ende alle
keiser henric dese twidriche vernam se
de hi dideric uan hollant sinen neue vi
gerlyjn ende staf ende seden int bilsom.
Maer dat weerdlike recht beual hi g
ue dideric uan hollant te ueedwaren
ter tijt coe dader inden hof te conne ghe
ende ware wilc hoer dat bilsom behou
den soude. Ende alle graue dideric uan
hollant is ghemaker een bescemer en
eer mombac des bilsoms uan utrecht
zoe uoer hi wonen up dat castel ter hoest
mir alle sinen ghesind ende uersamede
des bilsops renten harde wiselike alle
hem die keiser gheboden. **H** veruuis
des grauen raer uā gelre die hem cie
ghen was soe en outfinc hi niet uand
lande ouer ysele. waer omme graue
dideric uoer se uersamende wt hol
lant ende wt zelant die vroemte die
hi daer uant. Ende cooch mit omwō
den baniere in die uelue al en uerbrā
de al dat hi daer uant. Ende uoerde
voor han groten roef uan menigher
hande goet. Ende sonder meeren uer
gadete graue ode uan gelre een groet
del wapentwirs mit baniere ende
mit balunen. ende ueruoelgede graue
dideric uan hollant soe hi alre suel
licste mochte al tot heimen baghe toe
En meenden hem dien roef te nemen
mit crachte ende mit hem te striden
om die smaecher die hem ghedaen
was. Ende als si te gader quamen be
gouste d' een bloedich strijt want daer
groet gheluit wart uan armboisten
uan sweerden uā stauen uā peerden
wriensen dat airtelic was te horen. En
ten lesten als hi an beiden siden grote
scade gheleden hadde en graue oden

uole alleucken hem oncliep doe cloech
hi sijn peert mit sporen en rime de
achter wt ouer die node. Ende die gra
ue uan hollant die ueruoelgede snelli
ke dat uhiende uole ende vint sonder
linghe uole ridderscays ende ghemeres
uolkes. Ende alle dit ghesaer was
Graue willā uan oosturiellant als
hi dit vernam verblide hi hem des dat
graue dideric zyn broeder ten zeghe had
de ghewonnen ende quam ter hoest
om sinen broeder te siene. Ende als hi
ue sach gheboor hi henric ten canne
dat hime uenghe ende seden in des ker
kers prisoen ende sloten d' vaste ende
alloe ghesaer. **O**mlange tijt d' na
brac graue willam uen cloe en qua
al heimelike uer uangheulle. Ende up
die hope uan bescheemnis qua hi coe
graue oden uan ghele dien bi hem
hielt ene corte tijt in gheselschap uan
groter bliscap. **D**ese graue ode hen
de desen graue willam int heilighe
lant dat hi daer was een wijs man
ende urome waer om dat hi hem gaf
sine dochter die adelheide hier te wine
daer hi bi wan enen florens die na
maels graue uā hollant wt. en ode
die bilsop wart. en willā die een rich
ter was. Ende ata die abdulle tot
reinsborch was. Ende richardis die
ene heilighe ndne was. Ende alle de
se brulocht hoechlike tot staueren ge
daen was zoe wart graue willam
ceclike outfaen in oesturiellant.
Indien seluen iacr worden uersoen
uan allen ewisten die si onderlinghe
hadden. Die graue dideric uan hollant
ende die graue ode uan ghele. In deser
manieren also dat henric graue ode
zoue uan gelre soude hebben te wine
adelheide graue dideric dochter uan

hollant. **H**erli strouen beide in korter tijt
 daer na ende worden beide begrauen mit
 groten rouwe tot reinborch inde cloest
 Anden iaer ons heren .cx. of .cxvij. dide
 vic ende arnoud die ghecoren bisscopen
 van utrecht vernims den lesten oerdel
 des paens innocencius hadden sijt
 ende na horen playte. **S**u arnoldus
 behielt dat biscdom ende is ghewier die
 xxx. bisscop van utrecht die onlanghe
 daer na up die vij. jous van april staet
 inder stat van romen ende leit daer
 begrauen. **D**aer na dese selue paens
 innocencius conleuerde desen seluen di
 deric van hollant. ende makeden den
 xxx. bisscop tot utrecht ende hieten
 van dane uaren toeten nolke dat he
 baulen was. **E**nde alle dese dideric
 up den wech is tot utrecht wart staet
 hi te pauwen inder stat ende is daer
 begrauen mit sulker wcuacur als
 hem betaemde. **Van dideric van are**

proest te waestrecht de xxx. bisscop

Dieser abcer bisscopen doet
 wart ghecoren dideric van
 are proest tot waestrecht een hoech ge
 boren man wys ende geradich dese wt
 ontboden wt cealien daer hi was in
 des keisers boescap ende qua tot
 utrecht. **S**oe hi iecht mochte ende uant
 dat biscdom swaerlike uerladen mit
 groter scour. waer om dat hi bi vade
 sijnre platen. icst uoer
 up dat hi daer mit bede
 uanden uieslen uerlamene mochte
 een deel gheles. **H**er willa na hollant
 die d'up die tijt graue was en woude
 niet liden dat sijn volc enighe scadin
 ghe gaue uenc den bisscop mit ghe
 wapender haut inden cloest te sta
 ueren. **A**lle die mitten gheraen ware
 en wouden uoeren tot oester zee up

sijn casteel. **S**omighe monicken ende
 vriesen die gods ontsaghen duchcen
 dat si uermits des grauen onwetent
 heit mochten uallen mit oerdel der ewi
 gher maledixie ende namen den bis
 scop mit ghewelt wt des graue van
 ghemulle. **E**nde alle die gheloeft is gra
 ue dideric van hollant ende graue
 octe van gelre uerbonden hem te lame
 tieghen den bisscop. **O**m dat dese selue
 bisscop tieghen den graue willam
 die graue dideric broeder was ende
 graue octen swagher was enen viar
 liken kint hadde beroert. **D**oe die gra
 ue van gelre uertrecht onder sine
 heerscapie alre lant ouer ysele ende
 uerdroef d'wt des bisscops ambochts
 lude ende belecte de uenter mit sinen
 luden. **E**nde graue dideric na hollant
 verwoeste alre lant an dese lide der yse
 le. **E**nde sloech sine pauuelione uoer
 utrecht ende besat die stat alom ende
 ome. **A**zer bi der uachenghemulle gods
 wt graue octe van ghelre ter seluer
 tijt loelike gheuanghen uanden her
 coghe van brabant onder ghelode des
 keisers octen ende odolfus des idem
 proest van colen. **W**aer om graue di
 deric van hollant die uerclossen wou
 de den graue octe van ghelre wt des
 hertoghen uanghemulle na brabant
 brac up uanden belide van vrecht
 ende quam mit groter macht ende
 besat des hertoghen bostche daer hi
 quam des leuenden daghes in septē
 ber mit wapen cracht. **E**nde venc
 daer binen willam des hertoghen
 broeder ende henric uanden bostche
 mit uele vidercays ende mit grote
 roue meende hi te uaren weder in
 hollant. **E**nde hier in binen uerla
 mende die hertoghe van brabant

wir ghecoren priuac in sine hulpe also
den eerlcken bisscop van colen den bis
scop van ludiche den hertoghe van
limboich ende den graue van ulaen
dien ende mit deser hulpe onderhep
hi graue dideric van hollant sijn
weder keren. Ende alle graue dice
ric dat sach dede hi van sijne groet
moedicheit sine banieren ontfindē
sine balune blasen ende inden dorpe
tot hoelden secke hi hem ter were tie
ghen desen uoecleiden priuac. mer
mit eynde worden die hollanders uer
wonnen ende graue dideric wart
al daer gheuanghen. Ende alle die
bisscop dideric die sach dat leide hol
lant ende gelre lant waren sonder
beschermer ende sonder troost uerla
mende mit bedē ende mit giften een
ghecoren ridder scapē daer hi haecte
like mede in hollant toech en haecte
enen groeten roef die hi inder ouer
stont bīnen d' star mīuen brocht.
Die hollantche ridders mit der ghe
meente die hem hardelike na uolge
den om den roef weder te crighen.
veughen somighe ridders vanden
afersten. Ende in hoer weder kerē
branden si somighe dorpe inden stich
te. Des anden daghes als die sonne
up ghinc ende aller gras bedouwet
was sar dese bisscop bi rade van
sinen edelen luden ende veet mit be
proueden ridder scapē indie uelue en
verbrandte te male ende besac zur
phen al omme en want mede en
toech van dane bīnen deuentē daer
hi uele scats oerech vanden ghenen
die des grauen partie na gelre wa
ren. Indelen zeluen iare is graue
dideric van hollant vri ende los ge
scouden van des hertoghen uange

nisse van brabant want dese selue g
ue gaf den seluen hertoghe uoerden
scade die hi hem ghedaen hadde. 119.
marc. Inden seluen tiden sijn oec uerlijt
bisscop dideric van utrecht ende graue
dideric van hollant ende sijn bredelic
ouer een gekrocht die daer na al hoer
daghe getrouwe vriende sijn gheble
uen. Inden iare ons heren. 11. cc. en
11. was graue dideric tot dordrecht
ende was daer siet toder doet toe ende
legonde hem seer te bedaghen dat
graue willam van oostvriesslant
sijn broeder soe verre van hem was
Ende dat hīne uoer sine doet niet mē
hem ghelproken en hadde vand' graet
scap te bewaren. Ende inder dat hi hē
sine enighe dochter die ada hiet ene
sone maghet ende te hant was tijt
te hulken in sijne besermentisse niet
beuolen en hadde. Adelhēdis die gra
uine pensede in horen zinne dat si de
se dochter woude gheuen te wiue den
graue lodewijc van loen. Ende alle
mit enen vreedēden prince die graet
scap van hollant na horen goedlic
ken berichten. Graue dideric van
hollant ruste hīer en bīnen i ueden
ende gaf den scapper zine ziele up die
ander nonas in nouember na dat hi
hollant mit vele oorlochs hadde be
reicht. rīj. iare lang. **Vanden gra
lodewijc van loen. Ende vanden g
ue willam van oostvriesslant d
11. graue. 119.**

Ende alle graue lodewijc uer
uam dat graue dideric doet
was uoer hi van hollant haecteli
ke en qua tot dordrecht. Ende also
alst adelheidis die grauine te voren
gheordineert hadde so gaf si graue
lodewijc van loue ada hoor dochter.

die uan concliken gheslachte gheboeren
was mit groter bliscap tenen wiue. **E**n
dat was alre ianochte te siene dat die rou-
we ende dat ontfien des moghende graue
alsoe core was uergheten dat adelheidis
die grauine afreewart lecte des doden wt
uaert ende wiste houden frestelike bra-
locht ende bliscap. **M**aer watneer des
grauen doden lichaem waer gheuoert
tot egmonde ende bi den grauen die uoer
hem gheueest hebben in sunte stephaens
capelle des iusten mertelaers eerlike
begrauen. **I**n desen uernam graue
willam dat zijn broeder wort was uā
oosturielant ende quā in ene haene
dat die zipe hier harde rouwich ende
en mochte ghene gheleide crighen dat
hi sonder anxt tot sijns broeders gra-
ue comen mochte. **E**nde alle die wt
uaert ghedaen was keerde hi weder
sonder teraer ende uoer in uicelant. des
vele goeder lud mit hem duetchden en
sijn mit hem sterckelike uerbonden.
Alle florens sijn broeder die doeproest
Graue oete uan benchem sijn oem.
Jacob die castelen uan leiden. **P**hilip
pus uan wallenaer. **S**imon van haer-
lem. **W**illam uan teilinghen. **J**ohan
uan rylwic. **W**outer uan egmonde
ende aelbert barard ridders. **D**ese ont-
boden den graue willam uan oesturiel-
lant dat hi sonder anxt quame tot
hem luden want die uorste uan hol-
lant waren des ouerdraghen sine wou-
den uanden erden wiue niet berecht
welen ende si en wouden oec uanden
vremden prince niet uecheert sijn.
Graue willam die aldus heimelike
ontboden is quam verniers geleide phi-
lips uan wallenaer al uecholen in die
haene tot zierzee daer hi rechte uoert
ontfaen wt uanden zeeuiscen uolke

27
ende is graue uecholen. **W**outer uan eg-
monde. ende aelbert barard miden ke-
uemaers quamen binen haerlem ende
makeden al sulken storm tieghen graue
lotewike uan loen ende tieghen adelheid
die wediue uan hollant alsoe dat si
mit gheselert uan acustel inder dunck
nachte wt haerlem uoeghen ende pijn-
den hem te comen ter stat wt uan
brechte oem d te onthouden. **A**da die
ioughe maghet die hoer moeder troeste
ouderen moeste mit roghe uā meechē
ende oer uan bueren ridders ende alle
die saute ende salt knechte die graue
lotewike toe behoeden uoer mit groten
anxt weder ueste van leiden ende meen-
den hem daer te uecholen tieghen hoer
maide. **M**aer dat ongheueer uolc van
kencmerlant mit wout uā egmonde
horen leidman uolghede hem na snelli-
ke. **E**nde dat uolc uan rijulant quame
mit philips uan wallenaer horen leid-
man daer bi ende storden dat castel
mit saute ende mit slingeren ende mit
anderen instrumenten anden zinnen
ende an wouen soe dat dese uoerleide
riders mosten hem van uode up ghe-
uen want si niet en hadden teren. ende
gauen dat castel inder kencmare mach-
te. **G**raue willā die haestelike vā
uā hoe die dinghe ghesaet waren quā
in hollant. **E**nde aden sice nichten mit
horen kamerieren te behoeden i cellen
Ende hi dwanc al hollant tot hem
en ter gheene goet die tieghen hem
gheweest hadden daer dede hi mede dat
hi woude. **G**raue lotewijc uā loene die
immer meende hem hier of te wreke
ueclamende in sijn hulpe den bisscop
uan ludic den hertoghe uan limborch
ende den graue uan ulaenden om conde
hem te helpen. **M**aer hier en bouen

hadde hi sonderlinghe
des bisscopps dideric hulpe uan verrecht
dien hi tot sijner hulpe hadde uerrechtghe
om in pont ende belouede hem mede
dat hi hollant uan sijner hant ontfae
soude te leue. Ende up dese uoerwaerde
voldoene siede hi den bisscop sinen broe
der te ghesle. Ende alle graue Willā
dit verna makede hi wouter uan eg
monde ende aelbert barard hooftmans
uanden kenemaers philips uā walle
naer willam uan cellinghen maect
hi hooftmans vanden vintlanders en
hi noer selue in zelant. Daer hi alle
dat ingheboren uole in tijt hulpe ot
boot philips ende willam dese uoer
sacuen ridders makeden sonder mee
ren in uesten mit stacken wijchu
len. Des stont een inden volck dat
beualen hiet si florens den doemproect
trouwelijke te bewaren. Ende dat
ander stont in zwadembedam dat
beualen si graue oden uan bruchē
te bescreuen. Wouter ende aelbert
dese voersacue ridders quamen mit
ten kenemaers mit uele scope ende
groenen den dijs al diere ende deden
al aemsterlant beuloegen miden wa
tere ende uerbariden mede al dat si
daer uonden ende wommen daer grote
voef dien si mit hem uoerden in hene
meclant. Die bisscop dideric die wre
ken woude up den xxij. dach in juni
dat onrecht toech hi selue doer mi
drecht in hollant daer hi den graue
van bruchem verriagede uandē tri
de ende uerbrande uele dorpen. Ende
als dit al wel vergaen is doe sat dese
bisscop up een siel pact en ghebo
ot dat heer hem te uolghen te uoete
ende nam gisele uan elken dorpe bi
zonder tot dat si quamen toder ueste

die doemproect florens bewaerde die
hi stormen woude mit sinen vromen
wapentuyrs. Daer creecht die bisscop
dese ueste sonder groten verliese waat
die ridders die daer up laghen ende we
den stichte waren begauen den proect
ende rimenen die ueste ende seiden si
en wouden rieghen den bisscop niet
doen. Ende aldus en hadde die doem
proect florens gheue hulpe d hi die
ueste mede houden mochte rieghen den
bisscop ende waer daer gheuanghen.
Ende up die hoit gheuoert ende daer
gheset in seker hoit. Des andere daghes
als die sonne up was ghegaen toech
dese selue bisscop mit sinen ridderscapse
tot leiden. Daer quā toe hem graue lo
dewijc ende hadde zuichollant an hē
ghedwonghen daer uele der meester
ende der ouerster van hollant graue lo
dewijc blidelike te ghemoete quamen
ende maeden mit hem enighe en vuer
waerde altoes sine vriende te bliuen.
Alle iohan perlijn iohan ende ylebiat
uā haerlem arnoue ende henric vā
rijswic ende wouter uan rinen rid
ders ende bi desen heu seker gheleide
sue quā graue lodewijc ende die bis
scop binen haerlem sonder yemants
weder segghen ende maketen hem on
derdane alle die dorpe ende uerbliden hē
van desen uoerspote alst wel redelic
was maer hier toghen quamen die
kenemaers die uan alle dinghen wel
voersien waren die woden oerloch be
hoeflic waren om te striden teghen
dese voerside princen up enen clechte
uelde. Naer dese voerghenoende rid
ders an zagghen die verwoetheit des
ongheremeden volcs ende onderuighe
dezen stont heerde wijseliken ende
seiden dese vuerwaerde an beiden zide

Alsoe dat die kenemaers voer die nul
 daer die si in voertiden in aemstrelant
 dwaelliken ghedaen hadden souden te
 talen leide den bisscop ende den graue lo
 dewijc. v. pont ende souden mit horen
 scopen viedelike weder keren. Ende als
 dat ghedaen was die bisscop ende die
 graue lodewijc die nu woer gheen onghe
 lye veruaert en waren verbranden sin
 te aechten doype ende alle sine belidinge
 ende uerlocyte in pilgrimaedse Cunce
 aelbrochts kerke tot egmonde ende heb
 ben lediwonghen al hollant dat i twee
 ptyen ghedelt was dat hem niemant
 van haren weder zaken were in mar
 Ende alle graue lodewijc. sach dat
 hi nu ghenen weder stoet en hadde bar
 hi den bisscop dat hi weder in sijn stichte
 noet. Ende alle dit ghesaer was in hol
 lant qua die graue na nammen v. andis
 grauen weghen na hollant ende be
 gonste walcheren te veruechten hige
 uau boerne uergheselde alle die andie
 erlande in zelant ende deedle graue lo
 dewijc onder danich welen. Ende ueria
 ghede graue willam wt zelant. Gra
 ue willa die nu uerghent gheen seker
 stede en heuet is ghecomen in eens vil
 selers scap ende daer mit neuten ghe
 det wt ende alsoe wt sijnre uianden
 hande mit wonderliker auenture
 ongsaen al sculende. Hier alle hughen
 uau noeren na graue lodewijcs weghen
 diostate is uau alle zelant soe ghinc
 hi nu houerde ouer die mate van
 sijnre macht. Waer om die zelanders
 maecten condrachticheit ende ledten
 hughen of scandelike ende deden gra
 ue willam zoeken ouer al ende ma
 keden hem weder graue. Ende alle g
 ue willam die vernam soe dede hi
 al dese ghesienisse in heimeliken

Flandren

122

buaen te weten wouter van egmonde
 uelbert barard willam van reding
 ende philyps uau wassenacr ende bat
 hem oetmoedlic alsoe uele als hi
 mochte dat si up enen benoenden dach
 te leiden comen wonden mit alsoe ue
 le ghevapender lude als si mochten.
 Ende dat si ghenen strijt en begouste
 tieghen graue lodewijc hinc waer
 daer bi. Graue lodewijc die vernam
 dat die zelanders hem uerledten tieghen
 hem ende dat die kenemaers in die
 wapen liepen quam mit hecrusaert
 binnen leiden up dat hi die kene
 maers ierst ghemoete mit wapen
 cracht. Ende daer na teghen die
 zelanders stred. Die kenemaers
 die hem zeer haesten hwer tieghens
 ende liepen onzedelike elc uoer an
 den sonder ordinancie te stred waer
 om si haeste te stoet waren uanden
 gheuen die hem oorlochs uerstonden
 ende uele doot gheslegghen. Ende die
 andie diete scap niet comen en conde
 die liepen up die brugghe ende wou
 den hem daer na nicwes uerueren
 ende uerlamenden d'een versch heer
 Maer als die brugghe soe zeer uer
 laden was mit al zoer uele wapen
 tuers brach ende uiel neder ende d'
 verdreente een menichte uanden ke
 nemaers inden rijn. Philips uau
 wassenacr wouter uau egmonde
 ende aelbert barard sijn suellike ghe
 lopen ouer daghe uelc ende soe ont
 gaen. Hier willam uau tillinghen
 die de viande weder stont soe hi lang
 ste mochte wart daer gheuanghen.
 Graue lodewijc als hi dese zage ghe
 wonnen heeft uoer hi weder tot voer
 scoen in groter eem ende sloech sine
 tenten uyt groene velt. Judelen qua

123.
graue willam mit staerker heer auch
te wtzelant ende sette sine pauwe
luene in col up dat hi des anderen
daghes sonder uertvec streden mochte
tegen graue lodewike ende uerdu
nen wt sinen uaderliken erue. **V**ra
ue lodewike die dese mare uernam
sende om den hertoghe willam uā
lan borck om te pidenen of hi ewige
soene of uerde daer tusschen tadin
ghen mochte. **H**er dese zelue herto
ghe die hem oeclochs uerstont
quam weder sonder vrede ende son
der soene ende seide dat hi ghelien
hadde ende dat hem gheantwaat
was ende gheboet sine tenten up
te beken ende en woude des heers
niet uecheiden mer sonder merren
ritmede hi hollant. **E**nde graue lode
wike liet daer staen tenten ende pau
welioenen ende punde hem tuerrecht
te comen soe hi alre haestelucke moch
te. **E**nde gaf die bisscop die gheuan
ghene ridders uoer sine loundie ende
zult uan lodewikes ridders die uan
grotten haest uan lopen vielen in
die zil buren leiden ende uerdredden
daer. **E**nde som ander verdrwaelden
inden ouweghen ende sijn veruoyet
uan groter moecheden door ghebleue
ende sulc uanden vlienden scoen
wt haer platen hoer pauuere ende
worpen uā hem hoer helpe hoer
saldie ende sijn al uiliende door ghelle
ghen of gheuanghen. **V**raue wil
lam die den uheniden neerstelike
gheuolgher is heeft uele ridderscap
gheuanghen ende ghelwonne hoer
pauwelioenen hoer prouande ende
menigherhande demoet. **E**n aldus
is graue lodewike uan loen wt hol

lant verdrauen nēmermeer weder
te keeren. **V**an willam den ruke
graue van hollant. **Lij.**
Ende als dit ghedaen was doe
wt willam uerhoghet mit
groter eren in sijn uader erue. **E**nde
is ghemaket die rij graue uā hollant
Onlange tijt d'ua uerlamende graue
willam ridderscappe ende besat folper
ende florens uan alperen hoer caste
le ende h'uesten sijn weder peye wa
ren ende rechten daer bliden voer
ende destruerden beide casteel ende
veste ende daer om quā graue ghe
rit van der are die bisscop dierix
broeder was uan vrecht mit die
uan utrecht ende verbrande dordrecht
te pulue. **E**nde ten lesten die bisscop
dieric uan vrecht ende graue wil
lam sijn verfoent vernims uirandeli
ken boden die daer onder tusschen tadin
ghen in deser manieren dat graue wil
lam den bisscop soude gheuen uoer den
scade die hi hem ghedaen hadde. **N**poē
Ende soude henric den cruen uol doen
ende al uole ende al weder gheuen en
mede alle die dienstmāne die de bis
scop hadde wonende in hollant soude
des grauen dienstmāne wesen. **E**n
des ghelikes alle die dienstmāne
die de graue uan hollant hadde wo
nende in die stichte soude des bisscops
dienstmāne wesen. **E**n d' toe quam
graue willam mit v' ridders wollen
ende beruoet uoer die doemkerke
tuerrecht ende bar dien bisscop dat hi
hem vergaue om dat hi den zeluen
bisscop in voertiden tot traucen in
den cloester uene en mit ghewelt
an ghetalt hadde. **D**ie bisscop dier
ic die in desen oecloghe uele goets

124

ghewonnen hadden loste sijn crue
 dat hi verlat hadde ende spiled sijn
 cloce betaelden sijn scour die hi inden
 hof te romen sculdich was ende berech
 te daer na sijn bildom in groter even
 Graue willam na ade sijnre nichren
 doe ontfenc die graeffcap vā hollāt
 uanden keiser te leue die hi d na lan
 ghe tijt in goeden vreden wel berechte
 fudelen tider staet molgrellinus die
 coninc uan scoclant die graue wil
 lams oem was uan hollant. Ende
 dat rike ontfinc een vr scoclant in le
 ne uandes conincs hant uā eughelant
 waer om die graue willam die een
 recht erfname was uand rike uan
 scoclant makede een uerbant mit lo
 delwike des conincs oudste zone uā vāt
 rike ende uerlamende uele scoepe ende
 voer in scoclant daer hi steden ende
 lande wan ende zeghe uacht. Ende
 alle graue lodwijt dit ueruan uerla
 mende hi van uives vriende ende ma
 ghe ende meende al heimelic in hol
 laur te comen die wile dar graue wil
 lam d buren was. Ende hier om ghic
 graue willam weder te scoepe en is
 mit groten loue end mit zeghe we
 der gecomen in sijnis vader lant up
 dat hi die graeffcap die sijnis vader
 crue was die hi seker ende vri ghewo
 nen hadde om een onseker crue uan
 sijnre moeder niet en uerlore en dar
 he sine uanden mit crachte wt den
 palen van hollant keerde. Jude iaer
 ons heren .ij. cc. op die nonas uā dec
 ber ruste bisscop didric in gode bincū
 deuent na dat hi .xiiij. iaer dat bil
 dom hadde bericht. Die uā ouer ysel
 is gheuoert tot utrecht ende in
 doemkerke bi den uoerbisscopen eerli

125

126

ken begrauen **Van otte van ghele**
den xxxij sten bisscop .ly.

127

Ende alle die eerfame bisscop di
 didric ghestouen is quamen
 tot vrecht heer adulfus uan colen
 oede uan monster. Gherard uā olen
 brig ghebroeders. Ende bisscopē wil
 lam uan hollant ende oede uan gel
 re grauen. Ende leden den capitel o
 enen mit uen herde. ende om hoerre
 leden wille wart ghecoren. Octo die
 proest uan zutphen die .xxxij. bis
 scop een iouc man claer uan uersta
 ne. scoen uan aenlicen en een edel broe
 der des seluen graue uan ghele dese
 oede en was mer .xviij. our. En wāt
 hi te iouc was woude hi te romē hare
 om oerlot uanden pācus te crighen
 Juden iaer ons heren .ij. cc. v. die onlā
 ghe dna te northusen staet ande jagt
 up die vij. kalende in aprile na dat
 hi dat bildom hadde bericht in groten
 vreden .iiij. iaer. Ende wert begrauē
 in die doemkerke mit betaemliker ere

128

129

132

133

Dese ionghelinc was uā groet onder
 sceide in rechteliken zaken en harde
 broet ende uoerlicnich in allen saken
 des ghemeneu oerlaers **Van otte vā**
d lype die xxxij bisscop .ly.

Dat bisscop oede die uā ion
 ghen iaren was begrauē is
 d tieghen vordich waren i sijnre wt
 uact dese uoernocentē gūen vā hollāt
 en vā gelre en u areghen ande capitel
 mit hoerre lede dat octo een iongher
 broeder uand lype die doemproest wt
 ghecoren die xxxij bisscop die mit
 consente sijnis eerliche bisscops ontfit
 die bisscops benedicti tot franchenoor
 de. Ende al dace ontfinc hi mede dar
 weerlike recht uanden keiser vrede

Dese odo leser al sijn bildom wijselike
ende oerbaerlyc ende nā dat cruus midē
keiser ende uoer ouer mere. Ende dat
stichte beual hi heermāne sine broe
der trouwelike te bereyden
A desen tiden warē twe uermaerde rid
ders die ene hiet wout en die ander hiet
walewijn. Wouter was gheborē wt
brabant en walewijn wt hollant
hiet ghesiede dat dese twe lieue ghesel
len souden riden tot enen tornoy ende
des moighens uroē ghinghen zi i ene
kecke daer si mit inicheden misse ho
orden eer si inden tornoy reden. Daer
ghesiedē dācne d' hoochlike misse zā
uandē heilighen geest. En alle die wt
was legoude men sonder merre daer
een misse nā onser vrouwen. Ende
want wout onse vrouwe sonderlin
ghesere mīden soe hoorde hi hoer mis
se al coden eide. Mer walewijn die
der werliker euen gherich was reed
inden tornoy als die ierste misse ghe
daen was daer hi groten arbeide iede
om den rīderliken lof te uertrighen.
En alle wout die benedixie ghesien
hadde nād' ander misse dede hi haesteli
ke sijn wapen an ende reed mit sine
ghesinde zedelike coden toenoy als die
ierste als wouter ter baen quā en daer
in reet was elc rīder moede en woude
ter herbyghe walewijn quā hē tieghē
ende nā wout sine gheselle uiente
like in sine aemē en sprac hē aldus
doe alre edelste rīder gor moet di ge
benedien die huden an desen daghe dat
gherucht vanden loue heeft ghewō
nen en uele rīders heuest of ghe
worpen en vertreden wout ueghede
sijn hoeft en lachte ierste want hi
wel wiste dat hi up dien dach inden
tornoy niet gheueest en hadde. Mer

de dese wout den lof sijns uamē den
aranden hoerde roepen sonder aflaten
uertwonderde hi hem dies zax en sprac
tot walewijn lieue gheselle weet dat ic
nā desen daghe inden tornoy niet en quā
want doe du en wech ghinghes hoer die
d' na misse nā onser vrouwen ten ende
toe. En die heeft mi desen lof behouden
alle die minen name uerhoghen wil
waer om wi alre liefde gheselle wi of
laten wille om die nūne nā haer alle
weerlike eer ende an uenen een geeste
lic leuen des nūner vergaue en is.
Ende sonder merren ghinghe dese i
rīders i een clooster hiet hemencode
en namen an die oerde en dat alijt en
leuden daer salichliken onder lax der
heiligher lude ende wout die leerde daer
sinen souer van beghine ten eynde
en sanc die salmen bet dā vemaent an
ders uanden broeders. Ende als hi up
enen dach deuoceliken ter misse was
ende leide zine hande mit inighen ge
bede up wt streckende. Soe viel een gul
den cruus uāden hemel ueder in zine
hande tot een teiken dat sine ghebede
gode outfaelic was. Ende dat selue
cruus brocht adelheidis die grauine
nā hollant nā dāne tot reinfborch iur
cloester en gaf dien cloester iaclyc uele
boeren in almossen. Dese eerlame
woufrouwe en grauine stact inden
iaer ons heren .m. cc. xviij. up die ander
jous in februarus ende mit groter
euen begrauen tot reinfborch iude clo
oster. Graue willā die nā hiet na een
ander wijf die maria ghenoeut was
maer hi en leuede niet langhe d' na. War
dele selue graue stact d' na inden iaer
ons heren .m. cc. xxiij. up die ander nonas
in februarus na dat hi die grāstlaap
van hollant en nā oostuellaant i veel

oerlochs. *ix* jaer hadde vericht. Dese
willam wart gheuoert tot reynboich i
dat voerleide clooster ende daer begraven
uen mit lehoerliker waiaert.

vā florens den xij. d. graue. lxx.

Ende alsoe willā die edel prince is
doot ghebleuen soe wart in
die graefscap van hollant verheuen
florens sijn zone die xij. graue en nā
terwue des herzoghen henrics dochter
van brabant die ieste alsoe gheuoert.
Ende hi name mechtelt daer hi bi wā
den wenschen coninc ende florens den
drossaer. adelheit uā heuegoiaven.
en mechtel van heimenkerighe gra
uue. Ende den ciden quam bisscop
ode van berecht van helen weder
en vant al sijn lanc wel te bieden die
hem seluen in groten onweden hier
na bewant. want graue ode van
gelce in dier tijt ucle māne hadde in
zallant die seer ende swaerlic gesat
worden uandis bisscops ambochs
luden alsoe dat si arme worden van
eerschen goet en van rijcker haue
waer om die selue graue des bisscops
lude beseden dese bi der rollen te lobete.
Ende maecte een enighe midde luden
die in zallant woenden tieghen den
bisscop. die bisscop ode van uerchte ver
mits hulpe bisscop dixer i. an montre
ende heermans sijn broeder uersamē
te een groet heer ende meere hi woude
beruen in die graefscap van gelce die
dope die hem naest geleghen waren.
Ende die lude die in zallant hem on
hoersam waren daer vor mit mach
te te uerdeiuen. En daer tieghen uer
gaderde dat volc wt zallant mit hul
pe des graue van gelce bi bockelo.
En meenden si wouden alle si ns den
bisscop weder staen. en die bisscop mit

gelude vā balunen en mit ghedac
uā hoemen quā manlike tieghen si
ue uiaude dier hi een deel doonfloech
ende uent daer ueel meer en verage
te alle die andie. Ende sonder merren
wan dese selue bisscop twee castel. die
voorstghenoemt waren die hi alte
male destrueerde. ende dat derde castel
dat buchholt hier uerbrande hi te wa
le sonder den meesten toem want die
borch zaten uā dien castelen dese ciuit
recht hadden ghenaker en hadde dat
ghemene volc uā zallant recht ghe
croest wtter onhoersamheit.

Dese gne van gelce die hem seer ver
wonderde om des bisscops zeghe ende
crecht in sijn hulpe den heroge wal
rauen uā limboich. Graue henric uā
zenen mit .xj. ridders en bar mede
den ionghen graue florens sijnre zult
zone dat hi hem mede helpen woude.
En dese florens quā die lec up mit
alte vele sappen en uerbrande des
bisscops huus en dat dorp te gheine
heerde uiautliken. En daer tieghen
die bisscop Otto uoersauen mit hul
pe gherards des eerdschen bisscops
uā bremen sijn broeds. en dixeris
des bisscops van montre sijn ne
uen en heermans vander lype sijn
verlamende. en riddē en woude stri
den teghen dese uoerleide māen al
omueruact. Jaer die bisscop wou
raet uā portuennen die des pacus le
gaet was quā al omuerhoedt wt dier
stede d die strijt wesen soude. en uer
helt desen begonnen strijt en seide d
tusschen een ghesceit en ene zone
bi hoer bruder wille i deser manieren
alsoe dat die graue uā gelce soude
quijt scelden alle sine toe legghē dat
hi in zallant hadde en gheuent die

136

137
goede sunte martijn. Ende die bisscop
soude dat hof te cluftern en tot sunte
otelen terghen wt gheuome die proef
stie en die dieult manne den graue
na gelre weder gheuen te leue van
hem te houden. Ende die graue van
hollant soude hebben voer sine dieult
manne die hi daer wonende hadde. V
pont en soud se vri ende quijt selte
der hecken van vrie. Ende waer ons
heren. **M. C. CC. XLV.** doe geschiede bine der
stat van groenighen een groet steyt
tusschen eglert den borchgraue na
groenighen en roelof den castelen
van koenorden waer om die bisscop
va utrecht mit machte wech tot
groenighen en makete d' uide ende
gheboort dien te houden beide partye
op hoer lof. **M. C. CC. XLV.** alle die bisscop van
dane was van roelof na koenorden
den eglerts castele dat hi hem stont
ende destrueerde dat en qua mit mach
te binen groenighen ende brac ten
vode ende uerigede eglerte dat hi
ruymede in uicellant. **M. C. CC. XLV.** hier tie
ghen uersamende eglerte een groet
heer na vriesen ende besat daer me
te die stat na groenighen al om d'
hi menighen ston an dede soe dat
hi een deel uander stat ueckande
en uerigghede roelof daer wt dat hi
naw der doot ontquam en vloech
tot koenorden. **M. C. CC. XLV.** roelof die vinner
meend i allen maniere dese quaet
heit te wreken uersamende haesteli
ke uele wapentuus ende stoemde die
stat van groenighen sonder aflaten
mer die bisscop die de noot zijne stat
harde snellike uerna. uersamende wt
wuerdoren uechters daer hi roelof
mede uerdrinen woude uande beside
va groenighen ende dat castel van

138
koenorden mit crachte neder ualle
Ende die graue gherne na ghelre qua
in des bisscops hulpe mit uele lude ge
wapent. Ende graue florens na hollant
soud hem grote cracht na ridderscape
Graue dieric van deue ende graue
baldewin van leudhan graue hem
oec hulpe. Die bisscop van colen ende
die bisscop na montre senden hem al
soe uele ghewapent als hi begheerde
Ende van dese is vergaderd een scoen
heer bi anen. Daer die bisscop vche
na utrecht sine tenten sode ende was
daer dien dach mit desen uoersiden pi
ten in groter bliscap. Ende daer bi oer
dele ende vauille sijne princen desen
roelof uerwylde wt alle sinen goede dat
hyt mit allen rechte uerboort hadde
ende allen den ghenen die roelofs hul
pers waren dien uergaue hyt uolco
melike. Roelof betochte die groce mo
ghentheit des bisscops vrac zyn belin
van groenighen ende sode zine tenten
bi den dorpe te koenorden ende bedochte
te uoren daer een breed oulant ene
zude tusschen lach daer men niet lach
te ouer en mochte wonen. Des anden
daghes alle die dagheraet up ghinc en
die zonne begonste te sainen. die here
van gore die sunte mertyns bannier
droech dede die basunen blasen en die
bonghen slaen en wech uoren mit wt
ghecooren wapentuus. ende al dat uolt
volghede hem na dat menichs zins
ghewapent was. ende die beleiders
voren waren uandes bisscops heer
waenden trecken ouer die zude en al
soe si ueclast waren mit wapen ver
soncken si in die modrighe steden des
oulands en uerdrachten daer die niet
alleen uander dreuten manen maer
oec mede uanden wine iamerlijc ver

31
Inoert ende ghedoeft worden en sulc
andre sijn uersmachte na groten doul
te en also doet ghebleuen. Ende so
migh die sere gelvont waren sijn
hoer uaden mit suete bludt nau
welke onclouen. Soelof nuz sijn
riders ueruogete dat vhende volc
alle die nacht. Ende beheldt al hoer
prouande hoer tenen ende hoer doij
noet. Ende is mit groten loue en
mit veel gheuanghen weder gheco
men tot koenoerden daer die ouste
waren graue gherard na gelre. ghy
sebrecht na aemstel. dieric des bil
scaps broeder van deuenter. Jaer
die bisscop pte wt gheuanghen i een
re zudde dien si mercliden iameelike
mit manigher hande pinen want
dat fenijnde felle uole villeden hem
sijn crune al bloedich of nuz horen
sweaden. Ende ten lesten na uele v
suadenis die si hem aen deden soe
worpen sine in die alre onweinste ste
te die si wisten ende uerceden d in
Die ghelsciedt up die kalende na au
gustus maent. In den stride ble
uen doet meer dan v. ridders midt
bisscop ende daer toe menich edel
man ghehoepent. En dace mede
was h' loerit na hoerstmaet een
edel man. Ende die alre vermaer
ste ridder van dunelchlant die ot
hilt hem ene wile staende op sine
scilc ende ten lesten verclant hi neder
maer hi hadde te uoren groten sca
de ghedaen inden uianden. Die bil
scap oche wart na al heimelike wt
dier mudder ghecoghen en mit g^o
ten wenen ende scryuen beide van
leken ende van desen begrauen
curecht in die doemkerke na dat hi
dat bidom. xij. jaer in grof. een

hadde berecht ende dat stichte tie
ghen rouers ende viande hadde te
loerit ter doet toe. Jnden zelue jaer
hebben die nonen van sante seruaes
hoer sotte couele uerwandelt ende
hebben graue abijt aenghenomen
tieghen wille ende behagen hore po
rinnen die hulend ghawent was
Van willibrand den xxx. bisscop vuy.
Alle bisscop oche uerlegghen
was alle uerleit is. qua gue
florus van hollant mit anders ten
ouersten der kerken dienstmaenen
tot utrecht ende bat uer sijnen neue
here willibrande die bisscop te ptoe
ne was des grauen zone van ouden
borch datmen hem bisscop tot utrecht
kieften woude. Ende als al dat ghe
mene capitel uerclament was ende
hem hier up berieden of si wouden
des grauen vriendeliken lede laten
ghelien. En rechtuoert die graue
van gelre ende die here na aemster
lant die ter wet gheuont waren
hadden enen woren tijt dach wt hore
uaghenis worden ghedaghen op
horen ledde legghende mit capitel
die alwenende baden der desu dat
men holpe dat si na hore uaghe
nis gequyt worden. En als men
dele zacht dus iameelike ghewot
worden alle die goede lude uander
desu scouende bitterlike en alle der
lude rouwe uandes bisscops doer
wt daer uerriuer alst geen won
der en was waer om dese haer wil
librant die bisscop van pborne was
alle een wijs man dit te wreken
want ghecoren die xxx. bisscop
tot utrecht een stadich man stout
ende wijs ende hooch gheboeren. En
want dese willibrant in dien tiden

141
was in ysaen ende altoes onlede
hadde in des keisers zaken Daer om
zoe sente men besceidene wise manne
ouer berch mit grof haelt op dat si
desen bisscop brochten mitve mare
uanden ny lwen bilsom en si die be
gheerte der clesi van utrecht i de roem
schen hof p'sentierden en dar wt alsoe
ghedaen want die p'aeus gregorius
die ix alsoe ghenoeint bi rade sijne
cardinale soe uerlede hi sinen lieue
ende bekeuden willibrandū uā p'tor
ne tot utrecht ende gaf hem sine be
nedixi ende zenten eerliken in sijns
vader lant. Dese ny lwe bisscop ghe
siden te rechte binen utrecht daer si
ne māne mit recht en mit oertel wijs
den dat die graue uā gelre mitten
andien gheuanghen wry en los we
sen souden uander usinghenis des
casteleins uan honoerden want
die selue casteleine als een v'tāne
ou'radich ende onwichtich mā sinen
rechten here onweerdigher doot had
de sijn lijf ghenomen. Doe uerla
mende dese bisscop beide uā sijn zel
ues macht ende mede wt v'uellant
vermits des p'aeus oflaet een mach
tich groet heer dat hi tieghen die uā
couerden en tieghen die dienten del
de in les beralien mede de ce stride. En
d' tieghen sedit die uoerleide dienten
oer v' p'tyen omtwē d' si den bisscop
mede weder staen wouden d' si hoer
paleu soe ualste mede beleten dat me
in hoer lant niet comen en mochte so
der groeten scade. Jaer dese bisscop als
een onuer vaert mā quā tieghen si
ne uiaude uā alle siden ende sloecht
vele doet vanden ghenen die hē wed
stonden verbrande uele dorpe en ver
uolghede dat vliende uole tot wuck

nachte toe. Des morgheus d' na als
die nogelkine mit horen langhe den
dach condich maketen doe quamen
die uā hoeruorden mitten dienten die
seer ontfaghen des bisscops moghet
en gaue hē zeluen in des bisscops ghe
nade ende sedit daer ghysele voer die
die bisscop goedertiereulijc ontfinc
en onchante uand' maledixie up del
v'uerwaerde die hier na coent. Alsoe
dat welof den bisscop v'ri ouer loue
ven soude dat castele toe hoeruorden
ende alle recht en iuridixie uā d' d' d' d'
soude h' sūte mectijn v'ri eigher wed
gheuen en in' mare beralien voer al
te hande scade die si ghedaen hadden
ende hondert māne ghevoerpent sen
den in lijflant ende een nonne doel
ter s'ichoen vā sūte benedictus oorde
en dat goeden tot xv' prouenden
En als dit ghedaen was soetede die
bisscop dat castele te male bieken
ten gronde toe. En dat castele te hoe
uorden besede hi en dede uerwaerde
mit ghetouard hoede en sine helpers
gaf hi oerlok en dandede hē v'riende
like en beualle gode ende veer uan
tot v'recht tot sūte m'ijns seeste
mit groter ere en voe lof die hem
v'iderlike seer bedroefde dat hi den
bisscop dat castel hadde ouer ghege
uen en dat hi dus of gheset was vā
den ambochte uā d' d' d' d' d' d' d'
gelde enen uandie die upton uerlei
den castel v'aran dat hi hē dat cal
tel uerleide soude tot eenre bequa
mer tijt. Ende onlange d' na ghi
ghen die meestte hoep der lude mit
desen v'ader uanden castele mit dor
pe ende voelof die d' lach en soel bi
den castel vercreech die brugge en
ghinc binen die v'eerste poorte ende

van dat casteel mit loelheide en sloech
doer die ghene die hi daer up want ende
beseter al uast mit sinen luden. Die bis
scap was harde gram en zoud wonder
als hi dat casteel uiloren hadde en ghe
boot dat casteel na herdenberch dier
riegghens te beseten en dede ghem een
heer naert bieden riegghen koecuoerde
en riegghen drenten. En hier om inden
iaer ons heren. m. cc. xlvij. als alle boec
laude harde beuroren waren en men
ouer al verden mochte toech die bisscap
mit ene machteighen heer die drenten
ende meende dat hi des anden daghes
toornen en sinen uade casteel tot hoe
uoerde mit alre hande instrumenten
brieken soude en alle sine uiande d' op
de same vanghe. En dese hoeye ghinc
alre niet want ter seluer nachte qua
grote wind ende veel regghens w bi
dat ijs en suet te niet ghinc. En al dat
heer moeste va node after waert trecke
tot ysele en licte hoer instrumente
taer bliuen. En die bisscap ponde na
nywes des pacus aflact en zende in
vriellat om hulpe. En alle die zomer
qua soe verreech dese roelof. xv. daghe
bestant en belouede dat hi houdt zoudt
drier abte legghen va oostvriellant
na alre mislaet die tot desen daghe toe
tusschen den bisscap en hem ghesaet
was. Ende binen desen bestant ghinc
roelof tott casteel na herdenberch en
begonde inden bisscap te spreke uade
payle na deser soene. Die bisscap die he
zere veruouderde uades roelofs comen
vragghede hem aldus waer om hi al
soe coene wau dat hi mit ene knechte
allene dorste comen ond alle sine meel
te viante. En name die va hardberch
riegghen des bisscops wille dese uoerde
roelof als ene onvritighen ma ende

52
leiden mit crachte uten sloet dien si mit
heurt na graueldorp raden en op stakē
sette. En na begonden dat volc inden lande
va uoerde te ueruoeden die ene riegghen
den anden alsoe dat sechen na daghe te
daghe te uechten of te beruen waer om
dese uoerlaene bisscap tot uoerde qua
en dede d' sij onscout na coelofs wet opē
baerlike uoer allen luden. En umits hul
pe graue florens na hollant soe maecte
hi uoerde ende vrienstap tussche sine ewi
drachtighe maue. Inden iaer ons heren. m.
cc. xxxi. dat veruoude uolt na drenten
verlaende vele wapentiers en besaten
die stat na groenighen. en egbert die
borch graue uander stat dede die poorte
op en sloech doot sijne vianden een gr
del en beheldt na sijne weder peye wa
ghen ende prouande en wel of peerde
en des anden daghes toech hi wt ende
verbrante vele dorpe inder drenten die
bisscap die hem hier om wat verblide
toech in vriellant vint des pacus
aflact verreech hi va same drenten
een groot heer itan volke daer hi
wachtelike mede i di ene ghinc en uer
brante dat dorpe tot koecuoerden en dat
voerborch uanden castele alre male
en sine wapentiers grepe d' uel peerde
wapen dede ende prouande en grepe
wilt ende kind die si wredlike doeden
En alle die dach een anoude qua toech
des bisscops heer ouer dat broelant
om dat hi daer ber besaent was ende
is wed ghekeert tot anen daer hi mit
groter enen m' behoude ne roue he zere
uerblide. Des anden daghes als die zon
ne up ghinc toech des bisscops heer m'z
ongewonden barmen ende mit basu
nen ou dat broelant en haeste he dat
casteel te koecuoerden te beseten. Her
der drenten een ongherellet uolt ware

des nachtes te uoer al heimelike bīne der
ueste des castels ghecomen. En an die
ander side stonden die uieslen vor den ghe
stichte uā monstere in grote houerde in
dienten hulpe. Die uieslen vor de stichte
uā urecht waren indes bisscops hulpe
en hadden des daghes te uoren grocen
scade ghenomen ende waren seer uer
uōnen en d'om waren die deent uele
telouet en sijn m̄z hancrachy tot
kouoerden ghecomen en woude zond
merren stiden rieghen des bisscops
heer. Naer die bisscop sach sine pro
uande ghemūret ende toech weder ach
terwaert i heuden berch en gaf sinen
soudenaers ooslof. danckoe sine hul
pers ende belecte sine cloete en ueruil
deuse mir al dat hem behoeflic was.
Indelen tiden was een iore in hispa
nien en om sine wijngaert te breide
zoemūret hi enen deine berch die
hi int hole uā ene stene uant een
boech dat hadde houtē blade daer i
ghescreuen was mit driechande
sprake. alle hebreus griec en latij
van welker tonghe besoude van
celer manere. xpc die gods sone sal
gheboeren werden vander maghet ma
rien en die sal ghepassijc werden om
des menschen salicheit. En alle die io
de dit ghelesen heeft is hi ghekeert ten
kechten gheloue ende dede hem dypen mit
alle sijnre familie. Inden iaer ons heren
cxcc xxxij up die vij kalende vā august
to ende bisscop willibrand sijn leuen
en stak te zwolle na dat hi vij iaer
dat bilsom vā utrecht hadde manlike
hadde berecht. Ende wart uā dāne ghe
uoert tot utrecht en eechke begrāue
inden cloest tot sūte luces want hi
uā den fūdamente die kercken den ier
ten steen leide. Dese willibrandus

doe hi noch te plouue bisscop was doe
was hi eue wēne gheuaren in heili
ghe laur indes kaisers boecscap daer hi
veruā een sellen wonder dat uand stat
vā charsen al uaste bi rinda lach een
groot berch die men d' dūen laude noet
ten berch uan aenniere want soe uie
dat uast. vi weken en dan zine buchte
daerliken dede ende ons heren hēden
oufhang en alsoe in d' dūen dome
up te uoersiden berch die soude zoud
Abinel goede gheluckich aucture vī
den Dese uoerside bisscop willibrand
sate twaer woer in dat hi ene vider
ghelien hadde tot anchiochen die up
desen voersiden berch ghelouet had
om gheluckighe gracie te vinden en
dese vider uant up dat alre hoedre
uanden berghe een tafellaken al uol
uā manigerhande spise dat hem en
sine ghelinde dagelijc spise ghenoech
bi leuende te leuen. **Van bisscop octo
van hollant den xxxvi ste bisscop. li.**

Des bisscops willibrandus
doer was die kerke uā urecht
zonder herte w om dat capitel is
ghemeenlic te samen gheuoepen o
te kuelen ene nūwen bisscop. octo uā
hollant die dede alsoe ghenoech
bi aenroepen den heiligen gheest. W
een driechelic gheraden die xxxvi
bisscop tot utrecht een edel mā uan
conics gheslachte gheboeren. Dese
octo na sijnis uader doet was hi
gheuoeyer ter viderseap en ontfic
uā sijnis broed hant die heerseap
en die graesseap uā oostuuelant
Dese octo begaf die viderseap en
uā ane dat bilsom dat hi alre arm
vaut en talre groce soude uer
laden iūmits den oosloghe uand
onhoeslāmen diene dat altoos

an stont. Ende mede dat die dike die wile
 braken ende dat laun teuloye. Maer bi
 der gods ghenaden soe uercofte dese bis
 scop die goede die hem sijn vader gheerft
 hadde in hollant ende bevalde des nachts
 scout ende lostede sine castele ende berechtere
 aller bisdom als een waerlic hertoghe
 langhe tijt. Ende om sijne leden wille
 soe makede graue florens na hollant
 sijn broeder enen starcken dinc na amer
 ghen tot scoenhoeuen die uele goods colke
 ende te loue sijne ewigher ghedencken
 se dede hi den bisdom uele oerbaers. Dese
 graue florens inden iaer ons heren .m. cc.
 .xxij. mitten hertoghe henric van bra
 bant en mir graue dieert na deue bi
 ghehere des pacus gregorius die .v. al
 soe ghenoecht uoere in scandinghen
 lande inden ghestichte van breuen ende
 uerdeuen uen lande uoere manen
 wiue en kinder dat hi daer niem ent
 en licen bliuen daer om dat dat uoer
 seide uolt die papen en die clecken had
 den uerdeuen ende waer wede ghe
 keert tot der oefeninghe der afgoden. Inde
 seluen iaer die graue florens een omme
 uaert pite die uele tomoye i menighe
 lande plach te hantieren daer hi groet
 lof in uercoech. Die graue na daer
 moer uerhoord die mare uander groter
 vromicheit des uoerleiden princaen ende
 van sijne doghet ende begonste te dencke
 ende te uisieren hoe hi desen graue mocht
 te come te siene. Daer hi soe menighe rid
 derlike doghet of ghehoort hadde. Ende
 vant ten lesten desen heimeliken vaer
 dat hi horen man vromdelike bat tot uele
 tiden dat hi enen hof dede bevoepen in ael
 maengen dat is in duuetschlant daer hi
 selue niec en reed want hi out was. Hi
 si wiste dat die graue van hollant soude
 cwinel daer comen soude mitten heren

146

van duuetschlant om den ridderliken lof
 te uercoighen. En hier om is graue flo
 rens van hollant en die graue van
 deue daer waer gheueten mit groter
 costelicheit om sijns name lof te breide
 Ende waer indien spele ghecoen meel
 ter ridder te welen uanden aelmagen
 Ende daer cieggen die here na nigelle
 wt ghemaker prince uanden wallche
 ridder scape. Ende soude merre ordiner
 den die cranden die woghecoen ridders
 an teiden pten daer cluncken die balsme
 en die cambure daer blenckeden die
 banieren ende die sweerde ende d uersa
 menten die heren die daer seer arbeiden
 om den ydelen lof. In die graue na hol
 lant die des speels gheuone was
 arbeide uele bat dan yemant anders
 om den zeghe der ydelle ere te uerco
 ghen want hi vele wallche ridder wt
 warg en doer vacht en soude sine
 weder partye ende waer die duur
 sche uerladen waren ende belvaert
 daer qua hi hem te onclede. Die gra
 uine van cleermont die op ten
 toorn lach ende na verre ned zach
 die grote vromicheit des guo flores
 na hollant en hoorde ouer al uope
 sinen lof na groter beghten van lief
 ten soe bat hi die wile horen mane
 dat hi hoer bewisen woude wile
 die graue na hollant waer onder
 dat ridder scape dache graue va cleer
 mont ten lesten i onueerde na en
 antwoerde sinen wiue mit verkeer
 den aen siene aldus. Ic weet wel dat
 van uolheit der herten die mont spe
 ker en dache graue na hollant dymre
 uanen ghebruuct. Ende sie dym na
 re desen wt ghenomen pite die de
 guldene banier draghet mitten uol
 lewe dien du mit bernender manen

147

51

didvile heuelt begheert te zien leuende
haer leeft god dien saltu rauende
sien al doer Die nūlike grauine die
bekende haers māne sellen sinne pē
tede hoe ziden graue uan hollant bi
enen hemeliken gode mochte waer
uen haer die graue uan cleermont
hoe ont hi uan iaren was dede sine
wapene an ende uersamende die
wallche ridders bi hem ende miden
here uan nigelle bereiden si den graue
van florens in allen liden ende doe
ghen up hem mit groten uide Gra
ue florens die uan desen zaken niet
en wiste uerweerde hem tūghen die
veelheit der walen alsoe langhe als
hi mochte ende uele sijne vanden
die hem aen uochten dieef hi uan
hem mit manliker cracht Ende te
lesten quā die graue uā cleermont
miden sinen zoe swaerlike opren
graue florens dat hinc door slooch
te coibi up die xij kalende uan au
gusto Ende alle die graue uā cleue
dat sach rumede hi daer toe miden
duuelchen ende om wrake uā sine
neue slooch hi rechte voert doot de
graue uā cleermont en itaghe de
ten hē uā nigelle uen tūndre en
aldus is dat boerlike tōruoy uer
wandelt in enen midighen stride.
Die grauine uā cleermont betoch
te dat die graue florens onnoselike
ter door was ghecome ende dat si die
wite zake daer of was uā biteren gro
ten rouwe uerloes si hoer sinne ende
woude bouen uandē toom neder ghe
uallen hebben ende uel d'na in een
zūnde die men niet ghenelen en con
ste die de medici nomen amoreos
ende leuede onlanghe daer na ende
voer uan deser werelt Die ridders

vā almaenghen voede des edele graue
florens lichaem tot remsborch mo do
after dat aldaer mit groten rouwe te
grauen wart Dese graue florens was
in sijne bloeyender tijt en lief en te
quacm onder allen den pīncen uā al
maenghen die xij iare in grof eren te
rechte die graefscap uan hollant Ende
na sijne doot uā bisscop oete uā verrecht
den ioncher Willā uā hollant i sijne
bescermeuiste en berechte mede die gra
afscap uā hollant en uermits dese
macht soe uerwan die bisscop die die
ten en bedwanc die uā koewerden
En als hi woude reed hi in hoer lant
dat hem niemant en weder stont Die
hē uā nigelle uermits ueruelike boet
verloent hi namaels miden bisscop
mit sulker uirtwaerde dat hi een doof
ter kerke stichte up dat selue uelt d'
sijn broeder door ghesleghe was Jude
vier ons heren m. cc. lxx. optie. xj. kalende
uā ian. arius uoer mechtale uā deser
werelt en wā begraueu mit doofster
tot landunen daer graue wōne in
wanen dat si in voerden hadde ghe
sticht in aflact uā horen zūnden d'
si grote goede toe gaf ende beclike uol
eynde Van graue Willam die na wā
S. Van almaenge en was die xij
Dese graue florens door ghe. te.
des edelen prince vōt Willam
sijn zone die ander alsoe ghenoe. ut als
een recht erue verhoghet in sijns vad
stede die xij. graue uan hollant ende
uā te wue ene sone maghet die eliza
beth hiet des herzoghen dochter uan
brunswijc daer hi bi wan florens die
na hē graue vōt Dese die uan begijn
ne sijne ioghet meer midē die hart
heit des ylers dan dat blencken des
gouts In desen tiden keiser brederic

die daer te uoren uandē patris honorius
 uerbānen was ende bi inocruciu den
 vierde uā sijner keiserliker wōdicheit
 ghelert was. **E**n die coer uoelken des kei
 serrijcs hebbe den langue uā doringhe
 ghecoeren tot enē roemlsche coninc. mer d
 se langtraue leuede ludel iare d nu. **S**ie
 dat dat roemlsche rjce eche sonder coninc
 was waer om die paens bi ghemencen
 rate sijne broede petri capuciu te gul
 den zeile tot sime georgus dyaken car
 dinael sende in germanien en vnaen
 te die coeruoelken dat si van uilwes are
 enē coninc. **D**ie keisers uerclameude in die
 stat te woringhen en koren eendrach
 teljce ioncheer willam uā hollant in
 euen roemlsche coninc en aughed dat hi
 die machrichte prince ware inde rike
 vā germanien. **E**n hoe dese kore meer
 openbaert wt hoe meer bliscapen was
 ond den ridderscap want dese willam
 was inden abnuchsten iare sijne oute
 doe hi ghecoeren wt ende was sonder
 baert loen uā ueelwen wir uā hude
 swt uā hare loen uā liue en alle sine
 leden sece te puen. **E**n want dese idghe
 linc wapentuer was ende gheen ridd
 daer om beridene haestelike alle dinc
 die d'coe behoeflic waren op dat na die
 kerstine maniere die keiser riddet wa
 re eer hi tot aken die crone des rikes
 ontfinghe. **E**n want uele ridders nu
 dede tijt hem des costs ontsien soe
 laren si of die feeeste ende ontsaen die
 weerdicheit der ridderscāpe mit enē
 halllage. **E**nde d'om sijn uele die
 de regule der riddeliker oerde niet
 en weten waer om si redijce riddet
 scāpe niet en wānen handlegen of inde
 d'om willen wi onre maniere wat
 uerlanghen en midien cieghe woer
 dighe coroniken bescreuen hoe dese

ioncheer willā uā hollant na der kersti
 ne maniere is riddet ghemaect en die
 regule der riddeliker oerde mit hogher
 feesten heeft an ghenomen en beloefte
 te houden. **O**p dat d'of leren moghen
 die ridders winder tijt wat laste si aen
 nemen i hoer oerde. **E**nde hoedaue
 beloefte si beloefte hebben i hoer
 regule. **E**n als alle dinc bewit was na
 datte euāgelie uandē homille gheson
 gen was is dese woerelde wapendragh
 ghebrocht uoerden cardinael vermits
 den coninc vā beem die sijc aldus hei
 lighe vader uoer weerdicheit bren
 gen. **I**n desen werghecoeren wapentuer
 en biddē v iuichlike dat iudye uster
 licheit ontsaen wil sine begheerlike
 behenghe en pfeellie op dat hi onsen
 riddeliken geselscape weerdelike
 mach an gescreuen werden. **D**ie hardi
 nael die daer stont i sine onamete ge
 cleet als een balscap. **G**rat aldus dese
 ionghen wapentuer toe. **N**a der bedu
 denisse des name miles dat beduut in
 onsen diuuelche riddet soe behoort elke
 mā die riddet widen wil toe dat hi si
 hoedij uā maghen gheboeren milde uā
 gauen vor ghesceiden in zedicheit groet
 moedich ciegghen dat hem weder staet
 ende wijs in manliker vromicheit. **E**n
 eer du die beloefte uā dijne pfeellie
 doest soe suldu horen mit wijzen berade
 den last en die regule d' riddeliker oerde
Dit is die regule der riddeliker oerde. **I**nde
 wden mit innighen bedencken onses
 heeren passie dagelijc misse te horen en
 dat sijc stouelike in auenturen te seche
 voer die kersten gheloue. die heilige
 kerke bescreuen mit hoer diures noer
 alle quaden weduwen en wels in
 hoer te woen te helpen en bescreuen d'
 redijce seide scāve quade gifte

157

157

Vnde om enen onnosel enē camp te
uechtē oñmies hem te uerlossen. ghe
uen tomog hantieren dan allene om
die ridderslike oefenighe. Den coenl
chen conit of sinen maertrale i waer
liken taken onderdanich te welen
En dat gheueen goet ombe
lmet in sijne macht laten
En des keiser rijcs leen goet uanden
vilke niet uerbreenden. En uoer go
de en uoer den menschen onberispet
leue in deser werlt. En ut dattu dese
statuten deser riddersliker regule wyl
like ende wel bewarelt na dijner
macht ende dinen weten neersteli
ke uolbringhest. Soe sultu uerdienē
tijclike eue in dese werlt en na desen
leuen ewige ruste inden hemel. En
als dat ghedaen was na die handi
nael des ionghelincs hande die hi te
lancu leide ende sloofte inden uul
cale up dat euangeli dat daer ghe
lese was en sprac aldus wiltu die
ridderslike oorde mit begheerte ont
faen inden name ons heren ende die
regule die di hier voer ghesproken
is na dijner macht uol doen. Die
wapentuere andwoerde ic wil. Die
cardinael gaf desen wapen dragher
doe dese belofte belacuen die die sel
ue wapentuere openbaer uoer hē
allen las in houdende aldus. Ic wil
lam na hollant prince d ridderscap
en een vri ma des heilighen keiser
rijcs behe mit minen ede ind tieghe
wordich nāis hen haren peiers ten
gulden zeile dyake cardinael ende
legaet des stoels na vromen te hou
den dese ridderslike regule. In desen
heilighen ewangeli. doe is wylte mit
hant die cardinael sprac tot hē dese
heilighe belofte si een waer aflac

dijner luden. **V**nde alle dit gheleir is doe
gaf die conit van beem enen grote slach
in sinen hals ende sprac aldus. **T**oder
eren des aelmachtighen gods ordiner
ic di vider en ontfang di danclike in
oulen gheselschap. En den dactie uilol
ser alle deser werlt voer annas den
billschap voer di wort in zijn hals ge
slaghen en bespor voer pilatus te vech
ter mit gheselen gheslegghen ende mit
doone ghevoone. **E**nde uoer den coninc
herods ghedeer mit enen manel ende
d belacht en voer alle ten wolke naect
ende ghelwont aut cruce ghehanghen
is. **W**ies cruce ic di vade an te nemen en
sine dor vmane ic di te wreken. **E**nde
als dese zaken festselic ghedaen ware
dese upbe vider als hi misse ghehoort
hadde dede hi blasen ruypen en cambu
ren slaen ende bellen douchen ende
sine mit spere die werven tieghen
des conincs zone van beem ende daer
na sloeghen si connoye mit blanchē
zweerden en hiet hofrij taghe lanc
in grote corlaman robe ende gaf alle de
prios ende den mechten milde gauen
en dellen hem mede sijn corlameheit
Waer die cardinael scroef de paecus
enē brief alle dinc alsoer d gesner
was en sende hen dien bi enē suel
len bode. En die paecus die hier in
uerblijt was scroef sinen dispensa
toer enē brief in houdende aldus
Innocēcius billschap knecht der
knechten gods den rector van
sute marien in colindw. Calich
ende conuostele benedixi zone
belie mit ons die bekenste te
voelen een leuende he des licha
mes miden honted dat wi di
blidelike scriue dat bekenen
blidelike dat upre v. nouis in

October inden hof die bi colen hoochlike
 verlamen was onse lieue zone i gode
 graue willam van hollant mit gheine
 enre begheerte der princen die rechte heb
 ben anden keiser te kiesen mer hem die
 ander princen om verbliden is ghehoert
 in enen roemlichen coninc dat in open
 baerlike weten bi bruenen des selues
 conincs ende ons liefs zoens peters tot
 sante georgijs ten gulden zeile dyake
 cardinale op dat die bliscap die men
 bullic hebben sal na desen oerbaerliker
 sake dat dine vroude oer te meerre si
 om desen plone die nyuwe ghekoren is
 want dese coninc also als die selue kar
 dinael ons onbouden haert en meede
 die gheincen mare oorkond soe is hi
 een ghetrouwe ghelouich man was
 na sinne wome na ridderscapse ende
 moghe va sijns selfs crachten ende
 vele princen maech ende swaer hi
 is mede ionc na waten vedelic van on
 vanden hequaem na zeden en va licha
 me alle luden behagelic. Waer om vi
 hopen in gode en in die machre sijne
 goedertierenheit dat dese coninc zal on
 voer treden allen den gheuen die te ker
 stine vider aen doen ende ten quade
 hoer houede breken en dat coninclike
 tuercken gheloue die uede d kersten
 ruste der gheincenre werlt en die
 staer der ghelouigher menschen zal
 bi desen man mitder hulpe gods gro
 telike verhoghet werden want alle
 die meeste vanden lande hebbe desen
 ghecoren hoer houede onder ghedaen
 die spreec en ombiet den ghetrouwe
 die du weets dat hem om dese mare
 zulle verbliden. Ghegheue et cetera
 In desen als dese nyuwe ghekoren
 coninc in bliscappen noch sat tot wo
 ringhen en in daghe hadde hof

ghehouden des vierden daghes daer na
 als die dach op ghinc ende dat gras nu
 te ripe beuoren was blies men die tro
 pen ende gheboer die pauwelocne up
 te breken ende die stat na aken al ome
 te belisten daer die ghie die boighers
 haesten hem ter uact hore poorten
 ten sluen ende die doren grondelen
 Ende sonder merren heeft dese nyuwe
 ghekoren coninc mit onuerwonnen
 ridderscapse sine tenten al om die stat
 gherecht ende sijn in hemelike vade
 mit sinen pricen hoe me enighcha
 de werc mochte uilieren daer men
 die keiserlike stat sonder uel sca
 den te doen mochte mede te winnen
 Ten lesten hi subtilen vade na wert
 luden ouerdroech men dat dat ghe
 mene volc soude te zame draghe
 enen hoghen dinc die te stat al om
 belote. En want ghelegghen is in
 enen dale enclien berghen ende d
 uelc sine ueligher wadere sijn en
 vele claer fonteynen die d stat ouer
 ulodich wacer gheuen. Daer om dat
 water dat altoes meere en mit
 tien dake bestappet was daer mer
 wech en mochte wt te hants altoe
 groot dache boighers tot hare huse
 mer wel en mochten comen sonder
 scopen die boighers die na desen
 wacere seer uelclast waren bela
 ueden den ghekoren coninc der stat
 poorten op te doen sonder weder
 vechte ende desen coninc voer horen
 here hoochlike te ontsaen. op dat
 hi dien dinc die daer om die stat ghe
 maket was dese breken en dat
 grote water hiet gaen daer ghe
 wone ware. Ende alle die dinc ghe
 broken was qua die coninc in die
 stat opten lesten dach der maent

153

154

154

uan october daer hi van alden borghers
vriendelike ontfanghen is Des andere
daghes wastet alre heilighen hoechheit
doe uersamenden alle platen ende prince
en leiden desen ghecoenen coninc tot ouer
uouwen kerke der ewigh maghet op
dat hi daer die benedixi hoechlike ontfen
gheue nader maniere nauder onder ge
woente dien die bisscop van montre
en die bisscop uā mēden ordinerden in
die sacristie Die bisscop uā ludic en
die bisscop van vtrecht dedene mit
ornamente ghelike enen dyaken en
leidene also uoerden coninclichen stoel
Doe ontfencken die eerliche bisscop
uā colen cancellier uan ytalien ende
leeden inden stoel d' moghenheit en
sprac aldus. Sic eerliken op den stoel
des rics doe rechte ende oerdel inder we
relt. Die eerliche bisscop vā meuse ca
cellier uā germanen salude sine rechte
ter hant mit heiligh' olye bint ende
sprac aldus. Die aelmachige god waer
dige di te heilighen in ene wonschen
coninc die cauid's dede saluen bi des pro
phete samuels hant te wesen coninc
ouer dat hebreulche uolc. Die eer
liche bisscop uan trure cancellier van
gallen leide sine handen op han ende
zeide aldus. In di moet neder comen
die geest der wysheit der uerstandens
der wetenheit der goedertierenheit
der sturheit des raeds ende waer uol
des gheestes dattu gode ontficst. Die
march graue uan brandenborch des
conincs kamernor gaf hem een vinger
lyu en sprac aldus. Neem een teike
dattu allene die ouerste heer biste in
werlt en dattu dat voerliche ryc in
sijne machte behoude ende uoert
nen uechten der barbaren mit onū
wynliker crachte beherme.

Dele hroghe uā lassen die des conincs richte
is gaf hem een swaert en leide aldus.
Neem hier een conincliche teiken d' du die
onhoelant mit swaere coninc crachte
like mede crachte ende die goet willighe
uorden mede beherme. Die hroghe uā
beiron die palais gūe of sijn spise dragh
gaf hem enen gulden doot en sprac aldus.
Neem desen ronden doot en bedwinge alle
die lud inder werlt dat si onderdanch sij
den wonschen rike op dattu moghest
hieten een moghende prince dat rike
meende. En hier na die coninc uā beem
des keisers seuke bi consente des eerliche
bisscops vā colen leide hē ene guldene
croue op sijn hoef ende leide aldus. Ont
fanc dese blenchende croue en wes i doech
liker werken alsoe blenchende in die we
relt dattu uerdient die croue d' ewigher
salicheit inden hemele. En hier na die
prince die d' bi waren ueghen en aente
ten des conincs moghenheit en riep hē
salicheit lof ende ere. Ende alle die vorste
ghinghen bi sonder uoerden coninc en
belouet hem rechte mantroie. Die ge
saete inden jaer ons heren m. cc. xlviii.
Ende alle dese saken mit grof hoocheit
ghedaen waren soe hiet die coninc groten
hof ene uolle weke lanc ende makede hē
dich alle sine princen die rike uā sijnre
heerlicheit. Daer na des achten daghes
uersamenden die amboches lud uandē
rike en hadden hemeliken raet van des
conincs oerbaer. Ende ouerdroeghen dat
dese moghende māne bisscop odo uā
utrecht sijn uad broeder ende hroghe
henric uan brabant sijnre moed broe
der des uilwen conincs raet en sine hul
pers welen soudē ende den ionghen
hoochmoedighe zin vā striden beleden
zouden. Ende haer lubtera die regale
abt vā egmonde een stadich man ende

voert is gheset te welen des coninc vint ca
 celice. Ende alle dat ghedaen was gaf hi
 den prince vorlof ende beualle gode en vrod
 mit uilice ende besochte alle die castele
 des roemlichen rikes. Alle die castelen wa
 ren he ghehoersam ende onderdien coninc
 alle die castelen van keisers weerde
 waer om dese selue coninc dat casteel voer
 seene besat in onuitwonen wapenreus
 ende stormde dat casteel in menigher
 hande instrumente want bi wile wazp
 in in stenen tinnen ende wane te stucken
 bewielen stietmen mit des raens yfere
 voerhoefte voer muren en poorten te
 ueder. Ende die rieggen die castelen wel
 bewaert was mit prouande en mit wa
 pen en dat casteel mit grof eren besce
 ernde voer dat aen stormen des conincs
 een iaer ende langhet. Ende daer teuden
 ghebrac hem prouande waer om die cal
 telain ghenade begheerde dien dese coninc
 ontfinc in sine gracie doe hi die casteel
 hem leuede op dat hi hem daer na trouwe
 ware en te ghenentiden rieggen he en
 dede. Daer na alle ghenact der hooch
 die die me hier int lant hiet dertien
 dach toech dese coninc tot colen dat hi d
 ten heilighen drien coninghen een hooch
 lic offerhande brenghen mochte. Indien
 tiden was tot colen een meester die hiet
 aelbertus na ravelberch bisscop uand
 predicker oerde groet in nigromancie
 meere in philosophie. Ende alre meest
 in theologie die bat den coninc ootmoedeli
 ke dat hi mit hem een woude optien ho
 ghen dach. Die coninc was in hope iet
 wonderlics teken na hem te ziene en
 woude den eerlamen uader sijnre ghestadi
 gher bere niet weigheren. Ende alre die
 miste upre hoechheit ghedaen was ghinc
 die bisscop wt sijnre studier camer ende
 ontfinc den coninc mit al sine ghelinde

hande danlike en leidene worden zale i
 enen hof daer bome stonden. Daer wa
 ren dienes van wonderliker soenheit
 die cocher blider woutap bereiden al dat
 daer behoeflic was. Indien tide was een
 sonderling hard winter ende alle die
 eerde was bedeker mit groten snee
 waer om dat ghemeeen uolt die miste
 coninc daer waren opten bisscop sijn
 ken heimelike dat hi sine woutscaps
 liede in soe grof conde sond' vuer dede
 eten in enen bomgaet. Mer dese bis
 scop die dese toecomeude dinghe wel
 wiste als hi was gheseten mit dien
 coninc ter tafele ende alle sine ghesel
 scap elc na sijnre weerde was gheset
 ende uerbeiden die spisen te hant ghic
 dat is ende die groten snee ende daer
 qua een somer hede ende die sonne
 liet haer wagen wt sijnre sonderlinge
 waam ende wt dier eerden wies groe
 ne gras en boemen bloyden i wo
 derliker soenheit wt elken boeme
 wieselen telghen en groene blade
 ende ripe vrucht die men verchre
 voert ete mochte. Die wyngaerde
 bloede ende graue soete lucht ende
 hadden ripe druue in groter volh
 Die vogelkyn cloeghen hoer vloet
 ghele ende songhen blidelike na
 wilke sanghe si alle uerbliden die
 daer satte ende die uolt des coninc win
 ters is alre male wech ghesien. Ende
 die zomer hede wt soe groot dat zul
 ke die daer aen om die onghetemper
 de hede deen hoer dubbele cleder wt
 ende maede hem half naect. Ende
 sulke ghinghen onder die scene v to
 men hier ende daer om hem te uero
 len. Die dienes brochten d' ter tafele
 uolheit na spisen so datli uolcomelijc
 vladen die grote maniche des uolcs

1.76

Ende die coninc uerblide hem ende alle die
mit hem aten inden leuen houe die die
grote wonder zaghen. Ende ten lesten
als die walscap ghedaen was uerloes
mē die diens oft een droch gheweelt
hadde der uogele zanc wt al stille d'
bome vruchte wt snellike uerloren die
bloyende eede wt magher ende uerde
rede die hoep uanden sine was daer
weder ende die uoirt was d' mit bene
der coninc soe dat alle die te uore had
den hoer ded wt ghedaen en na groe
heken sweten mit seeste die haeste
hem al beuende toden vuer mit zale
Ende als dit wonderlike bliscap ge
daen was doe bat die bisscap aelbert
den coninc dat hi den p'dikaren sine
broeders woude verighen mit bede
of mit cope een hostere sine vrede
een cloester op te amare en sine ael
molle d' toe gheue up dat sijn rike te
laugher diere. Die coninc die des eer
samen uadys bede goedertierlike of
sinc coech neder tot utrecht dien die
bisscap ode na hollant sijn oem
miden platen ende borgharen blide
like ontfinc. En bi rade sijnre ghe
trouwer is gheworden borgher t'utrecht
En doe cochte hi ene brede clechte op
binen d' stat dat daer niemant tieghe
en seide die hi den broeder in aelmol
sen gaf een cloester op te amere. Of
daer toe een grote sōme gouds. Ende
uytie selue tijt gaf dese selue coninc
der stat van utrecht en der kerken
vrijheit en priuilegen belouen ende
belegheit. Ghekende aldus. Wiltā
bi der ghenaden gods roemliche coninc
alces meerrende allen kersten lude
des heilighen rijcs die dese tieghen wo
dighe priuilegen zullen sien sijn ghe
uade en alle goet. Hoe dicke alle

die hoochheit der coninclicher moghenheit
hoer hante wt strecket onder sijn ghe
trouwe die onder hem sijn en hise mit
ghisten loer na der uerdiente hoere
werken. Alsoe dicke soe uestighet hise
in stadicheit der piere trouwen. ende
hi uerbuut te stancheliker hoer en ander
lude wille tot sinen dienste. Hier om
ist dat wi uerustelike inhende piere
trouwe en sonderlinghe minne die onse
lieue ghetrouwe burghers na uerecht
tieghens onse hoodlicheit haer toe g'
had hebben ende noch beken sijn mit
merkende sinne te hebben en te willen
dacti na sonderlinge uoerdele ende van
vriker ghenade uerblide sijn ende uer
leuen hem allen en elken mit desen tieghe
woerdighen briue. dat gheen prince
marcgrauē hēoghe of edele man gheef
telic of werlic ploen enighe van hoer
borghere of die indie stat woende buce
der stat uure te rechte aen spreken
mochte ofte voer veruare te rechte ser
ten van dien alleste dacten weeriken
rechte toe behoerde ten v' een keiser of
een coninc alsoe uere alle si voer ten
bisscap van utrecht horen here of uoer
ten rechte die van hem in die tijt ghe
set ware binen utrecht bereet sijn rechte
te doen. Ende uerbiuden mede stanchelike
mit desen briue dactē niemant tieghen
rele uerleughe en dore lecten ofte moye
Ende wie hem des onderwoude te done
die sal weten dat hi ualler in swaere
belghemste onser hoochheit en der piere
ghen sal na sijnre misdaet. En mar
gouds. Dit sijn ghetughe eersame lude
Die bisscap van zambrēns. her aen
noud heer na welsmael. henric van
voerne. Claes van sijn. Dit uan der
goud. philips na wallenaer. willam
na brederede. En hughe na cralighe

riders ende durt van teilinghen. Vhe
gheuen tot verrecht iuptie. xiiii. kalende
van Julins inder tiender indiche. Int
jaer ons heeren ay. cc. liz. Ende als dat
ghedaen was twech dese coninc in die
graefschap uā hollant d' hi hadde blidel
ke ontfanghen wt. Ende dede in die
haghe tynnen een coninclike palaes
daer hi uā hoghen salen des rijcs te rich
ten plach. Die stat lude ende die borchlan
rauen goetwillike den coninclichen tijns
ende brochaen inder keisers camer zoē dat
sine camer quarloedich vike ende onen
delic uā scaete wt. Doe verlamende in
des lude ende rechteers wel uā. lxx. stede
tot menle om te spreken van ghemene
uere ende senden desen coninc enen brief
bi hoghen boden inhoudende aldus.
Willam den roemischen coninc hoie glo
riolen here raedslude ende rechteers
meer dan lxx. steden ou' diuulche
lant onderdanicheit ende onse ewige
dienst iuwer hoecheit doe wi te wete
in desen negheuordighen briue dat
wi sijn te menle opten. xxix. dach der
maent van Junius tot eene gheme
ene sprake uermits eens edel mans
aelberts uā walbeche die een rechteer
is inder keisers pallaes vast. vrede en
seker gheleide is daer gheset van allen
oerlogē ende ewidraet. waer om wi
oermoedelike bidden iuwer coninclicher
moegheicheit ende raden alsoe uere
all' oerlogē is dat ghi den lancure die
zalichlike begonne is wilt confirmie
ren ende ghesdacken in den briue
iuwer mogheicheit want her ken
lic is datter inbrenge iuwe oerbaer
nurschap zalicheit ende ey. Ende
weert dat wi mit groter begheere
uerbeiden die liecheit iuwer zaligh
we cocumst tot onsen landen

37
159
Ghegheuen tot menle opten lesden dach
der maent van Junius. Die coninc die de
sen leud brief waerdlike ontfinc gheboer
desen begonnen lancurete elken manne
uaste te houden op sijn lijf. Ende dese uere
seid boden maecte hi vne mit coninclike
ghiften en sende eelike in hoers uad
lant. In desen tiden claghet die bisscop
ende die dese vā uerechte den gloriolen co
ninc dache graue van ghoer den zeluen
bisscop veronrechte beid an sinen lande
en an sinen luden vō om dese coninc den
selue graue dede uere heu bieden. Maer
die graue niet comen en woude ter ant
woerde uermits vlnaecher des rechteers
in herdicheit ende maecte sine reise an
ders waer. Die coninc die dat vnam de
de sine wapen an voer sijnre martins
altaer des heilighen confessoers. Reed
sonder merren ende uere den uereleide
graue ueraghet sijn uole ende qua
mit loneliken loue en zeghe weder tot
vercht ende den gheuanghen graue
gaf hi den bisscop. Ende nam die gne
die waerdicheit zins name mit groter
rechte. In den jaer ons heeren. ay. c. lxx.
die eersame uader bisscop ote van
varecht ruste in onsen here opten and
nonas in apille ende is begrauen in die
doemkerde mit betaculiker arm. De
se wote berichte dat bisdom. xviij. in st
even dat hi in groter leout uant doe
hi d' in qua ende licet in groter rijcheit
sine na comelinghen. **Van goelwijn**
an. xxvii. den bisscop. lxi.

160
Dades bisscops oten doot des
reclamant uaders. wt gheco
ren goelwijn die proest uā sijnre io
han tot uerechte die. xxvii. bisscop tot
ver. Dese goelwijn was gheboeren
uā aemstel en berichte dat bisdom
licht een jaer of luctel meer ende

Was een simpel man die niet veel be-
sorghet en was onder kercken zaken
waer om dat hele bilsdom in corten tide
zeer te brocken wt ende uercoghen dat
orlanghe daer te uoren bi bisscop odt
eerlike uecheuen was. Die uoerlien
res des bilsdoms die den oerbaer trou
welike meenden uanden ghestichte
uerlamenden een ghemeen capitel
op datli ghemene sprake hadden uan
ghemenen oerbaer des bilsdoms. Hi
tot desen capitel quamen willam
die edel conic uanden romenien pe-
trus die cardinael uā capucio. Ende
coeruaed eerelche bisscop uan colen
In deser heeren teghenwordicheit stot
goelwijn die ghekoren bisscop ende
gaf al daer ouer eer ende last des voer-
leiden bilsdoms in handen des conics
ende kardinaels. Die kardinael om
beden wille des eerdschen bisscops vā
colen soe gheboet hi dat men henric
van bigemenen verhogheer in des bil-
scops stoel. Ende die conic gaf hem dat
waerlike recht bi des herden stane en
den vingheclan. Dese henric was des
eerdschen bisscops nebe een hoech ge-
boren man ghestadich ende gro onuoer-
dich ende doempoelt tot colen daer
dat ghemene volc des bilsdoms om
u bliden ende loueden en dancheden go-
de uā hemelrike.

**Van henric
den xxxviii ten bisscop. lxxij.**

Ende alle dese
henric gheordineert is die
xxxviii bisscop zoē was hi alwoos zo
uoudich hoe hi der heiligen saken v-
hoghen mochte en uerbeteren. Ende
mede dat weglrike recht pijnde hi
hem mit grof doghet te berechten
mer die iyo ende die ontweerde der
heren uan aemstel pyn vā woerde

onstet gheuenelike tieghens den bis-
scop. Daer om dat bisscop goelwijn
hoer neue was of ghelet uandē bis-
dom bi wille des ghemeen capitels
die uinden graue uan gelre ouer droe-
ghen ende uerbonden hem. Ende dat he-
le bilsdom mit dachli an stormen be-
doefden. Den wilke bisscop henric
hem mālke tieghen sedē mit een deel
zijner dienstmanne. Ende ten leste
na vele aenuechens is ouer draghe
dat beide poyen zonden comen op
een clecht uelt te stude. Ende aldac
op enen benoenden dach uechten om
den zeghe. Die here uan aemstel en
die uan woorden uerlamēden ouer
al dat li mochten uele wapenueers en
quamen mit grof houerde ter stede d
men striden soude en daer teghen dese
voerleiden bisscop mit sinen leernia-
nen en mit sinen boughers die hi trou
welike uuaende droe hi deser tve he-
ren hoemoet crachtlike mede meen-
de te wmen. Ende alle die dach qua-
darmē striden soude. Ende dese bisscop
mit zijner heeruaer trecken soude ter
stede des strids. Die eerelche bisscop
uā colen was in dien daghen tot
utrecht en gaf den bisscop henric
een costelic vingheclan ende sprac
dese uoerde uoer alle den ongecalli-
ken uolke die d ontrent stonden.
Heue zone wes seker dattu uermits
bede des heiligen confessoors siue
nitims ende bider cracht des viager
lijns soe sulcu houden bedwanghen
alle die onhoorsamheit dinnē weder
zaken. Ende du sal weder brenghen
lof ende zege zonder twiuel uā alle
dine vianden. Ende ic sal die stat
nichten wiuen ende nichten canonike
trouueliken behoeden ende zal bidde

den aelmachtighen gode voer dinen av
 beit. **D**ie bisscop hencit die die hoerde
 was ghetvoost in onsen here mit ghe
 lude der balsmen ende mit zedighen uech
 ters is wt der stat ghetoghen en qua
 tochten uelde daer men striden zoudē en
 oerdineerde sijn volc herde wyfliken
 te uechten. **E**nde binen desen als men
 die dede tot uerecht uernam dat wil
 lam die roensche coninc bi enen snel
 len boide dier hem seide dat dese bisscop
 en dese uoerleide heren uersameniden
 uele heers daer zic die ghyen andaren
 opten groenen uelde selliken woude
 mede striden waer om die coninc snelli
 ke uersamende vaerdighe ridders
 ende wt ghetocen uoetganghers ende
 wech haestelike ter stat waer op dat
 hi desen strijt veruangen mochte.
Ende vrede en vruenscap an beiden sude
 weder maken. **E**nde alle des conincs he
 eruaert namwelike ter noortpoerte
 was binen ghetocmen. **S**oe was des
 bisscops heer altemac ter westpoor
 ten wt ghetoghen. **D**ie eerdliche bil
 scop uan colen miten wunen ende
 miten canoniken die de stat bewaer
 den ghinghen omme ende beslaghe die
 hoeken uander stat ende seiden ten
 poerters dat die poorten sloten en
 gruelen daer voer deden en hem die
 sloten gane sonder merre. **E**nde
 en witen niet dat die coninc was
 rechte uoert mit sinen volke was
 binen der stat ghetocmen. **E**nde dat
 hi binen muren al uast beslotē was.
Die coninc woude haestelic uolghen
 den bisscop ende sijnre heeruaert en
 en mochte neyghent uer stat. **E**n
 alle die coninc aldus een ludel mer
 rede ende niemant die poorte snel

like op en dede uan groter gheuendich
 sijnz zins soe begonde hi die sloten
 uanden poorten ende vseren grende
 le ofte breken ende die poorten opte
 houwen op dat hi sonder merren des
 bisscops heer na uolghen mochte
 ende dat hi den begonnen strijt belet
 ten mochte. **D**ie eerdliche bisscop
 uā colen als hi die uerna was hi
 sonderlinghe zere veruacert ende
 waende dat die coninc die stat behou
 den mochte ende dat die poertwach
 ters mit verlumens hadden den
 coninc inghelaten mit sine wolke
 ro om die eerdliche bisscop miten
 vrouwen ende miten canoniken
 der stat muren beruacoden ghinc
 haestelic toden coninc ende dede dat
 volc stalle welen en sprac den co
 ninc aldus toe. **M**ijn heer coninc uwe
 moeghenheit wille horen mine
 core woerde het behoort uwer co
 nicliker machc uwe onderdanige
 volke in vreden te houden recht
 ende oerdel inden lande te doen. **M**
 nu heer ofte oorlof is te segghen
 behoudelic uwes vreden soe ducht
 ic hier neghen dat ghi in die stat zint
 ghetocmen mit ghewapenden volke
 ende hebt gheboden die sloten ofte
 slac ende die poerten up te houwe
 op dat ghi die burghers bute hoer
 stat beslute moghet ende die zelue
 stat mit uwen luden die ghi daer
 in laten wilt in uwe machc behou
 den. **E**nde ist dat ghi doen wilt tie
 ghen recht des ic hope dat ghi niet
 en meent. **S**oe doe gy mi grote sca
 de die v cancellier bin en ghi vee
 niver die groocheit uwer cran
 hard seve waer omme ic uwer

162

goedermeenten oetmoedlike imane
dat ghi mi dese stat weder ghaet ende
den borghers gheen cracht noch moy
nisse en doet zulle die bisscop dese wo
orde ghesproken hadde antwoorde
hem die coninc aldus daer alle die
lude hoerden die daer omme stonden
Verlamme herte ende bisscop alsoe
dine wijsheit wel bekent zoe be
hoort den coninc toe die stride ouer
al te beghindere ende te bedrueke
ende ouerdradighe mit crachte seer
pelike ende vnedelike te castien
Daer omme bekent dattet ons ver
leande ende lachter dat een stryde
van uolke sciedt daer onse moghet
heit zoe na bi ware Ende hier om
soe hebben wi bi ons ghenomen
ridders ende wapeniers en sijn
mit machte in dese stat ghecome
zulle om den bisscop te verzoene
en verbliden mit zinen dienste
manne Ende doe wi vnginne dacht
bisscop mit sinen burghers buce
was als opten uelde te stride doe
meenden wi hem en sijnre heernaat
suellike na te uolghen Ende alle
wi een ludel verdriden soe en qua
daer niemant die ons ende den on
sen die poerten ondede Ende dus
moghetu sien dat onse gode wil
le ende meughe tot nu toe te niet
is ghegaen waer om wi ghebode
mit hameren en mit bilen grende
len ende doen op te houwen ende
haestelike des bisscops heer na te
uolghen Ende alle wi een v
op dat wi den ghesproken stryde
onderuanghen mochten mit onser
concliker weerdicheit en elke
partye zond stride ende mit vrede

Weder kerre totten zinen Du en sulst
oer niet vanden dat wi tieghen den bil
scop henric in enigher maniere felle
moet draghen dien wi onlanghe hier
te uoren van goeder gunste ende om
dine begheerte baden wi dactue bisscop
toes Ende wi namē dese stat goeder
cietlike in onse bescheermenissen doe
wi hier te uoren hem trouwe beloef
den ende sijn borghere gheuorden
Ende op dattu bekennen moghest dat
wi di dit niet en spreken in bedriege
nisse ende dat wi ghenen toorne en
hebben opten bisscop en optie stat
zoe gheuen wi di goedercietlike we
der die stat die wi onverhoeds ghe
oeghen hebben die wi wel besloten
mochten en die burghers d' buren
clucken Ende ghebidden dactment
mit luden steinen roepen doen dat
mine ridders tot horen herbergheu
rechen ende hem ontwapenen ende
desen dach uoer mit bliscappē late
Ende binen deser tijt soe hadde bil
scop henric uā utrecht ene wreden
stryt tieghens sine uande die hi
uele doot cloech vele viaghede en
uene den here van acustel en den
here van woerden Die hi rechte uo
ort hier mit wapen binden ende ded
se loepen bi zyns perdes zide ende
leidde alsoe tot verrecht binen En
rechte alsinen die uesly clocke lude
quam die bisscop mit zeghe binen
zijnre stat ende is beide uanden co
nic en uanden eerdlichen bisscop bli
delike ontfanghen En om hoer
vriendelike bede zoe heeft dese bisscop
dese uoerghenoemde gheuaghe ont
facen ingenaden ende dedde ut pri
soene doen en dedde hem d' na grote

164

ghenaet Des andre daghes als die sonne
 op was ghegaen den conic keual den bil
 scap gode Ende om alre hande zaken des
 rijcs die hi te vorderen hadde veed hi
 weder in hollant Ende want die gra
 ue na ghelre in voertiden mit desen
 voerleiden heren na aemstel ende na
 woerden een eendracht en verbanc
 hadde ghenaet tieghen den bisscop
 henric ende al in een dar bilsoru van
 urecht hadden aen ghestormet Daer
 ont verlamende deze bisscop een gt
 uolt na meente en na ridderscapse en
 qua mit crachte in die uelue uebrade
 uele dorpe ende uerlamende grote roef
 Die ridders en die ingheboren lude na
 gelre uerlamenden hem in een daer
 tieghens en meende hem dien wof in
 crachte te nemen ende mit des bisscops
 heeruact uianelike te striden Naer
 die bisscop als een onnuact man mit
 clinkende basunen en mit blendende
 banieren is hi ghegaen tieghens sine
 uianten stouelike Ende uerriaghet
 sine weder zaken ende mit uele ghe
 uanghen en mit den roef is hi eechlike
 mit zeghe weder tot urecht gheco
 men Ende va desen gheuanghen en
 oorloghe ende roef is dese bisscop alsoe
 vike gheworden dat hi dede timeren
 dar casteel na uedelant mit grote
 tolt tieghen ten aen loep des heren
 na aemstel Ende daer hi mede bedwac
 die ghemene lude die daer om trent
 woenden va hoore ghewoenliker
 onhoerlamicheit Inden iaer ons heren
 ay ce luy Tibhout na ghesen ende
 wolfaer van bronio grauen mit
 ghen ende johanne van dampier
 margrieten zonen der grauine na
 vlandren verlamende een onghetal

lic heer wt vlandren wt vranche
 wt pykardien ende wt picamien d
 si walcheren mede bedwinghen wou
 den Die conic willa zende daer tieghen
 florens sine broeder mit starker
 heeruact in zelant op dat hi mar
 grieten d grauine hoer suadelike
 houaecte matighen zoude Die her
 toghe na brabant die des conics oem
 was dier her om arbeide dese ondie
 te in culen te brenghen En make
 de ene dach daer men spreken mochte
 mit eendrachticheit ende dat dat
 heer van beiden ziden sonder becht
 weder keerten woen hoer En dier wi
 len dancs aldus in daghe sprake
 hielt tot andwopen zoe onhoer mar
 griete die grauine al heimelike te ho
 mans van hoore heeruact en meen
 te scalcheit dat si sonder merre vare
 souden in walcheren mit Ende loy
 ghewapender luden die hem herde lut
 tel onclaghen zeghe te behouden tie
 ghens florens Ende daer tieghens qua
 florens stouelike mit trompen ende
 mit hoornen blasende en verlamende
 te west capel tieghen sine viande d
 hi enen onvermoeden zeghe crachte
 like tieghens wan open vierde dach
 inder maent van julius Want inde
 sen soe was soegrote manslachte
 en soe gruwelic misual dat dat hol
 landche uolt cloeghe wer alsoe ula
 ninge ende franlofen dat si te enr
 kel doe stonden in weter lude bloede
 ende nochte Dit gheschiede op sinre
 marcijs dach want lade Inden iaer
 voerb En indelen soe wt die te
 conic late wete bi enen suellen bode
 en hi aen sach margrieten der gra
 uinen lose uerredens begaf and

165

wapen ende is mit sueter uacide te se-
pe gheroyet in walcheren. Doe quamē
voert coninc die françoysle ende die vla-
minghe die onclopen waer deden hoer
wapen of ende baden oegmoedlike om
ghenade. Die coninc wt broeet mit
ontfarnichede ende nā se alle in gheua-
den. Indien zeluen stude worden doer ghe-
slegghen uanden ulanūghen en uandē
françoysen. Ende verdient. Ende
ghenūghen. Die coninc sende den gra-
ue uan ghulen ende den graue van
bromio margrieten der grauine dwe
zonen gheuūghen in hollant. Ende
dat ghemene volc dede hi al naect ont-
deden ende sende ouer in blanden.
Ende elc ulanūg nā groen edyeten
ende uluchten die te zame maeden
daer of broeke om hoer leuden en zyn
al naect weder in blanden ghecomen.
Ende die coninc heeft enen onbermo-
den zeghe gheuūghen uan sinen uandē
mit groter loue. Margriete die graui-
ne die dat misual uan horen lude bit-
like belreiden voer tot kaerle de graue
uā angiers die coninc lodewijcs des
heiligen confessoers broeder was ende
lach hem aen mit uicndeliker lode en
mit milden gauē dat hi mit hecrandyt
in henegouwen quame ende dat hi den
coninc willā ombode dat hi sijns uer-
beide tot allehe opten slechten uelde al-
se negghen hem daer te staden. Ende
op dat die graue kaerl die dede zoe gaf
hem dese grauine alle dat lant van
henegouwen ende ontcefte heren Jan
uā auennis horen oudsten zoue daer
dese graue rechteruoer inquam ende
ontfene die sloce deden ende dorpe ende
vuat hem mochte hi den water co-
mint te lande crighen. Hi zoude loe

mit hem staden ende sine scade alsoe
wreken datmen daer ewelic of spreke
zoude. Naer ian van auennis die de-
ser grauinen oudste zone was had-
de in voertiden te wine ghenomen.
Alende des zclue conincs zuster doe die co-
inc tot allen gheuoer wt ende hem
was gheghenen dit uoer seide lant
van henegouwen dat hem zyn moe-
der wt weder nam van coorne op dat
die vā hollant niet gheeruet en mocht
ten werden in horen lande. Waer
om haer Jan van auennis uoerf. Alende
zijn wijf sende aenden coninc horen
broeder om hulpe en om troest wat
hi die ouerchte liden moeste om hare
wille. Ende alle die coninc dit uernam
ouerboet hi den graue kaerl dat hi bi he-
comen soude tot allehe op dat pleyn d'
dese coninc quā sonder waren mit wt
ghecoen wapentiers ende uerbeide d'
den graue kaerle in daghe langher da-
die termijn was ghesproken. Ende d'
na dede hi sine teuten op becken ende
toech mit sijne hecruaert in henegou-
wen ende meende den graue kaerl in
valensyn te besiden. Naer graue
kaerl an sach des conincs grootmoedic-
heit ruinede die stat ende toech i uac-
rije. Doe deden die poortiers der stede
poortē op ende lieten dien coninc daer
in die hi doe in gheuaden nam. Daer
na bi uicndeliken boden heuet mar-
griete die grauine uā vlandē des
conincs vriculcap uercreghen ende
alle stryē en krijt is altemael ver-
loent in dēser manieren. Alse dat
haer Jan uā auennis margriete
oudste zone des conincs zuster mā
soude recht besiden die graefscap
vā henegouwen en dat lant uan

40
aelt. Ende gye hoer iongher zone sou
te behouden die graetfchap van blaende
In den jaer ons heren m. cc. lxxij. die paens
hem seve verblide om des conincs uoer
spoedicheit sende enen cardinael in
hollant die desen coninc brochte enen
brieff daer aldus in ghelovenen was
Innocencius bisscop knecht der knechte
gods. Onsen eerlamen zone Willam
ten roemfchen coninc zalicheit ende der
apostele benedixie. **M**a dacht god
like aacht sine kerke woude in vrede
leeten zoe heeft di dince hoocheit ghe
woent opentare terken der doghet in
den weghe daer du mit ghelucke in
gaest ende regnerst. **W**ant na dat
coenraet die wilneer des keylers we
deris zone was van desen sine ghe
nomen. **W**it no neement ghebleue
en is die dine voergange des di god
ghenadic is mach weder staen. **W**aer
om wi dine groocheit bidden ende ver
manen mit vaderlike uermaninge
Ende raden dattu alle zwave ontede
after laces. **E**nde bi vade ons lieue
zoens peters van sinte georgijs ten
gulden zeile. **D**rahen cardinael ende
legaet des stoels van romen di berei
de te comen in ytalien in coninclike
manieren ende haesti te uerzoeken
in gods gheleide die kerke der heil
gher apostelen. **O**p dattu hoechlike
moghest ontfacen die crone des rijcs
van unnen handen op dien dach als
onse here ghebornen wt ny naest
comende. **B**hegheue. **E**nde hier
om na die coninc mit hem. **xij**. wa
pentiers ende veed ouer berch als een
pelgrim ende vna harde wyslike te
traet van ytalien. **E**nde ten lesten
qua hi al heimelike voer den paens
inder stat na gheneben daer die

paens den seluen coninc mit hogher
weerdicheit ontfout ende hielden hi
hem een stucke tijts in festeliker ge
selschap. **E**nde om des conincs bede gaf
dele paens na egmonde alle onna
meuce te draghen die enen bisscop toe
behoren en mede ueel andre graciose
paulegen. **D**aer na dese voerseide co
ninc nam oerlof aunden paens ende
beuatten gode ende veed al heyme
like wt ytalien dats die lombardede
niet en wilden ende qua mit hoge
almacnghen. **D**hi mit groet euen
ontfanghen. **E**nde wat euen
hem daer elc prince dede. **D**ar open
baert dese brieff daerlike.
Willam bider gods genade roem
fche coninc en alcos merende den
abte van egmonde onsen vice
cancellier onse gracie en alle goet
op dat du verstaen moghest die
maniere van onsen state daer
dijn sin blyde om si ende ontfange
ene mateie mit vele vrouden.
Soe weet doe wi nalix quamen
in ouer almancen doe vanden
wi alle der lude begheerten alsoe
ontbruanghen in onser hoerlich
dat si alle alsoe blide waren van
onser ieghentweerdicheit als een
moeder die hoer enighe zone ghe
storuen is ende weder uander doot
ware uerwechet ende sonderlinge
onordanich te welen onsen wille
ende onsen ghebode. **E**nde voert
op dat dine bisscop te meere si soe
weet dat wi hebben in onser mach
te dat casteel van drielucht ende
die keiserlike wt tekenen ende
in vele alle die crone mit vele
heerlicheitens ende onghelike liec
heit. **E**nde mede spere en crone

hebben wi in onser macht ende besiden
 se uerde like **G**hegheuen tot spue 20
Ende alle dese coninc in ouer almange
 die zaken des rijcs wilselike ende wel
 leser ende ghedaen hadde ende hi weder
 in ycalien riden soude om die keiserli
 ke benedixi alsoe die paeus an hem be
 gheert hadde soe begousten die uiele
 te verwoeden ende te uechten na hoor
 re onder gheuoente ende onhoorsam
 heit want die coninc verre was en
 toghen al in grote roue wt hollant
Die coninc die niet en woude enighe
 weringhe of strijt sinen vianden
 after rugge lacer ende meent dat
 hi die onhoersame uieleen wst bedwi
 ghen woude. **E**nde daer na concli
 ken in ycalien riden om die keiser
 like benedixi. **E**nde qua haestelike
 mit stercker macht tot utrecht en
 uersamende die prelaren uander
 kercken in since marien hof op dat
 hi daer sochte ene bequame stede
 daer hi stidjeen mochte ene capelle
 in die ere des heilighen martelacis
 since georgijs. **E**nde alle die coninc
 midten prelaren aldus sat in blide
 gheselschape ende hadde daer begheer
 like sprake uandres houes zaken.
Daer quam een bedroeuere des urede
 en een nyuwe strijt maker ende wap
 va verren al heimeliken ene streu
 andes conincs hoofft datter wel na
 ghebroken was. **D**achten place die
 daer dine lacer een grote scaente
 was ende verwonderden hem hoe
 iemant soe dül mochte wesen die
 dat wiste doen. **D**ie coninc nam den
 streu in sine hande ende wiche de
 die swijcheit des streus ende sprac
 dese woerde uoer alle die daer bi
 stonden. **V**ersame vadre wy mer

ker wat ghelike dat ons dese uan
 utrecht an doen die ons begheeren door
 te werpen mit aldus groten keffelsteen
 sonder quaden uerdienen dien wi tot
 wt toe een trouwe borgher hebben ghe
 weest ende hebben hoer uande uan
 buien op ons zelues cost mit arbeide
 hem onderdaen. **H**er leeft god ende si
 ne martyr sint georgijs soe en zal
 dese militaer niet onghelwroke bliue
 des wi ghesonts lijfs moghen leuen
 een iaer. **E**nde zonder merren sat dese
 coninc op een suel paert ende gheboet
 dat men die stat ontleide. **E**nde beride
 hem al dat hi mochte die stat te uer
 deruen. **D**ie statlude na utrecht
 die om dit onghenual alre zeer bedroe
 uet waren seuden hoer borghemeist
 in hollant ende besochten of si enige
 vrientcap des ueden mochten crighen
 mit desen toernighen here. **M**aer waer
 toe seg ic meer. die coninc gaf daer
 ene sentencie die hi niet en woude
 veranderen dat die stat hem leuerde
 den ghenen die ghedaen hadde of
 hi woude die stat uernielen toter
 eerden toe. **D**ie uan berecht vercre
 ghen urede ene coninc tijt en keerden
 weder in die stat ende versamenden
 hoeren raed ende bilieden alst sijt
 heimelick mochten om desen qua
 dide te binden op dach des conincs
 toorn in enigher manieren mochte
 zaten ende dache onsculdighe bor
 ghers uandier groter militaer in
 vreden mochten bliuen. **I**ndien
 iaer ons heren. ay. cc. lxx. wech die
 coninc mit heereacht in vrielant
 ende verwan die vuelen die han
 alcoes onhoorsam waren ende si
 merde een castel bi alanaer dat
 corenborch hiet wt horen ewighen

Boca fol. 76.
 in atrio B. Ma-
 ria.

169

170
wanc **D**aer na inden winter op die
v kalende na february als alle
water leuven waren dancen ouer
al reysen mochte wech die coninc mit
groet betaelghen van wapentiers
mit groter heereacht in vriellant en
haeste hem zeer om den zeghe te uer
cighen als hi te voren gehadt hadde
mer die leste sake en gheschied mer al
soe als die ierste want willam van bre
derode ridder die een hoefman ghemakz
was nander eenre betaelghen vachte
rieghen die diechtars die hi mit zeghe uer
wan **D**ie coninc zat op sinen peerde
ende berechte selue die andre betaelghe
en sochte enen sekeren wech tot hoech out
woude om dat wy te uertruen. Ende
alle die coninc allene uerre voer dat voer
gaende heer ghereden was om den wech
te besloeken daer hi tot sine uanden me
te comen mochte daer brac dat paert
daer is ende stont neder inden coninc
daer hi wel na verdienet was. Daer
quamen die vriellen wt horen laghen
ende reisen op vte ried boschen ende sloe
ghen den coninc doet eer hem sijn volc te
helpe mochte comen. Ende om die soen
heit sijne wapene ende mede om te an
te van horen vanden brochten sine int
naeste wyse tot hoech outwoude hoe si
alre haestelick mochten. In dien tiden
woenden in vriellant in veel dorpen lud
die wt hollant gherumer waren die daer
te voren om hoer misdaet wt hollant
verdruen ende verbannen waren. Dese
lekenen des conincs wapen die bloucke
den vanden goute daer een acen van
swaertter verwe in ghemaker was ende
zelden al heimelike coeten vriellen daer ho
ren rechten heer den coninc ende den graue
onwetens hadden ghedoot. Waer om si
vier vanden alen ouersten hoefmans

41
vanden vriellen dies hem zeer bedrouede
om dat onrecht daer des conincs moghet
heit moghentheit ghedaen hadden ende
grouen des conincs lichaem al heimelike
in eens vriellen huus op dat bi toe co
mender tijt vergheten zoudt bliue bede
wrake ende ghedenckenisse. Dese willa
die edel roemliche coninc was ghelleghe
na dat hi hollant. xxi. jaer hadde be
richte ende dat roemliche rike crachtelike
beschermte. vij. jaer. Ende wt volbrocht
die pphete die libilla langhe te uoren in
waren woerden hadde gheseyt dat dese wil
lam die roemliche coninc zoudt vande vrie
sen door ghellegen werden. **J**udie selue
iaer ioufrou richard die des voersiden
conincs zuster was. stichte een nonnen
clooster in aclaer hoers broeder ziele in
hoers uader wchot nander oerde van pmo
stret dat coninc uelr ghenoecht is. Ende
mede tot haers selts zalighe ghedenckenisse
daer goede ende eerlike volbrocht. **D**es
iaers als men seest. cy. c. lvi. stact
elizabeth die eerfame vrouwe die roem
liche coninghine ende is begrauen in mid
delborch inden cloester. **van graue flo
rens die xv. de graue. lxxij.**

Alle die gloriose coninc willam v
legghen was. florens sijn kint
dat wt eens half jaers out was die vijft
te alsoe ghenoecht wt na hem die vijft
te graue na hollant. **D**en florens die
diolact sijn uader broeder na in sine
hoede ende berechte die graefscap in vrie
den in jaer. ende gaf den zelands be
screuen koren daer si noch zelant mede
berechten. **D**aer na wt hi ghequest
tot andwerpen in enen toreny. zoe dat hi
daer stact ende wt gheuoert van danc
in middelborch ende daer begrauen.
Die hertoghe na brabant nam wt dat
kint in sine hoede ende berechte hollant

eue wile tijes die om ouerdaet sijnre die
re onwaerdelike is verdreuen wt hol
lant. Daer na horen die uoeste uā hol
lant die graue uā gelre tot ene mom
bace want hi des kincs oem was en
daer tieghen horen die meeste uā zelat
aleid die grauine uā henegouwen die
des kincs moye was dach des kincs
voghet welen soude. Ende daer na
deler ewidracht ghelcide ene groten
strit in noeruoeste daer na beide zide
vele lude dor bleuen. Naer die holla
des wonna den strit ende die graue
na gelre bleef mit crachte beware
des landes. Indier seluer tijt is veruele
een grt strit ende ouerete tusschen den
eersthen bisscop van colen ende den
grauē uan gulec waer om bisscop he
ric uā vaxcht te hant verlamende wt
hollant ende wt sinen stichte een mach
tich heer daer hi sinen eersthen bisscop
mider hant mede te hulpe qua. En
alle beide partyen te uelde laghen elc
tieghen anderen op dach des anderē da
ghes striden souden dede bisscop henric
zine tenten opbreken tieghen der nacht
ende ghebeerde of hi vlien woude ende
mit sinen heer haestelike thuis wart
trecken. Naer alsoe vering als die dach
op ghinc ende dat morgheulichijn die
donckerheit der nacht verdreef was
dele bisscop stouclike ghecomen i die
gractscap uan gulec verbrande dwepe
ende haelden groten roef ende vint al
soe vele uanghen als hi woude. Die
wakers die te nachtwaerde hielden
uanden gulecshen heer mit groten
gheruchte veruacden si alshcer ende
riepen dat al hoer lant verbrande
Ende sonder merren verloes elman
sinen stouten moer ende waren in
anre om hoer haue ende liec achcer

haer paraveloenen ende haesten hem te
comen wt horen lant dien dese bisscop
henric suellike te ghemoete qua mit ba
nieren en mit balunen daer hi vele venc
ende doerfloech ende veruan dat gulecshen
uolt mit zoge. Ende aldus wt die eer
sche bisscop uan colen uerloest vande
uitraenden stide ouermits bisscop hen
ric behendichete. Inden iaer ons heren
MCCCLXXII op die ander nonas uan ju
nius ruste bisscop henric in onsen here
na dat hi xxx. iaer dat bisdom mit zoge
hadde beuecht. Dese eerlame uader seete
eerst ene verlamanghe uan rij canoni
ken in strandvort ende leiden iersten steen
inden fundament vander doemkerke tu
recht de mensche van nyelwes veramer
den die cocter seluer kerken gheuoert wt
ende daer eerlamelike begrauen mitten
anderen bisscopen **van ian van assou
wen den xxxij. sten bisscop. xiiii.**

Dat bisscop henric ghestoruen
was ende begrauen wart ghe
uoren Jan van assouwen die xxxij. bis
cop tot vaxcht wel na een weerlic
man ende simpel. Dese bisscop vaur
al des bisscops casteel uol ghestoppet
van allen dinghen dieman daer op beho
uede die sijn voersact mit groter uoer
sienicheit tieghen sine buuonende vian
de wijclike hadde bewaert. Inden tiden
is ghelien inder lucht een wonderlic
teken daer openbaerden vechters die
scermiden elc tieghen andere als wapē
tuas inden stide. **¶** Na desen teken
quam een alce groot wat
die grote vrede ghemeente rees ouer
al op tieghen die heren want de ionc
heer florens uan hollant noch ionc
was begonde dat ghemeene volc van ke
nemerlant hem te uacheffen tieghen
die heren ende tieghen die welgheboere

lude ende mit dwaser coenheit woopen si
vele castele der neder alsoe dat alle die ed-
linghe van anre quamen binnen haer
lan op dat seker weder staen mochten
dat verwoede uolc. Die kenemaers
waren te rade ghe worden dat alle die
heren ueraghen wouden hoer castele
neder woopen ende hoer belchermighe
breken. Ende alle dat stichte van vordt
gheneent uolc maken. Ende daer zyn
te hant mede an ghespamen die west
vrielen mit alre groten verbaude.
Ende die waerlanders mit sonighe
andren luden zyn daer mede an ver-
sament. Soe dat die kenemaers verla-
mend en onghetalle uolc ghe wa-
pent ende quame mit machte in aen
strelant. Ghylsebrecht die een ioncheer
was vanden lande pousede dat hi in
sijnre macht alsoe groten heer uolcs
mit en mochte weder staen beriet hem
soal helike ende begheerde den vrede
ende swoor hem trouwe ende versame-
de hem mit zinen wapentuers an dit
onghesouen died dien si rechteuoert
maken horen hooftman. Ende als hi
hooftman is van alsoe uole uolcs pe-
lede hi dat hi al sine viande wt den
gheliche woude verdrinen en ten
iersten woude hi dat castel tot brede
lant neder woopen in haeste. Mer als
dese ghylsebrecht sach dat hi anden caste-
le te uermelen niet en mochte voer-
ren ende dat onghetmede volc den lu-
den in sijnre heiliche in ghevelde
hoer puande namen vermaende hi
dese kenemaers in heimeliken rade
darnē inder doncker nacht die tentē
op brake ende suellike coech coeter stat
van vrecht ende die al heimelike so-
der hoede bedimen. Ende sonder mer
ren deden si ghylsebrecht raet ende sij

al heimelike toer stat ghecome voer
der sonne op gant dien si al dine besa-
ten mit onghetmede wapentuers
die wakers die opten muren ende op
ten toornen die uachwaerd hielden
verwonderden hem die groter ueelhe-
des uolcs dat daer al zoē onuerhoeds
quam ende dese haestelike die burgery
op wecke ende booscapten hem dat
die cartaren comen waren en hadde
die stat al om ende om bestelt mit
onghetallighen wapentuers. Die
burgers grepen wapen ende haesten
hem zeer hoer stat te bescreuen ende
clōnen op toornen ende muren ende
setten dānen ierst sprake hieldē vā
den hoedhen der muren. Ende mē vra-
ghede hem wie si waren ende wat si
begheerden. Daer aeghen andwoorde
een vanden kenemaers die wel ghe-
sprake was dese alre volc stille wese
ende sprac aldus. Ghy burghers onse
vriende dat vrie uolc van kenemeland
die groten w ende begheeren uolstandli-
ke dat ghy alle die edelinghe die de meere
te verdrinen ende te verdrucken pleghē
wt uwer stat verdrinet ende verban-
net ende ghy hoer goet den armen luden
gheuet. Ende alle varinghe als dese wo-
orde ghesproken waren die wt een groet-
runder onder die burghers want die
meente wart groetmoedich vander ke-
nemaer woerde grepen hoer wapen en
verdrinen rechteuoert alle die lude mid-
raet ende die inden rechte waren wile
lude ende machich van gheboorte en
dier waren el bi ghetael. Ende make
de scapene ende raet vanden ondermas
van elken ambochte die rechte ende
oidel deden inder stat ende der stat rechte
oordincerden coeten ghemenen oibac
Die ghelicede inden iare ons heren

ay. lxxiiij. Ende alle die ouerste ende
die mogheulste uter stat verdreuen ware
die uander meente die nu in nyewer
macht ghecomen waren verbondē hē
mit den kenemaers mit onghelcidener
vrienscap. Ende die uā amerlfoerde en
van eculant. Sijn daer mede an verla
ment. **A**lle bisscop Johan die vernā
quā hi mitten graue uan gheleze cor
zeult op dat hi die gheue die vter stat
verdreuen waren weder in die stat broch
te. Ende dat hi die verwoechheit des on
sinnighen volcs wredelike corrigierde.
Daer tieghen zoer scheerden die kene
maers hoer volc als tieghen hem te
striden op dat hi mit groter cracht des
bisscops heer mochten bedroeuē ende
viaghen. **A**j die graue vā gelze een
wijs oolochs nā was bedocher hem
dat des ongetemeden volcs oncallike
uele was onelach hem nū luctel rid
derlscaps die te bestriden. **W**aer om hi
sonder merren mitten bisscop coech ach
terwaert opte velue op dat hi wapen
niers gheuoech verlamenē mochte die
lude mede te bestriden. **G**hylebert van
aemstel die een hoefman was vā dese
onghetemede volke sach datter hē al
wel ghinc ende werp neder ghyleberts
casteel uan aboude. **W**illams casteel
van risenborch. ende hulberts casteel
van vianen die sine weder parre ware.
Ende twelste hi die kenemaers mit tehe
dicheit vanden oologhē ende sprac cor
hem aldus. **E**couite vechters ende lieue
vriende ghi siet wel hoe wi binen dese
iare die hele bisdom ons hebben onderdaē
ende alle die hoer gheboren lude daer
wruadreuen ende hoer castele nū crach
te neder gheworpen. **I**en naesten ia
re soe willen wi den graue uā gelze v
dinen ende sine heerlicheit verwoelde

Want hi hem tieghen ons verlet heeft
Ende nu want die hontijc in staet soe
ist oebaetic dat wi elc wden onsen kerē
ende verlamenē daer onse wiue ende
onse kinder bi leuen. **E**nde aldus bi
rade ghyleberts van aemstel verlamē
den die kenemaers hoer heruaert en
keerden weder in kenenlant ende bela
ten die stede van haerlem al om ende
stormden aen die stat mit menighen
herden aen vechten sonder ruste soe dachi
uele lude quetteden en doot worpen nū
cingheren en mit scude. **E**nde daer tie
ghen die burghers ende die eddinghe
van binen bescremden die beseren stat
haerde uonclike ende lierden die vian
ten bucan mit scude ende mit stenen vā
hore veste. **H**aer ian perlijn die een vro
me ridder was quā bi nacht al heimeli
ke vter stat ende crech een deel waghē
ne uanden kenemaers die si gheladen
hadden mit puande ende reet voert in
kenemelandt ende verbrande vele dorpe
uā horen meesten vianen. **D**ie kenemaers
die achter rugghe saghen hare huse ber
nen braken op uanden beside ende haeste
hem toden horen en lieren haer tenten
staen nū al dat d in was. **E**nde sonder
merren uolgheden hem die uā haerlem
na mit groten hopen ende sloeghen hoer
vliende vianen ende venghen ende won
nen uele wefs ende keerden eerlike we
der mit vangheue ende mit roue te
haerlem binen. **D**ie bisscop vā varche
ende die graue vā gelze die hem ver
bliden om der kenemaer scande verla
mentē een machrich heer ende besate
die stat vā vrecht al om opte. **x**ij.
dach der maent van augustus. **D**es
vierden dages bedachten dese uerleide
princen dāme die stat met wine en
mochte sonder groten cost en mit grē

43
wake ende saghen daghelich verdriet an
horen wapentuers die zeer ghewont wor-
den braken haer tenten op uanden belide
ende sloeghen rechte voert uer voer amael
foerde ende bestellden dat om dat die van
amerfoort onlanghe te voren hem ver-
bonden hadden mitten kenemaers ende si
gauen hem op ende in handen des graue
uan gelre Die daer te uoren om twidrach-
tighe woerde dat selue stedijn altemael
verruerde Ende alle dat ghedaen was die
graue uā gelre nā oorlof anden bisscop en
wech in sijns selues lande ende die bisscop
voert ouer ysele ende quā te deuent **D**aer
na ij iacer als men saecht ons hēn iacer
cx c lxxij quā sweder van bosichem
een onueruert ridder mit alle dien die
te uoren verdreuen waren vter stat van
vtrrecht opten tienden dach der maent vā
september inder dagheraet mit lederen
ende clam al hemelike in die stat daer
uele lude doot bleuen an beiden siden cij
sweder vertrecheden zeghe ende uadrecht
uele lude uander meente vter stat Ende
die oude scapene ende borghere meestere
seete hi weder in haer machte Ende alle
die tijt ene wile uerleden was quāte de
se uadrechtlinghe al stillike weder in die
stat ende berouden al dat uolc uā binen
mit wieden stride elc ieghen andere ende
die wile dat si onderlinge aldus twidrach-
tich waren binen der stat soe quā haer
daes uā caele ridder doe hi noch joncheer
florens van hollant te vertwaren had-
de mit vijshondert ghewapent tot vter
en heuven die drien uander stat poorte
mit bilen op Ende sat te rechte midden
inder stat ende verdreef daer vter stat
xijf menschen Ende alle der stat rechte
seete hi mit machte nā sinen wille en
goerduncken In den iacer ons hēn cij c
lxxij joncheer florens uā hollant ghe-

voort te uersamenen een machich heer tie-
ghen die westuiesen op dat hi zins vad-
ghebeente mit cracht halen mochte wt
vriellant ende bronghent in hollant daer
tieghen quamen die vriesen mit heer cracht
ende sloeghen der hollander doot v wap-
tuers Indien stride bleue doot dese ridders
wel beproeft van groeten loue en stoue oer-
lochs lude alle weren bout vter haghe en
aelbert sijn zone dūt van rapost ende
gherijt sijn broeder Jacob uan wallenaer
berut uer haghe gerit van hermalen en
wouter die vriele balie van kenemerlat
Ende alle die hollanders alsoe uele wtuer
toren kempen uerloren hadden weke si
achterwaert ende namen die vlucht al
tot heilo opten stechen acker daer si and
wert strecken mit nywen onueruorden
wapentuers daer doot bleuen meer dan
vij vriesen Alsoe dat opten dach die vo-
orghenoende ridders ghenoech gheworde
worden In den iacer ons hēn cij c lxxij
op sinte gregorius dach was aerdicht een
groot brand die men hiet winckens
brand Doe verbrande sinte Johan Sijns
petre buerkake knopenaer kerke Sijns
katarina kerke ende dat meeste del uand
stat Indien iacer ons hēn cij c lxxij
meede graue florens een castel tot wite
nes Ende quā tot hoedij houthoude tie
ghen die vriesen stoutlike daer doot ble
uen indien stride vj vriesen d hi een on
uermogden strit wan Indien seluen
stride wt een our mā te lue ghehouden
die des conincs graf melde Ende graue flo
rens groeft op zins uader ghebeente en
voert daer mede tot vrecht daer mendede
des conincs wuaert Ende als dat ghe
daen was voert hi uā daen in waldheer
hard costelike ende brocht des conincs
ghebeente int doolder te middelborch daer
veerlike te begrauen In den iacer ons hēn

ay a lxxxv . op den xiiii dach der maent uā
september uan groten storm uā winde quā
een groet water daer in verduenden vele
menschen ende besten ende was een alte
rauerlic misual. Doe quā diderit van
bederuede bi goetduncken des graue flo
rens verlamende vele scoepe en roeyde
in vriellant ende verghelide alre lant
want niemant den anden te helpe co
men mochte oimics den water ende
wan alsoe dat alinghe lant sond' sta
de. **E**n alle die waterre weder in die
zee gheuloert waren dede graue florens
timmeren vier starke casteel in vriel
lant alle medenblich. Enningheb orch
yndelborch. niwenborch. daer hi des
onghetocunden volos ingeborene on
hooslamheit mede tēnen mochte.
Inden iaer ons heu ay a lxxxviii. op
sunte bonifacs dach was een strijt tot
woungheu tusschen den hertoghe vā
brabant. ende den bisscop uā ludic. en
alle graue florens vriellant crachtelike be
seten heuet. **V**raue ghye uan vlandre
voer ouer om walcheren an hem te droi
ghen. Daer tieghen haesten hem graue
florens mit wighetocnen wapentuers dē
graue ghyen mit machte te ghemooten
ende tieghen hem te scoepe te striden. **H**aer
hertoghe ian van brabant die dat ver
nam quā snellike in zelande en ver
helt dien strijt ende makede uaste vrien
scap an beiden siden mit groten arbeit.
Indeler manere. zulle dat graue florens
zoud te wine nemen beatrixe graue
ghyen dochter. **E**nde hier mede zoud
elke peye zonder stride weder te zimen
keren. **E**nde uā deser beatrixe wan g
ue florens diderike. willā oden. ende
Jan die uā hem graue wt. beatrixe
mechtel. ende margriete die conighi
ne uan engelaue. **V**raue florens be

gouste grotelike te verheffen voer ouer
in engelaue. totten coninc edewart om
te bezoeken of hi in engher manere
mochte comen int belic uanden conin
ke uan scoelant. dachten graue florens twe
behoerde als enen rechten erfname dat hi
met ghecrighen en onste. **O**imics som
ghen scoeten die hem tieghen waren en
dat weder stonden. **E**nde vides conincs ra
de uercofte hi dat conincrike vā scoelant
om een sōme van ghelde daer li een hu
welic makeden alze dat elizabeth des
selfs conincs edwards dochter zoud hebbe
Johan des graue florens zone tot enen
manne op dache coninc en die graue
florens de meer gheuelstighet zoud
bliuen inghetrouwer vrienscap. **V**ra
ue ghye uan vlandren benide die vrien
scap die daer was tusschen den coninc en
den graue vlamende uel scoepe tot kal
lant ende woude anderwilt uare mit
heertracht in walcheren. **E**nde alle gūe
florens dat vernaum quā hi haestelike wt
engelaue. ende seide mit scoepe te vullin
ghen ende daer woude hi zyn volc al in
een verlamenen. **E**nde alle die graue
ghye uā vlandren alsoe langhe merre
de dat hi niet ouer en quā. voer haer
Jan van rinelle ouer en verbrande die
stat ter sluis. **E**nde haer diere vā bre
drode verbrande callant. **E**nde v na vo
ren die westbrielen ouer die graue flo
rens onlange hier te uoren bedwonge
hadde ende brande in vlandre ende
haelden groten roef. **D**ien vlaminghe die
die haide coorne was haeste hem ouer
mit haven scoepen mit. **iij.** man ghe
wapent. ende meende die zelanders al
te verlaue ende haer scoepe in die zee
te uerlencken. **H**aer Jan vā rines
een oueruaert ridder altoos. **q**uam
mz. **ij.** zelanders stoutelike tieghen

179.
dele. n^o ulanighe vele doot ende is mit
vele uan ghenen eerlike cocten cocten g^ue
florens gheheert. **D**ie ghesaede als mi
screet ons heren jaer. ay. cc. xv. In desen
tiden openbaerde in murelant een man
gheleert inder swarter const. ende seide
dat hi was die keiser viederis die vele
manen die des keiser viederis dienre ge
woest hadde ude heimeliker dinghen
openbaerde. daer hi vele princen des r^{ij}
kes verleide ende bedroech mit menigh
hande lictiken. Die vrielen quamen
voersiden desen voersiden keiser ende
clagheden hem grote ghewelt en moye
mit dat hem graue florens dede. Daer
ghinc dese bedriegher. **D**ie te rechte i
keiserlike ghewalt ende gheboort den
bisscop van vrecht. dat hi den graue
van hollant voer hem zoude daghen
dien hi bi sine legaten een daech brief
zende aldus inhoudende. **F**redric bi
der ghenade gods ghebieder der romaine
ende altoos merende. Onen eersamen
man den bisscop van urecht zine g^ue
ende alle goet want her der keiserlike
moghenheit toe behoort. Strij te zate
ende ghewelt te castien. **D**oe uermane
wi dine trouheit mit desen tieghenwo
ordighen scrifte dactu den graue van
hollant volstandelike vermaent dat
hi dat vrielse vol onghenoyet late
of wi willen tieghen hem vare mit
oordel ende mit rechte. **E**nde ist dat dese
graue van hollant hem vermet enich
recht te hebben in p^{ri}uilegen den keise
ren of der coninghe an desen vrien vrielse
soe ghebieden wi di dactu den seluen
graue ghebieds te comen i man tot
onsen keiserliken rechtshulso binen r^{ij}
daghen. **E**nde woen ons daer sijn p^{ri}uilege
shegheue. **D**ie graue florens
screet weder desen meit. Inder swarter

44
180
180
Fm
koulte dese voersken. **E**nde woesttu met
dathe keiser viederis in voertiden ver
smoor bleef bi sinen huns ghesinde.
Du en bist niet die grootmoghende kei
ser viederis. du en bist niet enich heer d
weert maer du bist een ouste heer van
m^{ij}sen. **D**ese uicnaer wt me lest ge
uanghen uanden eerlichen bisscop van
colen daer hi openbaerlike liede die loof
heer ende die bedrieghemste van zinne
zwet koulte ende wt verbrant an een
stake als rechte was inden dorpe dat wt
refloer hiet daer vele lude zaghen.
Daer na wt g^ue florens ghewoepē wde
capitel urecht. ende qua mit anderen
eelen luden in die stat. want iohā van
alduwen die ghehoort bisscop en niet
gheconfirmoert en was die man uanden
bisdum zeden zoude. want dese selue io
han den here van aemstel dat castel te
vredlant. ende den here van woerden dat
castel te mouwfoerde hadde tot enen ou
terpande ghelet om een come van ghede
des hem dat hele bisdum bedaghet alst
reden was. **E**nde her om inden jaer ons
hen. ay. cc. lxxvij. na dat dese ghekooren io
han als een leet man dat bisdum bewaert
hadde. xxj. jaer ende ueladen in groter
scout tieghen vele woekenaers. waer o
me die gemene deli screet den pacus de
amen staer des bisdums van vrecht en
baden hem inichlike om enen die iohan
hiet ghebooren van zuree. **E**n daer en
cendens oimids des pacus moghenheit
is iohā van alduwen ghelet vande bido
ende iohan van zure is gheordineert die
xl. bisscop urecht. **van bisscop iohan
van zure den xi. sten bisscop. lxx.**
Alle iohā die and allo ge
noemt is ghemaect bisscop tot
vrecht. Ghilbert van aemstel die dat
castel te vredlant hadde toe ene onder

pande begonde dat volc van vreesche te
verfwaren mit enen nywen colue waer
om die bisscop bi rade der stat ende der de
si boort desen desen ghysebert van aemstel
sijn ghysebert ende legheerde weder zyn casteel
waer ghysebert die d'rieghen zende mit
alre hande vierwaerden die hi hem ver
mat ende en woues ghyes niet waer
om dese bisscop verlamende uele wapen
niers ende meende hi woude aenstelat
mit crachte ueternen ende dat casteel
mit d'rieghen ende mit veruace ghyse
bert of te drucken. Ende daer rieghen
verlamenden ghysebert van aemstel
mit hulpe hmanus van woerden wt
hollant een machich heer ende quam
op zoelarenghe om te striden rieghen
den bisscop. Ende alle leide partijen te sa
men quamen mit d'inneden trompen
ende mit bleuckede banieren zoe was des
bisscops heer crachtichst inden beghine en
verdriven ghysebert mit sinen dorplude
wt sijner heerlijchheit afterwaert harde
manlike. Ende zonder merren quam hi
man van woerden die mit hem broche
een onuamoyet heer wt hollant ende
arbeid des bisscops heer teuerdriven.
Qese hman wt zwilke gheloude inden
westen anloep ende bleef nochtan malic
tor mit leste uanden stride zoe dat hi mit
eynde des bisscops heer veraghet bine
der uelke van amerstfoorde Indien stride
bleuen doot vrome vechters alle struen
ende viederic van zulen wile oorlocks
lude. Ende hier om bat die cles van
vreesche den graue florens van hollant
dat hi onleide heren ghysebert van aem
stel ende besat rechte noort mede dat cal
teel van vriedlant al om mit een deel wa
pentiers wt hollant en rechte bliden
ende magnele coorne ende muren mede
te breken. Ende vore tijt daer na woude

die graue dat belic vernouwen en onchoet
nietve wapentiers wt zelant en meende
dat casteel noch vaster te beliden. Ende
alle ghysebert van aemstel dat vernam
verlamende hi soudenaers en wapen
tiers al heimmelike ende qua rieghen die
zeelanders daer si gheuehoede uoer en
droghen bi loenen mit groter cracht.
Onde daer rieghen qua colijn van cynelle
der zelandre homan was dede die hoorne
blaten ende die banieren bleucken harde
trouelike die den lof uanden zeye daer
verarech mit werender hant Indien
striden bleuen doot die here van bromo
een vrome vider mit uele wt gheore
wapentiers. Ende ghysebert van aem
stel bleef daer gheuanghene mit vele
sine videren. Arnoud die ghyseberts vwe
der was oncruchte hem des graue mo
ghenchede ende gaf hem op dat casteel te
vriedlant. Dache sine belecte mit zinen
scuden harde troueliken. Ende want ha
man van woerden in ghyseberts hulpe was
Ende openbaerlike rieghen den bisscop
ghestreden hadde in voerden op zoelaren
ghe daer om soe woude dese graue inden
bisscop te smachheit die hem d'ua hman
ghedaen was verbeert woude. En ver
lamende van nywes een machich heer
daer hi hmanis lant mede verbernen
woude ende sine lude mede verdriven.
Herman die gheue macht van uolke en
hadde te weder sinen des graue grote mo
ghenchede belecte dat casteel te monstoo
te mit wapentiers en coech wech wt
sinen lande vandes grauen aenlichte
als een verulichich man. Naer die
graue die niet of en liet van zinen infer
ten beghinen besat ende bestelledaer dat
dat voerleide casteel omerent een iaer
lang ende stormde daghelij mit alre
hande instrumenten die daer mede toe

waren daer hi hem wonghen comente me
 de dede. Ende ten lesten bleef graue florens
 daer alsoe langhe voer legghen dit hant
 vechterter hant ende mit crachte van en
 dede onthoofden alle die opren castele ware
 sonder twee. Ende doe besede dese graue tar
 castel uoerleuenen in sinen wapeniers
 diet veruaciden naches ende daghes te
 gheus hmanu acubechten van woerden
 Ende alle dit een tijt uoerleden was. soe
 wt een viedelike zome ghemact. cullchen
 desen uoerleuenen pincken ende
 gheordineert in dzer manieren
 Dat ghilbert van acustel ende
 heeman van woerden beloeden conue
 like te houden daer si ondr ce pene zeten
 al hoer goet daer sieghen den bisscop va
 vrecht noch neghen den gne van hollant
 uenmermeer uerleuten en zonden mit
 vade noch mit duden. Ende si zoudt den
 graue voer sine colt ende acht zweren
 hulde ende trouwe. Ende die bisscop
 zoudt sine castele weder hebben in ziner
 macht. Ende dit legghen wt uast ghe
 maect mit ustruucuten ende mit ope
 ne bricuen an allen ziden. Ende aldus
 is gheende die viancliken hant cullchen
 desen voerleuten pincken. Die graue
 florens liet puerlike wt zynre herten
 van regher edelheit. allen mit en toom
 want hi nam desen ghilbert en hman
 ende maecte sine ouste ende zine heme
 lichte vade. mer hman van woerden die
 sinen mit niet uergheren en conde bracht
 ghilbert van acustel v'coe. Want hi een
 ontsale man was ende simpel dat hi
 mit hem verbannt negghen den graue.
 Ende bi sinen vade voer gheert van
 vellen wt camerie ende verreech daer
 in hoer hulpe den bisscop duuonis van
 comit wegghen van engelant den here
 van luyt van asoghen wegghen van

brabant. Ende hoer d'vrie die raer ware
 des grauen van blaenden daer si ouer
 drogghen mit ghemenen vade datmen
 graue florens leuende vanghen zoudt
 ende senden den comit van engelant
 dieue in ewigher vanghemiste hondu
 soude. Ende ioha graue florens zome
 die des comites dochter te wine hadt zou
 te heer van hollant wesen. Dese edel
 graue die van deser uanghemiste meren
 wite die onlanghe daer te voren heech
 he wounghe ende palat maecte in haer
 leure hont dat der uoghete zane herte
 ende inden haghete daer hi mit ioncheers
 ende mit ionchrouwen inder wilkenisse
 des bostches stadelike te iaghen plach
 of inder wapen ridderlike manieren te
 hantieren plach ende hier om inder uer
 dus heit ay ce vch. doe veed graue florens
 toe vrecht om dat hi verzoenen woude
 ene d'vdracht die was cullchen te rid
 ders van zulen ende desen voerghenoet
 de ridders en heren van acustel ende va
 woerden dies grauen raed ware ende
 ghinc in die kecke na mit hem een d'el
 ridders ende daer qua een wincken alsoe
 hoer gor het woren en gaf den graue flo
 rens al heimelike enen brief dien hi
 enen sinen gheuonden dede lesen daer
 in gheladen aldus. Comit luyt edel pin
 ce ghedencke in dinen sine dactie zaluen
 maecte propheteerde ende seide aldus. die
 man mijus vreden daer ic in hoeyte die
 mine spile ay heeft grote veruodinghe op
 mi ghemact. y graue florens die groor
 moedich was acht des verlekenus harde
 cleine. ende hiel hoghe feeste mit platen
 ende mit borgheren ter machtyt. Ende na
 den ecc omaren den middach vae ghinc hi
 ligghen slapen. ende naden slape meende
 hi dien dach in blau ghelclap voert te en
 den. Ende als hi een corte wile ghelapen

hadde quam ghylbert van aemstel ende
verwecheden uen clape z dat hi zonder
meren op stoude ende mitten ualkenacs
voor stat. want uelo wilde uoghete i
den uelde zaren. Die graue die ghenoech
te had inder ueder spele om vogele te va
ghen haeste hem ende nam enen zonder
linghen stouen spazwaer op sine hant
ende reed mit ludel zyns gheslundes vor
stat ende wt aldus mit heimeleken
gheleit ontrent ene halue mile uander
dat daer lach herman van woerden in
ontalliken wapentiers. Ende brac op
wt sinen heimeleken laghen ende bezet
te den graue al omme ende gherijt uan
velken die daer niet traech en was. cal
te den graue alre ierstaen. Ende daer die
ghens den graue als een onderuaert
man. waz den sparwar of ende toech
zyn sweert ende meende hem te ver
weken ende hadde lieue te steruen da
hi hem dien verraders gheuanghen
gaue maer dat en halp hem niet vele
want dese uoerleide verraders die he
niet niet en scaemden die des voerle
den grauen cleer an hadden ende des
zeluen daghes binen verrecht sine spile
ghegheuen hadden vinghen desen hoghe
pinne mit aldus groten verraders dien
al heimeleken voerden inder nacht
opt castel te munden. Ende bin desen qua
dat ruuoer uan deser haveliker maer
die menichs menschen herte verueerde
ende bedroefte. Ende dat ghemene volc
van kenemerlant van vrielant ende
van waterlant quamen mit horen see
pen haestelike ouer gheroeit tot munde
om den graue te uerlossen. Ende alle
dat dese moorders vnamien vloghen ha
astelike mitten gheuanghen graue
ouer cloete ouer volc ende ouer onwoge
ende daer neghen quamen die van

naerden ghelopen mit groten hopen om
den graue te uerlossen. waer om dese vlich
tighe in groten anre waeren want he
die kenemers volgheden mit groten vol
ke. Ende die toep lude die d' ommeit woē
den mit dien van naerden hem sterke
like te ghemoeete quamen. Dat peerd
vanden graue op ghebonden hadden was
deine ende en mochte die cloete niet
ouer springhen ende viel mitten gūe
mit waer dien gheend van vellen
niet wegheercken en mochte
vermits anete vanden grote
uolke dat hem volghede waer
om dese gheert een sel hard hadde stat
den seluen graue mit sinen sweerte
yn. wonden daer hi an stat. ende
ruuede mit enen snellen peerde acht
waert op dat castel te wonen borch
herman van woerden reed bucen zme
laude ende sochte ouchout hier ende
daer en wt wt zinne heechlicheit v
deuen ende bleef in ewigher ellende
zouder troost. Her ghylbert van
aemstel die een oud zimpel man
was. Ende want hman vā woer
den tot desen zaken verleit was
die wt outhoude uan sinen van
sinen vrienden van bucen toden
ende zyns leuens die hem gaue li
ne behoefte alsoe hem betacende.
Ende bin desen zoe quamen die keue
maers ende vonden den gūe noch half
leuende ende sinen adem trocken en
alsoe men leit dat hi een ludel sprac
Ende li venghen een deel der moeder
hucchen die zi mit aculien des sterue
de graue toden mit menighechande
pinen. Ende die gūe rechte zyn oghen op
inden hemel. ende op die v. kalende
van juni' ruste hi in onsen here. En
wi hopen dat hi gheuoert is inden

hemel om die bitter martelie. Dese graue
florens berechte hollant wel na rly iaer
hate eerlike ende was een gloriose prince
sone van linc starr van crachte bequaet
van aenliene wel ghesprake groetmoed
dich van haren edel van daden milde va
gaueu. Een goet langher ende een ghelyc
rechter. In dese lichaen wt gheuoert
tot reulborch in clooster ende aldaer bi
beaerue linc wive mit wenerer wt
naect harde eerlike begrauen. Ende als
die behoerlike ghedaen was die graue
van deue die florens neue was dies gne
verlamenden een machich heer wt hol
lant ende beset dat casteel te wouenborch
al omme mit euen zwaren beside dat hi
daglyc an stormden mit instrumenten son
der rusten ter tijt toe dat gheerit na vel
sen mit linc hulpers ouermits ghebrer
van spilen ende ander behoefte hem ge
uangen gaf. Ende hi seide doe alle die
vrienden van beginne ten ende ende
alsoe alst voercreuen is openbaerlike
voer alle die lude. Ende men dede ten sel
uen gheerit vele pinen aen ende ten leste
secte men op een rat. Dat ghemeen volt
van hollant braken dat casteel nedre ende
toghen voort tot muden om dat casteel
te vernen. Oer dat vonden si zonder ver
want die wapentiers al of ghelopen
waren ende en dursten niet houden. Dat
beual men dieric van haeclem dat hijt
rouwelike bewaren zoud. Die gne na
deue nam die voort hollant in zine be
sormenille ende d'rieghen ghye na hene
gouwen aeleric na ludic nam die be
wacemille van zuichollant ende bleef
wonen te uberghe. Ende vanderer dan
dracht wies groot onruste die meere va
daghe te daghe. Ende dat volt in hollant
wt aldus in twee ghedeilt ende en had
den ghenen rechten heer

van willam van mechele de rly bisscop her

Adien seluen iaer bisscop Jan van zure
is vter van utrecht vint den paus
ende is ghemaect bisscop tot nullenle
Ende willa gheboru van mechele
die de zaken te horen plach inden roeml
schen hof is gheordmeert die een vier
dichste bisscop tot vrecht. Dese bisscop
willam quam tot vrecht ende vaur al
le dat bisdom verlaten ende bewonden
mit menighe hande werkinghe daer hi
zeer om arbeit in goeden stae weder te
maken want dese selue bisscop inden
velten besat dat casteel te muden mit wt
gheoren wapentiers dat hi alsoe zeer
quelede mit alre hande instrumenten
ende angrienen dat dieric van haeclem
die daer castelein was begheerde hem op
te gheuen ende in vaughemille te gaen
behoude zins linc ende dat casteel van
ouer te leueren. Van desen ghelucke is
bisscop willam groetmoedich ghelwoerd
ende voer in westruellant ende p'dide
aldaer rieghen dat hollantse volt des
bissops afaet. Die vrielen na hoer on
ghewoente waren haest gheneghet tot
ter weder vechtinghe want het bisscop
willam hem niet besaten wtanoect
dat castele te wdenelle al omme ende
stormden wredlike zonder afaeten alsoe
dat bouderwin van naedwinc die caste
leyn te lesten van noede op gaf den vrese
dat casteel vander vier waerde dat hi ge
lous linc mit linc goet dat hi daer op
hadde mit vanden vreden vare zonde in
hollant. Ende sonder maren delstnerden
die vrielen dat casteel te wdenelle ende
braken dat casteel tot eningheborch en
besaten dat castele tot medembleet al
ome ende verbranden dat stedeijn te
puluer. Florens van egmonde ende die
ander borchtaten vochten dicke hande

manlyc teghen den vriesen ende waren
alloe swaerlyc bezeten dat si alle hore
puande verteert hadden ende aan ten
leste peerden uleische van grof uoet
honger. Graue ian van henegouwe
als hi die vhoorde qua in groter heer
vaert roeyen in vrieslant ende outlete
medenbleet daer bleuen doot onrent
xxxv. vriesen ende hi spilde dat casteel
mit vele puande die here va aikel
ende die here na puden verbranden
erchulsen ende wouwen daer groten
voet ende uoren van dane in horen
soepen onghelaeer weder in hoor ha
uenen **Van ioncheer ian die graue
florens soen was den xv. graue levij.**

Ende alle die ghelaeer was haer
florens die regael abt van eg
monde dieric heer van biedereden hen
ric castelein van leiden ende willa na
egmonde ridders uoren ouer die zee
in enghelant ende baden den coninc dat
mit zijner gonske ioncheer iohan va
hollant molte mit hem luden ouer
varen want dat laur van hollant
zijns niet oncheeren en mochte. Die
coninc edwaert ontfanc

108
harde uiendelike ende dede bereiden een
scip in alre grote zucht daer hi ionc
heer iohan ende sijn dochter mede ouer
zende in hollant. Naer want hem die
wijnt niet wel mede en was zoe qua
hi in zelant anclant daer nam haer
wolfaert uanden uere desen ioncheer
iohan va hollant in sijnre hoer ende
leete alle die hollanders van hem.

Inden iaer ons heren. m. cc. xvij. doe
woude ioncheer iohan bedwinghen
dele onhoorsame westvriesen ende
qua mit groter heerevach binen al
maer. Daer teghen quam die vrie
sen harde manlike ende hadden te za

men ghecoeghen alle die macht van vrieslant
om enen zwaren strijt te vedhan. Ende alle
beide pten te zamen quamden mit blendke
de bannieren ende mit dinnend trompe. Wit
daer een alre groot gheclas uanden wapen
ende gherucht uanden luden want die hol
landers ende die zeelanders vochten die vrie
sen aen in tweeen betaelghen ghelaeer wa
ren ende sloeghen der vriesen doot onrent
mij. Ende dat ander uolt biagheden si zoe
verre daer si hem ontsolen in heimeli
ken steen van hollantschen heer bleuen
daer doot die here van aikel een vrome
ridder ende iohan na dorzoghe ende in
hem y ander wapentiers die om hoer
manlike doghet ewelike te pisen sijn.
Dele bloedighe strijt ghelaeer op die vij
halende van april iuden iaer voerlaerue
te uone apter flechter geest. Ende alle
die bisscop vnam dache westvriesen dien
strijt verloren hadden voer hi ouer in oost
vrieslant ende pdeete daer des paus aflaeer
teghen dat hollandsche uolt. Die vriesen
beloeden den bisscop te helpen in ter hant
ende quamden haestelike mit vele soepen
gheroeyt tot monichedam. Die poorters
van hapden ende die kenemaers ende die
waterlanders quamden d' teghen mit g
ter heerevach mit hoer bannieren ende
bestreden stoutelike dat vriesche uolt
mer eer ier lang. Heerden hem die vrie
sanden strijt ende ghinghen haestelike
in horen soepen ende pinden hem suet
like na dane te roeyen die te waterlan
ders beuolgheden ende vele doot sloe
ghen ende hebben den zoghe mit groten
loue ende macht ghecoeghen. Ende alle
bisscop willam desen strijt verlore had
de liet hi sijn grote scip d' blinc ende
ghinc in enen kleinen boot ende roeyde
daer mede in laur va ou plet. hoe hi
haestelike mochte ioncheer iohan

109

van hollant bedochte dat bisscop Willa
cwee zware stride gheroert hadde ende
noch int lant van ouer ysel was ghe
uaren om wywe hulpe te uersamenē
gheboort ghyzebert van yselstein dat
hi hem leende sijn casteel een tijt. ende
lanc d'op welen wapentiers wt hol
lant die den bisscop aenbechden mochte
ghylbert van yselstein die dat in gheue
re wijs doen en woude want hi des bil
scops maercale ende sijn rechteer was
ghelert inden lande van vtrecht. Ende
hier d'ine d'ou joncheer willam van hol
lant desen ghylbert vaughen van sinnen
vianden ende d'ou sijn casteel beliden al
omme ende daghelics aenbechden en stor
men. Ende daer tieghen ioncfrou ber
waer ghylbeers wyf voerscreuen be
schernde dat casteel herte eerlike om
wint een iaer. Alsoe langhe dat hoer
puande deine wt. Ende gaf hoor op
in deser manieren dat si ende half die
ghene die d'op waren mit hoer zoudē
hoor lijf behouden ende die ioncheer
van hollant zoudē inden anderen si
ne wille doen. Ende als die gheradin
ghet was want men opten casteel
mer meer dan xij. werachigher mā
ne. ende men onthoofte der vij. daer
lor op viel. Ende alle ioncheer jan die
casteel vercreghen hadde gaf hie wol
faert vander vere inden heerica
pie van woerden te lene van hem
te houden op dat hi den bisscop te
smadenisse dat bisdom daer mede
verderuen zoudē hier na ghelide
dat ioncheer iohā van hollant.
enen dach houden zoudē tieghen
hercoghe johan van brabant. daer
haer jan van rynelle woerde en
a nelboorde nā ouer brochte waer
of joncheer jan wt aenghebrocht.

47
190
quaem hi tot dien daghe men zoudē
daer uanghen. Ende daten haer jan
van rynelle verraden hadde waer om
ioncheer jan bi heren wolfaerts rade
bezat hē jans casteel te moermonde
ende waer dat weder ende verdreef hē
jan van rynelle uanden zinan. Ende
alle haer wolfaert uander veer aldus
allene die ouerste bi ioncheer johan
van hollant is. doe belwaerde hi al
lant van hollant mit eenre mirwer
mūne ende mit wywen rechte waer
om hi bincen delc waer doer ghesle
ghen. Ende na sijnre doot weert gro
ot crimoer onder den volke in hollant
want die nā dordrecht toggen wt
ende belagen crayensteyn ende dat casteel
te dordrecht ende voerden aloude haren
balw dien si daer of wonnen inden
anderen die daer op waren tot dordrecht
ende sloeghen doot ende zine broedere
ende haren scout ende daer toe d'uec
zijne knapen. In den iaer ons heren.
m. cc. xciij. staet ioncheer johan van
hollant tot haerlem ende ruste in on
ten here opte. in halende nā nouē
ber na dat hi hollant hadde bericht.
in jaer ende een half. Dese ioncheer
johan allene onder alle den princen
van hollant staet zonder kint ende
zonder ridders name. Ende was eer
like begrauen tot reynsborch inden
clooster bi zinen uader ioncfrou eli
zabeth na hogis mans doot voor si
weder in enghelant die de grane
van crefforde daer na te wīue nā
Na des ioncheer iohans doot quā
ghylbert van aenstel ende veste
die stede van aemsterdam al d'ine
mit houten brugghen mit gheto
orden wijchulen. Jaer die poor
ters van haerlem inden ghemene

volke van waterlant veragheten desen
ghelbert ende verbranden die brugghen
ende die nesten te puluere **van iohan van
heuegouwen den xviij graue lxxviij**

Alle ioncheer iohan na hollant
ghetrouwt was wt hene ioha
van heuegouwen alreiden zone die des
conincs willams zuster was die xvij ginc
van hollant die alre hant daer na gaf
ghien zinne broeder die heerlecapen va
aemstel ende van woerden Ende hi had
de te wine philippam des grauen dochter
van lusenborch daer hi bi wan iohan
sinen iersten zone willa die na hem
graue wt iohan na hemont heuric
canonic te caneric Margriete gravine
ne van acrabaren Alreide gravine na
clacmout Marie gravinne van bar
banors Ende mechtelt vrouwe na viele

Dese graue iohan inden iusten beghine
sinne heerlicheit voer hi mit heertracht
in zeelant daer hi rieghen die onhoorsa
menheit heren iohans van vinnelle ze
ghe uarewech mit groten loue Alle io
han dus verbornen was inden stude
toech hi tot aelberce den roemtschen co
nic om helpe ende seide dat die graef
scap van hollant na ioncheer iohas
dor den roemtschen keiser an gheco
men waren Ende hier om quam de
se coninc aelbert al heimelike neder
ende sayde aldusdanighe buene doer
als lant **H**er zullen weten alle
lude dat aelbert die ouerwonnen
coninc mit crachte wil veringhen
ant roemtsche rike die graefscap va
hollant want si zonder rechte hoer
is die de coninc kaerl wilneer graue
diderit in lene gaf **I**nden iaer ons
hen ay at quam dese coninc aelbert
neder tot vimeghen om die graef
scap van hollant te bedwinghen

Ende brocher mit hem dese eerste bisscop
pen van manse van ture ende na colen
mit vele uoeten ende princen des rikes
van aelmarthon **D**aer rieghens qua
graue iohan mit heertracht ghewapet
tot vinnelleerde daer hi sine tenten rechte
open ouer vanden wale en besoecken
dat riuier te uele steden waer hi mit
zinne volke best doer den strome mocht
te om des conincs heertracht te bestriden
ajac die coninc die vanden worne bo
uen na verren sach die rechte der
banieren ende die crachte der wapen
tues vanden hollantsche volke waer
de dante zeelanders hem bedrogghen hadde
wech achterwaert tot traneyborch op dat
hi des anden daghes en wech toech dhuus
waer in oostrijc Die eerste bisscop
van colen om des conincs ere te behoude
dadingde daer tusschen enen vrede ende
seide daer een wilcoort segghen in deser
manieren dante graue zonde den con
ghe enen man eechout ende trouwe te
welen Ende die coninc uerlede hem die
graefscap Ende als dat ghecaen was
keerden die vorste weder dhuus waten
hoien Die zeelanders die laer quamen
indes conincs hulpe licen haer scap
staen bi hoelden ende vloeghen te voer
in vlandrien ende beroueden daghelur
die naeste dorpe in zeelant **M**er die ginc
iohan veruolghede dese voeruluchrige
zoe hi snelleste mochte Ende vanc die
scap die si beghen hadden ende uer
boor haer iohan van vinnelle sinne lant
ende zyn goet gelde hi dnder den ghe
nen die hem gheholpen hadden **I**nde
zeluen iaer uoerleuen waer die bis
scop willam want hem neghens wa
ren sweder van monchoerde hubert
van vianen ende iohan van linsco
ten ridders gheuanghen van heren

hospitaliers in sinte katherinen kerke en
tijt toe datment mit behoerliker wetsuar
brochte in die doemkerke ende daer be
groet. **D**ese bisscop willam berechte dat
bisdum omtrent vijf iaer die alle zine
leue daghe vele pletuie ende zwaer ver
daet doghede alle noer leit is **van bisscop**
ghien den xli den bisscop lxxx

Des bisscops willams door
quā graue iohan wt zeelant
ende bar der clesie van vrecht voer
ghien sinen broeder die celerier toclu
dic was. **S**omighe nanden canoniken
koren ghien den zeluen celerier. Ende
sommige koren welof na waldich den
doeproest na utrecht. Ende alle varin
ghe alle ghye aen nam dat bisdom te
berechten zoer uoer dese welof int laut
van ouer vtele. **D**eses ghyen natieeli
ke broeders waren borlaert. **B**isscop va
merense. **J**ohan bisscop van camerit.
Johan graue van hollant. **I**stozens pri
te van morianen ende mit deser manie
ren machighen hulpe heeft ghye voer
leit sine viande die hem treghen ware
ouderdanch ghemaket. Ende is verhe
uen die xli bisscop tot urecht ende be
rechte alle dat bisdom ingoeden vreden
ende mit groot ruste. **I**ndelen tiden ge
schede in hollant ene zondringhe zel
sene ding dat een voertiden was der
toe comender droechheit. **D**aer openbaer
de enen man op enen peerde die vmae
de alt ghemene volc dat hi hem wape
nen zonden ende lopen haestelike opte
ouer uander zee ende koren die viande.
Ende hier om liep al ghemene volc
toeter zee om die viande te weder uech
ten ende zaghen dat water veruoller in
onvalliken scepen. **H**ier die scepe worden
verloren in conter acht ende die uoerlei
de man miden peerde ghinc haestelike

te uere oft een droech gheweelt hadde. **I**nt
iaer ons heren. **xv**. at. **xv**. open elsten dach
in julius was een strijt te conter tussche
philips den verten coninc van francye
ende graue roberte van vlaendren daer
die vlaminghe den zeghe wonden. **D**aer
bleef door ioncheer iohan ghe iohans
oudste zone van heuegouwen des goede
graue willams broeder. **D**aer na inde
iaer ons heren. **xv**. at. **xv**. **V**lamende gra
ue ghye van vlaendren een wt gheoren
riderscap op dat hi mit wapen tracht.
Walcheren mochte winnen. Ende daer
treghen quam willam die graue iohans
oudste zone was harde uromelike en
voer ouer in calland daer hi vele vla
minghe doeloech ende keerde weder
mit groter eren ende mit zeghe. **E**n
zonder merren vergaderde graue ghye
van vlaendren ander wue wt ghelede
wapenciers op dat hi dat zcutche uolt
uerstaen mochte daer mede. **D**aer tregē
quam dese ionghe willam anderborne
die bi uerradenisse van binen va zins
selfs uolt op enen dach elve stride uer
loes enen ter bere ende den ander tot
arnemuden. **J**oncheer willam wech van
den stride ende uoer indie stede tot zivire
om wylve hulpe. Ende graue ghye uol
ghede hem na. **J**ouder merren ende bezac
die stede les weken lang die hi zere more
de mit laute ende mit slingheren. Ende
ten lesten dede ioncheer willam der stede
poorten al heimelike open op enen dach
ende dede groten laade int heer dat daer
voer lach. **D**aer bleuen door wel xv
vlaminghe zoer dier uerlegghen worden
zoer dier verdroncken. Ende toe belecto
hi die stat ende benalle in vaster hoede
ende voer in hollant ende mit hulpe bis
copp ghyen syus oems verlamende hi
een groot heer op dat hi mit groot tracht.

196
zine bezeten stat mochte uedollen. Ende alle
die uome heeruaert beide des bisscopps ende
des grauen quamen an duuelant. Somighe
dwale ionghelinghe spronghen wt horen
scopen ende begonden te schermuerten ende te
scheren tieghen die wt zelant verbanne
waren. Die bilsomers ende hollanders
leden hoer andieren ende cloumen opte
dijt op dat si hoer psalliche dact zede
zonden want het tieghen der nacht was
Die urielen die niet slapen en wouden
verbranden tenten ende loedlen der hatti
ghe die si ueraghet hadden ende mit uele
woeks quamen si weder wt horen scopen
Die lude die in duuelant woende deden he
te wapen ende uolgheden den urielen bi
bekennen toe Wegghen haetolike na ende
quamen in dat slapende here die si onzach
telike verwocheden mit gheruchte en mit
goren claghen. Die hollanders ende die
bilsomers die dus welselken wt hore
slaep ghesloort worden grepen hoer wa
pen ende haesten hem die uiaude te wed
stane ende uan horen tenten ueraghet
med dat en boordide niet want die douc
ker schene der vermaledider nacht was
zoe onuelic dactie ene vrient den anden
niet bekennen en mochte soe dat die een
den anden mach doot srecht ende waende
hoer uiaude te slane. Indien striden bleuen
doer willam van hoom doemprooft te
recht. Maes plijn diderit uan haelden
darric uan zalen sweder uan beuerwe
ende stoure ridders mit uele borgheys
ende landude behaluen uele ander lude
die indie zee vloede uerdrencken. Die bil
scop ghye wart daer gheuanghen mit
veel ridders ende ghemene. Ende is
mit ualter hoer uan tane in uilacudien
ghelent. Joncheer willam uan hollant
quam in een scop ende quam tot zinne en
is nauwelike nucten liue ongaen. Dic

49
ghelide ontrent mitbalten inden uoer
scapen uoer. Des dinstaghes na pael
schen die daer naelt quam vernamen
die uan vrecht dat die bisscop ghye in
zeelant gheuanghen was. Waren ewe
ghelachte buren der stat uan vrecht
ende ouerdroeghen ende swoeren dat si
hoer stat houden wouden in redye ende
in euen ter tijt toe dactie bisscop weder
quame wilke beloefte harde seire ghe
broken wt. vander ceure partye die al
dus ghenoeue waren haer lamkrecht
die uiele haer herman teuelact. lub
bert sijn zone grote ghyse. Nachelen
sijn broeder willam aneltraet hughe
sijn broeder gherijt uanden yene wil
lam cochaert. Jan bollact. gherijt uan
der mere heine loef. Coppijn melhen. her
man teuelact. horstiaen iuel. ende her
huan uanden uelde dese voelste mit
horen helpers sloeghen haren gherijt
vrienden doot voor zins selts huus.
Ende doe uenghen si haren iacob uan
uchanberch ende ledene uan zinen huise in
uuelenberch ende doe uenghen si heren
willam uan vorduborch die hen iacobs
broeder was ende zinen zone. ende haer
wanaer ende brochente bi heren iacob
in uuelenberch die leden si inder nacht
after wt op zunte katernen veld ende
sloeghen al daer doot hen iacob ende he
ren wanaer. Ende hier of is der stat
uan vrecht menighe plaghe ghecome
want daer na worden dese noerghende
te alle stants uerdreuen zutke op zide
ghelent. **V**raue ghye uan uilacudien
die hem zeer uerbliden om der zeclander
zeghe uoer mit oncalliken scopen ouer
die male ende bi rade haren iohans va
rinelle wart hem op ghegheuen alle
noerhollant steden ende dorpen al tot
haelden toe. Die heroghe iohan uan

brabant uoerrecht in sijner macht suute ghe
enden berghe ende alle zurthollant hi hal
uen dordrecht allene Ende graue ghyen
zaken aldus uoerpoedich waren ende
hi vernam dat binnen der stat uā vā
aldus grote vdracht was quam hi
daer binnen ende zede daer sinen scoote
die uā sijner weghe daer te rechte zat
Ende bar der desen neerstelike darme
den bisscop ghyen die gheuanghe was
dat biscop name Ende willam uā gu
like coren in euen bisscop dat hi liche
wel uatregghen zoud hebben en hadde
ij wicte uā heuulsteden die graue flo
rens baltreer zone was uā zurre
ouer die verstormde zee niet ghecome
te zantfoerde Her na dat dese stoude rid
der mit luydel wapentiers binen der
stoe uā haelen ghecomen was doe
quamen recheuoert die kenemaers
nuden uijelen in sijner hulpe ende mit
desen roech haer wicte te scope ende te
peerde ende haelde alle die ghisele we
der die de graue ghye ghecome had
van steden ende uā dorpen ende sloe
ghen die ulanighe doot waer dat si
ze uonden Her niclaes uā puden
die een rechter in walcheren was
roech vor uinden uā dordrecht ende
veringhede den hertoghe uā brabant
vor zurthollant ende uerbrande alle
die dorpe tot chertoghen bosche toe
ende qua weder tot suude gheerden
berghe mit groten roue Ende alle g
ue ghye uā ulaenden dit uerhoorde
seide hi confius uā urecht verlamē
te een groot heer ende belach die stede
uā zurre noch derde vof mit alce
zwaren bezide dat hi mit magneten
mit beken mit cotten mit euenhoghe
ende mit anden angauen dachly wie
delike stormde zonder rusten willam

uā hollant die een beproeft ionghe
linc was roech vor hollant ene scoon
heer uā wapentiers op dat hi die
stat daer mede uerlossen mochte uā
dien vreseliken storme ende uā dien
hardeliken aenbedche dien philips die
comt uā urancye uā calays ouer
zende in sine hulpe iijf ende l groter
scope ende vof galeiden die des conincs
amirael mit banieren van goud ghe
wacht ende mit meester crompenaers
te stude brochte Ende aldus inden iacr
ous heren of ce ende iij voerlaruen
op den x dach der maent uā augusto
alst linc lourens dach ende hoecht
was uerlamende dat scip here beide des co
nincs uā urancye ende des grauen uā
hollant op dat si die ulanighe uanden
belide uā zurre uerdrucken wouden en
hoer scope in die zee doen uerzinken Die
ulanighe beiden daer tieghen een scip
dat wonderlike groot was dat si onesta
ken mit stoe mit wecke mit was mit
specke mit salpetere mit pecke ende
mit zwauere ende mit are op dat si dat
beruende scip daer uen niet belidhen en
mochte stuerden mitten winde dien si te
baeten hadden op dat hollandsche here
ende die naeste scope daer mede uerbenē
mochten ende hoor uanden daer mede
uerdrucken Her ziet dat scip vol vres
alst cotten hollanders uoer soe heer de die
wint om ende die weder vloer vof uallen
de ende dat scip dreef weder op die ulan
ghe ende die dat beruende scip stuerden
verbranden zoe zere dat si leuende in die
zee spronghen ende uerdrucken Ende uā
deser wonderliker auenture uerdroghen
beide hollanders ende franboelen groten
moet te uechten ende roegghen doe aen
die ulanighe mit bleckenden banier
ende mit clamenē bazunen ende beghe

nen te striden **S**aer die ulaminghe hem ne
 ghen uertveerden harde stouelike enen
 dach ende enen heelen nacht ende heerden
 die vianden van hem mit scude mit ste
 nen ende mit slingheren ende weder ston
 den hoor weder zaken mit groten prijs
 Judelen scip stude dat beken der speren
 dat gheclanc vanden zweerden dat ghe
 luut vanden helmen dat gheruulch van
 ten stenen dat knagpen vanden armboes
 ten ende dat gheruchte der bechters was
 zo groot datmen dat grote ghelint be
 scheidelic hoorde wel drie milen voer en
 ten lesten worden die ulaminghe zo zeer
 vmoeyt dat si dat striden lieten die die
 hollanders doelsooghen ende worpen in
 die zee Ende des conincs anno 1541 vanc
 den graue ghyen **D**aer
 die eerlame vader bisscop ghye na vcr
 voer vanghenisse mede ghelozent wart
 ende men gaf den enen ghye om den ande
 ren **J**udelen stude bleuen dor vanden
 ulaminghen x^e ende gheuanghen ou
 tallike uele hondert ende x^e scope ende
 x^e costelike pauwelioene **M**ey en wil
 wi mit swighen niet ver bi haen dat
 een teken des heilighen cruce dat won
 derlike groot was gheueerwer als pur
 puer voor openbaerde tot egmonde daer
 uele lude zaghen inder lucht dier wile
 dache spijt was tusschen desen princen
 dat wel een teken was van zeghe en
 der bliscap tarten hollanders voer be
 wijst was dat hem bereikende zeghe
 lof ende ere want si mit rechte strecken
 voer hoers vader lant **D**ie hollanders
 als si toeten horen ghecomen waren
 haesten si haen iohan na vinnelle van
 vtrecht te verdrinen of die stat mit dach
 lix acdwechen te moeren ende beruce
 buren der stat moeluen ende wechout en
 meenden dat haer iohan va vinnelle

200

the

voer stat comen soude ende wieten dien
 scade vanden brande **S**aer die selue
 ridder hadde ducht voer uaradentille
 ende coech al heimelike mitten zinen
 uer stat Ende van anre van zinen
 vianden diene veruolgheden woude
 hi ouer die lecke varen ende ghinc in
 enen deinen boot Ende die bezochte
 ridders die mit wapen zeer verladen
 waren verzonden mitten scipe mitten
 stroan ende uerdrachten die daer na
 hoer vriende ende hoor maghe mit ze
 ghenen vouden in groten rouwen **J**udie
 zeluen vare graue iohan na holland
 verblide hem om den zeghe die willa
 sijn zone treghen die ulaminghe ghe
 hade hadde ende rulle optie v **J**udis in
 december ende wt begrauen inder stat
 te ualculyn mit betameliker eeren
Dese iohan was wert graue van he
 negouwen ende berechte die graef
 scap van holland omreut v **S**aer **S**i
 philippa zyn wijf stact optie v **J**udis
 in aprilte ende begrauen in henegouwe
 bi horen manne Ende alle die bisscop
 ghye weder te sine lande ghecomen was
 ende sine ghestichte mit rusten berech
 te begheerde hi te weten of yemant reuch
 hooch gherechte hadde binen des stich
 des palen van uerecht **E**nde de hier
 of capitel legghen daer die ghemeeen
 capitellars ouerdroeghen ende wijste
 dat niemant hooch recht ende hadde in
 den stat voorsceuen van die proect
 van sunte iohan tot midrecht **D**oe de
 de die bisscop legghen maellstat hier of
Daer alle die heren die binen den ghe
 stichte gheseten waren gheboden ware
 ende begheerde hier of een oordel van
 zinen mannen daer ouerdroeghen si ghe
 meenlike **E**nde heer ghysebrecht heer
 vanden goey wijste dat oordel dat me

201

man hoecch rechte en hadde inden ghe
stichte dan die proest van sinte Johan
hi en mochter bewisen mit privilegien
ende mit brieuen Judelen inden als inden
iaer ons heren .c.ij. at ende .v. wt heren
iacob van lichtenbarch die heren iacobs
zoue was die stat van vreeche uerbode
waer om hi inden zeluer iaer op sinte
mercurius auout inden winter mit sine
maghen na uiauen ende mit anders
sinen vrienden die borghers na ver
die uander stat wegghen wegghelent
waren om prouande te halen die uer
uolghede hi na amerstredede tot op tuit
uelr ende bestreet die borghers al daer
dien strijt uerloes haer iacob ende die
borghers togghen mit zeghe in die stat.

Daer na inden iaer ons heren .c.ij. at
vj. waren een groot deel borghers ge
sent tot oude water om prouande
ende ander comenscap te gheleiden doe
qua haer iacob van lichtenbarch voer
screuen mit sinen maghen op sinte
ponciaeus auout ende bestreet die bor
ghers tot iurfaes bider brugghe ende
verloes den strijt ende die borghers
voren **ds** mit bliscapen in hoor
stat inden iaer ons heren .c.ij. at viij.
worden die tempeliers ouer al doet
ghellegghen **Van willam de xvme
graue diene de goed' sine heer lxx**

Willam wart na sijns uad doet
die xvij. graue na hollant
ende wt te hant alsoe groot uernaect
dat hi gheheten was onder allen den
princen der lande meester der ridderscap
ende een uorste der princen **S**int hi
nam te wime iohanna van ualeiso
des contes zuster van vancric daer hi
bi wan johanne Agrieten die voelche
coninghine iohannam grauine van
gult philippam die coninghine van

enghelant willam die na hem sine
wart **S**int loderwic een ionckijnt
ende ioncfrou elisabeth. **D**ese willa
int beghin van sijner heerlicheit
dede hi beroepen tot haeclem enen
hoghen costeliken hof dien .x. graue
Lbaenwaede .c.ij. ridders mit ontal
liken ioncheers feestelike hiet ene
volle weke lang. **D**ese edele graue
was ueruers der coenurden ghe
maect vicarius des keiserrijcs ende
was insinen tiden heere groot uinaect
hi wan mit trachte ewee alce uaste
casteel inden ghestichte van colen. alse
bruyt ende uolmenstem. **D**ese edele
prince woude vermeerren den dienste
gods stichte in middalborch ene wyde
kerke daer hi canoniken inprouande
mit milden gauen ende vouten ende
maecte vike tocten ewighen loue zij
re ghedenckenisse inden iaer ons he
ren .c.ij. at .xj. **J**uden seluen iaer woude
die bisscop ghye cinnueren een casteel
in stelling werf ende zochte daer mit
wisen wercluden enen uasten gront
op dat hi d' of die onhoorsame vrielen
mochte bestyden. **H**er want dese zelue
bisscop wt gheroeppen tot enen gheue
nen rade uanden pacus op die tijt. **Z**oe
toech hi te vvermen waer om hi
h die cinnueringhe des castels op die
tijt van noide moeste afclaren. **D**ie
pacus demens die wijste alsoe ghe
noemt ontferu desen bisscop ghyen i
groter weerdicheit ende om des conincs
wille na uuaerijc woude hi dese bis
cap ghegheuen hebben cardinaelcap
mit enen vreden hoede. **H**er dese bisscap
seide den pacus der groter gracie ende
hoghen danc ende en woude niet hebbe
die ere van zoe groter weerdicheit die
hem daer gheboeten was ende hadde

licet te bliuen bisscop toe urecht een ende
van sinen lue

204
Die coninc philippus die sach aen die
doemoedicheit des eerlamen uaders ende
gaf desen bisscop des iaers. v. pont. parisi-
sen uanden stede wt zijne cancer op dat
hi namaels mit ewigheer vrientcap an
hem verbonden ware. Ende alle die
raet hoerlyke ghedaen was uoer dese
bisscop ghye micken coninc te ponteloge
daer die coninc meende te versoenen den
grane van uacuuden ende den grane na
hollant als uanden oorloghe dat si onder
linghe ghehadt hadden. Ende dier willen
tamen hier ouer doende was in want
rijc quam die mare in vrielant dach
bisscop ghye wort ware waer om die
wieten van stellingwerf uerlamende
een machtyc heer ende bezaten dat cal-
wel te uollenho daer si aenstormden
mit manighen heerden aen loep daer
om dat bisscop gye inboertiden hem
ouderwonden hadde in horen lande een
casteel te ameren. daer hi die vrielen
van hoore ghetwoenliker onhoorsa-
mehet mochte mede ghedwonghen
hebben. Jec die borchsaten die wel
bewaert waren van allen zaken die
si behoeflic waren wederstonden die
vrielen aenstormen herde stouelike
die si scoeten mit boghen ende worpe
mit stenen daer sijn harde manlike we-
der uen uoerborcht uedreuen. waer
om dese vrielen ameren een alre ho-
ghen were. dat is. staedlen hoghe
was dat si wel bezeten mit staicken
wapentuers op dat si mitder ouerster
staedle uechten mochten mit ketelste-
nen uanden middelsten mit scoepen
seute ende uanden uedersten mit scoe-
pen bilen. Alle die grote were ghe-
maect was doe deder die timmerma

al dine ende bouen mit ossen huden op dat
ter lidrage mocht des vriers beuen
ende ende hi rindet al omme mit hoor-
den rieghen das rams aen stoc. Die
vrielen dreuen herde manlike dat we-
selike wat an dat casteel. vp. v. voete
na. ende arbeiden mit al hoor crachte
den hoerhesten roorn ueder te uellen
ende die uante uander minen te ver-
driuen op dat si dan mochten come
zonder stede in des casteels wijchule.
Jec gherijt die proest van denent
vernam hermans sijns broeders gro-
te uoot. ende uoor mit groeten haelte
in urancijc ende seide den bisscop gye
ten ueselike anet va sine borchsaten
die op uollenho uanden vrielen zwa-
arlike bezeten waren. Ende die bis-
scop zonder merren nam oorlof aen
den coninc van urancijc ende quam
in hollant gheboot heeruaert. ver-
lamende scope ende uoer ouer te vriet-
lant wt. Die borchsaten vanden hoort-
sten uanden toome uele scope na ver-
uen comen verstonen dat die bisscop
een groot heer wt hollant brochte
dat casteel mede te oncleiden ende he-
te helpen waer om die coene wapen-
tuers haesteliken bulleden ene con-
nelijn mit werke mit sper mit sal-
petere mit peke ende mit zwenle
die si al uaste bonden mit vlieten ba-
den ende onclakeit mit vliete scoe-
tarmens niet lesschen en mochte en
worpen stouelike op dat weder dat
vaste bi hem stont. Ende an dat con-
nelijn waren cleue vlieten hake
daer mede cleuede an die hude ende
an dat hout. Ende die lichte wijnt
wagde ende verwekede dat vuex en
breidet ouer al die ouerste staedle
van welken vuex verberuden bal

he posten plancken ende horden ende
wel l' uiesen datmens niet ghelesche
en conde. Die ander uiesen die de herten
des vuers niet liden en mochten uelen
haesteliken uanden beruenden wecke
neder ende braken haer bruen ende ar
me ende sijn nauwelike dier bider
door onoughe. **Herman** die castelen
die niet traech en was dede suellike
des castels doren open dede sine hore
blasen ende wech wt mit moedighen
knechten ende veruolghede die scou
ficte uiesen zonder maren. ende
floech wel. **ve** uiesen door ende haer
te weder op dat casteel mit zeghe en
mit groeten loue. **Ende** als dit aldus
ghesiet was quam dat hollandiche
heer ant lane daer aen uersamende
des bisscops uolke. **Heer florens** die
doempsoolt uan vrycht. ende heer
iohan heer uan ariet die vade wa
ren des uersleiden bisscops. **dieric** uā
bretervede ende midaes uan puden die
vader waren des grauen uan hollant.
Als die pauwelioene gherecht wa
ren hielden si heymeliken raed ende
spraken hoe si enen zekeren strijt
mochten beghinnen teghen die uie
sen. **Ende** ten lesten wt ouer dra
ghen datmen oeyerde elc man hem
te wapenen in vrieslant te treden
ende die naeste dorpe te bernen. **Mer**
die hope uan deser reyse ghinc al te
niete. want inder douchter nacht wt
een groot storm van wijnde ende
daer zoe uiel soe groot reghen wat
ende dat dat weder stormde soe gru
welic dache pauwelioene scoorden
ende braken wt hier wt daer soe dat
die moedighe kempen om dat onghet
tempde weder zere uarmoeyet wor
den. **Des** anderu daghes als die zoue

op was ghegaen en haluen middaghe
uerslaghen desen uersleiden princen dat
men den wech niet reysen en mochten
om dat groot reghen water ende men
uieslant niet gaen en mochte om
datter soe winterlic was. waer om si
gheboden die tenten op te breken te sce
pe te gaen ende weder d'ius te uaren.
Ende aldus dat sciphere lichte hoer
ancheren uanden ouer der zee. ende uoe
ren uan dane want wel na die ghemene
vrieten begheerden urede ende beloueden
beteringhe te dwene ende quamai daer
mit ghizelē daer uoer te zeden. **en** wat
meer die ghisele hiet men quite die hē
uerebliden want si des gheluches niet
en ueruoeden. **Die** uiesen sijn toden
horen gheheert ende hielden dach uan
hogher uuelicheit. **Die** bisscop ghe
die zere uerladen was uan groeten
cost uoer in vianerit op dat hi daer
een deel jaren sijn cost spaerde ter
tijt toe dat hi sine uerploeghen scout
uolcomelike betaelde. **Ende** uan ant
te des bisscops al was hi uan hant
soe en was gheue roauer alsoe wene die
mit bilsom wiste comen of den ghenen
die inden strichte woenden enich ghe
weld. **Wilde** wien. **Juden** iaer ons heu
en. **at** ry quam die conic lodewic mit
groot heer aacht in ulaenden bi doer
wiche ende dede sine tenten riden bi den
ryuier der like. **Dien** graue willam uā
hollant in sijn hulpe quam mit uiele
wapentuers te scepe ende gheboet sine
pauwelioene te sceten bi den ryuier der
stelt. **Naer** dese uersleide conic moete
uan uode rinnen. uermids dat onghet
tempde weder uan reghen ende uan
wijnde ende lieten die vlaminghe on
ghemoeft bliuen. **Graue** willam als
hi inder wijheit uerhoorde dache conic

van daer ghecoghen was ueerbrant hi
alle die dorpe die biden riuier ghele
ghen waren herde manenlike ende
is weder gheuaren mit sinen luden on
ghesact ende ghelouts lues in hol
lant. **I**uden iaer ons heren ay at
xij. wart keyser heurt ueerghen
van enen ualschen **J**acoppin die he
feyn gaf mit ons heren lichaem.
Iuden iaer ons heren ay at xij. opē
baerde inder lucht ene sterre die men
cometa hiet mit langhen raven die
uoer teken ene iamerlike plaghe
mstaende want daer quam een staf
lic hongher ende wt zoē swaer dat
uele armer lude oft oerlot iste leg
ghen aten der doder stinckender beeste
uleysch al raer ende aten dat gras
dat opten uelde wies al ongheloden
alle oeten. **D**ese hongher ofte plaghe
was alsoe groet ende zoē bitter datte
arme lude broot bidders sturuen zoē
der ghetal inden uelde inden boeste
ende in wouden. **E**nde men groes hoer
dore lichaem opten uelde waer mē
se uant sonder hersteliker wesaet
of te ganghemiste. waer om dese iamer
like plaghe van iheremias des pro
pheten wenen met en sceelde dan daer
allene datte wine hoers zelfs kinder
met en coeden ende hoer uleysche
van hongher met en aten met mē
uant dicwile die leuende kynder leg
ghen die zoeken hoer doder moeder
borste ende hadden hem die spene
of gheknauwen met die meeste pla
ghe des honghers was inden iare

51
ons heren ay at xv. **E**nde mit iaer
daer na ontfemde onse here des mē
schen iamerlike ende gaf milde ga
uen van sinre goederterende ende gaf
zoē groete vrucht ouer al egypte dat
men een muide rogghe cochten om
v. oude tornoyliche grote dat mē des
iaers te noeren cochte om lx. oude tor
noyliche grote. **I**uden iaer ons heren
ay at xvij. quam bisscop ghye nedre
wt urauerey ende sedde dat biscop
altemale ingoeden meden ende corri
giede alle die quaet taders mit herde
wrake in dien tye. **J**uden tye was
ghysebort uten goey. een ionghelinc
ende iohan van cilenborch ende ny
claes van haerte waren han te mom
baers gheset ende van desen ewe leghe
erde die bisscop rekeuinghe vandes kin
des goede dat zi ontfanghen hadden of
dat si die momberstap op gauen. **J**ohā
ende niclaes die harde ludel achten des
eerlamen bisscops ghebor ende wou
den ghene rekeuinghe doen van horen
op boren of si en wouden in gheenre
manieren die momberstap vanden
uoerleiden ionghelinc op gheuen. **E**n
hier om verlamenden die bisscop beide
wt hollant ende van sijn selues
macht een herde soen heer uolrs en
belat dat casteel te goey al omme op
dat hi mit magneten ende inz stor
me die toorn quetsede ende die borch
caten bedwonghe dat si uol deden.
Die borchcaten sagghen aen des bis
cops grootmoedicheit ende ver
uaciden hem vanden belate des

groot uolcs ende gauen op dat casteel behoude
liken hoers lines ende hoers goedes en scou
dent vilike quyt ende beloueden daer doe te
beteren ende te uoluen den bisscop uander
suachheit die si hem ghedaen hebben Die
bisscop ghye beual dat casteel dat hi daer
dians uerreghen hadde aernde na ysel
steine. Ende willam die graue florens
tastacerts zone was van hollant dat zyt
bezeiten zonden ende trouwelike uerwa
ren. **M**aer gve die edel bisscop inder zel
uer nacht die was die vierte kalende
der maent van iunius wt kraent van
haesteliker zwinde ende daer sine diuers
bi stonden gaf hi den here sine gheest
Ende sonder meiren quamen die borch
saten die onlanghe daer of uerdreuen
waren inder doncker nacht bi kundi
ghen weghen ende sechen ledaren aen
die muiren ende bedōmen dat uoersait
casteel ende dreuen al des bisscops wa
pentuers daer of inz dreighende woerde
die si slayende wonden op horen bedden
Des erlauen bisscops lichaem wt ghe
uoert wt utrecht in die doemherde mit
wenunder wenuert in groter eeren ter eer
den ghebrocht. **D**ese ueroren uader
berecht dat bldom harde stouelike ry
naer lang ende tymerde sinre marck
die casteel alle dullenborch ghoere en
scoutenborch coden loue sinre ewigh
ghedenckenisse ende betaelde inden roe
schen hof. **X**ijij pont die bisscop wil
lam sijn uoersait daer sculdich ghe
bleuet was. Ende liet dat hele bldom
zinen na comelinghe sonder scout
dat hi in sinen leuene rieghen alle
die hi wonende princen crachtelike
ende in wreden regierde. dese bisscop
was scoue van leden wome na licha
me ghesprake in woerden wijs in
rade uerstandel van sinne ende in

menighen doechen uede te prisen. **G**raue
willam van hollant na dat sijn oem die
bisscop uoersaiten ofsluich was uan
hi in sinre macht die heerlicheit na aen
stel ende uan woerden ende dwane se in
hem ende sette daer in zine baluuen en
scouten ende zeide dat die heerscapen uoer
saren den uoerghenoente bisscop ware
gheghauen uoer zins uader enre. Ende
om dat die uerwilwerde zoene in uoer
den ghebroken was. waren die heerscapen
uoersaiten aen die graescap van hol
lant ghecomen. **V**an bisscop vrede die wi
zinc die xliij. bisscop. **X**viij.

Alle die bisscop ghye uoersaiten te
grauen was wt bisscop gheoren
vredic die ander alsoe ghenoeit ghe
borai van zinc proest van sinre per
tutrecht die xliij. bisscop. **D**ese bisscop
uereit wt gheconsacraet inden hof
te romen ende was zeer belast na zins
sels scout ende hi uant dat bldom her
te rye als uoersait is. Ende v om war
hi arm in coeter tye waer om hylucht
gheacht was teide van siner liden en
van siner ome zaten want die borch
saten van lienden des stiches lude al i
een belcaden ende moeyten uabeinden
een groet deel van dullenborch dat cal
wel ende quamen bewilen uaren ouer
den rye uinghen waghen ende herren
die den bisscop prouante ende sine be
hoefte brochen. Ende om dese moeynisse
zoe bat die bisscop uereit uoersait
den graue remout van ghelre dat hi
hem te helpe quame ende vermaent
hem bi zulker trouwe alle hi he scul
dich ware dat hi hem die ourecht hol
pe wreken. **M**aer die edel graue rey
nout wt onlanghe v na ghegrepe
ende gheuaghen van zins zelues
zone waer oia die bisscop sijnre be

gheerliker hulpe ombren moeste Ende hier
om uoer dese zelue bisscop in hollant ende
vermaende den graue william bi trouwen
ende bi maechscapen dat hi hem te helpen
quame als hi sauldich ware te done. En
zouder merren den graue william uersta
menen een suel heeruaert. Daer hi ioha
ne heer uan arkel hooftman of maecte en
dese uoefende iohan wedy wt nicken hol
landas ende uerterende luiden castelen boe
mele ende die dorpe die daer bi laghen te
puluar ende bedwanc alle die uisande
zoe uonuelike dat si mer alle dese ne desen
uoefenden bisscop uan alre miltaden vol
den mer dat si mede dat castele te dulleu
boich dat si ghebrouken hadden weder op
merden op hoors zelues cost alsoet te uo
ren was. Iuden iaer ons heren .cx. cc. xx.
op d'lanen dach johis r' pauli te middlo
mer wt die wiste steen ghelent uan sun
te marinus waen. Ende d' na mid' iaer
ons heren lxxxij inder ualsten wt dat
crans nicken wederhanc daer op ghelent
ende open toerne uergout. Iuden iaer
ons heren .cx. cc. xxij. opte .ix. kalende
uan julius braken des rymis dike uan
den op watere ende uerhef. Soe groet
dat inden ghesichte uan utrecht ende
in der baluiscap uan riplant uande
groeten wate alle dat ghesayde toerne
ende dat gras inden weiden uerdarf en
uerqueal waer om graue waer willa
uan hollant die d'el' doelsten stadlud
ende inder scap mit besonnenen vuer
waerden dat hi des rymis dike alsoe
uast maken zoude datte lude in
hollant ghene scade uander uoet en
leden in gheure manieren. Iuden zel
uen iare opte .xij. kalende na an
gusto wt bisscop uerteric cranc na
der arake ende stark ter hoest na dat
hi .v. Jaer tot vrecht gheueest had

211

te. Ende sijn lichaem vort gheuoert
ende ghegrauen in utrecht in die do
kerke mit betameliker vruaert
Van iacob van outshoorn de rlm bisscop .lxxxij.
DA dat bisscop uerteric ghestor
uen was quam graue wil
lam tot utrecht ende bat uoer bil
scop iacob uan zuden datmeue bil
scop kuelen woude tot vrecht waer om
dat capitel in twee pryen ghepilt
is. dat meeste deel coes iacob na onds
hoorn die twendeken in utrecht was
Ende dat minne deel coes broeder ja
cob uan zuden. ende uan deser twi
dracht wart een rimoer bincen der
stat ende uermits den onuerlicken
gadeloep soe wart graue william
een ludel gheueest waer om dese zel
ue graue grumede uan groten to
ome. Ende hier om dede hi bernen des
doemploest florens scone wonighe
te doerne ende alle sijn goet dat hi
daer hadde alre male ueruelen die
bisscop uan zuden ueruan dat wel
dat alle die platen hem aeghen wa
ren ende haren ende hi aeghen iacob
uan ondschoerne die gheoren was
mit ghenen rechte niet vorderen
mochte liet af zme bete want zij
begheere niet ghesien en mochte
Ende iacob uan hondshoorn bider
firmacie henrics des eerlichen
bissops uan colen is ghemaket
die rlm bisscop tot vrecht. Ende
als dit ghedach was die bisscop va
zuden alsoe als sonighe lude zende
begheerde noch sonder aflaten te we
sen bisscop uan vrecht ende sach
desen confirmieren bisscop cranc
worden uan zude die men niet ghe
nelen en onde uerreech suellike
anden paus dat hie bitom uerhef

212

213

de uan uerecht tot lincx camer ten wsten
dat her open ware. Ende hoepre dat hi
vermits hulpe uan waerliken heren
dat uoerside bilsom noch uerrighe
zoude. Jacob uan ondschoorne die ghe
coren was ende gheconfermeert een
man uan eerliken zeeden ende die
gheestelicheit minde ruste in oalen he
Judien seluen iare optie. xij. kalende
uan october ende begrauen indie doe
kerke mit becaueliker wsaect.

Van ian van diest den xlv bisscop. h. m.

Alle haer iacob uan ondschoorne
ofluuch was iusamende dat ca
pittel uan nywes ende coren eendrach
telike mit ghemenen wille. Johanne
uan brouchoort den proest uan ou
de monster turrecht die alte hant
begonste dat bilsom te berechten die
hoghe mane der kerken uan vtrecht
alle die heroghe uan brabant. gra
ue willam uan hollant ende gra
ue reynout uan ghelece senden bo
den inden roemischen hof en hadde
sonderlinghe noer Johane uan diest
den doempwilt uan camerit darme
uoersien woude mitten bilsom va
vrecht. Die paeus Johan die. xxij.
alsoe ghenoecht gaf desen Johanne
uan diest die opene bilsom dat
nochtā m. ourecht uanden zelue
paeus uerhouden was alsoe me
zeit. Ende aldus soe was Johan
uan diest inden hof gheconsacreert
haecte hem te lincen lande ende uer
samende alte conen voderlaap
quam zedelike in die stat en is

inden doel gheset alsoe men pleghet
ende ghewoente is. Ende iohanne uan
brouchoort een ghennit man is uan
den bilsom gheset dat hi ene tijt beze
ten hadde. Inden iare ons heren. m. cc.
xxij. was een iode in henegouwen
die begheerde kersten doepzel te ont
faue dien graue willam ghelyc ene
uerooren zone ten heilighen vonte
nam. Dese bekeerde verzeet hem ghe
louich ghinc allene in een cloester dat
camerit hiet in henegouwen daer
hi allene inder kerken was zach hi
een belde dat sonderlinghe zuerlic
ghemaect was na marien der maght
coninghine des hemels dat dese quaet
dadighe iode stac in zine wanghe
mitten scapen gaudloce ende ghinc
heimelike uan danc ende haecte hem
tot anderen zaken die hi ghewoene
was te doen. Ende alte hant liep wt
der zelue woude een stroem uan
bloede daer uede bezieder lude uan
ghenelen zyn die uan manigherha
de zichten beswaert waren. Ende
als dit uan desen ualschen kerste
aldus ghemac was die zalighe ma
ghet ghebeuoyt bouen allen wiue
openbaerde enen smet die oud ende
trauc was nachts in enen visioene
ende uernaende hem neerstelike
dat hi desen onghelouighen kerste
aensprake tenen campe om dese
voerside smaetheit ende alsoe ghe
sciede want desen sint uan an de
sen campe om onser uouwen wil
le moeder der onfermicheit ende

216

der desen onsalighen iore openbaerlike
 hen dese misdaet we nāmen die balib
 ende heuchel an een galge **J**uden iaer os
 heren. **37** at **xxvii** hertoge lodewijc na
 beieren haecte hem ouer berch te werc
 ken om die keiserlike crone te uerw
 ghen begheerde hulpe van graue wil
 lam te arighen van hollant sine lie
 uen sweer zine gracie ende alle goet
 want narmins gaue der mildicheit go
 des uelc sieden ende castele uerwre ende
 na ons hulde ende trouwe hebben ghe
 sworen die onsen uoersate keiser henric
 der godliker ghedruckemisse in voertide
 onderdanch waren. **38** soe dat in onser
 keiserlike crone te ontsaene ons nie
 mant hinder noch swaerheit doen en
 mach waer om wi vmanen dine
 swagherleap ende trouwe die du os
 ende den keiserlike sculdich bist daer
 wi di een ouerste lic of kēnen dachu
 zonder merren mit crachte na rid
 derleapē coemē in lombaerdien in z
 ons ontsaughen die palme des kei
 serliken zeghes. **D**ie ons moeylike
 waer te ontsaughen buten di. **G**he
 ghauen. **E**nde alle graue willam
 desen brief blidlike ontsaughen he
 uet nam hi in sijn gheselschap die g
 uen van gheleue van danc na gule
 ke. ende vanden berghe mit viij. rid
 ders ende haecten hem daer mede ou
 berch te riden ende den coninc lodewi
 he neghen der gheluinghe acuevede
 in wapen cracht bi cecane. **E**nde
 als men dese zaken aldus beuēde wē
 hen gheuēden dat hi verst. wān wem
 schen hof toghe om den coninc lodewijc
 te uerdoenen mitten paens eer hi
 mitten heerliken viderleap i ysalie
 vate. **D**ie paens die bi suellen bode
 dese maer uenam gheboot. rechte

217

uoert die brugghe ouer die roen te bre
 ken optathe zelue graue te qualiker
 daer ouer comen mochte. ende ghebo
 ot hem biden hantē der ewigher ma
 ledichen dat hi weder haerde in zyn ey
 ghen land ende dat hi in ysalien mit
 en rede in des conincs lodewijcs hulpe
Ende hier om is die graue willam
 weder ghekeert van zinen begommen
 weghe ende bleef te parijs zounghe
 dach in des conincs houe te rade daer hi
 mitten coninghe trouwelike uerboude
 is neghen die ulanunghe die van nye
 wes hem neghen den coninc uerleiden.
Juden iaer ons heren. **37** at **xxviii** die
 coninc philippus quam mit groter
 cracht in die graefleap na ulae
 deren. **E**nde zine hulpe qua dese uoer
 leide graue van hollant die zine tentē
 gheboot te zecten bi castel berghe ende
 op dat hi van daer na zynre ghewoe
 te cullchen die priven an beiden ziden
 uede op of zoene dadinghen mocht
 te. **D**ie ulanunghe die haecten hem
 zere na den uoerleiden berghe
 heeter te comen ende meenden
 den uoer seiden coninc om uhoers
 in sine ten. ten doot te danc. **A**n
 als die gra. ue willam dat uer
 nam gheboot hi sine trouwe dinnē
 ende die bamere op nemen ende dat
 verwoede uolt in. **A**nde te ghemoe
 ten ende zonder merren als die. ij.
 partien uerigaderen in een en elc
 groten arbeit dede om den lof van
 den zeghe te uerwighen. ten lesten
 worden die ulanunghe soe zere
 vmoeyt dat si den stryft uerloren.
Ende der ulanunghe bleuen doot mitē
 stude meer dan. vij. **D**ese bloedige
 stryft ghelacde opten vierdaenden
 dach in augusto. **J**uden zeluen iaer

218.
219.
berede hem graue willam om sine he
erfchappe van oostfuerellant weder te
crighen ende daer neghen te oerloghen
ende secke wrede rouers mit scopen op
te zee die diecbile dat wyse te maenden
beroueden ende die wrieten die on
wyslike uoerden in die zee uerdruc
ten. ten lesten bi eerlamen abten en
bi borghers van stauren dier tul
schen spraken wt die strijt op ghe
set. ende des waer een dach ghema
ket binen haellan te comen ende daer
te spreken vanden payse. Daer men
ten lesten ene vrendelike vuerwaert
weder makete an beiden zuten in deser
manieren dat alle wrieten die beweste
die laures wouen zouten comen bin
nen y saren ende outfaen leen goet
alle dienst manne vanders uoertende
grauen hant. Ende sine rechtens of
scouten outfaen sonder weder legghen
ende sine bewares horen rechten tijns
ghenue. Ende alle dese zoene aldus
ghenaker was soe wonden die wriete
daer een oue register daer. si den
graue willam mede te wysden
mit hoe tangher hoer. heit die pi
cen van hollant in oestuerellat
sculdich zijn te come. Ende aldaer
van hoghen zaken recht ende oordel te
dene. Indien zeluen iare des zonnenda
ghes na sunte matheus dach hadte die
van ludic enen strijt neghen hare bil
scop van hoellele dien die van ludic
vloren. daer door bleuen wel ix? man
Indien als inden iare ons heren. ay. cc.
xxvij. quam een man hiet Johan Vos
mit hem vijften in heidop ouer die
lecke ende sloeghen daer enen man doet
hiet ghilsebert scade van oestrum ende
si worden daer al viue gheuanghen.
Ende z weder van vianen was doe des

billsops Jans maerfcale van diest en
was haren hincx broeder na vianen
die haelden die gheuanghen wt heidop
ende uoerde tuerrecht uncken totan daer
si uoerden billsop verwinft worden na
haren liue. Ende doe wt dat ghemadit
tacuen den tiden zoende ende si beheldt
hoer list. Indien iare ons heren. ay. cc. xxiij.
die coninc lodewijc wt ghecroont binen
der stat van romen mitder keiserliker
croue ende qua in groter macht bin
nen der stat na sonder enich weder sto
te waer om die keiserine scade hoer
moeder in hollant enen bruct mitder ma
riam. margriete bi gods ghenaden key
serine van romen ende alwoes merende
Enen edelre vrouwen hore wrieten
re moeder gracie ende alle goet want
god die een scopp is alre goeder dinghe
gheeft elken goeden mensche wt zinen
loue alsoe hi wil. woude ouen outen
staet inden daghen weerdelike uerhef
fen totter hocheit enen linderlingher
wighenomen gracie. zo doe wt te we
ten inder moeddeliker begheerte dat wt
inder stat van romen des xxvij. daghes
inder maent van Januarij mit uelle
woerdicheden mit spele mit toralen
mit maugherhande aertheit die daer
toe behoorden ende ghewoenlic zijn
ghetroont sijn mitder keiserliker croue
in sine peters kerke. Ghegheuen te
romen. Indien iare ons heren. ay. cc. xxij.
op den. xxvij. dach der maent van
Juli. dincant uelpract uerghinc die
zonne daer menich mensche aensach
Indien iare ons heren. ay. cc. xxij. was
die grote tafelwoude op zinne kater
uen uelt. Indien zeluen iare hant
die castelleyn van haghelustyn qua
ouder tiden ouer die lecke ende belcacte
des dachs lude ouerdelike. Die billsop

218.

219.

220.

Johan die van desen onrecht ende moye
niste leet gheschoet was hadde graue
willam van hollant om hulpe dat
hi hem bi stonde als hi sculdich waer
te doene midten onrecht te wicken.
Ende dese uoerghenoeende graue sende
willam den kaiser sinen baldw mit ene
suuerlijken here van volke wt water
lant ende wt aensterlant daer hem de
se bisscop aen uersamende mit zinen
uoncheys borghers ende landlieden ende
voer ouer die seeke ende uerbrande al
le sijne viande wounghe ende hadde
wrake ghenoech van zinen wederza
ken ende quam weder in sijn lant
ghelouet ende behouden sijn ridder
scaps ende sijne lude. In den iaer ons
heren. m. cc. xxiiij. een richter na hem
willams weghen van dumevoerde
die ghilbert hier wt doot ghesleghe
opne nyuwaert. daer groet rimeer
miden bisdom of gherelen is. want de
se selue willa woude dese suuerheit
wicken ende uerbrande dat dorp te
gheyne. Ende daer rieghen die ghe
meente uander stat van vrecht uer
bernde die nyuwaert. Daer na uer
samende dese willam een groet heer
van lude na hollant van ghele ende
van cleue ende quam die seeke op va
ren. Tot reuen doe mit groter machy
daer hi sine heeruwaert ordineerde ende
toech uoert op heymelrich ende uer
barde een deel uanden doope te hoort.
willam van boeckel castelen uand
hoort keerde die viande crachtelike in
scude uanden boordwalle ende keerde
hem horen uoergranc. ende daer teude
haer willa van dumevoerde die
noch angiene noch instrumenten en had
de dat castel mede te storme voer
haestelike weder te tulle daer hem

die zelanders ende die uiscen uatreden
mit enen groten heer na wapentuers
Ende daer quamen die brabanters en
die uilamunghe te samen. Ende daer
rieghen die bisscop iohan in uele rid
dercays ende toech wt der stat mit
wapen cracht mit trouwen ende in
banceren ende haeste hem desen wil
lam wt sinen lande te uerdrinen of
rieghen hem enen bloedighen strijt
te uichten. Ende alle die gheliede
inden stiche van urecht qua graue
willam haestelike wt heuegouwen
wt duodrecht ende gheboot desen uoer
leden heren willam bi zijne hulde
te behouden dat hi zonder waren al
le dat heer weder rochte ende dat hi
hem in ne gheene manieren hem
striden onder woude rieghen den
scap want die selue graue in die
tijt begoude te tuisken rieghen den
hertoge van brabant ende berode
hem mit abalif pannen van nywen
stride. Ende zoudt merren alle die
graue gheboden hadde dese me cove
ren rechte uoert die tenten op te ne
men te sepe te gaen ende dhuus te
uaren. Ende alsoe was ghemien wat
alle willams hulper van dumevoer
de ende sine mede wakers sin elc wt
ten horen gheheert. Ende die van
uacht mit horen bisscop iohan zij
wader gheheert mit groter enen in
hoer stat sonder striden. In den iaer
ons heren. m. cc. xxiiij. inder maet
van nouember op sinter clemens
dach verhef dat zee water soe hoghe
tacter ouer alle dike ghinc soe gro
ot storm walt van wind van don
re ende van blyme. soe tacter ule
beesten ende uerdrante lude uerdrat
ten ende uele doope uerghinghen

225
bider zee lant in vlaenderen in zeeclāt
in hollant ende in uicellant mede.
Juden iaer ons heren .ay. cc. xxxvij.
die graue uan gheldre onseide die vrie
sen ende quam te uolkenho mit me
nighen stouen uan ghewapent
daer die boighers uan vrc alre uest
op clanc waren ende hadden hoer te
en gheriche eer die ander na qua
men. daer streef die graue uan ghel
re tieghen die uicelen tot bailele
daer uele uicelen wort bleuen ende
die graue uan den zeghe ende is
weder ghekeert in zyns zelues lant
mit groten loue. Juden iaer ons he
ren .ay. cc. xxxvij. openbaede inder
lucht een sterre die men cometa
hiet die zonderlinghe daer was
ende des zelfs iaers graue willam
die zere gheleuuet was uander arti
ke stark zalichlike opne. **V**us in
der maent uan Junij. Dese willā
berichte die graefscap uan hollant
xxxij. iaer herde eedlic. Dese prince
was zeghelic in stede ghepriest in tot
nove vrouwe in caselwoude ende zonder
linghe ghesellinghe in gheselscap
die te ualen sijn ruste in onsen here en
daer begrauen mit beuueliker euen
Johanna sijn wyf begaf daer na dat
rike deser werlt ende uersmaet alle
zuerheit deses leuens ende is nouue
gheworden mitten diernen gods inde
clooster tot foucaulus uan sunte ter
naerdus oorde. Ende stark daer na
inten iaer ons heren .ay. cc. xli. ende
daer eerlamelike begrauen

226
Willams
door des gloriouen prince wt
na hem willam zyn zoue die rix
graue uan hollant ende hadde te
wiue Johannam des hertoghen doch

ter uan brabant. Dese willam was
altoes ter wapen bereyt ende mitten
beghinne zynre heerlicheit soe brede hi
suen name. Juden iaer ons heren .ay.
cc. xxxvij. die comt uan engelant me
ende dat hi woude oerloghen op den
comt uan francryc ende sende den
bisscop uan nicols ouer in aelmaen
ghen ende uersoude lodewyc die man
keiser hiet in ziele prince die hi onder
arrede in sijn hulpe. Dese lodewyc v
maende alle steden in sijn hulpe die hi
sende aldustanghe briene in zinen
rike lodewyc hi gods gheuede ghe
bieder ter rouwe ende altoos mee
rende uoerden luden uicelken scapene
ende vade der poorten uan haerlan
zine gracie ende alle goet wi hebben
uersocht ende uermaent mit brie
uen onser moghenheit mit beghe
erten euen edelen prince. Graue Wil
lam van hollant mit ons weder te uer
crighen dat rechte des keiserrijcs tie
ghen philippus die hem zelue hont
uoer comt uan francryc dat hi hem
euelike bereide mit suuerliker arde
van ghewapenden luden waer om
wi nu uermanen ende raden mit dare
begheerte uwe trouwe die ghi ons en
den keiserrike scaddich zyt dat ghi v
mit ghewapenden luden alsoe trawa
ren wilt dat wi v mitten uoerside
graue willam in sijn heers ghesel
scap moghen zien. Ende ghi zult
zeker weten dat wi uwe uoerder
scap uoer oghen hebbe willen tot
ten ende uan onzen leuen. Ghe
gheuen te uranckenuoerde. **I**n die
zeluen iare was een groet strijt
mit sijn tusschen den comt uan
francryc ende den comt uan euge
lant dat die frausoylen uerlore

In den iaer ons heren mcccc. xl. Graue wil
 lam van hollant mit anderen pincen zij
 uerlamant bi den coninc van engelant en
 deden groten scade in vranayc ende bern
 den wel. xx. milen ueer mit lant van
 vranayc hi lach ene wile uoer canair
 daer dese selue graue wreden stoum aen
 dede. Ende lach oec uoer doerne die hi se
 re morede ende uerbrande een groot de
 le van amicus destineerde abbatoumen
 ende van dat castel. In desen inden ghesce
 de in die stede van dese en woude dat
 wel segghens weat. Is want daer was
 een reuelike vrouwe die ons heren pat
 sie mit soe groter beuende begheerde
 plach aen te ziene datmen die teken
 uanden woude besceidelike zach. In ho
 re ziden in horen handen ende in horen
 voeten ghelike als si anden beelde wa
 ren ende die gheuene heerde lude lo
 ueden ende danckeden den gheuulste
 here om dat mirakel alre wel reden
 was. In dien seluen iaer als die bisscop
 iohann van dieft ghegacn den wech des
 ghemeyns uleychs ende zyn lichaem
 wart begrauen in die doemkerde tot
 vordt mit beuendiker wofact. De
 se iohann berichte dat bisdom van ver
 xvij. iaer heerde cranchelike want dat
 castel te vredelant mitte dopen die d
 bi legghen gaf hi den graue van hollat
 tot enen onder paude. Ende dat castel
 te uollenho mitten lande van ouer yld
 versecte hi den graue van ghelre om
 ene somme van ghelre ende hi seide vj
 moubacrs inden ghesichter diet laut
 van urecht mit luctel dogheden berich
 ten. Ende luctel dede hi dat segghens we
 er is sonder dat hi die canoine puant
 tot amersloerde maede. Ende dat hi
 die graefscap van diepauhem inden
 castel veruues hulpe tot dese weder

*creech van niclaes de apoco den xviij bisscop
 en van ia van arkel de xvij bisscop xxxij*

Ende alle bisscop iohann na diet
 begrauen was zilke uanden
 kanoniken legheerde iohanne van
 arkel canonic uanden doene tuxedy
 om bedu willen graue willams va
 hollant. In die capidellaers horen
 iohanne van brouchoit proest van
 ouerwouster om teide wil graue ver
 uours van ghelre. Die pacus benedic
 tus die ry aldoe ghenoeint seide dese
 beide of ende gaf dat bisdom enen ede
 len romone die de zaken mit hof te
 horen plach hier niclaes de apoco.
 In dese selue nicolaus gaf ouer mid
 seluen iaer dat bisdom in die onlusto
 ro openbaerlike want hi vanam bi
 zinen officael die hi mit strichte na vcr
 ghelant hadde dat gheen officael inden
 bisdom redt doen en mochte na hoghe
 zaken dan die bisscop selue. Ende hier
 om onse uader die pacus deuens die
 by die taer na een uwe pacus ghe
 maket was gaf doe enen velen oer
 len manne heren iohanne van arkel
 voerghenoemt dat open bisdom van
 vcr ende wt aldaer inden hof ghecon
 sacert bi hen genellijn cardinael
 ende bisscop van albanen. Die ghelre
 de inden iaer ons heren mcccc. xliij. op
 sancet marcus achen dach.
Ende als dat ghedien was haet
 te hem bisscop iohann tot zine
 lande endt quam herantelike mit
 iaer. xliij. in die stac na vrecht daer
 hi na der ouer ghewoente heerlic
 inden stoel ghelre is. Dese ioha was
 in syne iongher bloeyender iongher
 en vant dat bisdom ueladen in me
 uigher groter scout. En want al
 flant versect na ouer ysele gheheel

Sonder campen alleue niete waren al die
sloce uerster an dese zide der yfelic ende inder
versten iaer lossede hiltcop iohan uocste
dat casteel te stouuulborch dat haer acunt
uan yfelicsteine onder hadde ende gaf han
daer noer ny⁹ ende viij⁹ pont iuden zel
uen iaer lofede hi thuis der hoist dat
haer hubert scouche uan culemborch on
der hadde noer ij⁹ pont

Iuden iaer ons heren ayac xliij.
voert ghesaede ene grote graae
indie stede uan aemsterdam die ic
niet swighen niet ouer liden en mach
die aldus ghesaede. Een man lach daer
ziet soe dache priester hem gaf ons he
ren lichaem ende beual of die zicke ier
ouer gaue datmeent me viere ghyeten
zonde. Onlange als die priester uan
danc ghesaen was gaf die zicke man
ouer dat hi in ghenomen hadde en me
gortet me ier. **S**ouelike daer na comet
des zicken mans zone me huus ende
ghinc ziden bi den vuere en sach dat
waerde lichaem ons heren ihu xpi lig
ghen in dat vuere alsoe gheheel ende al
soe wit ofe nywes vanden aliaer ghe
comen ende het me mensche ghemit
en hadde ende sprac tot zinen wue. **I**c
sie dat heilighe lichaem ons heren hier
ligghen inden vuere alsoe gheheel en
alsoe wit ofe me ghemit en ware
dat wif nam horen nacht doer ende
zeide och had ic hier iue. **D**ie man
catt me vier mit ziner bloete hant
ende nam dat heilighe lichaem ons
heren mit sinen ij⁹ vingeren ende
leider den wine opten doer in hoer sae
ne dat sacrament behelde een smede
daer die man mit sinen vngheren
aen ghesaest hadde die men daer noch
huden daghes aen scouwen mach. doe
licent zi den priester weren die dat

sacrament daer ghebrocht hadde. **D**ie puel
ter qua⁹ ende uant al hermelike onder
hem ende brochtet indie prochie kerke
inder siboue des anderen daghes ghinc
dat wif tot hoer lude ende vant dat he
lighe sacrament ligghen daer inc. die
de si den priester te weten die priester
die hier wonderlike toe was bezach si
ne siboue daer hie inghedan hadde
ende en vants niet. doe ghinc hi ander
werue al hermelike ende brochtet in
die prochie kerke. **D**es derten daghes
quam dat wif echter tot hoer lude
ende vant dat heilighe sacrament noch
al daer inne ende weder den puel te
weten. die puel die woet was pen
sede dat god dese graae ende gheuaer
openbaer hebben woude dese die te
weten allen priesten ende clerken die
indie stede uan aemsterdam waren.
die alle gheestelic abyt aen deden en
ghinghen mit tancen en mit banen
roeter heiligher stede daer dat heilige
sacrament gheuonden was ende
brochtet mit zanghe ende mit loue
mit groter weerdicheit in die prochie
kerke daer ic ghebleuen woude da
ghe uan huden. **D**aer na ghesaeden
grote gracieu al daer uan wat zier
ten die lude zier waren en hoer be
denaert daer loueden worden ghesont
Oer mede lude die onsculdiger uan
ghemille laghen ende hoer bedenaert
daer loueden vielen die bande vande
voeten en vanden handen ende alle
doren waren hem open ende ghinghe
vri daer si welen woude dese mira
culen vintmen uele toe aemsterdam
uolcomelic bescreuen

Iuden iaer ons heren ayac xliij.
voert des anderen daghes inder maet
uan januaus ghesaede een eerde

uuinghe in hollant die voer takoue in cort
iaren daer na comende ene grauvelike
plaghe als ghy hier na wel hoer zide
Idem iacx ons heren .m. cc. xlv
veert bisscop ian van arkel wt
linen lande om sparen in ene stat daer
men hem niet en kende hier groenouwe
daer een ruyner doer loep die niet te
ylere ende is gheleghen in dalknaet en
beual hem vobrecht sinen broeder eghe
liche van vrecht te bewaren. **I**dem
seluen iacx voer alle .m. cc. xlv qua
die graue willam van hollant wt
prusen mit .m. man te peerde ende ver
samende een vroom ridderschap daer hi
die oestruelen mede bestriden woude
Ende alle dese graue alle dinc bereit
hadde die tot deser heernaer behoellic
waren onseide hi die stat van urecht
om onwite ydele woerde die si onderli
ghe ghehadde hadden ende besat die stat
al om ende omme mit tenten ende mit
pauweliocnen brochte mit hem in sij
hulpe enen hertoghe vij grauen .liij.
baeruoelden .xxvij ridders ende an
derhalf hondert .m. man ghewapent
alsoe ment uerfloech. **E**nde mede ucle he
ren die des bilsops man waren ende
inden stichte van urecht gheleer ware
onseiden die stat na vrecht mede om
graue willams wille voer want hi
zeide dat hi den bisscop niet en treck mer
die stat hadde hem misdaen. **D**at wa
ren dese die here van arkel des bilsops
broeder hi zwoeder van aboude en zyn
zoene haerit van yselstem. **J**stellene
johan borghgraue van montfoerde
henric van utanen. **H**aer ghysebert
van storkenborch. **H**aer ian van broec
hulsen. **H**aer eert van wuluen. **H**aer
wederic van hamme. **D**ese voerleide

56
graue willam quam voer. **D**ie stat op
suure odulfs auont mit desen voerleide
uen heren ende mit deser heer cracht. **S**i
hi op rechte daer voer .xij. magacle v
hi dachtes mede in die stat lach ende daer
toeribande ende manigherhande engie
ne daer hi die stat mede stonde ende
moede zonder rusten. **D**ie van bunnē
maecten daer tieghens manigherhande
uerelelike instrumente daer si die uande
buren mede keerden van hoeren poorten
ende muren. **S**i sooen .m. xliij. ucle
wapentiers die ombehoet der stat te
na quamen. **E**nde alle haer vobrecht
van arkel vnam daer graue willam
van hollant die stat van vrecht ont
seir hadde qua hi binen der stat ende or
boer bisscop iohan sinen broeder. **E**nde
binen desen quam desen graue willam
in eene duncker nacht wel na an dese
stat om heimelike te besloeken die diep
te uande graft eer hi hem onder woude
die stat te bedünen. **E**nde opter der stat
muren stonden ucle schuden die dat v
saghen spemen hoer boghen ende soe
ren alle gader teffens ende ghelike soe
dat die graue willam daer ghescore
wt mit enen pile doer sinen voer. **D**ie
graue als hi gewont was is hi haede
like gheleer van dane in sine tent.
Ende binen deser tijt bisscop ian die
te groenouwen was vernam dat si
ne hooft stat beseten ende in noot wa
haede hem ende quam binen sinre
stat tot urecht. **E**nde sprac mit here
iohan van beuout die des voerleiden
graue willams oem was. **E**nde maer
ten ene soene in deser maneren. **A**lle
dat v borghers quamen oetmoedel
he uter stat ende voer des graue tent
daelden voer hem neder op hoer hant

ende baden hem uerghiffenisse. ende voert
tot hoer riuier segghen ende maecten enen
urede dincende tot sinte marcus daghe
toe daer na naest comende inden winter
Ende binnen desen urede zoudē si haer
zegghen uerclaren van deser soene dat
niet en ghesaede ouermirs dat die gra-
ue willam op die doot uerclen uoer en
al daer wort bleef binen deser tijt als ghi
hier na wel horen siet. **D**ese graue wil-
lam riuier vander stat op sinte ma-
rie magdalenen auent waer omme-
men noch huden daghes alle iare des
daghes na marie magdalenen daghe
dat heilichdom buien om die stat dra-
ghet mit passien mit sollannitat en
mit langhe gode re lone dat hi die stat
behoede ende uerlottede vander plage
ende uoer behoeden moet uoer alle
plaghe. **J**urclen tiden als inden iare
ons heij. **A**c. xlv. uoer op sinte ia-
cobs dag wart iacob van arcuelc doot
gheslegghen binen gheue na dat hi vlae-
den hadde ten iare mogheulike had-
de berichy ende den graue lodewijc daer
buen hadde ghehoert dat hi inden la-
de gheue machy en hadde

Ende alle graue willant van
hollant vander stat van vrel-
gherincet was en liet hi niet af van
sinen uerclancende van nywes
een uerclch viderclap daer hi rochte
uoert die uerclen mede bestriden wou-
de. **M**aer leidet dat gloriose heer des
uoerclens grauen uoer onzedelike en
onbelet ouer die zee an dat ombkeude
lant waer om dat ghemeeu uolc on-
uerziens quam in groot onghenual.
Haer Jan van henegouwen quamē
mit uelc scapen ant lant an die zunt-
ze van sinte odulfs clooster op een

uelc hier zidreueine ende sate d' sijn
tenten biden ouer vander zee. **E**nde
een deel der hollandre liepen op clant
sonder meren ende en verbaden des
heers niet dat d' na quam ende ghem-
ghen rieghen die uiaude soe stouclike
ke dat sate achter waert uerclen en
sule der hollandre liepen te stoueren i
die stat ende sule andie liepen i sinte
odulfs clooster. **E**nde si liepen binen
des cloesters uerclen mit gheuapend
uechters. **E**nde hier mach men mer-
ken dat die hollandars ghemē uerde
stouen en hadden eer si des heilighē con-
fessoers clooster in voden ende her
is te uermoeten dat niet bi godliker
cracht dan mit menschcliker ghesae-
de dat hi weder vanden uoerclen
uercloue uerclen sijn. **D**ie de uerclē
uicclike uerclgheden ende hebben
se te pas doot gheslegghen. **D**ie graue
die van desen onghenualle niet en wiste
uoer mit sinen scapen an die uoerzi-
te des uoerclen cloesters en ghinc-
d' op clant als een oueruaert prin-
ce ende mit hem ontrent v' gheu-
pent ende uerclande daer dat naeste
huus ende ghinc stouclike rieghen si
ne uiaude ende verweerde hem toder
doot toe. **E**nde daer rieghen quamen
die uerclen mit onclaliken wapen-
tuers beliepen den demen hoep hol-
landre al omme ende sloeghen den
grauē doot ende uelc der andie dat
tys niet en komeden. **E**nde uelc me-
er bleuen daer uerclendē dan ghesle-
ghen om dacl onzedelike te soepē
ghinghen. **D**ese noedighe strijt ghe-
selpde op die feste kalende van octo-
ber ende op der seluer stede daer die
grauen van hollant in voerden

te rechte plaghen te ziden die de graue
 van oostmestlant moghendiken berich
 ten. Ende liet hoe die godlike machte spe
 dit inden menschelike dinghen want
 graue reynout van ghele woerde dat
 dese willam uanden iuelen door ghesle
 ghen wden doe hme hiet uten dape des
 kerkenoms. Ende inder heeriaert
 bleuen doe mitten graue. v. wapentu
 eis daer dese die uoeste ende uernaerde
 waren. Die he van hoorn die here van
 lungi die here van walhoort die here
 van man die here van antwenghen
 die here van haemsteden ende die here
 uander marwe die baeruoed sen. ghe
 rit mitten haerde willam van ueld
 wite. Symon ende didric van teilinghe.
 ghye van alperen. Johan reiner. ende
 willam van moufwerde. didric van
 zandhoort. didric ende hman na swete
 florens uander marwede. Ogier na
 der spaenge. Gherit eber. alker uander
 hout. Claes oem. willam van donghe
 didric van wackhoort. gherit na flore
 wijl. bannidjouwer. ridders ende d' toe
 ude ridders ende daer toe ude ionchers
 boughers ende waghedrien wapentiers.
 Des treiden dages daer na uoer ouer in
 uuelant. narten die comel duet van
 haeten ende want ond dien wden lude
 des edelen graue willams lichaem bi
 keuliken reike. Ende d' toe acht na
 desen uoerlaten heren. Ende dese re
 worden gheuoert in uuelant i een
 closter dat floeramp. hiet na lunte
 benaerde. **D**aer na inden selue jare als
 lunte marcus dach quam
 als dat bestant ende den yrede tussche
 den gheschep van utrecht ende hollat
 ende uan. vbanneet bisscop ja va arkel
 wt lunt bilwin alle de ghene die inden

indice gheseten waren ende des grauen
 hulpeis gheweelt hadden inden belide
 uander stat van vrecht. Doe quamen
 si alle ende el. bi sonder den bisscop te ge
 uaden ende becerden hem hoer mistaet
 sond haer aert van yselken ende hoer
 eest van wulnen. Daer na inden sel
 uen iare van xv. op lunte ceulen
 dach toech bisscop van van arkel wt
 mit der stat van vrecht voer dat caedel
 te wulnen ende wamet mit stome
 vent die daer op waren ende werpen
 ueder. Inden iare van xvij. ontrent o
 ser vromen dach purification toech bil
 scop jan wt uider stat na vrecht en
 uebraude al emenelle inden gront
 want si des bisscops lude waren ende
 si hem of ghinghen ende wonden hol
 landers welen lieen horen name van
 emenelle ende noemden hem mit ene
 nywen name ende hiet gothollant
 ende bleuen nochtan hollanders ter tyt
 toe dat die bisscop mit stede uerwan
 Inden iare ons heren. m. cc. xvij. opte
 xij. dach inder maent die februaris
 hiet ouerdroech bisscop jan m. s. linc
 steden ende lande van ouer ysel dat si
 hem hulpe deden van ghele daer hi
 clant van ouer ysel mede lollente dat
 bisscop van van dieft in voerden den
 hoochge van ghele te pante hadde ghe
 set ende gaf daer voer. lxx. gulden wa
 le ende lollente die brieue dat ghele ont
 fenghen sine. ij. soanen. Reynout ende
 edwaert tot gorcklo. Ende want die
 steden ende clant van ouer ysel mede al
 eugauen die uoerf soume gheldes
 soe verlate die bisscop uoer dacter aen
 ghebrac sine clote alle stouenberch
 ende die hoort ende alle sine ambodhe
 an dese zide der ysel den burghe ter tyt
 toe dat si hoer ghele hadden. Ende selue

233

234

iare van ely. uoerf inder uasten cofte bil
scap Jan die burch ende heerlicheit te la
ghe ende dactar toe behoort om v'pont
neghen herman ende heren adbar ende
uuten sinen winc die men dat ghele uer
borghede mer dat gele en we mer te eide
beerde so dactar groten leide op ghinc
als ghy hier na wel horen sude

Ende hier binen uerua die ke
ser lodewyc dat graue willa
uan hollant die edel prince optie ure
sen door ghebleuen was een gheen
kint adre hem en liet. Doe ghinc hi
te rechte liden in heerlikeu ghewate
daer veel primari waren des roemlicheu
rikes die hi recht ende ordel waghet
uan deser uoerleider graefscap uan hol
lant. Die daer of hoer leuende ende
ordel warden dactar graefscap uan hollant
den roemlicheu rike mit rechte an gheco
men ware want graue willam zond
hinc door gheblauen ware. Ende als
dat ghedacten was doe gaf dese zelue
keiser margrieten sinen winc dese g
ueloep uan hollant want si des sel
ue graue willams zuster was. Doe
berede hoer dese zelue halerine ende
quam mit groter zierheit uer i hol
lant daer si hoodlike ontfanghe wt
ende swoer rechte ende oerdel te dwene
alle horen onderzaten ontfene hulde
ende eede uan horen manen. Ende
alle horen luden deden si gracie ende
gaf hem milde gauen ende meere
vriheit ende beter priullege dan si ce vo
ren hadden. Ende maecten vrede mit
bisscop ende miten gheslicheit uan
vredet uan sinne margrieten dage
inden iacer uan ely. durende. ij. iacer
lant tot sinne margrieten daghe toe
mit iacer uan ely. Ende v'na beual

te hooche willam horen zone die graef
scap uan hollant te beriden ende co
ochwed in beveren. Inden tiden als in
den iacer ons heren. ij. ar. ely. op sinne
seruaes auont begoude bisscop Jan
uan arkel die stat uan reuen te uure
mit sinen goede ende uolbrachte als
men se noch leuuen uadit. Daer na
inden seluen iare dymochel. i. iunphora
ni. was een stry te wisse tusschen den co
ninc philips uan urauctry ende den co
ninc edwe uan engelaue die v' de stry
wan. Daer bleef door die coninc uan
beem ende mit hem. xxij. ridders alsoe
men leit. Inden seluen iacer op sinne aca
lien dach. vachte bisscop Jan. Her hubrecht
uan ailenborch. haer vobrecht uan ar
kel. Haer iacob uan ureuile tuerrecht
op die plaecte neghen die g'vuerelichte
die si veruonnen ende uedreuen vter
stat ende dier was omerent. iij. Inden
iacer ons heren. ij. ar. ely. op sinne pax
dis dach. streden die uan ludic neghen
horen bisscop te hoellele dactar ludichers
ucloran. Daer blauen door haer hu
brecht uan ailenborch. ende haer ro
brecht bisscops jans broeder uan arkel.
Ende uander meere uan ludic also
men leit. xxij. man. Ende alle haer
vobrecht uan arkel inden uoerfaren
stede door gheblauen was bleef bisscop
Jan uoch in grof soue die hi gheerne
betalen soue. Ende seide in lijns broe
der stede hem seiden die hi best. ghelo
uede dat si sine soue uerualen sou
den. ende seide hem seiden in horen
handen sijn borghende ende sijn lant
te regieren. dat waren dese haer zue
der uer lo. haer henric uan vianen
haer ian uan ailenborch. haer ian
uan wouderberch. haer ghysebert

235.

236

238

239

van staken borch. Ende haer iacob uā
 lidenberch. Ende die bisscop uoer buit
 lands om sinen cost te sparen in ene stat
 hier uerduinen. Ende uan dane reed hi
 tot toers ende bleef al daer tot since Jo
 hans daghe toe baptiste te midsoner
 als men seceet ons her Jaer. m. cc. xlvij.
 Doe pende bisscop Jan dar hi uichte
 ware tot sinen lande want die vrede
 tusschen hollant ende den gheschiede wt
 ghinc ten naechten since margrieten da
 ghe. Ende als hi weder tot sinen lande
 quam. vant hi dar die selte uoerf sine
 scout ghenere hadden ende niet ghem
 ree. Ende bin deler tijt dar bisscop Jan
 bueten lands was. wan haer weder
 vter loe den biaren uander ene hoer her
 ke of op des heilighen sacraments dach
 ende rimerde daer of een borch. In den
 iare. m. cc. xlvij. des achten daghes na
 since margrieten daghe alle die vrede
 ende ghenomen hadde tusschen hollant
 ende den gheschiede. coech bisscop Jan
 wt uinder dat uan utrecht. op een
 velt bi emeneste dar layers hier. daer
 hem die hollanders trouwelike neghen
 quamen mer li verloren den strijt.
 Daer bleef gheuanghen haer melis
 uan minnen ende uel goeder lude m.
 hem daer die bisscop groten scat of
 hadde. ende uele bleuen daer door ende
 gheuanghen van emeneste so dar li bi
 note horen maven name molten of la
 ren dach oest hollant hiecen ende uene
 horen ouden name weder en bliuen
 bilsomer als li te uoren waren. In den
 seluen iare daer na tusschen onser vrou
 wen dach assumpcio ende uarimias qua
 heroghe willam uan beyeren mit gro
 ter heertracht op den nyendam bi ysel
 den lach daer. vij. daghe ende uerbra
 te misaes. Ende die bisscop vlamende

240

115

ing. g. j. v. a. p. e. u. t. c. o. e. d. y. w. e. u. e. b. r. a. n. d. e.
 clant uan woorden ende aen delant
 Ende binnen deler tijt dar hoghe willā
 open nyewen dam was. onclere haer
 ghescheer uan broncho. It den bisscop
 ian ende beride hem of die borch te goer
 Doe dadingde die heroghe uan libordij
 die graue uā clere ende haer ian uan
 heuegouwen enen vreden tusschen her
 toghe willam ende den bisscop Jan dure
 te tot since martijns daghe toe id win
 ter daer naech comende. Ende als die
 urede ghemact was. coech bisscop Jan
 ouer ysel ende wrac hem op haren ghi
 sebrecht uan broncho. It ende vbrande
 sin dorp te boickelo. In den seluen iare
 voerlot tot onser vrouwen dach na
 uias onzeide hoghe reynout uan
 ghelre ende edelbaer. In den broeder de
 bisscop ian verbonden hem m. h. o.
 ghe willam uā hollant en worden
 zine hulpers. Doe beual bisscop Jan
 hem wederic uand eze. Zallant. Alwe
 ende diepenhain dar hi dar oorloch
 voeren zonde ende dar laur beuare
 tieghen den heroghe uan ghelre en
 neghen die here uan broncho. It en
 des bisscopshuly waren die here uā
 voerlot ende die here uā abure. In den
 iare ons heren als men seceet. m. cc.
 xlv. wt dat oorloch gheueret en op
 ghelet. Doe quam die here uā voerlot
 ende rekende dar hi te cost gheuac
 hadde in des bisscop oerloghe uā den
 hule te kepel. v. onder schilde. en
 haer uederic uand eze. rekende dar
 hi den bisscop hadde uerlot en te sca
 te ghelre in den oorloghe tieghen
 die ghelresche. xlv. onder schilde.
 Die bisscop die dat ghele niet uerual
 len en conde ende die ouredelike reke
 inghe liet haer uederic liet uand

241.
ezen in sinnen amboghen ende sloeten ouer
sich bliuen opne tijt. **I**uden seluen iare
ouersiden den bisscop den heere uā steruuo-
ord. haer ian uanden ualspūs haer eng-
brecht zobbte ende haer ian uan ghemē
ende daer toe menich quact saramme en
oerloechden den bisscop tot daruen sacch
ons heren ier. .ij. at. h. .x. .x. .x. .x. .x. .x. .x.
menici doe wt dat oerloech ghesoort en
uan de sen oerloghe rekende haer vrede
ut uander eze den bisscop te tot. .xij.
ouder schilde ende leide hi hielte danc vā
ouer ysel te pande uoer die eerste sōme
ende uoer die leste. **D**aer na uāten selue
iare uan .xliij. des anderen daghes uā o-
ser vrouwen daghe ānnūciacio wech bil-
scop Jan miter star uan vaxche tot
ouderwater ende wōnen die star en uer-
beruden venghen uele lude ende uanē
ueel roefs. **D**aer bleuen door burghers
ende homans uan urecht Jan uan ri-
senberch. twee broedre uan lichteberch
Jacob ende ian. ende enert uā diel ende
anders uele goeder lude. **D**aer na inden
seluen iare omcencē sūntē odiels dach
wech die bisscop miter star vā urecht
voer scoenhouen daer die hollandre trou-
delike treghen hem streden mer si vloerē
den strijt daer worden ghenanghen haer
ghelēbrecht uan langheraer. **N**aer her
baren uā lueluēt ende haer hoen uan
oosterwilt uā uele goeder lude daer die
bisscop uele goets of scade. **E**nde daer
wan die bisscop op sine vande. **V**in-
bamere. **D**aer na als sūntē beholome
cus quam wt een vrede ghemaect sul-
schen hollant ende den ghesliche dure
te tot sūntē marcus daghe tot inden
winter tot inden iare ons heren .ij. at.
Iuden iaren als inden iare os
heren .ij. at. .xliij. ghelacde een

sonderlinghe wonder want daer
quam een volc dat niemā en cōste
ter wēheit vmenen wie si ware of i
war lande dat sijn ierit begonsten en
sonder oerloue des paens ende der hei-
ligher keeken. **D**ese lude naeyden
cruce op hoer hoede ende op hoer de-
re ende uamen bedenaert ane die
duerde .xxij. dach. **D**ese ghinghen
mit cruce ende mit vancē dwer die
lande ende songhen den lof gods ende
ouder vrouwen. **E**nde elcs daghes ont-
deden si hem .ij. wt sonder horen hoer
cayrou ende broec beheldē si ane.
Ende beneden scorten si een lūē cleer
om hem dat was lanc uanden auel
ter eerden toe ende daer bouen bleue
si al naect ende sloeghen hem seluen
mit scapen ghelēlen. **Z**oe dat si zere
bloeden ende songhen. **S**laet. v. zere
dwer .xps. ere. dwer god soe laet die zon-
den mer. ende als si hem ghesghelēle
hadden soe ghinghen si noert in een
ander herke hem ghelēlen ende ner-
ghent. **S**liepen si die ene nacht daer
si die andre ghelēlen hadden. **E**n
uele lude die dat saghen worden be-
voert mit groten berouwe uā hare
souden ende namen die bedenaert mit
ane. **L**eke clerke monike papen ende
oer sūntē bisscoppe mer die pūct
waren en ghelēden hem met opē
baerlike hier of gheschieden ueel ducht
den want dese ghelēbroeders maec-
ten merughe zoone uā oerloghen
uan doerslaghen ende uā menighen
zwarm uedē die te uoren manan
verloenen en conde. **D**ese ghelēbroeds
sloeghen die wden door waer lise vōde
die mer kerken werden en wōden
ende waerden gode daer lieue dienst

meer te doen dat nochtan in onser wet
verboden is. Ende want daer vele ar
woes in gheslaede. Zoe verboet die paus
bi sinen banne dat mens niet meer en
dece. Men seide dat een propheet van
deleu gheselbroeders ghesproken hadde
laughe te voren aldus. Veniet geus sine
capite & flagellabit se pro peccatis suis. In
seinen iare quam een stercke van volke
zoe grove daer men moede nootwaer dat
mal europen came die heftig vanden
uolke te linc bleef. Ende coninghe stede
struui in allen wt. Hier of dese plage
iet was in alien of makaken des en
weet ic niet.

Ende als dese mede tusschen hol
lant ende den gheslachte van vor
ghemact was die in ghinc elinc bat
tholomeus daghe inden iare. Als als
noerf is. Doe quamen dese sette haer
sweide uter lo. haer ian van ailenborch
haer henric van uanen. haer ian van
wondenberch. her ghilbert van
berch. haer iacob van licheberch. die
al hadden in hant amboghe. Aot ende
lant an dese zide der vscle ende ziden si
en mochten des bisscops scout niet la
gher uerhouden. Ende nu en hadde die
bisscop in zyn gheuout niet meer na
alle den stichte dan uollenho allene. en
dat daer toe behoert want haer waer
uander exe had al clanc van ouer vscle
te pante uer sine rekenighe die noerf
is. Dese sette ziden si woude hebben
allet stichte an dese zide der isel ende
uollenho daer toe ende sijn zeghel. xxx.
jaer lang ende v of der elien zeghel.
ende zoe wouden si hem iaerlics ghe
uen tot sine cost. ij. pont. Die hadde
die bisscop wel al ghedaen op hi had
behouden uollenho in sinen toe behore

ende sijn zeghel niet soe en woude
die meer deel van dcl. niet gheghe
ghen. Doe si sette dat ueramen dat
haer opset niet en mochte ghesien. doe
licten si die borghe leeten op dat ghelc
dat hi sculdich was uan der heerde
te laghe daer si op uerleiten. ij. pont
ende dat woumen si te laide soe tader
quam op xl. pont. Judeler groe scout
an ghene zide der isel ende an dese zide
der isel uerwaelde bisscop ian alsoe
ueer dat hi ghene weghe en wate hoe
hi daer wt comen mochte ende uerstan
de soe zere dat hi noch leuen noch bor
ghen en mochte. ende zach dat hem dese
sette daer hi in ueranden sijn gheloue
op hadde ghelet. vumer uerderuen
woude. ende si hen des stiches bliuen
woude. ouerwaerde hi den sellen hoer
macht ende beual heren gheric uade
ueen sijn leghele ende maeden sine vi
carius ende vete. groe scaente in
les peccatu wt sinen lande te goete ro
men in die stat ende liete al uare all
uaren mochte. Ende in desen tude als
bisscop ian te woumen was ghinghet
buten uerden tusschen den gheslachte
ua utrecht ende heer van vscle.
Doe ouerdroech des bisscops maer scalc
in der stat van utrecht dat si toghe
noer vscle des manendaghes na
beloken paellchen. ende lach daer voer
v. weken ende vreden hem zoe wee
niet storme dat hi tadingde en hem uer
wilwerde ende zwoer ende alle die na
iselken mit hem alsoof uoer aen goe
te stiches lude ende gheuouwe te bliue
ende nimmermeer neghen den gheslachte
noch neghen utrecht te oerloghen dat
si outlanghe hielden. **van huyche willa
keiser lodowijcs soen. lxxv.**

Indem iac̄r ons heren als mē saxe
ar̄ ac̄ l̄ velen ij̄ partien in hollāt
daer den lande groot onghenual of quā
Die ene partre noemden hem cabbel
iaus. daer die ouerste of waren die he
uan arkel. Die here uan egmond. h̄
gherit uan heemskerck ende anders
veel ridders ende knechte. Die ander
prie noemden hem hoche. daer die ou
ste waren die here uan brederode. die
here uand lecke. die uander burchost
ende anders uele ridders ende knechte.
Dese uoerleide prien dachten i hollāt
voet ende braut venghen ende sloeghe
elc anden dat daer te uoren in hollāt
me en ghesaede. Die cabbeliaus
paine ontboden al heymelike den h̄
roghe willam ende quā al heyme
like in hollant ende wt ontfacen en
gheluldet uanden steden ende uand
lande uan hollant uan kenemer
lant ende uan vrieslant. Ende als
die hoers p̄ye dat saghen bezeden
si hoer castel ende uoren wt grieten
daghen horen uoot. Die cabbeliaus
p̄ye ouerdroeghen mitten steden
uan hollant ende belaten des hoers
p̄ye castel en wōnne bīnen ene
iare xvij. ende worpense alle neder.
Die keiserine die hoer des zeer toorn
de onchoet heroghe willam hare
zoene horen grāmen moet om
dat hi hem onderwant hoer heer
licheit. die zoene onchoet hoer wed
dat die heerlicheit uac̄ zyn en si
hadde hem in uocriden ouer ghe
ghauen. Daer quamt also ueer dat
die moeder ende hoer kint leiden
elc anden dach ende stonde te stride
te scepe opter mase tussche den
brielen ende sgrauen zande om

die heerlicheit van hollant. Die ke
serine brochte in hoer hulpe veel
goete lude wt engelant ende wt he
negouwen ende dat meest deel uan
zeelant. Die heroghe willam brochte
in sijn hulpe die hollanders kenemers
ende urielen ende wt zeelant die vrou
uan voorn mit horen hulpers ende
oec uocende ridders ende knechte die
strijt wt groot ende swaer om den ze
ghe te uertrighen. Doch me lede ver
loes die keiserine den strijt mit hoer p̄
te coghen op hoer ziele ende uoc ouer
in engelant. Daer bleuen uele goed
lude doer ende meest uanden engelsche
Die here uan brederode wt gheuan
ghen ende uele goed lude in hem.
Dese iameliken strijt tusschen die inge
der ende hoer kint ghesaede op sūter in
tijns dach cūclario inden iac̄r ons heren
ar̄ ac̄ l̄. Daer na wt dat oorloghe ghe
soent loe dat die keiserine behede he
negouwen wt horen lude ende hoghe
willam bleef here uan hollant uan
zeelant ende uan vrieslant. daer na nā
hi te wone des heroghen docht uā lanc
castel en graue uan oebi die iohan na
hier d̄ hi gheen kint bi en wan iuden
zeluen iare uan h̄ uoer was een
strijt tusschen comit Jan van brabant
ende den comit edwardt uan engelant
te putiers daer comit Jan den strijt v
loes ende wt gheuanghen ende in en
gelant gheuocet.

Dv̄ wil ic uoer seuen hoer bisscop
Jan uan uan romen quam doe
dese sette uocseuen uernamen dat
bisscop Jan in langhe tēte weder comē
en wōnt ouerdroeghen si mider deli
darmen bisscop Jan onchoot en gheboot
dat hi bīnen die stat uā uircht comē

moete. Daer hi quam op sinter **S**pidius
dach inden jaer van hi voerlaenen. Ende
uanc hulpe noch woest noch anden he
nan aikel sinea broed noch aen me
ment bincen sinea laude noch buten die
hem sijnre zaken bewinden woude
alsoe uast hadden die selte bezet. nu
moest hi raer an hem seluer nemen en
creech dat huus te weerdeuitem om he
mede te behelpen neghen die selte. Daer
na mede uasten als men hi saecht leen
de hem haer oede van isellstem dat huus
toe beuerweede daer ghinc hi op ligghe
ende tate sijnre heerlicheit aen hoech en
laghe ende oecloghet neghens die selte.
Ende als si engher haude zaken doen son
den soe moeste hi hem laten inz lude uen
buten want hi nan sinea onderzate
gheen hulpe en hadde. Daer na inden
heest ommeent lambara in jaer voer
laenen dadingde die dclu inder stat
van vtrecht want dat laur dus in
groten onvrede stont een zoene ende
een gheuoech als dat die selte souden
hebben hoer ghelc dat si uoer den
bisscop gheloest hadden ende daer en
zoude niet meer scaden op gaen ende
si souden hem rinnen sine flore ende
sine ambocher. Ende die gheluede
zonder haer z weder uer lo en won
de die eenbrugghe niet rinnen. In
den zeluen jaer van hi voerlaenen
toech haer gheschrecht voerlaenen
van aboude dat huus te woude
berch neghen haven van van wou
denberch die heren hubr scencken
broeder was van culenborch die
tot hoellest was. Dese haer van
van woudeberch had enen zoene
die bi rade ende hulpe zijns neven
hen jans heer van culenborch qua

60
op eene nachte ende beclam dat huus te
woudeberch dat sijn vader uercoft
hadde ende woude behouden. Dit ghe
woude claghet die here van aboude
ende haer jan van woudeberch den
bisscop jan. Ende hier om toech bis
scop jan daer uoer op sinter luanz a
uanc ende lach daer uoer. xv. weken
dat hij stormde mit beuen ende mit
bliden soe dat hij van opten iersten
saccedach inder uasten ende venc alle
die d'op waren ende riper uer. In
dier seluer tijt toe bisscop jan lach
uoer woudeberch quamen inden ghe
sticht haer jan van culenborch en
haer gheschrecht van vianen ende
vroueden ende beruden inder bisscops
lande ende oerloechden den bisscop wt
culenborch ende wt vianen vanden
goer. ende van merkenborch. In den
jaer ons heren m. cc. lxx. op sinter sernaes
auent toech bisscop jan uoer mont
foerde mit vele wapentuers en broch
te inz hem een groot werf dat hi daer
meende op te slane om dat die borch
ue inz heren jan van culenborch en
inz heren gheschrecht van vianen
neghen hem gheweest had. Ende als
haer z weder die borch ganc dat zacht
dadingde hi inder bisscop om ene
sime van ghelc ende die bisscop ru
mede van dane. In den selue jaer. lxx.
daer na op des heilichs sacraments
dach walt een sonderlinghe heer we
der. Doe vied bisscop jan inder stat
van vtrecht ende van amerlfoerde
mit vele wapentuers voer merken
borch dat hi stormde mit bliden ende
inz euachoghen. xv. weken lanc eer
hij wan hi venc alle die daer op
waren ende onthoueder een deel en

weer neder uellen hier na inden herfste
sende die bisscop zamen maer scale mit
dat van verrecht mit ucle wapētuer
uoer houlstan ende die d' op waren
gaueit den bisscop behoudelike hoers
luces ende hoers goeds ende hi weder ne
der wpen Daer na lossende bisscop ja
van arkel dat castel te uredelant van
margrietan der keiserine die graue
willams dochter was van hollant dat
bisscop jan van dieck in voerden uer
set hadde den uersiden graue willam
uoer vy' pont ende die ghele oufene
haer florens na bochoit van hore
weghen Inden iare ons heren m'cc'c
lxxxv' inden herfste veed bisscop jan mit
ter dat van urecht mit ucle wapē
tuers uoert castel te goer dat hi wan
ende wpen neder Dat namaels inder
zoenen uoer nyuelt gheleit was dat
haer ghelebrecht van viane dat selue
huus weder op tumerit opte selue stede
mer die stat na verrecht weder hulpe toe
Inden seluen iare ons heren lxxxv' ont
sende bisscop jan hen zweder uer lo
om die eenbrugge die wt dat ghe
dadingt bi der stat na urecht en na
amer scoerde dact haer zwed den bis
scop ouer gaf mit sulken vnelwaerde
dact alcos een burgheer van verrecht
castelen op welen zoudt op datter
niement gheen hinder of en schied
Noch inden seluen iare voerf bisscop
jan ouerdroech mit haren vredic
uander else ende mit here na voorst
uander onredeliker vercinghe daer
hier te uoren of ghescreuen is daer
clant van ouer sel uer te pande stot
ende hadde daer of een verclike effe
ninghe lossende sijn lant ende sine
stote die hi nochtan i voerden ghe

lossent hadde treghen den hertoghe van
ghele uer lxxv' gilden reale Inden iare
ons heren m'cc'c lxxxv' ontrent dertien
dach veed bisscop jan mit grof heer
cracht ouer opte van itelham om dat li
den bisscop onhoorsam waren ende na
hem met en hielden ende woude miten
vrielen welen Die dede hi zekeren ende
zweren dact den bisscop van verrecht
alcos souden welen onderdaen ende ghe
hoorsam Inden seluen iare van lxxxv' h
harman van mayel die gheseten
was inden gheschiede van inuulstie qua
mit lant van ouer itele ende sticht roef
ende brant Die bisscop van die dat ghe
wete uode onghewonen zoudt lant
verlamende y' man te peerde ende
veed inden sticht van inuulstie ontrent
sinne gallen dact uer dat huus te uer
uelde ende uerberud hen heren is sluse
sine waemolen ende al dat lxxxv' bu
ten want ende daer na wt dat oorloge
ghelouet Daer na inden seluen iare
lxxxv' op sinne intius dact inden winter
ouelide hertoghe willam graue van
hollant ende bisscop jan ende sijn
lant ende mit hem ouerden den bisscop
uoerf dat meeste deel uandes bisscops
manen ende plechten miten uer sende
graue treghen horen welen heer dat
waren dese haer aere na v'selsten
lxxxv' jan heer van culenborch haer ghe
lebrecht van manen haer jan van
culenborch die woudeberch sijn na
was heer van uer heer laer heer jan
van langheraer heer ghelebrecht van
uereuode haer jan van blomelstein
zoudt uanden rijn lxxxv' uer na sco
nouwen zweder uander uelle haer
gherit uanden uer zoudt uand rijn
heren zoen Ende binen deser tijt alle

die bisscop onseit was quamē uroende
heren binen zinen lande in des hoochge
willams hulpe. die oec des bisscops vā
pe waren. alle die here uander sleide en
die here uander dāre ende in hem oerant
xl. gheuapent. **D**ese wonden vanden tot
ouderwaert ende diwaelden aen mouwfoerde
die noch doe des bisscops gheuouwe hul
pers waren. **E**nde als die van mouwfoer
te dat saghen togghen si wt ende bestredē
si veughen den here uander sleide. ende
den here uand dide mit alle horen ghe
sellen doe die gheschiede was die borch
graue binen utrecht. **E**nde hāre oer
hier na brochten dese uoerle stiches mā
ne den hoochge willā in heertracht in
den gheslachte van vāre tot horen. daer
hi lach. vñ. daghe ende uerbernde een
gwoordeel uanden onrechtiche. **D**ie bil
scop Jan dien dit hāre zeer moerde hadde
gheeru ghestreden togghen den hoochge
willam ende sine hulpers uoerle mer
die here uā iselstem die se van cillen
borch. ende die here van viane hadden
alsoe bezet mit horen vrienden binen
utrecht. datse die bisscop neyghant wt brē
ghen en conde om strius wille. **E**nde
hadde die bisscop sinen wil moghen heb
ben dat oerloch waer bet of wars uer
gaen. **D**oe heerden die van enenelle
noch weder om ende worden hollanters.
Binen dien seluen vñ. daghen dat gra
ue willam te horen lach in sine hul
pers quamen op sinre haerinen auent.
Die here van eguonde miden hollan
ters tot buntcoeren uerloren den strij
ende daer bleuen lxx. man door vanden
besten van buntcoeren. **H**ier na in oer
ciden als die graue willam weder in zi
nen lande was gheuogghen quamē al
hemelike in eenre nachte vñ. stat uā

utrecht ontrent xxx. man ende wōne
dat uoerbordiche uanden castel tot isel
steme mer si uerlorent wed. redheuo
ort ouermits dat plonderen ende rapē
wonden ende brand aen staken waer
bi die van binen bekenden hoe uoel
der viande waren. **J**uden iaer ons her
ly. na sinre pouwels dach quersio
toech bisscop Jan in heertracht tot
wesepe ende tot miden ende lach daer
in. daghe ende in nacht eer hi se ver
wan. **D**oe uerbrande hi wesepe ende
quiden boerde. **E**nde die hollands die daer
laghen swōmen ouer die grauen ende
hepen hoere uacete. **I**nter seluen tye
quam haer gheselbrecht van iselstem
die men oec uandē bosch hier miden
van iselstem uoer suoyen toorn te ghe
ne die alsoe uast was dat mēne sonder
wert niet of stormen en mochte. **D**aer
si lichte een halue vie uoer laghen.
Doe wasghede suoyen hēn gheselbrecht
of hi soelaughe den toorn ghehouden
hadde dat hūe in zeren op ghenen
mochte haer gheselbrecht seide. **J**a. daer
gaf hi den toorn op ende si worpē naar
mer men meende dat dat een voer
maecte ding was. **J**uden seluen iare
daer na mider uasten dadingde haer
aerut van iselstem ene vrientcap sul
schen den hertoghe willam van hol
lant ende den borchgraue uā mouwfo
orde zinen neue die noch doe des bil
scops maerscalt was buere bisscops
Jans consente ende ooloue en gaf ou
die gheuanghen uander sleide uand
dide mit hem xl. dat hi daer nie ghele
of en arecht. **D**ie woerde den bisscop
want han die gheuanghen toe beho
orde ende die borchgraue sijn maer
scalt was. ende van ghenen zaken

hen verkinghe noch bewisinghe ghesaen
en had Daer na inden seluen iaer op een
xviij dach in maerte quam wt naerden
heer ghysebrecht van maerode mit ue
lo wapencruces wt hollant ridders en
knechte ende uerbrandt zoelt. Daer
nighens quam oec van laer die op
die tijt des bisscops maerscalc was in
eenlant mitten borgghers van amer
foerde die stouelike tegghens hem stee
den ende wonden hen ghysebrecht van
wemroede ter doot soetannen van
danc op staen ende op pieken droech
Mer me leste uerloes oec den strijt en
bleef daer doot mit xxxviij borgghers
van amerfoerd Ende eerste die bis
scop beriden conde waren die hollands
en wech doer veen dar hi hem met ghy
uolghen en mochte hier na inden sel
uen iaer op den xviij op een xxij dach
na mere quam hoochte willam gra
ue van hollant mit groet heerracht
inden stichte van vreecht en loedloer
de optie hoghe woert mit tenen ende
mit pampveloenen ende zete een
deel sijner lude uoer wemielc heren
steuens huus daer hi den here na eg
mond homan of maecte d'li vij we
ken uoer laghen ende stonden mit
sijn bliuen ende mit enen grote vlie
dache moeren coerden beriden ende bi
groten crucken neder vielen haer de
uen ende die mit hem d'op waren ga
uen hen ghyuaghien den hoochte
willam Die hollandre uerbranden
dar huus nochtan buten des heroghē
oeloue Ende alle dat ghesaen was
wt oorloech gheloeut tusschen hol
lant ende den ghestichte etken man
weder op sijn goet haer ghysebrecht
van maeren soude weder tueren
dijns te goet ende die na eenuelle

251
zouden bliuen goede stiches lude Ende
die hoochte willam en zonder hem niet
meer bewijnden ende alle ghyuaghē
worden quyt ghelaten Ende vij der
guuerlinghe worden mede in ghezoot
alle haer henric vanden rijn proest
van sunte Jan h'pelgrijn sijn broe
der sijn van vanden rijn heren van
leuvenberch henric sijn broeder Jan ut
weerde ghysebrat gunar vanden hoghe
landt Judien seluen iaer uerloede die
ander ballinghe mede alle ghyerjt die
bole dur die bole sijn broeder Jan die
wit ueloefts zoat peccer hannemaker
ende die ander guuerlinghe ende ganē
dar gelt Ic wane in y pour daer me
dat huus te goet mede tuerden Daer
na bleef bisscop Jan h'iaer in vreden
sonder oerloghe Juden iaer ons heren
xv at lviij begonste bisscop Jan op
sunte vincenci dach dar stoucken van
herdenberch te uelden mit plancken
dede den berch clechden ende begrauē
ende men seir dat daer in uoertiden
een boerch te staen plach die al inden
gront ueruallen was **Van hoochte
aeltbeit den xviij ste graue lxxvi**
I Aen iaer ons heren xv at lviij
wt die hoochte willam graue
van hollant sijnre sune on
machtich soe datmen lede in zeker
hoede daer hi in bleef tot sijnre doot
toe dat was ommeent xxx jaer Die
cabbelaus pve wonden die vrouwe
hoochte willams wijf hebben toe ene
ruwaert des lands Die hoecs pve
wonden die vrouwe niet want si
gheen kint en hadde biden hoochte wil
lam uoerf daer die heerlicheit van
hollant op comen mochte Mer si ont
boden den heroghē aeltbeit wt bev
eren des uoerleids hoochte willams

broeder was dat hi quame in hollant en
 bereyde sijns broeder heerlicheit. **S**int al
 alle heroghe aelbrecht quam in hollant
 wt overdraghen dat hi soude welen en
 waert van henegouwen van hollant
 van zeclant ende van vucclant ende hi
 soude der vrouwen sijns broeters wijf
 alle ier wt wiken ende betalen xij^o.
 ouder salde wt hoer lystecht ende die
 pyen hoers ende cabbelhaus worde me
 te uerdoent daer onlanghe hielden
 want die heroghe aelbrecht zette hen
 van van bloementene uandey balu
 scap van keneneclant ende beualle
 remout des hen zone van brederoede
Die cabbelhaus want hoer pye was
 of gheset ende hoer weder pye daer
 ane laden si laghen te castrechen in de
 dincen omten here van brederoeden
 ende zinen zone doot te slane. **D**ie he
 van brederoeden die hier of niet en
 wat zende vromout sinen zone in een
 deel lud dese noerleide baluiscap te of
 fane. **E**nde als si quame te castreche
 opte saut braken die cabbelhaus wt
 horen laghen ende vromeden wt vey
 noue die hier gheen hoede of en droech
Ende als hi zach dat si hem meenden
 vromede hi inden zucht te castreche
 in die kerke. **H**er die cabbelhaus bere
 den in uandey afsterken die si doot
 sloeghen. **D**ie lud uandey dorp qua
 men te ontdecke vromede ende die in
 hem in die kerke waren soe datter
 niet meer of en quam op die tijt. **D**e
 dat ghesaet was een deel d' cabbel
 haus die die ghedaen hadden vey op
 hen wouters huus van heemstere
 ende een deel veyden binen delf. **D**aer
 na ontrent sinte wincus daghe in
 den wint bereet hoghe aelbrecht

hen wouters huus van heemstere om
 dat hi dese ondadighe lud op zijn huus
 onchouden hadde. **D**aer maecte hi hooft
 man van sinen luden die daer noer
 chicus bleuen leggen. **H**en die na po
 lannen die na heer van alperen wt die d'
 noer lach xj. weken lang. **H**aer wouter
 die niet bec en mochte dromgde inden her
 toghe gaf sijn huus op uides hoghe han
 den ende noer in zeclant te ghylde des her
 toghen sogghen d' of te houden. **B**innen
 deser tijt als men voer heemstere lach
 quamen binen delf. **H**aer ghyldebede na
 vromede. **H**aer Jan van herenna
 henric uandey woot. **H**erijt willen
 zoene ende anders uide galle. **P**ete toghe
 wt delf in uide vromers van delf in
 des granen haghene ende braken op des li
 toghen vaughenisse ende docke namen
 die ghenanghen daer wt en toghen bi
 nen delf. **E**nde alle die hoghe aelbrecht
 die op die tijt in zeclant was vrom
 dancen aldoustranghe soe badie i sinen
 houe bedroef ende men van hem soe
 cleine hielt ende sine arde van delf te
 ghen hen zede ende dese ondadighe lud
 onchouden binen haer ueste quam hi in de
 hoghe ende onchoor alle vromen en lua
 pen die onder hen waren van beide pnen
 sine mane steden ende lande dat si bi
 hen quamen gheswapent ende woch d'
 mede noer delf des manentaghes te mud
 vassen als men soet ons heren iace. **H**
 ac lre. ende lach daer noer mit heer
 cracht x. weken ende ij. daghe. **H**erijt
 uandey woot ende gherijt willen zo
 ne in horen ghesellen deden menighe
 auenuerlike sacmbesinghe mit heer
 binen deser tijt. **D**ie hoghe dra d' op
 slaen in grote wike daer hi die d'ar
 mede stormen woude. **B**inen desen

quam haer walraue van boue en maecte
een ouadrack tusschen den hartoghe ende
der stede van delst dars den hroghe op ga
uen hoer stat behoudelike hoers lues
ende goeds oec si souden den hroghe ghe
uen uoer hoer miltact. lx. onder salde.

Dus qua die hroghe binen delst des dary
daghes na pureritaghe inden iaer voer
loauen maer haer ghesbrecht van w en
voete. Haer van van keruena ende alle
die gatte bliuen buen deley vuerwaerde
ende quamen vt stat soeli heimelich
mochten ende behelden alle hoer luf
sonder heur uander woort die waer
belopen opten herche toorn daer hi was
toorne of ghewonnen wt ende oncho
of. **H** ghesbrecht van wanvoete en her
van van keruena nu horen ghesellen
toghen opt elms te hoelden d si op
beloghen waren een iaer lang. Dese her
toghe aelbrecht hadde een wijf met
mergriete ende was des hrogheit docht
van zwindans ghelegghen biar pollent
lant daer hi bi wan karinen die hroghe
ue van ghehe. willam den graue na
oosteruaut. Johannam die coninginne
van beam aelbrecht hroghe in beare
Johanne bisscop tot ludic. margriet
hroghe na burgoengen. en iohanna
herogine na oostre.

Iden iaer ons heren. m. cc. lx. coech
bisscop Jan mit heerevacht in zallant
tusschen weghestapel ende bacinan
daer dede hi op claen ene borch na houe
die hi namaels van stene maecten en
hiet arkel stene die staet in eene wil
derulle omte verhoeden ouerdaer iude
seluen iaer onseide ghesbrecht van
uocelen hoert die bisscop Jan en quam
uoer die borch tot arkelstene en venc
daer van des bisscops luden. xxij man
in mement en bleef daer doer ende

daer na uerloende hi mitten bisscop
inden seluen iaer uoerle tot onser
vrouwen daghe assumpcio dte bil
scop Jan tuncen een blochius uoer
dar caedel te sacerslo. on die van saer
flo te dwinghen op dar si niemant ghe
en ouelast doen en souden. Daer na
wt ghetadingt datmen beide ned brac
blochius ende sacerslo. Iuden iaer ons
heren. m. cc. lxj. des anden daghes na rij
dach veed bisscop Jan mit heerevacht
enen vord in stallingwart in steenwik
wout ende in ommelant want si lijn
lude waren ende en wouden hem tweel
iaeren nie onderdanch wesen daer hi
op die tijt enen stijt teghen vacht dieu
hi van. **S**ude diuaut acenwik wout
ende ommelant dar si hem onderdanch
worden ende gauen uoer hoer onhoer
sacmher den bisscop. x. onder salde.
Daer na inden seluen iaer tot onser vrou
wen dach purificaco uersamende bil
scop Jan een groot heerevacht en veed
weder in stellingwert ende uerbrante
bleedijt ende alle dat ommelant dar
hem niet onderdanch en was. **S**ude
veed weder ombestreden van daue

Van hroghe reynout van ghehe. **S**ude
iudijer. eduwant. sine broed. heren.

Iden iaer ons heren. m. cc. lxj.
uoercreuen waren. ij. partven
in ghelvelant die ene hiet heher
ende die stouens mitte hroghe reynout
die ander hieten bronchoort ende sto
dens mit ioncheer edewart des hro
ghen broeder. Dese pten van desen ij
broeders begonden. Iuden iaer ons heren
m. cc. lxj. soe dat ghelvelant dese. x.
iaer lang in groeten ouerde stant. Die
hroghe reynout wech in sine vude
uoer die stat na tel en zede d lijn
tancen. want si mit ioncheer edewart

teghen hem pleghen Ende alle ioncheer
 edward dar uernam quam hi mit sine
 vrienden binnen tiel woech cot hem wt
 ende stont neghen den herzoghe sinen
 broeder ende wan den strijt Daer ble
 uen doer haer vredeic uan vlt haer
 alst nan zuychen her boure na hem
 men ende anders uel goeder lude daer
 worden gheuanghen herzoghe reinout
 uan ghele die here uan henden die he
 uan aikel haer gherijt uanden vijn. ij
 uedat uander exe Jan uander exe
 Ende anders uel goeder lude Desen
 strijt gheschiede op sinte uacaus dach
 in mere inden iacer ons heren ay ac lxx
 uoerstaen ioncheer edward zede te
 hoghe sinen broeder in vanghenisse
 daer hi x iacer was Ende edward be
 rechte dar lant uan ghele tien iacer
 lang ende uerhar die quadien zoe hie
 like dar ghele lant nie en was soe nei
 lich doer te viden alst was in ioncheer
 edwards tiden Inden seluen iacer ons he
 ren ay ac lxx wt onser vrouwen daghe
 natiuicas ontzede bisscop Jan den he
 uan voerst doer ombelcort dancie na
 den huse te koppel dede inden stichte na
 uoercht want si veel willes bedreuen
 mit lant uan ouer ysel Daer die na
 zwolle wittich waren den bisscop te
 helpen her die na dancie ende uan
 campen inelen d'al waech iune her
 die bisscop Jan most hem hancuelten
 ende priuilegen gheuen waer om si
 sine hulpers worden Daer na op sine
 calutus dach quam vanden castel
 te rechte des heren viente na voerst
 uoer die star te zwolle ende brande he
 te die daer buten stonden Die borghers
 toghen neghen hem wt ende uerlore
 den strijt Daer bleue na zwolle ghe

256

uanghen wel lxx borghers uanden boete
 Inden iacer ons heren ay ac lxx Ind magne
 uan januari op sinte marcellus nacht
 was een sonderlinghe groot wynt die al
 te groten scade der want hi dede uel
 huse neder uallen herken ende oer her
 woenen ende uel lude uerdrinden die
 bi der zee gheseten waren na drucuael
 ende uel scope uerdrinen mede zoe dat
 niemant d' te uoren hadde horen zegghe
 uan duldanghe storme also groot D
 na inden seluen iacer lxx uoer des don
 redaghes na sinte iacob qua bisscop
 ian mit groe machte uan riden hna
 pen ende borghers ende belach dhuus
 te uoerst Ende sloech daer uoer op in
 groete drucueit wke die hi dede denen an
 die muiren voerst was die alre vriste
 stactste borch die inelen lande stont
 want si hadde dubbele groeten ende
 diep an beiden ziden op ghemeynt
 Die rindruen uander borch waren
 lxx uoer hoech ende xij voer dicke
 ende hadde daer oer een voerbordyt dar
 vier taut was ende alre stert dar wan
 men of mit stormender hant Doe de
 de bisscop Jan sine blide op dhuus wer
 pen ende zyn werc aen denen ende
 stier daer mede den meesten woene dar
 hi an stucken neder uel en die zale
 ende die muiren Nochtan uonden
 die na binen mere lue ende mere
 wust dan ic op huus gheuonde wt
 dact maecten arme uan houte die te
 ernden yeren waren daer si des bis
 scops meeste scoeme mede op haelde
 ende deden die stertste wert en die
 meeste behendichede mit mengh
 ande engiene die si vsheden daer
 men ic of hoorde spreken Doch mit
 eynde soe dede men hem ane soe gte

257
pfe mit storme dat sij op gauen behoude
hoers lues opten vijftich in nouember
soe dattet die bisscop uoer lach xv. weke
ende dattet neder wapen ter eerten toe. In
iaer ons heil. m. cc. lxxij. opte derde kalen
de in februarus wart alker uā lichen
berch door ghelleghe. ende dat deden
heinen den moelnaer henric gbuere
proys herdebol ende iacob haes daer d'
stat uan uerecht uel onruste ende uer
driete of quam. Daer na inden iaer ons
heren. m. cc. lxxij. des dinstaghes na ag
uetis stae haer sweder heer uā uoort
ende eruede dat oorloch voderike sinen
oudesten zone. Daer na des sonnenda
ghes na sinre odulfs dach quamen
binnen renen des heil. oudeste kinder
uan voort ende uerloerden nide bil
scop. In den iaer ons heil. m. cc. lxxij.
opten tienden dach in februarus dede
bisscop Jan staen een uelc hiet mast
broec d' hi wā xxxij. houen landes
die hi den stichte uan uerecht liete en
half den tiende. ende daer anter helste
behoort den capitel te oueruar. Doe
men screef ons heil. iaer. m. cc. lxxij.
oufene bisscop ian dat bilsdom uan
uerecht uanden paus clauens dat hi
berechte in groter eren mit swaren ar
beide mit groten oorloghe ende mit
zorghen tot datmen screef ons heil.
iaer. m. cc. lxxij. eer hie bilsdom flore
lant ende ambochte vrede uander
grof scout daer bisscop Jan uā diest
al uoer uerlet hadde. In den selue iaer
ons heil. m. cc. lxxij. uoerf opten xiiij.
dach in april. die paus urbanus
die v. alsoe gheuoemt uerlette den bis
scop engelbrecht uand marke ghebo
ren uan ludic tot colen en bisscop
Jan uā aikel gheboeren uā vrecht

258
tot ludich ende bisscop Jan uan verren
boch gheboeren uan monstre tot uerecht.
Ende alle ian uan aikel bisscop tot
ludic was bezat hi dat castel te wa
kel ende daer na die keiserlike boch te
vūnen wāse ende wepse beide neder.
Daer na wā hi die boch tot drocken
maer die here hi staen ende bezetse mit
sinen luden. **Van iohan van vrenborch
den xlvij. steen bisscop - lxxvij.**

In den iaer ons
heren. m. cc. lxxij. uoerf opten
vijftich uan september quam bisscop
ian een edel man uan vrenborch ghe
boeren tot uerecht daer hi eerliken ont
fanghen wt ende uater ouder manie
re betamelike in sijn doel gheser ende
vant al sijn flore ende ambochte va
ende liemerloes. Dese bisscop ian was
een wreedlam man ende machtich ende
en maecte gheen oorloghe daer hi dat
stichte ier mede uerlet. Daer na mid
iaer uan lxx. ludic die gheseten waren
inden stichte uā monstre die desen bis
scop ouerzet hadden zulle die uā uel
ende die uā broechusen ende deden scad
inden lande uan ouer isel waer omme
die bisscop uersamenide wel vijf. rid
deren ende knapen ende veer in die mer
es maent inden stichte uā monstre.
lach daer. ij. daghe ende enen nacht.
ende uerbraude uelc sijnre uānde
huse en soorde hoer boene. Alsoe dat
hi tot dier reise tot goeden bescheide
quam. Die uan amerfoort en wou
den hem niet gheuen sine tollen noch
zine grūt. Ende doer onbescher
dat si meer inden stichte deam soe v.
samende bisscop ian uoerfent een
machtich heer uā riden knechten
ende burghers ende cloech uoer

260
261
262
263
264
Amersforde sine tencen **J**uden iaer ons
heren .m. cc. lxxvi. op sinte margriete
dach **E**n lach daer vñ .dijghē. Doe wort
ghedemct dat die van amersforde sou-
den den bisscop gheuen tollē en gru-
te ghelt als si anderen bisscopē in voer-
tiden ghegheuen hadden **E**n te gheuen
plaghen **E**n daer mede tooch hi van di-
nen **J**uden seluen iaer ons heren oustē
.ccc. lxxvi. wort ghelicht die canelie te
leyden daer in gheprouent sijn .xxij. ca-
noniken **D**at meest beuende een ge-
gheleert man hiet meester philips vā
leyden **I**n dien seluen iaer dede die her-
toghe aelbrecht den heer van adighem
onchoofden **E**n leyde hem an dat hi in
struente en ledren op sinen huse had-
de daer hi den hertoghe sijn sloce mede
woude of demmen daer vele onrusten
in henegouwen of quam **W**ant die he-
re van adighem liet na hem vñ broede-
ren diet den hertoghe also na broche dat
hi daer zoene voer dede **D**aer na inden
iaer ons heren .m. cc. lxxvij. stichte die h-
toghe aelbrecht tot sijnre ewigher memo-
rie ene canelie inden haghe daer .xxij. ca-
noniken in gheprouent sijn **E**n mede om
des heren doot van adighem want inder
soenen gheseyt was **D**aer na inden iaer
van .lxxvij. op sinte symons en sinte iudas
auont apocelen was bisscop van voersre-
uen mit sinen ghelinde te goer mit stede-
lynn ditsi nyet wilelike en hoeden **S**och
en uerwaerden **W**ant daer quamen in
nachte des bisscops ontfeyde vrande alle is
van zwollms engbert van sal orte vande
kemenade heymric van schunne honden-
berch symon van zwollms herman van
etwichel **E**n bedoumen dat onbehoede
dekyn en venghen den bisscop mit hem
en ten **E**n sloeghen doot heymric van
entemicht mit hem derden **D**aer na we-
die bisscop ghecoft wt deser vanghemisse

64
voer .xvi. onder schilde **D**aer voer worde
borghen ghelēbrecht here van vnanen is
iacob zoudēbalch abt van oestbroec her
weder van vnanen haer streuen van ny-
wenbelt en haer ghernt vreecke **E**n voer
dese voersyde somme ghelēts verlette de
bisscop desen vnen voerscreuen alle sijn
sloce en ambochte an deser side der ysel
en vollenho mit sinen toebehoren daer
toe ter ene toe dat dese voerscreuen som-
me ghelēts betaelt waer **E**n mit desen
ongheualle quam dat bisscop weder in
groter scout en in commer **J**uden selue
iaer ons heren .m. cc. lxxvij. stouen vā
nen der stat van vrecht .xij. menschen
Daer na inden iaer ons heren .m. cc. lxxviii.
wort enen man die stat verboden hiet
ghelēbrecht ginter .xxv. iaer bi eenre
mlen na nyet te comen dat hi verbrac
waer om men hem die stat verboot **E**-
iaer lanc **D**ese ghelēbrecht vercreech
gracie biden graue van hollant also
dat hi ghelēghede dat dese ghelēbrecht
voerscreuen nam der borgher goet vā
vrecht in hollant ende in zelant waer
hiet ghecrighen conde **D**aer namaels
der stat vele onrusten en orloechs of
quam **D**aer na inden iaer ons heren .m.
.cc. lxx. quam dese ghelēbrecht ginter
en hadde in sijn hulpe borchgrauē lode-
lynn mit anders ghesellen **E**n namen
den borghers van vrecht hoer goet tot
tolloysen bi dordrecht en boerdent in
haer aernds machte vander duffen
En dat goet wt verborcht die hertoghe
aelbrecht die doe ruwaert van hollant
was vant breue sprekende op thuns-
te vredelant en op die gherechte die d
toebehoren in houdende .xxxvi. w. ene
ouden groten gherekent voer .xv. d. die
goede graue willam hertoghe aelbrechts
ouduader den bisscop van van die d
op gheleert hadde daer des bisscops

265
raed van vrecht op antwoorde dat bis-
cop ian van arkel dat huus in voerde
gheloffent hadde teghen der keyserin-
nen des voerleyden hertoghe aelbrechts
moeder en hadde mer voer bemelt. **W.**
en want die hertoghe aelbrecht die van
cepael brieue noch hadde. So woude hi
hebben dat huus te bredelant of die so-
me gheles voerscreue. En van desen twee
zaken voerscreuen viel grote twist tus-
schen hollant en den ghesichte van
vrecht en alle die hertoghe eduwuert
dit vnam hadde hi node ghesien end
orloghe tusschen den hertoghe aelbri-
zmen zweer en den bisscop van vrecht
sinen neue quam hier tusschen en scye-
de dese zaken op sinte vitus dach. **I**n
iaer ons heren ducent. cc. lxxi. alle dat
die bisscop van vrecht soude gheuen
den hertoghe die voerscreuen somme
ghelds die sine brieue hielden tot ee-
re benoemder tyt en lossen sine brieue
En waert dat den hertoghe voerscreue de-
se voerscreuen somme gheles niet be-
caelt en worde tot sulken daghe als de
hertoghe van ghelre gheseyt hadde so
mochte die hertoghe aelbrecht panden
vren sichte van vrecht dat hooft
ghelt mitter penen en hi en soude
ghelbert guntet niet. **V**antwoorden
want hi zyn man niet en was eer-
hi verdreuen wort. **D**aer na quam
ghelbrecht gunt voers over dit seg-
ghen. En nam der borgher goet in ze-
lant en voerdet ter goude. **D**aer die
borghers weder coften om een somme
van ghelde. **I**n oswytinghe vander
somme gheles voerscreuen die de h-
toghe aelbrecht van bredelant soude
hebben. En alle die raet van vrecht
dit ghelt betalen soude inden hage
worden si twilende om tpayment
daer groot orloghe of quam als ghi

hier na wel horen zult. **I**n den iaer
ons heren. cc. lxxi. op sinte iohans
auout baptista ruste bisscop ian van
verrenborch in onsen here binnen
der stat van vrecht en starf haestelic
so datmen van sijnre zecte niet veel
en wiste. En vele luden meende dat hi
vergheuen wort en wort ellendelike
begraven indie doemkerke tusschen so-
der betamelike wtaert. **I**n den tiden
als inden iaer van lxxi. voerscreue op
sinte thimoteus en symphoritus da-
ghe was een strijt te basilulre tusschen
den hertoghe van brabant en den herto-
ghe van gult. **D**aer bleef doot hertoghe
eduwuert van ghelre en vele goeder lu-
de. **D**aer bleef ghenatighe die hertoghe
van brabant die den strijt verloos. En die
greue van ampol en vele goeder lud.
En alle die hertoghe eduwuert doot was
bleuen ouerdroeghen die partien van
ghelrelant helers en bronchorst namē
den hertoghe reynout van ghelre vter
vanghemste daer hi x. iaer in gheseten
hadde. En maecten weder he van ghelre
VAN AERT VAN HOORN DEN XLII. DEN
Bisscop tot vrecht. **cc. lxxii.**
En als bisscop ian van verrenborch
begraven was was een deel der capitela-
ren die coeren tot enen bisscop haren zibe-
der vter loe den doemproest van vrecht
die wel na een weerlic man was wat
hine conste noch singhe noch lesen. **A**s
die meerdel vanden capitelaers enne
woudens niet hielden. **D**och dat capitel
van deventer koren hem alle. En alle
die paeus vrbannus die vyfste also ghe-
noemt vernam dat dat biscop van
vrecht sond hende was. **S**af hi tverschre-
uen biscop. **E**uen edelen hoch ghebo-
ren manne aernoude van hoorne. **D**ie
op die tyt inden hof te romen was.
En als hi versien was mitterlen biscop

haeste hi hem te sinen lande. **E**n quam tu
 trecht herde fecstelicke. **E**n wort daer in si
 uen stouel gheset nader onder ghetwoende
 op sinte michiels dach. **I**nden jaer ons
 heren m. cc. lxxi. **D**ese bisscop arnoud
 was een ionc man en goet cleer hi wa
 pende hem gheerne hi was goet ghesel
 mit sinen luden. **D**ese bisscop vant dat
 biscop in groter scouw en al vset sijn
 sloot en ambochte an dese zide der ysel en
 uollenho daer toe voer die voetscreuen
 xvii. oude schilde van bisscop ians van
 ghemisse. **D**oe wort ghedemint dat bisscop
 arnoud dese voetscreuen somme gheltes
 vborghede lossende sine sloot en amboch
 te en hi goet drincken der ecclesie maecte
 hi haer zwaer sinen neue here van gale
 belke ambochtes man op vredelant in dier
 manieren dat hi vredelant vanden stich
 te nyet verbreenden en soude noch den
 stichte ghenen soude daer of laten gheslue
 daer hi hem sine brueuen of gaf dies hi
 namaels vele nyet wel en hiele. **I**nden
 seluen jaer van lxxi. op den vierden dach
 van december scak hertoghe reynout va
 ghele en en liet gheen bint na hem. **E**n
 doe viel ghelrelant edel in twee partie
 want die hebers outfinghen die graue
 ne van cleue des hertoghen reynouds ou
 ar. suster. **D**ie bronchorst en wonden
 gheen wyf tot enen here dier si outfing
 ghen. **D**ie hertoghtinnen outte soue van
 ghulic die willem hiet. **E**n sijn moed
 was een iongher suster des hertoghen
 reynouts voersc. hier of quam groot
 orloghe en onghenal in ghelrelant dat
 duerde vy. jaer lanc. **B**isscop aernut die
 gherne die gherechtichere werken wou
 de merende dat die ouder zuster mit rech
 te vrouwe van ghelrelant wesen soude
 waer om dat hi hoer helper wort. **E**n maec
 te mitten here van ghenp een lilijs als
 dat die graue van van bloys nam te wue

dese voersc. vrouwe van ghelrelant
Doe vlsmeude graue iohan en bisscop
 aernut een machtich heer van volke in
 hoe helpe quam die hertoghe vande ber
 ghe die graue vander marke die graue
 van cleue ioncheer dier vander marke
 en anders vele ridders en knape daer si
 mede quam voer groensuorde ditme
 hem op gaf. **E**n togghen voer aernhem
Die outfinghen die vrouwe en de graue
 van bloys en zwoeren hem hulde van
 danen togghen si voer ghele daer si een ge
 werc voer op sloeghen en laghen daer
 xvi. weken lanc nochten hete sijn al ou
 ghelborne van danen togghen si voer wa
 gheminghen danen hem op gaf. **E**n to
 gghen voort en woumen die helle aller en
 kammenerch van danen togghen si voort
 voor nibeec dat si nyet en woumen va
 danen togghen si voort voer lobede daer si
 een tijt voor laghen en woument ende
 binnen dier tye dat si voer lobede laghe
Zuamen die bronchorst en beclomme
 aernhem bi nachte. **D**ie graue van pen
 sede dat die orloghe nyet hechte ten ende
 comen mochte. **S**enal die orloghe der
 vrouwen den bisscop aernut en den he
 van ghenp en tooch tot scouhouen in
 sijn ruste daer na inden seluen jaer ver
 nam bisscop aernut dat die hertoghe va
 ghulic binnen aernhem ghecomen was
 waer om hi versamende ridders en kna
 pen en een groot deel boeghers van vrecht
 tooch daer mede voer aernhem eyshede
 den hertoghe wt te stude lach daer vore
 enen nacht en ene dach en vbeide stines
 en als hem nyement en qua verbran
 de hi die huse die daer buce stonden en
 tooch weder van danen. **I**nden seluen
 jaer ons heren lxxii. op sinte odolfs nachte
 was een groot brant turecht bider va
 copmen daer verbernden omtrent in
 huse so men zeyde. **D**aer na inden selue

267

268

169.
iaer ons heren **cx. lxxij.** op onsen vrouwe
dach nativitas was die hertoghe van
gulic tot nymeghen daer hem was **cx.**
verstaen dat hi quame te tiel hi soude
die stat wel vercrighen en also he die
brunchorst bereyden op dese wyse **So wt**
den bisscop aerut dat verboor die op die
tint te reken was en een deel borghers
van vrecht bi hem hadde om dit te v
hoeden so reet die bisscop te tiel en na
me hem een deel ridders en kuapen
en borghers en een deel liet hi binnen
reuen om die stat te hoeden **En** als hi
te tiel quam vāt hi daer die vrouwe vā
ghelre daer a hoorden naden zeden en
waren goede ghesellen **Mer** si en be
hoeden die stat niet so wiselich die broc
horst en quamen bi nacht daer in en
wommen die stat daer blienen gheuan
ghen haer loef van hoorn des bisscops
broeder haer ghesbrecht van herden
broec haer vredeic van zulen iacob vā
lochorst willam ouer die vechte daem
van lochorst eerst van groenenboude
En anders vele goeder lude Die bisscop die
hem langwile manlic vweerde Sach dat
hijt verliesen moeste mit leste ontbrac
hi sine viande **En** quam op tolle huns
daer die vrouwe van ghelre was **En** als
die brunchorst die stat ghetwonne hadde
ontboden si den hertoghe van ghulic die
des anderen daghes daer binne quam w
is man ghewapent die borghers van
vrecht die binnen reuen ghebleue ware
vernamen dat die bisscop in sulker noot
was **Senden** si ewe hore borghers alle
van hombout en bram vande belde an
die ouerste vander stat van vrecht mit
dser boodscap **En** alle die ouerste dat
vnamen meende horen here tontsetten
of lijf en goet daer omme tanonturen
en loeghen hoer clocke wapenden hem
toghen haestelic wt tot winc scepten

daer ouer die lecke en vlameden hem al
daer mitten sommen onderganse toghe
voort vbranden een molen en dat dorp
te raenzwade en toggen so al bernende
voort toter lingen daer si ouer woede
en quamen voer tiel omtrint ewe die
eer die dach opghinc en als die somme ee
wile was op ghegaen ontboot die her
toghe van gulic dat hi wt woude come
striden teghen die van vrecht die bisscop
die herde lieue was als hi sine lude zach
quam vanden tolle huse trooste sijn volc
en scaerde te stride die hertoghe die van
binnen der stat dat volc dat daer buten
lach al ouer sach **Sprac** wt sinen luden
ghi segt mi dattet al pellers en scoe
makers sijn **Maer** het dincke in alle
goede ridders en knechte welen bleef
daer binnen en quam niet te stride dus
laghen die van vrecht voer tiel dien
dach den auoud toe **En** als die hertoghe
zach dat niet rinnen en woude sine
hadden die stat en binnen der stat ge
prouand en was en hi also belegghen
was dat hi niet wt en mocht sonder
strijt vlierde hi enen raet en ontboot dat
hi wt vmen woude en striden wghē he
op een benoemt velt die was nader so
nen onderganse **Die** van vrecht vlamede
hem op die benoemde stede andie ene side
vander stat en waende dat die hertoghe
comen soude en als die hertoghe vnam
dat hi ene poorte rumie hadde die me
mann voer en was reet hi daer wt **En**
ruimde die stat en als die hertoghe ghe
reden was **De** deden die van binnen ho
re poorten op en lieten den bisscop enre
van vrecht in die stat daer si die nacht
bleuen des ander daghes toggen die van
vrecht **Weder** binnen hore stat sonder
veches en mit groter euen daer na wan
die bisscop mitten hekers veule en herd
wyc **Hier** na men seluen iaer quam die

hertoghe van guibe en die heer van viant
 mit hem en die bronchholster partie inde
 ghesichte van vrecht mit heer cracht
 en overenden ameynghe done en zeyt
 al tote biele. en wan weder in ghelact
 onghelact en onbestreden In den iaer os
 heren. ay. cc. lxxij. groef die stat van vrecht
 ten diep vander nyerbaert totter groter
 wade toe en leyden twe slusen van houtte
 op die niebaert en timmerden enen toore
 open vordyne daer si die slusen mede be-
 scermen woude voer hoer viande datmen
 se nyet en vnielde en uoemden ghilden
 boch wantet die ghilden van vrecht dede
 timmeren haer ghilbrecht heve van vi-
 anen dien hier lede toe was penfede worde
 die van vrecht sine viande si mochten
 comen doer die slusen en vnielen sij heer-
 licheit en brochten den hertoghe aelbert
 van hollant ane dattet gherechte van ve-
 sewyc sin waer daer die van vrecht
 haer slusen en haren toorn gheleyt had-
 den En die bisscop van vrecht gheen
 recht daer toe en hadde die van vrecht
 meenden ooc het ghynghe hem zere tege-
 en woude den heer van viant helpe
 weren Daer na inden iaer ons heren
 ay. cc. lxxij. omtrmit xij. dach ghyng
 die lecke bloet also hooch datmen mit
 stuten varen mochte ouer tvelt daer
 na voer die vaet van vrecht ouer die
 bloet inden haghe en betaelden die vor-
 dreuen somme ghelds van vrecht
 die worden si twillende om payment
 en voeren herd enelmoedich weder tot
 tot vrecht en brochten hare raide ne
 wat hem wed gheuane was waer o
 si ouerdroeghen ghemeenlic dat si wou-
 den varen in hollant en pande also
 vele weder als he dochte dat hem te
 vele af ghenomen was daer na in
 der valten voere si te woerden ende
 meenden die te vghilfelen En si en

woude niet vghilfelen welen doe die te
 vrecht saghen verberden si woerden
 en worpen die poorthuse wed En bu-
 ghen diese vaen mochten en voerden te
 tot vrecht en rechtevoort wormente
 cronenborch en worpent neder indie graf-
 te daer na voere si en vghilfelen inden
 wesp van meer loefrecht die ameyde ler-
 monde iaerluet bodgrauen werden en
 anders vele dorpe daer si groot ghelt of
 scatten En doe die van vrecht voeren
 tot inden en tot wesp om die te ver-
 ghilfelen hadde die heer van galeberc
 hollanders op vrechtant ghelaten ende
 scoot mit tonneloden op die van vrecht
 en hett vrechtant voort an tot hertwoch
 aelbrechts behoef en bleef des stichts vi-
 ant al dat ologhe doer en vergat sine
 baene en zeghele en voertwaerden die hi
 in voertiden daer of ghegheuen hadde
 alle voerscreuen is

Daer na inden seluen iaer van lxxij.
 des anderen daghes na moe dach ena
 die hertoghe aelbrecht mit groter her crach-
 te mit sepen die lecke op en hadde mit
 hem den graue van cleue den graue van
 bloys en vele ridders wt hene gouwen
 wt zelant wt hollant en daer wt alle
 ridders en knechten wt ghevelant wt
 cleuelant die om sout dienen woude
 en die hi ghecrighen woude en loech si
 ne panveloen en centen voer ghilde-
 borch en daer voer opstaen een sonder-
 linghe groot werc datmen vander
 ooster zide neder dreef te ghildenborch
 waert en een ander werc dat nyet so
 groot en was andie westide En alle
 dat minder werc ghildenborch begont
 te naken scoten die vande huse daer
 op mit eenre dwrebulle dier so zere
 of quelledat sic niet ware den huse
 binghen en consten disse die hertoghe
 aelbrecht vij. daghe voer dat huns

gheleghe hadde **S**hinc haer ghelēbrecht
die her van bianen en haer heytliche
vander ameyde en haer ghelēbrecht vā
menrode en anders vele ridders en capte
voer ghildenborch stermtusen **E**n brochte
mit hem vele cleure dorebullen daer si lo
de mede scoeten ten huse waert peter wel
en aert proys die hooft mans open hu
se waren lieten die brugghe neder en een
deel hore wapentuers liepen of en bestre
den dese voersyde heren en knechten ende
vinghen haer ghelēbrecht van menro
de en enen edelen man wt heuegouwen
willam van naeldwyc en willam van
gheeruliet en wommen hem of rebm
rebullen die si alle voer hem op thuis
brochten die hertoghe doe daer voer tve
bliden op rechten die een stont te bianen
op clant en die ander stont binne dike
daer si herde vreselike mede worpe maer
oulanghe hadden si gheworpe die mees
te blide en brac **D**oe ghinc men haesten
mitten groten werke aen te bringhen **E**n
brochtent aen tboerborcht dat was ghe
maect van staken en van wilghē planc
ken **E**n doe sijn nyet langher ghehou
den en mochten doe vbernden sijn selue
en als dat grote werc mit boerborcht ge
comen was hadden die hollands ene
catte ghemaect aen grote werc die vā
den huse hadden duche datmen hem gro
ten hūd doen mochte mitten katte lie
pen of herde stoudeche vbernde die kat
te **D**oe dreuen die hollanders dat grote
werc voort op die gracht her ghelēbrecht
die op ghildenborch gheuanghen lach
en doe van sinen wonden gheueken was
Shinc diere tusschen dedinghen so
datmen den hertoghe dat hūs op gaf
en alle die daer op waren souden be
houden haer hys en al dat opden hu
se hadden of draghen en veylich in die
stat varen **D**aer gauen si thuis op

den hertoghe opten eersten dach van nū
en si hadden opten huse vōden die name
si voer hem en boeren in die stat **D**ie
Des ander daghes daer na qua die hē vā
bianen en haer heure **V**an hornoot
mit vele wapentuers van here van ghil
denborch en vele porters van haerle **E**n
verbranden uicfies en alle die van vrede
dat vnamen toggen si wt mit onghewō
den banieren opten ryndyc bi uicfies di
die voerlopers van vrecht verloren want
si elc ander tyet en vboten en hare ludete
samen met en hadden daer blien vcr
stat van vrede xl man gheuanghe en
xi man doot **D**ie hollanders worden ver
uact **E**n en weet niet waer of want
hem haer viande met en volgheden socht
kerden si hem omme en sulke liepen in die
dverlaghe daer somich in vdrinden

Des ander daghes daer na beual die her
toghe voersaruen den here van bianen
ghildenborch te vwaren en tooch weder
in hollant **I**n dien tiden die wile dat die
hertoghe aelbert voer ghildenborch lach
toggen die van vrecht mit hoer bisscop
En mit hem vele soudemers in hollant
tot zwamerdam toe en vinghen vele lu
de en kerden wed in hoer stat

En alle die hertoghe aelbert des ma
nendaghes van ghildenborch tooch
des ander daghes recheuort daer na vcr
bisscop aert van vrecht haer golen vā
vanderic haer willam van vres haer
aert vander lawyc **E**n anders vele goe
der ludē en borghers van vrecht te peer
de voer neerden en haelden daer groten
roof en vinghen wt neerden en vande
hollanders die daer binne ware lrbm
man **D**aer na des derden daghes na sin
te ians dach te vnde somer vcr bisscop
aert mit desen voer ghenomde ludē
voer oudewater en haelde daer ewen
roof en vinghe wt oudewater hem mā

In seluen iaer ons heren .m. cc. lxxvij. op
sinte thymotheus en symphorianus nachte
qua die dat van vrecht al stillekin ghe
uaren mit scuten tot ghildenborch En
stremden dien dach enten anderen toten
middach En doe brochten si vier daer in
dat vcheuoorc ontsac so dat die opten
huse waren ghene weire ghe doen en mocht
ten vanden roke die vanden viere quam
en gaue hem op mids bissops ende mid
dat handen En daer wan men of arm le
uender warachtigher manne en .ij. doe
die inden storm wort ghesloten waren
Dit gheschiede op sinte bertelmeuus ande
inden iaer voelstouen Des mertendiges
daer na dat die stat ghildenborch weder
ghewonnen hadde was een dach ghema
ket tot montfoord van zonen daer die
raet van hollant en van vrecht quam
en daer en binne dien daghen bereyde he
die hertoghe en quam die lecke op uare
so hymeche mit groter herruaert dat niet
tot urecht niet en wiste en men ghene
hoede daer voer en hadde ouer mids dat
men te montfoord te daghe was En qua
men te vianen an tstant mit horen scapē
En allinen tot vrecht die mare vnam
Doech men die clocke en woch sonder
merrē tot ghildenborch Daer die stat
van vrecht mit horen luden lach en
die ene zide der lecke .ij. daghe lanc
en vsten spileden besetten hoer huus
mit .ij. ridaren alle haer otte van sco
nouwen haer willam van rees haer
gusen van vanderic En anderen wapē
tuers en alre wel bewaert was toghe
si weder binne hou stat Die herto
ghe sach dat hi an ghildenborch niet
vorden en mochte Tooch van dāne
vor thuis te vullenhorst en voer ho
tensteyn die worden hem beyde op ghe
ghenen in dier manieren datmen
ghenen stad midt stichte daer of doe

en soude **J**uden seluen ider omtrent si
te mertius dach inden winter Tooch h
willam van rees mit een deel gheselle
bi nachte voer iselsteyn en scoot daer
in mit vuer pilen en ontsac twe ber
ghe mit coorn van binne entie wile
dattie van binne daer ouer arbey den
die berghe te leschen en dat vuer wt te
doen sloech haer willam rees mit sinen
ghesellen die sloce vanden draey bome
en namen daer wt groten roof van oey
en en van peerden die si tot urecht broch
ten Des anderen dighes sendā si eerlame
boden binne vrecht en vdingheit om
.xxxv. oude salde **J**uden iaer ons heren
.m. cc. lxxv. op sinte benedictus dach in
der vasten wort dit orloghe ghesoent
en die van vrecht gaue den hertoge
aelbert te soene voer dat si woerden ver
melt hadden en cronenborch neder ghe
worpen .ij. oude salde en mede wort
ghezeijt inder voersyder zonen dat die
bisscop van vrecht houden soude tot sine
ede mit .vii. scolen dat die ghereyche va
vreselwinc sijn waer van sinte mertius
weghen en dat die grūne van hollant
gheen recht daer aen en hadde En alle d
bisscop aerut die ghehout doen soude So
sout hem die hertoghe aelbert tgherech
te van vreselwinc quyn en soeoch hem
des veds en gaf hem des sine open bac
ue Daer inden seluen iaer op sinte vie
dach Berryde hem bisscop aerut en woch
mitter stat van campen en mit sine ste
den ouer ysel voer dat casteel te putten
steyne want heer herberen den borgh's
van campen en andere lachellude bele
vnbescerps daer of doe Waer om die
bisscop daer voer qua en stelledē ene
grote blide daer hi casteel zere mede
quelledē mit groten stenen die hi daer
op wart Die bisscop vnam dat herbe
rens vriende Sijn casteel ontsleete

wonden waer om hi den raed van verche
bat dincen hem een deel soude senden
woude die raet ontfinde sine ben goedv
uerlic. **F**ende hem is scutte. **E**n hi ghe
wapent. **E**n alle her herberen van put
tensteyn zach dat hem gheen ontfet en
quam. **S**af hi dat caesteel op in bisscops
hadden op sinte peters dach ad vincta
En her herberen voer te ghisele binnen
campen des bisscops zegghe te houden
En dat voerseyde caesteel wort ueder ghe
worpen. **D**aer na inden seluen iaer .cc.
.cc. lxxv. op sinte victors nacht was ee
groot storm van wind. **S**o dat die die di
ke braken en die soude bloet ghinc die gro
ten sake dede in hollant in zelant en in
vuelant. **D**aer na inden iaer ons here
duisen daehondert lxxvi was echter een
groot storm die de dike brac en die soude
bloet ghinc en dede noch meere sake in
gleden iaer ons heren .cc. **T**we voren
lxxvii starf die paeus gregorius Die ri
allo ghenoeint. **E**n de wert bertolmeus
die eerste bisscop van baren die des
paeus vice cancellier was paeus ghe
ren en vrbannus ghenoeint. **D**ie zeste
ghecroont opten paelsch dach. **E**n want
hi den cardnalen herr was en hoers wil
len met al volghen en wonden. **S**o toghe
si wt romen alle sonder vroe of luttel
meer. **E**n seyden hinc waer gheen recht
paeus. **W**ant si daer toe ghedwonghen
waren en ouermits aurt van hare hinc
hem ghecroen hadden. **E**n koren enen
cardnael paeus die robertus hiet. **E**nde
noemde clemens. **D**e seurende en wort
ghecroont toe auenpoen op sinte ma
theus dach daer na inden seluen iaer
Dese twidracht duerde menich iaer.
Eodem anno accidit quoddam monstrum
in ciuitate trauearum videlicet qd factu
ai translacois bei natiu natus est puer
mascu in ciuitate pdicta qui pte loqbat

nodu etatis quadraginta dicit dicens
vna vice apud ianuam pater meus adest
et alia plura. **N**ihil est dicit relacoi dignu
et vicinis motu. **S**inte que parentes et
uoluerat verba pueri publicare. **E**t hys
parentes mirabant rogauerunt quidam
sacerdotu de nocte ut secrete ueniret et
pueru quereret qui nullam colebrauit
qua finita in sacris ornamentis yman
lit. **D**e sup toga cooptus ne sacra iudice
tur festimenta ad pueru ingressu ipm
ultras quiraqombus t ordmbr admiru
int qui michi ei respondit. **T**ande puer
motu puer vertebat caput suu in spert
sacerdotem visu horribili quo ipm val
de terruit sacerdos aut videns se nichil p
fice quiraqombz nec orobz recessit ad
ipa her retulit michi ille idem pfbiter
vrit aut puer ille ab hoc anno usqz
annu dui .xviij. et si sup vrit plus annos
nescio. **I**stuc monstru forte fuit signu
alius exady. **M**legit qd ai ignoro.
Juden seluen iaer ons heren .cc. lxxvii.
des anderen daghes van september. **T**ooch
bisscop aert en mit hem die here van
galebeec en van abcoude en die here
van bianen en vele ridders en knape
voer hareu splinters huus van loenre
stoot der onbeschat dat haer splinter
dede inden ghestichte van verche. **W**anc
des bisscops lude zere van ghedruet wa
ren dat hi stormde mit steenbullen en
mit scutte. **S**o dincen dedingde die haer
splinter sijn huus op gaf den bisscop op
zinte matheus auont en belouede sine
mildaet te beteren toe segghen der clese
ridders en knapen. **J**uden seluen iaer
ons heren duisent .cc. lxxvii. opte eer
ten dach van iulius maeng ruste bil
scop van van arkel die bisscop toe ludie
en wort van ludie ghenoeert toe utrecht
daer hi in voertden bisscop hadde ghe
weest. **E**n daer begrane in die denckbe

mit betameliker weuaere. En alle
 bisscop van in arkel begraven was
 Beegheerden die capteliers van ludic
 Aerd van hoorn den bisscop van vrecht
 tot enen bisscop Die parus vrbannus
 die zeste also gheuoenoemt dede hoer be-
 gheren verlette den bisscop aene van v-
 trecht tot ludic en vlette den bisscop flo-
 reus van weuelichouen van montre tot
 vrecht maer die bisscop aert die beide
 250 bisdom gheerne behouden hadde en node
 vren ghesliche van vrecht seide hinc
 hade te minsten die rente ghehade van
 den voersyden stichte keerde den bisscop
 florens die dat bisdom van vrecht goe-
 derterlic sinen na comelighen gheru-
 met hadde vren ghesliche ghesliche van
 vrecht mitten here van visnen mit
 here van aboude en mit andre ridders
 en kuapen die van dit patie waren dat
 hi mit bisdom van vrecht niet comen
 en mochte Die here van arkel en die he-
 van yvelsteyne strieden den bisscop florens
 So dat hi mit bisit quam vanden bisdom
 van vrecht **Van florens van weuelichouen den 1. bisscop van vrecht hore.**

En want die bisscop florens aldus
 ghekeert wort wt sinen bisdom
 ontrent en ier lan. So quam hi doch-
 ten leste binne vrecht mit groe solem-
 niteyt van baenroodsen ridders en knape
 die mit hem quamen die hi heide eerlike
 en betamelike ontfien wort en in sinen
 stoel gheset nader onder manieren Jud-
 iaer ons heren .m. cc. lxxij op sint wilbords
 dach die die eerste bisscop toe vrecht was
 en dese florens wort die 1. bisscop na si-
 te wilboort voersyt Dese bisscop florens
 was een der out man Doe hi tot v-
 trecht quam En was beide wijs en vroet
 van rade dat hi mit sinen werken be-
 wysde was die vroetste vander ere te ca-
 uen en vand veembanc die doe in duut

sche lant was hi vant dat bisdom van
 vrecht in groter stadt en seve veelast
 ouermids dat bisscop aert groot olo-
 ghe hadde in gheselant en die rente
 vanden stichte van vrecht langher
 gheboort hadde den sin tyt was alle
 voersien is En hi rokeloos van vrecht
 seide dat bisscop florens namaels be-
 taelde Daer voltenho voer stont .xxvij.
 oud salde voer stontenberch .xi. oud sal-
 de vanden huse ar ene v. oud salde
 en van viedlant dat stont voer .xxv. oud
 salde betaelde hi .x. salde diepenhem
 .xv. oud salde. Daer na inden ier os
 heren .m. cc. lxxij. Ewert van ellen had-
 de een alstel ghemact inden lande
 van ouer ysel van stene en van houde
 dat eerden hiet also stant dat hi daer op
 woude vbeiden alle die hem comen
 machten En toech vele an hem bosch
 woude land en lude in zallant die den
 bisscop toe behoorden en dede so vele on-
 besreits in zallant beide steden land en
 lude Dats grote daghe voer den bisscop
 florens quam Waer om die bisscop flo-
 rens voersyt ouerdroech mit sine stede
 en lande ouer isel En bestelde Querts al-
 stel voersyt dat eerden hiet Daer hi voer
 quam optes heyghen cruus dach tunc-
 ad en hadde in sin hulpe den her van
 egmoude en van iselsteyn en den wiche
 van arkel mit al datli ghebringhe con-
 den En daer toe vele ridders en knap-
 ten En dede daer voer op rechten een
 grote blide die wel .xiiij. w. wegheus
 wazp En grote steenbullen die men
 daghelix mede stoot en stormde mit al
 datmen saeten en werpe mochte en
 salde den houen huse met wint die
 stene storten die af weder oft valle ge-
 weest hadden wint die stelen entie bulke
 waren so groot en so dicke als me-
 lenstanderen En so dichte bi een die

ene biden anderen maer dat stene
worpen si alte sticken en alle die bisscop
wel na v weken Daer voer ghelegghen
haddē En die vanden huse zagghen dat
hem gheen ontfet en quam also hem euel
van esse ghelooft hadde bedachten si hē
dat sijn mit leste verheuen moesten en
dedingden mitte bisscop en grauen hem
dat castel op sinen wille mede te doen
behoudeliken hoers lijfs Dat ghesche
de opten arden dach na sinte bonifac
dach inden ier voerstreuen en die bis
scop dede dat castel ned werpen ajaer dat
houdbere was so sterre datmens mit
gheemre consten ontsloopen en consten
En doe dancmen den brant daer in En
het bernde ene ganste maet lanc Quert
van effen quam daer na te ghenaden ende
verloende mitte bisscop Inden zeluen
zomer cooch die bisscop florens voer
ven castel hiet wolen datmen hē op
gaf sonder storm En een ander castel
hiet laghe Dat wort hem ooc op ghe
gheuen zonder belitten en waren bey
de quade rooshuse En mer om dreedle
die bisscop beide ned werpen Inden
zeluen ier ons heren .ij. ar. her. op
sintē benedictus dach translatio wor
den die ginterlinghe vorene beer stat
van vrecht En die was ontrint
xc. manne behalven wue en kind
Inden seluen Jaer ioncheer reynout
die des heren vnylsten broeder was
van vanden barech an demen sine
paeus van aemmoen Dat hi hē gaf
dat biscop van vrecht En reynout
meende hi sout mit sine maghe en
vrienden Die hi inden voersenden stich
te en inder stat hadde wel krighe en
den bisscop florens daer wt druen
Daer om die here van viane den bis
scop florens zinen aende nam Ende
dreedle voeren mit goey en anders de

hem ghenoeghede En die sinen broe
der mit crachē inden .i. erliden bis
scop bingghen En hiet hem anden
paeus clemens dat moment van sine
omme laten en deden nare dan die .co.
van vancryc Daer na als die bisscop
florens van ouer ysel quam wort een
dach ghemaect tot uitsnes mid kerke
daer verlyctē den raet van vrecht den bis
scop florens En den heer van viane
van desen saken daer die here van vi
anen en sine broeds loueden siet me
legghen den paeus vrbannus noch regē
bisscop florens te doen en altoos goede
ghesichts manne te bliue hoe sijn hul
den dat weten si wel Inden ier ons
heren .ij. ar. her. opten heylighen aris
dach in vencie Dieran die van ghent
legghen graue lodewyc van vlanderen
heren here en wouwen den sryc volghē
de den bliende volke en wouwen de stat
van brugghe recht voort mede Die gra
ue lodewyc ontrect nauwelike dat hi
quam tot riele binnen Daer na won
nen die van ghent die stat van vperen
en allet lanc en steden van vlanderen
wt gheset tenremonde birobhet ende
greueninghen Inden seluen ier ende
inder seluer maent van meye opten
xvsten dach was een verdbeynghe
in allen landen also bre als wi verne
men conden die alte wonderlike was
Want in vele steden en dorpen beuedē
die huse gruwelike zee En ander hu
se die ter naelster want sonde en beuedē
nyet Daer na inden zelue ier op sin
te lucien dach hadden die van gheuenē
sryt legghē den .co. van vancryc tote
vrolebec Dien si sloren Daer bleef doot
philips van arebels heer hovan En
vanden vlamminghen en vande fran
sosen te samen ontrint .xij. man
also men tnaede gheweten conde

Inden ier ons heren. m. cc. lxxvi. w
 den bisscop florens aen ghebrocht. Daer
 heer van aboude hoghe rechte hebben
 woude in sinen gherechten. Die binne
 den stichte van vtrecht ghelegghen sijn
 waer om hinc voer hem onboort bin
 nen vtrecht daer hi ouerdroech mitten
 bisscop florens. So dat die here va ap
 woude voersyt bekende den bisscop flo
 rens alle hoghe rechten in sinen ghe
 rechten. So waer dat hinc heeft binne
 des stichts palen. **E**n den docken slach
 sine panders daer te riden sine daghe
 breue daer te gaen. **E**n anders vele
 punten. **H**er ouer waren vele goed
 lude ridders en knape des en bor
 ghers die ghesaeden oer maent bin
 nen vtrecht midt bisscop wint huus
 inden zeluen ier daer na opten xxi
 dach van septemter dedingde haer
 salmiter van noem eloot mitte bis
 scop florens van sijne misaen. **D**ie
 hi den bisscop misaen hadde. **D**aer
 hi den bisscop voer gaf vij. gulden
En daer toe dat hi des bisscops lude
 of ghedrucker hadde die moeste
 hi den luden al wed gheue. **D**aer
 toe reghen sticht mit te doen hi
 huus met starker te make dat
 toe was. **E**n vele ander punten
 also die bryef in hout. **D**ie hinc
 ue daer of belegghelt heeft.
Daer na inde ier ons heren. m.
 cc. lxxvii. des anderen daghes na
 sinte gregorius dach. **T**ooch bisscop
 florens voer montfoorde want die
 borchgrawe heymric den bisscop sij
 hoghe rechte nam. **D**er delse hoer
 tiende en hoer goede. **D**en borghs va
 vtrecht hoer. **E**n anders vele on
 vruliker zaken die hinc den stichte
 dede. **E**n ooc sinen ondersate. **D**aer
 de bisscop voer stelled eue grote blide

Die wel xviij. W. zwaers wazp. **E**n xvi.
 groter steebullen. **D**aer die minste
 wazp wel. is. **W**ieghens mermen in
 gheue mede wazp en scoor. **S**chaluen
 alle tiene steebullen. **D**inen he ooc be
 le vduers mede dede en hadden ooc ghe
 maect van teen en van telghen datme
 stumelaers heet. **D**aer hi mede ghinghe
 opte graaf dat hem van ghenen stuc
 te van steebullen staden en mochte
En mede hadden si twe werke doen op
 slaen mermen met vele mede en vor
 dra. **D**ie borchgrawe mitten sinen
 scoor vreselike weder waer mit steebul
 len mit loodbullen en mit cleten
 mitte daer vele lude mede ghequett
 worden. **M**aer die borch worde zere te bo
 ken mit blide stene en mit bulle. **S**o
 dat die bisscop daer voer lach ontrent
 xvi. weken. **E**n binne deser tyt quam
 die bisscop aernd van ludic die oom
 was vantes borchgrauen heymric
 wint. **E**n dedingde een soene en ee vor
 waerde. **T**usschen den bisscop florens
 en den borchgrawe heymric. **E**n seyde al
 dus. **D**ant die borchgrawe noch sine
 voervaders nie gheen hoghe rechte en had
 den. **S**och vordt an hebben en sellen. **M**
 die bisscop van vtrecht die nu is of na
 maels wesen sellen zel ghebruken alle
 hoghe rechte midt kerpel van mont
 foorde. **E**n atrelwegghen daer die borchgra
 ue rechte heeft binnen den stichte van v
 trecht. **D**inen docken slach sine panders
 te riden van maechgheldre te rechte. **D**ij
 daghe breue te lenden. **E**n alle zakente
 berechten. **D**ie d hogh heerticheit webe
 horen. **E**ntie borchgrawe en sine nacome
 lighen zellen altoos goede sachslude bli
 uen an elvighen daghen twe. **E**n die
 borch en dede van montfoorde sellen
 altoos den bisscop open wesen he mede
 te helpen als hys te doen heeft. **E**n vele

202

204

205

203

286

puntten also die brief in hout Die boech
grane heymre voersaenen beleggelt he
uet En bisscop aernd van ludic die abt
van sinte truden En dier toe si aene sijn
maghe en zwagher mit he Daer inde
zeluen iaer Een man hiet ian van bomel
ians soen sloech enen man doot binnen
montfoorde hiet aernd die scermer Des
bisscops maer scale haerde den handaen
ghen wt montfoorde en brochten tot v
trecht Daer hi vuyt wort mitter man
men ordel En sijn hooft of ghesleghe
Inden iaer ons heren .m. cc. lxxviii. v
rees een orloghe tusschen den here van
bianen en den here van der amoyde aen
die ene zide En den ioncheer van arkel
an die and zide Die ene andere vele lud
of sloeghen en vinghen En bernde ooc
beide inden sichte van vrecht an dese side
der lecke Dat orloghe duerde wel .ij. ier
lauc Daer inden iaer ons heren .m. cc.
xviij. op sinte peternellen dach leyden
den eersten stien vand' sacrovlen doest
beneden vtrecht bider vecht Dat haer
zweeder here van gazebeke sichte becolte
en rente bi haren tman gauwaert por
mider seluer oorden Daer na inden selue
iaer voerf quamen .ij. knapen al vaste
bi reuen En dwonghen enen borgh van
reuen hiet boue van pludaen ene zek
heit an en dit wort openbaer binnen
reuen waer om datuen die knechten
vanghen woude En si weken opten
huse ter horst Dat die here van bianen
toe onder hadde voer ene somme ghelds
En maes mulaert was dier op een cas
teleya waer om bisscop florens dier
voer quam op sinte odolfs alout En
eylschede dese ondaghe lud die maes he
mer gheue en woude Die bisscop bleef
dier voer ligghe en woude den torme
stommen En die lud mit crachte dier of
winnen Want dier en waren niet meer

lud op dan .m. manne en .mij. vrouwe
name waer om si dedingden mitter
bisscop dat maes mulaert soude hebben
sijn ghele dat hi dier op staend hadde En
die .ij. knechten ghinghen in bisscops va
ghemisse ten lantrecht Die namaels ont
liepen vter vaughemisse Aldus quam
die bisscop op sijn huus ter horst op sin
te iohans dach te midde somer Daer na
inden seluen iaer op sinte mauricus dach
id' nachte wort woudeu alevt van poelgeest
Die hertoghe aelbrechts amie was En
willam die kuser sijn hof meyster was
doot gheslaghen inden haghe binnē des
hertoghen aelbrechts houe Daer na
maels vele onrusten of quam in hollant
In seluen iaer rechteu oore dier naer op
sinte iheroume dach wort tot vrecht
een papa ghegradiert Die was vand'
mar broeder oorden hiet iacob ghebo
ren vter stat van guic die leyde dat hi
bisscop was En bisscop florens van
vtrecht hadden ghenomen tot enen suf
fragen So dat hi wiede inden voerf
den sichte kerken acolitus subdiake
diken en papen altaren en kerke En
namaels worde sine bullen valsche
ghebonden waer om somighe priest
en derke Die hi ghebiet hadde Doel
vnatten dat hi gheen recht bisscop en
was dierli hoer oorde of ontfuen had
den Jorden des of en worden leke lu
de en namen wue en swanghe aden
hem aderwerk wien va andere bisscopen
Hier om vlamende bisscop bi rade
en goedinken den paeus van romē v
bisscopen tot vtrecht En deden desen
valschen bisscop alle praesterlike ghe
wade an diermen tinte mede doet
En deden hem die wed wo eerst di casti
le na die stolena die haerbare na
den goidel na die alue En dier na die
amitte en doe scoerme hene of sijn

haer van sinen hooft. En saraepce he zy
vel mit euen glaze. Daer sacrament
voertide an ghesleken was. Doe dede me
hem strypte dede an. En gaffen ouer
den weerliken redye den soute entē se
penen vander stat. Die bynsden totten
ketel daer men in sette mit heten water
Aer van gracen name sine daer wt wāt
hys bad. En deden hem sijn hooft of slaē
En bisscop florens gaf oel of dat men groe
te op kerchof. En wort begrauen op
sinde iacobs kerchof tutecht.

280
Istā iaret ons hen. m. cc. xxiij. op sin
te ambrosius dach alle die ander no
nas van aprilie dat was die goede va
dach was. Die wile dat men theylich am
bocht inder kerken dede ruste bisscop flo
rens in oulen hew in ene stede ouer ysel
hew herdenberch na dat hi dat bisdom va
vrecht. xiiij. iaret en v. maende wysle
ke en verlike hadde berecht. Roctan die
hem alle die meeste vanden sichte reghe
waren also hew te voren becreuen is. En
hi wort van danen gheuoert tot vrecht
en daer begrauen in die denkerke mit
coer voer thoghe outaer hew eerlanclic
mit groten wene van sine vrienden.

291
Doe dese bisscop in sinen siebedde lach
die begheerden sine maghe die bi he wāt
En sine dienes gheloot te wesen. Die
hi antwoorde dat hi he goulte hadde hi he
ghegheuen. En dat hi sculdich was bewyl
te hi waer mede ment betalen soude. Ende
dat daer ouer bleue waer vande goed sine
mercyn ghecomen. En die woude hie la
ten. En den bisscop die na hem quame en
sprac hie mede logic mijn hooft ned sla
pen. Doe sende hi sine maghe en dienes
vanden huse. En beual den castelcyn dat
hine niet wed op en hew. Om dat hi niet
en woude dat sine maghe dat sichte men
ghen stede of onruste brochten hi sende he
ric van suren tot vollenho dat te bewa

ren en outboot euert vander ezē dat
hi die hoest wel belbaerde. En al die cast
teleyen die optes sichts sloce zaten
Dat sise wel bewaerden en hadde tot des
wecomenden bisscops behoef. Dese bis
scop florens dede vele dogheden inden sichte
te want hi tinnerte ten herdenberch ee
casteel van sene enen torre van slaepant
En ene groce stallaedse wel van ij. peer
den. Hi dede herdenberch en omme beide
al omme muren mit sene hi v. beer
de alle des sichts sloce ouer ysel. En son
derlinghe vollenho daer hi vele goets an
vtinnerte. En mede alle die sloce an dese
zide der isel alle wedelant thuis ter ee
brugge. Prouten berch die hoest die hi
alle verbeterde en in reke brochte. Dies
si herde wel te doen haden want he in
meghen vare nie doghet ghedaen en was
Dese bisscop liet alle zine sloce en am
bochte des sichts van vrecht sinen na
melinghen van en commerloos wel be
waert mit pronande en van allen zake
die daer we behoeftic waren. En die ghe
mene sichte in groten vreden.

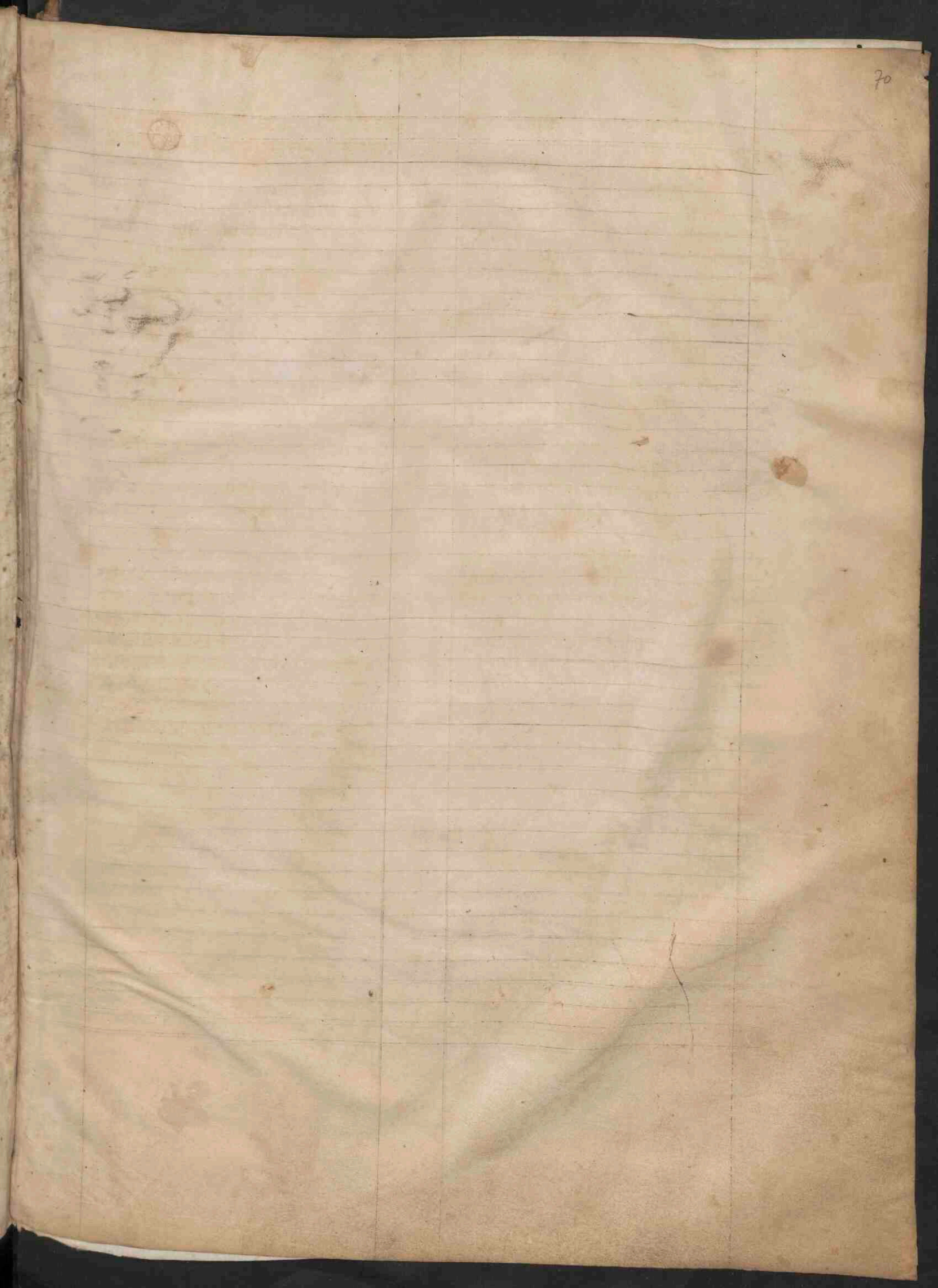
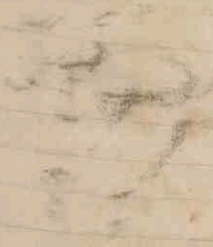
*Vanden hertoghe van hollant en vande
htoghe van ghele hoe die enen bisscop die*

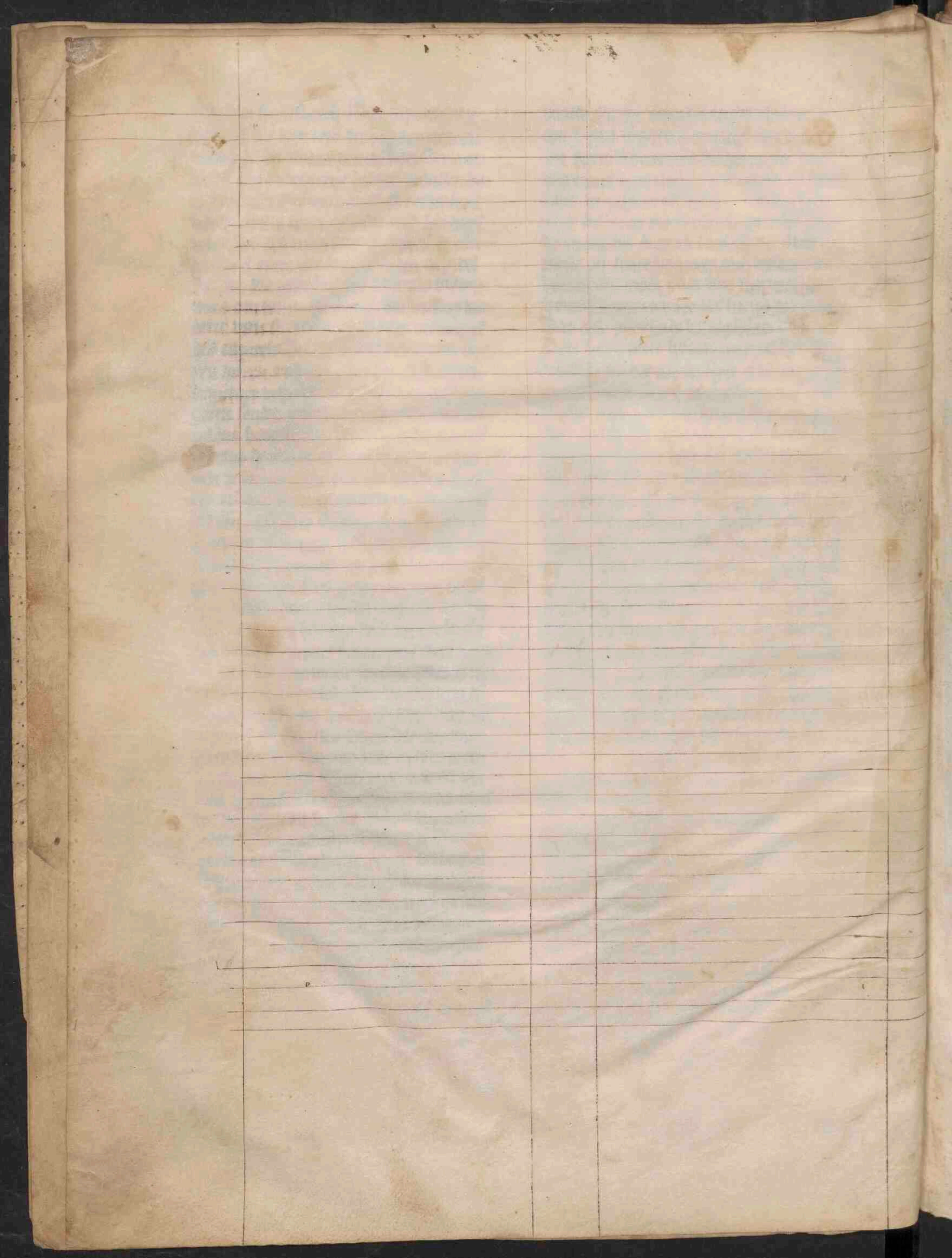
En alle bisscop florens. Die woude. lxxxi.
begrauen was des xvij. daghes
daer na quamen binnen vrecht. Die h
toghe van hollant entie hertoghe wil
le van ghele en baden den capitel van
vrecht. Datli enen bisscop kiesen wou
den. Jaer die twe hertoghen hadde elc
ene sonderlinghe wille dat niet wel en
voeghede want die hertoghe wille van
ghele hadde te wue des hertoghe ael
wichts diche van hollant. Die hertoghe
selbert begheerde datli kiesen wou
haren roger van bronchout de kappe
laer van colen. Die hertoghe willem
van ghele begheerde datli kiesen wou
haren vrede van blakenhe den bis

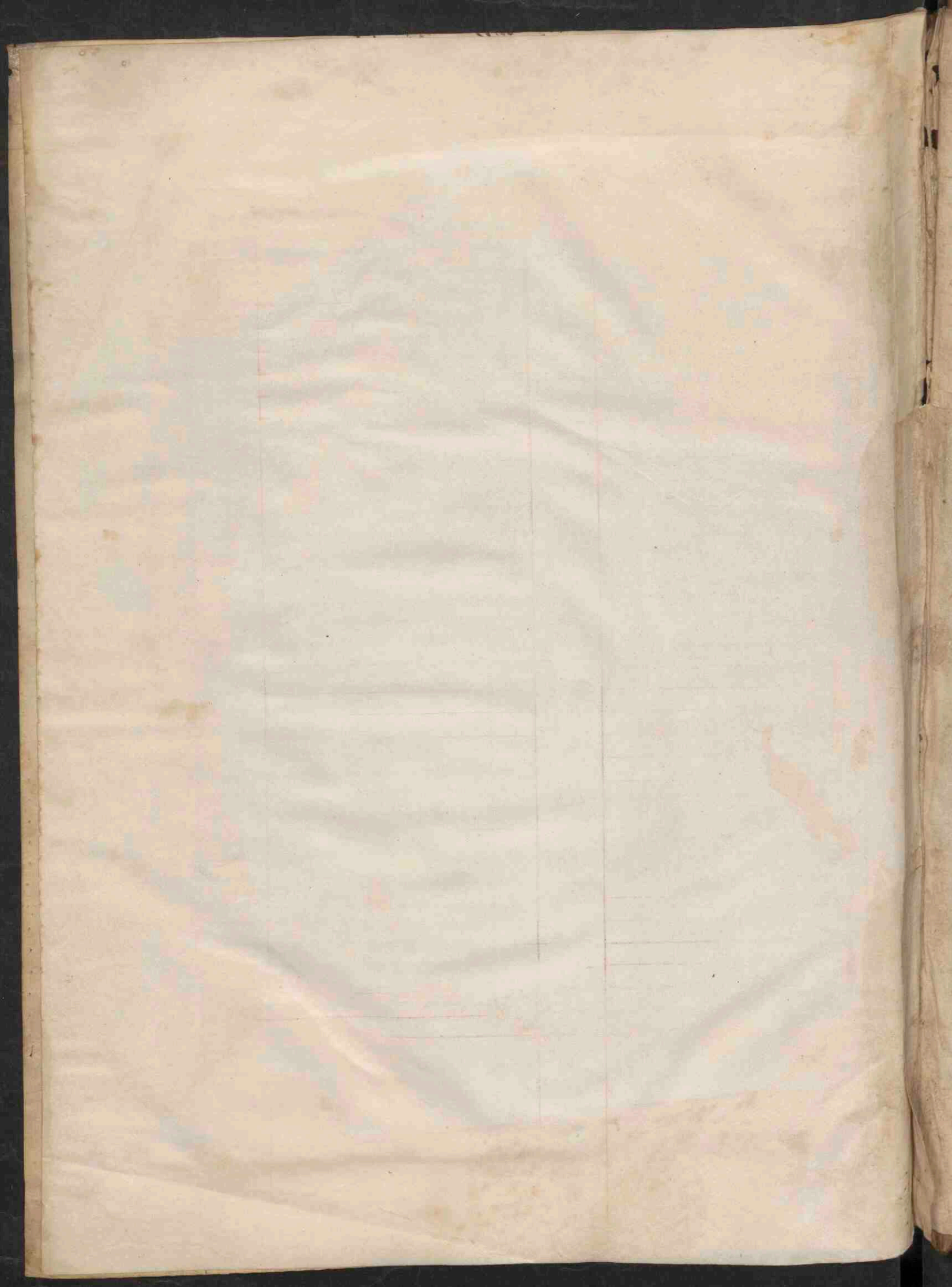
292

scop van straelborch **D**at capitel van
vredich die hier zere in begien waren
vaden desen twee princen voersaruet
Dacti eendrachtelike bidden wouden boe
enen man **D**o wouden si gheerne hoer
beyder wille doen **E**n de dese hertoghe
voersert des niet ouerdraghen en con
den viel enen euidracht inden capitel
So dat die meredel des capitel dier
was om trent .lv. koren den bisscop bre
deric van straelborch **E**n dat minnedel
des capitel die was om trent .xxvij. ko
ren haren rodgier van bronchorst den
keppelaer van colen en ele van dese ghe
coren senden hare boden tot romne anden
paeus bomfacius **I**n desen tiden als mid
iaer ons heren .m. cc. xxij. worden begon
nen te tymmeren een sarrtroysen doof
ter en een nonne clooster bi amsterdam
En een reghelier clooster in west vruellat
bi hoorn **B**innen deser tyt dat dese eler
ie van desen capitel den paeu bomfaci
ghesent wort viel grote ourruste in hol
lant **W**ant koene kaiser claghede den her
toghe aelbert hoe dat willam die kaiser
sijn soue vermoort vare binnē sine houe
en in sinen dienste bi nachte **D**aer hi in
bedaghede alle raedgheuers **P**hilips de
borchgrauue van leyden **D**idric here va
alperen en sine twee sonen **D**ie twee ion
gher broeders vander lecke **H**eytric den
borchgrauue van montfoorde **H**aren van
van heemsteden **E**n anders vele der meel
ter vander hoer partie in hollant en in
zelant om trent .liij. bi ghetale **D**ie de
hertoghe aelbert alle vban velich va
lue en van goede **W**ant si ter antwor
de niet comen en mochten noch en dref
ten sonder gheleide **G**raue willam va
oosteruant des hertoghen aelberts sone
hadde dese partie kef **E**n nam he des
an **E**n wand hi hem niet helpen en
mochte so reet hi van dien vad in toene

moede **E**n die biden hertoghe bleuen sey
den luttel dugheden tussche den vad en
ten soen **W**aer om die hertoghe bood
viernout heernout heernout in hol
lant in zeland en in vruellant **E**nde
voer die meer weide op tot gonche **D**aer
hi quam des anderen daghes na sinte
peter en sinte pouwels dach inden iaer
voersert **E**n noch ouer voer tot wouderic
hem **E**n voort voer dat huus tot outera
Dat dese voersert hertoghe in voerde
den here van hoorn mit rechte ghe
nomen hadde als hi seyde **E**n den gra
ue willam sinen soen ghegheue **E**n
want men hem dat huus niet op ghe
uen en woude **B**loech hi daer voer sine
centen **E**n sloot daer an mit steenbul
sen daer hgt zere mede quetsede **E**nde
hier om quam die bisscop ian van lu
dic **D**es voerserten hertoghe soen mit
sinen raede **D**aer quam die raet van he
negoutwen ende raet vande stedē va
hollant **D**ien tot deser ourruste herde
leet was **E**n dedingden datme den her
toghe dat huus op gaf **E**n die daer op
waren ghegheuen of behoude hoers lyses
En men gheleide tot des hertoghen
bolsch daer die grau van oosterbant
was **D**it gheleide op sinte margre
ten dach inden iaer voerscreuen

Handwritten scribbles and faint markings at the top of the page.

